

მე-20 საუკუნის ავსტრიული ლირიკა. მასალები
ÖSTERREICHISCHE LYRIK DES 20. JAHRHUNDERTS. MATERIALIEN

თბილისი
2010

06გებორბგ პასმანი

CURRICULUM VITAE

გრძელია ღამე,

იმ კაცისთვის ძალზე გრძელია,
ვისაც არ ძალუშს გარდაცვალება.

დიდი ხანია, ქუჩის ფარნებქვეშ

ნანაობს მისი შიშველი თვალი და სხვისი თვალიც,
არყის ობშივრით დაბრმავებული, და სურნელი
სველი ხორცისა, მის ფრჩხილებქვეშ დაბუდებული,
მას ყოველთვის ვერ გააბრუებს, ო, ღმერთო ჩემო,
გრძელია ღამე.

თმა არასოდეს გამითეთრდება,

მე მანქანების ბნელი საშოდან ვარ გამომმერალი,

მე ხის ბდვილმა ვარდისფერი წამისვა შუბლზე

და დალალებზე, მას კი თოვლივით თეთრი დაიკო
მოუშოთვეს ყოვლად შეუბრალებლად. მაგრამ მე,

როგორც მეთაური, მაინც ისე დავაბიჯებდი

ათჯერდაასჯერასიათასი სულის ქალაქში,

ფეხსქეშ ვთელავდი ნამისჭიებს ჩემი სულისას

ტყავის ზეცის ქვეშ, სად ათჯერდაასჯერასიათასი

მწვავე სურვილი შერიგებისა

ეკიდა ცივად. მე ანგელოზის უშფლოთველობას

ვინატრებდი ჩემი თავისთვის და სანადირო ადგილებსაც,

პირთამდე სავსეს

მეგობრების შმაგი ყივილით.

გადაჩაჩნული ფეხებით და გაშლილი ფრთებით

ახალგაზრდობამ თავზე თეთრად გადამიარა,

გადაიარა წუნწუხის თავზე და უასმინიდან

უზარმაზარ ღამეებში დაიდო ბინა, კვადრატულ

ფესვის ამოუხსნელ საიდუმლოთი,

ჩემს ფანჯარას კი ყოველ საათში

ნელი ფშვინვით შეეხება სიკვდილის მითი,

მგლის რძე მომეცით, და ჩამიყარეთ მე ხახაში
ჩემამდე მყოფი მოხუცების სიცილ-ხარხარი,
ფოლიანტებზე როცა ტკბილად ჩამეძინება;
როს - სამარცხვინო სიზმარში მყოფი -
აზროვნების უნარს დაგარგავ
და იმ ფოჩებით დავიწყებ თამაშს,
გველები რომ ძვრებიან ხოლმე.

ჩვენი დედებიც დღენიადაგ ხომ ოცნებობდნენ
ქმრების მომავლის განჭვრეტის მიზნით,
ძლევამოსილი ეგონათ ყველა,
რევოლუციის ჯარისკაცი და მარტოსული.
და მაინც, ბაღში, პარაკლისის შემდგომ წუთებში
აბრიალებულ სარეველას რომ დავცქეროდი,
ხელი მეკიდა ტიტინა ბავშვზე, იგი ხომ მათი
სიყვარულის იყო ნაყოფი. შენ, ნაღვლიანო მამაჩემო,
მითხარი, რატომ დადუმდით მაშინ
და ფიქრი კვლავაც არ გააგრძელეთ?

ბრიალა ცეცხლის შაღრენებში დაკარგულები,
ღამით, იმ ერთი ქვემეხის გვერდით,
აღარასოდეს რომ არ გაისვრის,
ო, რა გრძელია წყეული ღამე,
სნეული მთვარის ამონანთხევქვეშ,
მის ნაღველივით მწარე შუქში
ძალაუფლების ნაოცნებარ კვალს მიუყვება
და გადამივლის
თავზე მარხილი, გაყალბებული ისტორიის ფურცლებით სავსე.
განა მეძინა: არა, მართლა ფხიზელი ვიყავ,
ოღონდ ყინულის ჩონჩხებშუა გზას ვიკვალავდი.
სახლში მოვედი, ტანზე სურო შემოვიხვიე,
და ნანგრევები შევათეთრე გზის ნარჩენებით,
დიდ პატივს ვცემდი დღესასწაულებს,
და მხოლოდ მაშინ,

აღთქმის ვადა რომ გავიდოდა,
პურს ერთ ლუკმას თუ მოვატეხავდი.

გულზვიადობით აღსავსე დროში
ერთი შუქიდან მეორეში,
ერთი ქეყნიდან მეორეში
ცისარტყელის ქვეშ უნდა წახვიდე,
ფარგლის წვეტი კი გულში გქონდეს განაწონები
და რადიუსად ლამე გქონდეს შეგულებული,
შორს, ცისქვეშეთში. მთის მწვერვალიდან
რა დიდებულად მოჩანან ტბები,
ტბებში კი – მთები. ღრუბლის ჭულებში
ირხევიან სხვა სამყაროს უცხო ზარები.
ოღონდ: ვისია ეს სამყარო,
ამის ცოდნა მე მეკრძალება.

და ერთ პარასკევს მოხდა ისე, რომ
- ჩემი სიცოცხლის სასიკეთოდ მე ვმარხულობდი,
ჰაერს წვეთავდა ლიმონის წვენი,
ყელში კი მქონდა ფხა გაჩხერილი -
გაფატრული თევზის ტანიდან
ის ბეჭედი გამოვარჩიე,
რომელიც ჩემი დაბადებისას
ლამის ნაკადში ჩავარდა და გაუჩინარდა.
ის კვლავ ლამეში მოვისროლე დაუნანებლად.

სიკვდილის შიში რომ არ მქონოდა,
მაშინ სიტყვები მექნებოდა მოძიებული
(და მაშინ მიზანს არ ავაცდენდი).
ჩემს გულში გვიმრა რომ არ მქონოდა
(მაშინ მზეს ქვევით ჩამოვაგდებდი),
პირში წყურვილი რომ არ მეგრძო ასე ძლიერად
(მაშინ ველურ წყალს ხომ არ დავლევდი),
და წამწამები რომ არ გამეხსნა

(ზონარს ხომ ვეღარ დავინახავდი),
ზეცას საღლაც შორს თუ წაიღებდით?
მე დედამიწა არ მატარებდა,
დიდი ხნის წინათ ვიქწებოდი დადუმებული;
იქ ვიქწებოდი გაშოტილი დიდი ხნის წინათ,
სადაც ღამეს ვენდომებოდი.
სანამ იგი ნესტოებს ბერავს
და ფლოქვებს ასწევს
დარტყმის სურვილით,
იგი დარტყმისთვის მუდამ მზად არის.
მუდამ ღამეა.
დღე კი არ არის.

გამგზავრება

მიწიდან კვამლი ადის ზეცაში.
მზერას ნუ მოწყვეტ მეთევზეთა პატარა ქოხმახს,
მზე ჩავა, ვიდრე
ათ მიღს გაივლი.

ათასთვალება, ბნელი წყალი,
თეთრი ქაფის წამწამებს ახელს,
რათა გულდასმით, დაკვირვებით გადევნოს თვალი,
ოცდაათი დღით.

თუნდაც, შეირყეს ძლიერად გემი
და ბორბიკით წინ მიიწევდეს,
შენ გემბანზე მშვიდად იდექი.

ახლა ისინი მისხდომიან მაგიდებს და
შებოლლილ თევზს შეექცევიან;
მერე კაცები, ჩამუხლულნი,
დაკეშსაგენ თავის ბაღეებს,
ღამით კი ყველა ჩაიძინებს,
ორიოდე საათით მზოლოდ,
რბილი იქნება მარილისა და
ზეთისაგან განბანილი მათი ხელები,
პურივით რბილი,
სიზმარში რომ ილუკმებიან.

ნაპირს შეემსხვრა მზის ჩასვლისას პირველი ტალღა,
ხოლო მეორე უკვე შენს კვალს წამოეწია.
თუკი გულდასმით თვალს მიაპყრობ შორეთისკენ,
მზის დანახვას ჯერ კიდევ შეძლებ,

ცალ მკლავს ჯიუტად მაღლა რომ სწევს
- მეორე უკვე ჩამოტეხა ძლიერმა ქარმა

- და ახლა ფიქრობ: კიდევ რამდენ ხანს,
კიდევ რამდენ ხანს
არ შეუდრკება ამ ამინდებს მოხრილი ტოტი?
აღარ მოჩანს ხმელეთი უკვე.
ჩაფრენოდი ცალი ზელის ფრჩხილებით ქვიშას
ან მეჩეჩზე თმის კულულით მიგება თავი.

ნიუარის საყვირს ჩაპბერავენ, ტალღების ზურგზე შემოსხდომიან
ზღვის ურჩხულები, გაქაფვამდე მიაჭენებენ,
ბასრი მახვილით ასო-ასო კუწავენ დღეებს, წყალზე რჩება
წითელი კვალი, შენივ დროის ნარჩენებზე
წამოგაქცევს,
თავს გართმევს ძილი.

უეცრად რაღაც დაემართა დაჭიმულ გვარლებს,
შენ მოგიხმობენ, და გიხარია,
რომ საჭირო ხარ. უმჯობესია
იმ გემებზე მუშაობა,
სანაოსნოდ შორს რომ მიდიან.
გვარლებზე კვანძის გამოფსევნა და წყლის ამოხაპვა,
კედლების გოზვა და ტვირთების ყარაულობა.
უმჯობესია, დაიღალო და საღამოს
ძილმა მოგწყვიტოს. უმჯობესია, ალიონზე
პირველ სხივთან ერთად წამოდგე,
პირქუში ზეცის პირისპირ დადგე,
არ შეეპუო გაუვალ წყლებს
და ტალღებში შეაგდო გემი,
კურსი აიღო მზის უსასრულო ნაპირისაკენ.

დამშვიდობება ინგლისთან

შენს მიწა-წყალზე ის-ის იყო ფეხი დავადგი,
მდუმარე მხარევ, ის იყო, ქვას ფეხი შევახე,
რომ შენმა ზეცამ ამიტაცა თავის თაღამდე,
ღრუბელთა შორის, ბურუსში, რაც ჯერ არ მენახა,
და მიგატოვე, გავშორდი ისევ,
როგორც კი ღუზა ჩაეშვა, მყისევე.

შენ დამიხუჭე ორივე თვალი
ზღვის სუნთქვით, მუხის ფოთლის დანახვით,
ჩემი ცრემლები, ვით წყაროს წყალი,
რწყავდა და გაძლა მწვანე ბალახი;
ჩემს ოცნებათა სადარაჯოდან
გასხლტნენ მზეები, აიჭრნენ ცაში,
თუმც, როცა შენი დღე იწყებოდა,
სხვა ყველაფერი ქრებოდა მაშინ.
მე ყოველივეს უთქმელს ვტოვებდი.

ვება რუხი ფრინველები ფრინავდნენ მაღლა
და ქუჩებიდან მაძევებდნენ.
ან აქ ვყოფილვარ?

არ მინდოდა, ვინმეს ვენახე.

ახელილია ჩემი თვალები.
ზღვის სუნთქვა, მუხის ფოთოლი მწვანე?
მოქცეულია ზღვის გველებს შორის,
ვხედავ, შენს ნაცვლად სულ მაღე თვალებს
დახუჭავს ჩემი სულის ქვეყანა.

მე მის მიწაზე არასოდეს დამიდგამს ფეხი.

ჩამოწყდი, გულო

ჩამოწყდი, გულო, დრო-ჟამის ზიდან,
მოწყდით, ფოთლებო, ხის დამზრალ ტოტებს,
ოდესლაც მზეს რომ უაღერსებდნენ,
მოწყდით, ვით თვალებს ცრემლები სცვივა.

დღეს მიწის ღმერთის გარუჯულ შუბლზე
თმის კულულს ქარი ელამუნება,
ხოლო პერანგქვეშ მუშტი აწვება
უკვე პირგახსნილ, მწვავე იარას.

იყავ მედგარი, ღრუბელთა ნაზი ზურგის დრეკა
ნურაფრად გიჩანს.
არად ჩააგდო, თუ პიმეტოსმა თაფლით ისევ
აგივსო ფიჭა.

რას არგებს გლეხკაცს ჩალა, როცა გვალვაა დიდი,
ანდა ზაფხული რად სჭირდება ჩვენს დიად მოდგმას?!

ან შენი გული რაღას გიმტკიცებს?
ირწევა იგი წარსულსა და მომავალს შორის,
უხმო და უცხო,
და მისი ფეოქვა
დრო-ჟამიდან ამოვარდნაა.

ბულეოვად თქმული

სიცოცხლის სიმზე ორფეოსივით
მეც ვუკრავ სიკვდილს.
ზეცას განაგებს შენი თვალების
და დედამიწის მშვენიერება.
მათ შემხედვარეს მხოლოდ ის ძალმის,
რომ ბუნდოგნად ვილაპარაკო.

არ დაივიწყო, რომ შენც უეცრად
იმ დილით, როცა სარეცელი
ჯერ კიდევ სველი გქონდა ნამისგან
და შენს მკერდზე მიხაკს ეძინა,
შენ დაინახე მრუჟე მდინარე,
თვალწინ მდორედ რომ ჩამოგიარა.

დუმილის სიმი
სისხლის ტალღას გადაჭდობოდა,
შენს აძვერებულ გულს ჩავკიდე ორივე წელი,
შენი კულული დამის ჩრდილის თმად ქცეულიყო
და წყვდიადის შავი ფანტელი
შენს მწყაზარ სახეს მოსავდა თოვლით.

ამიერიდან მე შენ მართლა აღარ გეკუთვნი
და ორივენი მწარედ ვგოდებთ ახლა ამაზე.

სამაგიეროდ ორფეოსივით მეც ვიცი უკვე,
სიკვდილთან რომ სიცოცხლეც სუფეს.
და ამიტომაც ლურჯად მიჩანს
სამარადისოდ დაზუჭული შენი თვალები.

პარიზი

ღამის ბორბალზე მიჯაჭვულები
ძილს მისცემიან ძე შეცოომილნი
ღრმად მოგუგუნე გვირაბთა თაღქვეშ,
ხოლო იქ, სადაც ჩვენა ვართ, დღეა.

მკლავებს ყვავილთა კონები გვივსებს,
ეს მრავალი წლის მიმოზებია;
კრთის ოქროსფერი ზიდიდან ზიდზე,
სუნთქვაშეკრული ერთვის მდინარეს.

ცივია შუქი,
ქვა კარებწინ უფრო ცივია,
და შადრევანთა აუზები –
სანახევროდ წყლისგან დაცლილი.

რა მოხდებოდა, გაწეწილ თმებშიც
როცა სახლის მონატრება გაგვიჯდებოდა?
აქ დავრჩებოდით, ვიკითხავდით: რა მოხდებოდა,
თუ გავუძლებდით ამ სილამაზეს?

სინათლის ეტლზე ფხიზლად მყოფებიც,
განწირული ვართ დასაღუპავად,
გენიოსების ქუჩებში, ზემოთ.
თუმცა იქ, სადაც არ ვართ, ღამეა.

დიალი ტეირთი

დატვირთულია საზაფხულო დიალი ტვირთი,
მზის გემს აფრები აუშვია ყურეში უკვე,
როცა თოლია ზეცას სტვენით წყდება უკანვე.
დატვირთულია საზაფხულო დიალი ტვირთი.

მზის გემს აფრები აუშვია ყურეში უკვე,
და მის კიჩოზე ქანდაკებას ბაგეზე წუთით,
დაუფარავი, ლემურების ღიმილი უკრთის.
მზის გემს აფრები აუშვია ყურეში უკვე.

როცა თოლია ზეცას სტვენით უკანვე წყდება,
დასავლეთიდან ჩასაძირად მოვა ბრძანება;
თუმც, სინათლეში ჩაიხრჩობი ღია თვალებით,
როცა თოლია ზეცას სტვენით უკანვე წყდება.

ვერა ული

ფერხული – ჩერდება ზოგჯერ
ტრფობა იმ თვალებში, მალე
რომ კვდება, ჩავყურებთ უკვე
ჩამქრალ და ჩაშრეტილ თვალებს.

კრატერის მომწარო კვამლი
გვიბერავს, წამწამებს თუთქავს;
საზარლად დაცლილმა სივრცემ
სულ ერთხელ შეიკრა სუნთქვა.

გვინახავს თვალები მკვდარი,
ჩვენს მახსოვრობაში რჩება.
ყველაზე დიდხანს ძლებს ტრფობა.
თუმც, არ გვცნობს, ესა აქვს ჩვევა.

შემოდგომის მახვილები

არ ვამბობ, რომ ეს გუშინ იყო. ფასდაკარგული ზაფხულის ფულით, კვლავ ქილიკის ეკლებზე ვწევართ, მედინი დროის შემოდგომის მანევრების ხანს.

ფრინველთა მსგავსად, თავდასაღწევი გზა სამხრეთით, ხელს აღარ გვაძლევს. საღამოობით, მებადურების კატარლები და გონდოლები დალივლივებენ, ხან კი თვალს მტაცებს მარმარილოს ჩამონატეხი, მშვენიერებით გულწამტანი, მომწყვლელი ჩემი.

ამოვიკითხე გაზეთებში უამრავი რამ:

ცივი ამინდის შედეგებზე, შეშლილებსა და
მკვდრებზე, მკვლელებზე, ლტოლვილებზე და მოდრეიფე
ყინვის ლოდებზე, მაგრამ ცოტა რამ მაფორიაქებს.
და მაინც რატომ? შუადღისას მოსულ მათხოვარს
კარს არ გავუდებ, რადგან უკვე მშვიდობა სუფეს,
თვალს ავარიდებ უსიამო სანახაობას,
ავდარში ფოთოლთ უღიმდამო კვდომას — არასდროს.

ვიმოგზაუროთ! კვიპაროსთა, ან პალმების ქვეშ,
თუნდ ფორთოხლების ულამაზეს ველურ ბაღებში,
შეღავათიან ფასად ვმზერდეთ ჩამავალი მზის
უბადლოსა და მშვიდ დაისებს! გუშინს მიძღვნილი,
გაუგზავნელი, დავივიწყოთ წერილთა წყება!

დრო სასწაულებს სჩადის, მაგრამ, თუკი უეცრად
უმართებულოდ მოგვაკითხა, ჩვენ ცოდვა-ბრალის
შესახსენებლად: შინ არ დავხვდებით. ღამენათევი,
გულის ქვესკნელში ვგრძნობ, რომ ისევ ვწევარ ქილიკის
ეკლებზე, დროის შემოდგომის მანევრების ხანს.

გამოყენებული დრო

წინ უფრო მკაცრი დღეები გველის.

უარსაყოფად გაგრძელებული
დრო ჰორიზონტზე ილანდებოდა.

შენ ფეხსაცმელზე თასმები ხომ უნდა შეიკრა,
ძაღლების ხროვა ჭაობებში თუ გსურს შერეპო.

რადგან თევზების შიგნეული

ქარში ძლიერ გაცივებულა

და ყვავილების შუქი ბჟუტავს ასე უმწეოდ.

შენი მზერა კი ნისლში თითქოს გზას იკვალავდა,

უარსაყოფად გაგრძელებული

დრო ჰორიზონტზე ილანდებოდა.

იქით, ქვიშაში, სატრფო ეფლობა

და მის გაშლილ თმას ფეხქვეშ ვინც თელავს,

სიტყვას არ აცლის,

გაჩუმებას ისე უბრძანებს,

ასე ჰგონია, რაკი სატრფო მოკვდავი არის,

მას რამდენჯერაც მოეფერები,

იგი იმდენჯერ მზად იქნება განსაშორებლად.

გეყოფა, ირგვლივ ნუ იხედები.

ფეხსაცმელებზე თასმა შეიკარ.

ძაღლებს უმაღვე უკან მოუხმე.

გადააგდე თევზები ზღვაში

და ყვავილების შუქი ჩააქრე!

წინ უფრო მკაცრი დღეები გველის.

გარსეპლავები მარტში

ჯერ თესვა ადრეა. ჩნდებიან წინ-და-წინ
მინდვრები წვიმაში, ვარსკვლავნი მარტში.
ფუჭ ფიქრთა ფორმულებს ალაგებს სული
და უნივერსუმი ჩაერთვის მათში,
ვით თოვლში – უკარება სინათლის სხივი.

მტვერი დევს თოვლის ქეშ და მასაც, ჯერ ისევ,
რაც არ გაცამტვერდა, ადრე თუ გვიან
მტვერი გადაფარავს. ო, ქარი ატყდა!
გუთნები სახნისით კვლავ ხნავენ წყვდიადს.
სურთ გახანგრძლივება ხანმოკლე დღეებს.

არავინ არ გვკითხავს, გადიდდა დღე და
იმ ოკრობოკრო თუ სწორ კვლებში გვთესენ,
ქრებიან ვარსკვლავნი. მინდვრებში ცის ქეშ
ვიზრდებით, ზოგნი კი ვერ ვიდგამო ფესვებს,
დამყოლნი წვიმის და სინათლის სხივის.

ბილაუდი

ორივემ ისევ თავით უნდა ვაგოთ პასუხი,
შენ – გრძელი დამის თავანკარა ღვინის მაღლისთვის,
მე კი – საწნახლით ხელუხლები ცისკრის წყაროსთვის.
იცდის ოსტატის საბერველი, ვისაც ვენდობით.

საქმე თუ უხმობს – მინამბერი ჩნდება უმალვე.
გათენებამდე მიდის, მოდის – დაძახებამდე,
ხანდაზმულია, ვით ბინდუნდი, ჩვენს თხელ წარბებზე,

ის ისევ ხარშავს ცრემლით სავსე კარდალში ტყვიას შენი
კათხისთვის
– დანაკლისი, ლირს, ალინიშნოს –
ჩემთვის, იმ მხრჩოლავ ნამსხვრევთვის, ცეცხლმა რომ შთანთქა.
მოგაგებ სასმისს, ხმოვანება რომ აღმოხდეთ ლანდებს.

გამოვიცანით, ის, ვინც ახლა ეჭვობს, მერყეობს,
რომელმაც სრულად დაივიწყა ბრძნული ნათქვამი.
შენ კი არ ძალგიშს, არც ისურვებ შეიცნო იგი,
სასმელს სვამ მუდამ გრილი კიდით და ოდითგანვე,
არასდროს თვრები, იხმევდე თუნდაც, რჩები ფხიზელი,
წარბები ისევ გეზრდება და ჯერ ისევ გიმზერთ!

მე – სიყვარულის მყისიერ წამს
მოველი უკვე, შემორჩენილი ნამსხვრევები
მიცვივა ცეცხლში, იქცევა ტყვიად,
უბრუნდება იერსახე კვლავ უწინდელი.
ტყვიის უკან კი თვალმოჭუტული ვდგავარ ჩუბინი,
ვუგზავნი ტყვიას, აუცდენლად, კრიალა დილას.

სე და ბურბუჟელა

ონავარაზე არაფერს ვამბობ,
მისი ცნობა არ არის ძნელი.
და მიმდინარე რევოლუციაც
ასე საშიში სულაც არ არის.

სიკვდილს თან ახლავს პროცესია ზმაურიანი
და იმ ზმაურში ოდითგანვე არის ჩართული.

და მაინც, კარგად დაიმახსოვრე: უდღეურებს და დედაკაცებს
მაინც ერიდე და გეშინოდეს ყველა ვაიმონადირისა.
ერიდე კიდევ შემლამაზებლებს, მერყევებსა და კეთილმოსურნეთ,
მათაც ერიდე, ზიზღი რომ არ გამოუცდიათ.

ჩვენ ტყეებიდან ვეზიდებით ფიჩხსა და კუნძებს
და მზის ამოსვლა რა ხანია აღარ გვინახავს;
კონვეიერზე მოსრიალე ქაღალდებით გაბრუებული,
ვეღარც ტოტს ვარჩევ, ვერც – მუქ მელანში
გამოხარშულ ხავსის
და ვეღარც – სიტყვას კიდემოკვეცილს,
მართალსა და გამამაცებულს.

გაცრეცილი ფურცლების დასტა, ტრანსპარანტები,
პლაკატები შავი და მუქი... დღისით და ღამით
რომ ძაგძაგებს ნაირნაირ ვარსკვლავების ქვეშ
რწმენის მანქანა. მაგრამ იმ ხეში,
სანამ ჯერაც მწვანეა იგი, ნაღველის წვეთით
სანამ ჯერაც მწარეა იგი, მზად
ჩავწერო - დასაბამიდან რა იყო ქვეყნად.

თქვენ კი ეცადეთ, ფხიზლად იყოთ!

აფრიალებულ ბურბუშელას თან მოჰყვება
დიდი გუნდი ონავარასი

და ჭასთან დაღგმულ სატყუარას,
ოდესლაც რომ ძალას გვაცლიდა,
ყალყზე უდგება შიშისგან თმები.

თემა და გარიაცია

ამ ზაფხულს აღარ გვეღირსა თაფლი.
დედა ფუტკრებმა წაასხეს გუნდი,
შინ მკრეფავები ადრე დაბრუნდნენ,
ერთ დღეს გადახმა მარწყვი მზის ნათლით.

ნათლის მთელ სიტკბოს აწვდიდა სხივი
ძილს. ვის ეძინა, ვის, უჟამო ჟამს?
თაფლსა და კენკრას? ურვა არ იცის,
ვინც სულ იოლად იხვეჭს ყველა მადლს,

და არაფერი არ აკლია, მხოლოდ მცირე რამ,
დავანება და ფეხზე დადგომა.
ის მღვიმეებით და ჩრდილთა კრთომით
ღრმად მოიდრიკა, რადგან ვერც მიწამ
გაითავისა. მთების კალთებზეც
კერ გრძნობს თავს მყარად, გადაულოცა
სამყარომ მთვარეს, მხლებელს გარდაცვლილს.

ურვა არ იცის, ვინც სულ იოლად იხვეჭს ყველაფერს,
აკლდა კი რამე? კოპორტა მარდი ხოჭოებისა
სხლტოდა მის ხელში, მცხუნვარე ალმურს
ამოუშანთაგს მის სახეზე უხვად იარა,
და ნაკადული უცხო ქიმერად მისწვდა მის მზერას,
თუმც იქ არ იყო.

თაფლი და კენკრა?
მას რომ ოდესმე ეგრძნო სურნელი, ო, რახანია თან წაჰყვებოდა!
რონინი ძილში მთვარეულივით,
ვისი ძილია ის უჟამო ჟამს?
ვინც დაბადებით ხნიერია და
ბნელს ნაადრევად შეერთოს უნდა.
სინათლის სხივმა მას განარიდა

სიტყბო სრულიად.

ამოანთხია ნეკერში წყევლა
გვალვის მომტანი, იღაღადა და
შესმენილ იქმნა:
ადრე დაბრუნდნენ შინ მკრეფავები!
ფესვები როცა აიწვართა და
მათ სტვენა-სტვენით გამოედევნა,
უკანასკნელი დარჩა ზის მცველი – პერანგი გველის.
ერთ დღეს გადახმა მარწყვის ნაშენი.

ქვემოთ სოფელში ედგათ სათლები,
დოლივით პირქვე, სულ ცარიელი.
მზემაც დაუკრა კვერი და უმალ
სიკვდილის ცელი დაატრიალა.

მყის ჩაირაზა ყველა ფანჯარა,
დედა ფუტკრებმა წაასხეს გუნდი,
გაფრენა არვინ არ დაუშალა.
და შეიფარა ველურ ბუნებამ,
გვიმრიან ტევრის ფულურო ხეში,
თავისუფალი გუნდი პირველი.
უკანასკნელი ადამიანი
უმტკივნეულოდ მოწყლა ნესტარმა.

ამ ზაფხულს აღარ გვეღირსა თაფლი.

ადრიანი შუალე

ჩუმად ამწვანდა ცაცხვი ერთი ზაფხულის დამდეგს,
და ქალაქებს განრიდებული
მქრქალად ციმულიმებს შუადღის მთვარე. შუადღე დადგა.
ჭაში მზის სხივი ამოძრავდა,
ამოზიდა ნანგრევებში ზღაპრული ჩიტის
ფრთა გაყვლეფილი
და ქვების სროლით სახეცვლილი, მახინჯი ხელი
ეფლობა კარგად გაღივებულ პურის მარცვალში.

გერმანიის ცა სადაც მიწას მძიმედ აშავებს,
თავმოკვეთილი ანგელოზი სიძულვილისთვის დაეძებს საფლავს
და შენ გიწვდის საკუთარი გულის გასაღებს.

მწარე ტკივილის მთელი პეშვი ბორცვებს მიღმა გადიკარგება.

შვიდი წლის შემდეგ
ეს სიტყვები მოგაგონდება
ჭიშკრის წინ, ჭასთან,
იცოდე, წყალში ძალიან ღრმად ნუ ჩაიხედავ,
თორემ თვალები უმალ ცრემლით დაგებურება.

შვიდი წლის შემდეგ,
სასაკლაოზე
გუშინდელი ჯალათები
ოქროს თასს ცლიან.
შენ კი თვალები გეხუჭება, ძილი გერევა.

შუადღე დადგა. და იქვე, ფერფლში
მხურვალე რკინა იგრიხება. ეკალბარდებზე
დროშა ფრიალებს და უძველესი
სიზმრების კლდეზე
არწივია დღეს მიჯაჭვული.

შხოლოდ იმედი მოკუნტულა, შუქისაგან დაბრმავებული.

მიდი, მოხსენი ბორკილები,
კლდეზე ფრთხილად ჩამოიყვანე,
თვალებზე ხელი ააფარე,
რომ ჩრდილი არ ააბრიალოს!

გერმანის ცა სადაც მიწას მძიმედ აშავებს,
ღრუბელი სიტყვის ძიებაშია და დუმილით ავსებს კრატერებს.
სანამ ზაფხული თავსხმა წვიმად არ გადააქცევს.

სიტყვა უთქმელი, ჩუმად რომ ვთქვათ, ქვეყნის თავზე
გადაიქროლებს:
შუადღე დადგა.

ყველა ღღე

ამიერიდან ომი აღარ გამოცხადდება,
ის გაგრძელდება დაუსრულებლად.
ჯერ არსმენილი აზრი გახდა ყოველდღიური.
გმირი შორს არის ბრძოლებისაგან,
ცეცხლის ხაზზე ლაჩრები დგანან.
დღის უნიფორმა მოთმინებაა,
ჯილდო საწყალი ვარსკვლავია იმედისა,
დაბნეული მებრძოლის მკერდზე.

მას ანიჭებენ,
როცა უკვე მოსახდენი არაფერია,
და ქვემენებიც აღარ გრგვინავენ,
როცა მტერი უჩინარი გამხდარა უკვე
და მუდმივი აღჭურვილობის
დიდი ჩრდილი ზეცას დაფარავს.

მას ანიჭებენ
დროშისაგან გაქცევისათვის,
მეგობრის თვალწინ ჩადენილი მამაცობისთვის
და სამარცხვინო საიდუმლოს გაცემისათვის
და ნებისმიერ ბრძანებაზე
უარის თქმისთვის.

უსტარი

ზეცის გვამივით გაყინული წინკარიდან მზე გამოვიდა.

იქ უკვდავნი არ ბინადრობენ,

ბრძოლის ველზე დაცემულნი არიანო, ასე გვსმენია.

ბრწყინვალება ხომ გახრწნას მაინც არაფრად აგდებს.

ხოლო ღვთაება ისტორია ისეთ საფლავს უკვეთავს ჩვენთვის,

იქიდან არც ერთს აღდგომა რომ არ გვიწერია.

ფსალმუნი

1

გაიზიარეთ ჩემი დუმილი, როგორც ზარებმა გაიზიარეს!

ძრწოლის ბუდეში
ბრბო დაეძებს ახალ საკბილოს.
წითელ პარასკევს ცის გუმბათზე
გამოჩნდება სამთითა ხელი,
რომელიც ვეღარ დაიფიცავს,
რომ არაფერი არ ყოფილა და
არც იქნება. მეწამულ ღრუბლებს მიეფარება,
ახალ მკვლელებს იცილებს გზიდან,
და მიიქცევა თავისუფალი.

შემოღამებულ დედამიწაზე
ხელვყოთ ფანჯრები, ტილოები შემოვაფლიოთოთ,
რომ ავადმყოფთა საიდუმლო უცებ გამჟღავნდეს:
წყლული, საზრდოთი ამოგსებული და უსასრულო ტკივილები
ყველასათვის, ვინც რას ინებებს.

უნდო ჯალათებს ჩაუცვიათ ხელთათმანები
და მხილებულთა სუნთქვას ახშობენ,
კარს მომდგარი იატაკზე ემხობა მთვარე,
შეატოვე, ნამსხვრევები, კარის სახელურს.

უკანასკნელი მირონცხებისთვის განკითხული იყო ყოველი
(ზიარებას კი აღსრულება არ უწერია).

2

რა ამაოა ყველაფერი.
ტალღასავით წამოგრაგნე სადმე ქალაქი,

აღიმართე ამ ქალაქის სქელი მტვრიდან,
აღასრულე შსახურება
და ითვალთმაქცე,
რომ გაარიდო თავი მზილებას.

აუსრულე, რაც შეუთქვი
დაბრმავებულ სარკეს ჰაერში,
დახშულ კარს ქარში.

მიუვალია გზები ზეცის ციცაბო კედლის.

3

ჰოი, თვალებო, ამოშანთულნო მზით გაჯერებულ დედამიწაზე,
უამრავ თვალის ნაწვიმარით ჩამობინდულნო,
ამობლანდულნო, ამოქსელილნო
აწმყოს მწუხარე
ობობათაგან...

4

ჩემი დუმილის ღრმა ტაფობში
ჩამარხე სიტყვა
და შეუკარი პირი უდაბურ ტყეთა ნაპირებს,
რომ ბაგე ჩემი
ჩრდილმა დაფაროს.

ვარდების ჭექა-ქუცილზი

საით მივაწყდეთ ამ ვარდების ჭექა-ქუცილში,
დამე ეკლებით განათებულა. ფოთლების გრგვინვა,
ბუჩქებში რომ გარინდულიყო,
ფეხდაფეხ მოგვსდევს კარგა ხანია.

300 300 300 300 300

თქვენ, სულნო ველთა, აზავთებულ ნაკადთა სულნო,
ხმობილნო ჩვენი აღსასრულისთვის, შორს ქალაქიდან!
ტუჩმომსხვრეული ქვევრებიდან გაღმონაქუხი
სიჭარბე ღვინის ჩაიტანეთ კალაპოტამდე,
მიეცით გზა და გაუხსენით სივრცეთა ბჭენი!

იქ მოდრეკილა მომაკვდავი ხის რტო, შიშველი,
ქანქარას დისკო აჭრიალდა, ჭაბურღილების
კოშკებით ფეთქავს გაზაფხული, მწვანე კორდების
ტორსი, ქანდაკთა ტყეს აკავებს და ზეთოვანი
თვალი კი ქვეყნის სათავეებს დარაჯობს ფხიზლად.

რის ნიშანია? საცეკვაოს აღარ უკრავენ.
ხანგრძლივ პაუზას მოსდევს ხშირი დისონანსები.
(სუნთქვა მღერადი ჩემს ღაწვებს არ ელამუნება!)
ბორბალთა ბრუნვაც გარინდულა. “ეშმას ბორბალი”
მიათრევს მტვერში ჩვენი ტრფობის მფარველ ძველ მანტოს.

პირველ კოცნამდე უკანასკნელს ვერ იგრძნობ ვერსად
ისე, როგორც აქ. ნარჩენ გრძნობის დაგემოვნებით,
ისევ გაცლა სჯობს და დუმილი. იქ, საღაც წერო
თავთხელი წყლის პირს, ხშირ ლელქაშში, მოქნის ირაოს,
საათი მისი მაშინ დაჰკრავს ბუკს და ნაღარას.

აზია გაღმა ნაპირზე სუნთქვას.

ძარღვიან რიტმით იდგამს ფესვებს აღმონაცენი,
აღსასრულამდე მკა მოელით მწიფე კულტურებს,
ასეა ოდით, ქარს უსათუოდ უნდა გავანდო.
ფერდობს გადაღმა მდორე წყალი მიბინდავს მზერას,
სურს კვლავ დამიპყროს მათრობელა გრძნობის მწვერვალმა;
ალვის ხეებქვეშ

ვთხრი ხალხების გლოვის ასპარეზს,
დღახ-ღიმილს და არა-ღიმილს მივაგნო ეგებ.

მთელი ცხოვრება კუბურების ყუთში ჩასახლდა,
ასალ ტკივილებს ქსენონებში გვიშებუქებენ,
ყვავილობს წაბლი უსურნელოდ ძველ ხეივნებში,
სანოელ-საკმეველის გემოს ვერ გრძნობს უკვე ჰაერი
ჰარჯში, თმას არჩევს ქარის ქროლა მარტოეულად;
წყალში ბურთები, ყმაწვილთ ხელებს გარიდებულნი,
იძირებიან ლამის ფსკერზე და მკვდარი მზერა
იმ სოსანისფერს ხვდება თვალი, ოდით რომ კრთოდა.

ურწმუნოების საოცრებამ არ იცის ზღვარი.
სწამს კი გულს მტკიცედ, დაჟინებით, რომ გული გულობს?
იოცნებე, რომ წმინდა ხარ და ხელდებდე ფიცით,
შენს ბუნებაზე იოცნებე, სულ რომ გამარცხებს,
იოცნებე და თან ეურჩე იდუმალ ძლევას.
მეორე ხელით, რიცხვებით და ანალიზებით,
დასძლევ, განმუხტავ გრძნეულებას, შენ რომ მოგნუსხა.
შენვე ეყრები შენსავე თავს. წარმოდინდი და
მცოდნე დაბრუნდი, კვლავ ახალი მოკვდავი სახით.

მზე, გრიგალის წინ, დასავლეთით გადაიწვერებს,
გავიდა ოცი საუკუნე, ჩვენ კი რა გვრჩება?!
ქარი ბაროკოს გამოძერწილ გირლანდებს ლეწავს,
ყრმა ანგელოზის სახე უმალ სწყდება კიბეებს,
ინგრევიან ბასტიონები დაბინდებისას,
ცვივა ნილბები, გვირგვინები კომოდებიდან...

მხოლოდ ჩახჩახა მოედანზე, ჯაჭვით შებოჭილ
სვეტის საყრდენთან და წარმავალ წამს აყოლილი
და სილამაზით მოხიბლული, დროს გავემიჯნე,
მერმისის სულთა შორის ერთი, ეული სული.

მარია ამ გეშტადე*—

ცარიელია ეკლესია, ქვა თვალდავსილი,
არავინ ხსნილა, დაღუპული არის მრავალი,
არ იწვის ზეთი, ყველამ რაკი
გავუგეო გემო — სადღა შთენილა
მარადიული ნათელი შენი?

შავი ზღვებისკენ მიტივტივებენ მკვდარი თევზები,
ჩვენ რომ გველოდნენ.
თუმც, კარგახანს ვერ შევუერთდით,
სხვა დინებებით წალეკილები, იქ, სამყარო რომ
განზე დარჩა და არც სილაღე არ იგრძნობოდა.
ველთა კოშკები გვადიდებენ, უნებურად რომ
მოვედით აქ და, კაუშანის საფეხურებით
განწირულები ვეცემოდით, ღრმად, სულ უფრო ღრმად,
სმენადქცეულნი, გარდნისადმი გაფაციცებით.

* მარია ამ გეშტადე ანუ მარიამი სანაპიროსთან — ეკლესია ვენის ერთ-ერთ უბანში (მთარგმნელი)

თამაში დასრულდა

ჩემო ძვირფასო ძმაო, როდის გავმართოთ ტივი

და დავუტევოთ ცარგვალი ვრცელი?

ჩემო ძვირფასო ძმაო, მეტად მძიმდება ტვირთი

და დამღუპველი უფსკრული გველის.

ჩემო ძვირფასო ძმაო, ვხაზავთ ქალალდზე მრავალ

უცხო ქვეყანას და ლიანდაგებს.

იყავი ფრთხილად, შავი ხაზით თუ ჭრი გზასავალს,

აღსაზევებლად ნიადაგს აგებ.

ჩემო ძვირფასო ძმაო, მაშინ მე ვისურვებდი –

ბოძზე გაკრული ვყვიროდე კენტად,

მაგრამ შენ უკვე სიკვდილის ველს გამოერიდე

და თავს ვუშველეთ ორივემ ერთად.

შეხიზნულები უდაბნოს თუ ბოშათა ბანაკს,

დავიარებით სილიან თმებით,

ჩვენს ხნოვანებას, დაიხსომე, და მიწის ასაკს

არ გაზომავენ არასდროს წლებით.

ნუ მიენდობი ობობათა წებოვან ბადეს

და გაიძერებს, – იგრძენ საცდური,

არ გაუსინჯო გემო საკვებს შლარაფენლანდში,*

აქაფებული არარა დგას თასში, მაცდური.

ვინც ოქროს ხიდთან, ნატვრის თვალის ფერიისათვის

სათქმელი ჯადო-სიტყვა იცის, მოგებულია.

თუმც, უნდა გითხრა, არც რას ნიშნავს არავისათვის

და, შარშანდელი თოვლის დარად, ჩანავლულია.

* შლარაფენლანდი – ზღაპრული ქვეყანა, სადაც რძე მდინარედ მოედინება, ნაპირები კი კისელის აქვს. (მთარგმნელი)

ურიცხვი ქვები გვისერავენ გზებზე სუსტ ტერფებს.
ერთი კი გვშველის, ვიხტუნაოთ, ვიდრემდის ბავშვთა
სამეფოს მეფე არ მოგვაროთმევს ქვეყნის გასაღებს
და ჩვენ ვიმღერებთ სასახლის კართან:

თუ ინდის ხურმა აღმოცენდა – გამოიდარა!
მხოლოდ დაცემულს ესხმება ფრთები.
კემსაგს წითელი სათითური ღატაკთ სუდარას,
და შენი გულის ბანქო ფარავს ჩემს ბეჭედს ნებით.

უძვირფასესო, თამაში კი უკვე გასრულდა,
ძილის დრო გვიდგას. ფეხაკრეფით გავეშურებით.
დედ-მამა ამბობს, - თეთრი კვართით კრთიან სულები,
როცა ერთმანეთს ზიარ-სუნთქვით ვესალბუნებით.

ქვეყნის, მდინარისა და ტბების შესახებ

I

შიშის შეცნობა ვისაც სურდა, ვინც გაერიდა
მდინარისა და იდუმალი ტბების ქვეყანას,
მის კვალს დავეძებ, სულთქმას ვითვლი ამიერიდან,
რადგან გაჰყანტავს ქარი, ღვთისგან თუკი ებრძანა!

თვალი ადევნე და გახსოვდეს, მსგავსებას ჰპოვებ:
მსგავსია ყველა ოდისეა, მწირთა თანმხლები.
ყარიბი მიხვდა, სადაც ცხვრები გულმშვიდად სძოვენ,
მზერას ელვარედ აკვესებენ მშიერი მგლები.

იგრძნო, მის ტალღას მუხტი უკვე ამოეწურა,
აბორგებული ურვა-ხიფათს რომ შეამთხვევდა;
ურწევდა აკვანს აზიდული ტალღა ჯიქურად,
ის ბედის მიმქრალ ვარსკვლავს მაინც წინასწარ მზერდა.

არხევდა ხეებს, ფეხით შესდგა ტყის ფუქე კაკლებს,
ბაზთ სთავაზობდა აღმატებულ ხმობას ხმამაღალს,
კვირადლე მისთვის არ ნიშნავდა ტკბილ ზარზე ნაკლებს,
მისთვის ყოველდღე კვირა იყო — დღე, რაც დაკარგა.

გამოარიდა მან ურიკა შეხსნილ ლიანდაგს,
და შარაგზაზე მიმოსვლისას სძლია ცდუნებას,
ძახილი მისი წყალმა ვრცელ ტბებს ექოდ მიანდო,
მთათა პირველი ქვაღორღი რომ უცვლის გუნებას.

შვიდი ქვა მაინც შვიდ პურად იქცა, როცა გუმანით
თვალშეუდგამი ღამის წიაღს არ განერიდა;
გარემოცული მქისე ნისლით, დაკარგულთათვის
გზის გასაგნებად, თავის კვალზე ნამცეცებს ყრიდა.

გაიხსენებდე! მოვლე ლამის ქვეყნიერება:
ვინც ერთგულია, შინ ბრუნდება ადრიან დილით.
დახანებული დრო-ჟამია და ჩვენ გვეძლევა!
რაც დავივიწყე, მომიბრუნდა მსახვრალი სხივით.

II

შეა ქალაქში – ალიონზე, პასტორი თავის
ლოცვანითა და საკვირაო შესამოსელით.
ყალიონები – ჩამქრალი და ქუდები – შავი,
სხეულს, ღირსებას და ღოვლათსაც განსჯა მოელით.

მდორე მდინარის ზედაპირი იხუტებს ტირიფს,
„კერონები“ ბრიალებენ, სახლს მისწვდნენ ლამის,
უხვი ტრაპეზი გაშლილია, ტრაპეზი კვირის,
და სადღეგრძელო, რაც კი ითქმის, თხოულობს ამინს.

ნასადილევს კი – საოცარი მოცალეობა:
აქ წინდებს ქსოვენ, იქ ქვეშაგებს ამზეურებენ,
ალკაზმულობას წმენდენ, ვიდრე აუღარუნდება
ფალადას ცხენის საკაზმი და აპეურები.

ხანდაზმულები ბნელ, დახუთულ საკებში რაჟამს,
სახარებებით იღლიაში, თრგუნავენ იჭვებს,
ღვთაებასავით, წვიმის სახით, მათი ვაჟები
მოახლეებთან ჩასახავენ უსიტყვოდ ბიჭებს.

დარწყულებულან ტუჩები და თვლემენ თვალები –
ჭუპრი ჰეკიდია დაქსელილი განჯინის კუთხეს,
აიზიდება მიმწუხრისას სუნი ნაკელის
და, ბუზის ზუზუნს აყოლილი, სარკმლისკენ უხვევს.

საღამობით ორლობეში ისმის სიცილი,
ვარდს ფურცელ-ფურცელ სამკითხაოდ დაუდგა დარი,

სიზმრით გათანგულ კატებს აღარ დასცალდათ ძილი
და წითელ კაბებს შეუჩნდა და აგიჟებს ქარი.

წყვილთა ჩრდილები იბინდება თანდათან ნისლით,
გაშლილ ნაწინავთა სურნელს იწოვს უმალვე ყანა,
მიგორავს მთვარე უნაყოფო იქვე, ბორცვს იქით,
იპყრობს მიწას და ერთი ლამით იხვეჭს ქვეყანას.

III

გალავნის ნაშთი შერჩენია ჯერაც მთაგრეზილს,
შემოჯავია დარაჯებად კლდეები სალი.
ძერა ბრჭყალებით ჩაფრენია და მოაქვს გერბი,
როგორც დასტური ოდინდელი, ხელმწიფის ძალის.

სამი გვამია მიმალული ბასტიონს იქით;
ერთს აქამომდე თმას უწერავს გოდოლზე ქარი,
მეორე, ასე უთქვამთ თითქოს, ქვებს ისვრის რიყით,
ორთავიანი იყო თურმე, მესამე – მკვდარი.

ნებისმიერი მათ ბრძანებას ცეცხლითვე უზღავს,
მკვლელი გახდება, ვისაც შავ თმას შემოავლებენ,
ვინც ქვას დასწვდება, იღუპება თავადვე უმალ,
იმავ საღამოს, სანამ შაშვი კვლავ იგალობებს.

სათოფურებზე ფეხშიშველი ძრწიან სულები,
გდია უმწეო, უსესური გვამი დილეგში,
შთაბეჭდილების წიგნში, თუმცა, ჩაწიკწიკებულ
მნახველთ სახელებს შთანთქავს დამე სრულ სიბნელეში.

ის ახილვადებს მიწის გეგმას, მიზნებს კი ჩქმალავს,
დასახავს დროის ასპარეზად გამყინვარებას,
ვიწრო ბილიკებს მორენებზე ხრეშით გაკვალავს,
რათა გზა გაჭრას ქვაცარცის და რუს თიხნარისკენ.

ადრეულ დროის დრაპირების ხვეული ფენით
აშშვენებს მას და ციხე-გოდოლს, ურჩხულის ფრესკა,
სადაც ზესკნელი ქვევით იყო, ქვესკნელი – ზევით.
კამბალა ისევ სოსანისფერ ნაპრალზე ცეკვავს.

ღამე ნატანში მიგვიძლვება. მიგვლეავს ისევ
ცივი, ახალი დროის უცხო ქვაბულთა წიაღ.
ადამიანთა ფიქრს მღვიმეთა ფრესკებში ჰპოვებ!
თეთრი გნოლის ფრთა შენს ქულაჯას ძღვნად მიაბნიე.

IV

სულ სხვა ტყაპუჭით ვიმოსვიდით აკი ოდესლაც,
შენ მელის ბეწვით დადიოდი, მე – ქრცვინის ტყავით;
მარმარის სპეტაკ ყვავილებად, უადრეს,
ტიბეტის ერთ ღრმა ხეობაში თოვლქვეშ დავყავით.

ჩვენ უამგარეშე, სრულ წყვდიადში ჩამოლვენთილებს
ბროლ-კრისტალებად, თავიდანვე განლევით აღვსილთ,
თავს გადაგვევლო ამ ცხოვრების ავიც, კეთილიც,
ვყვაოდით მაინც, დამტვერილნი პირველი არსით.

ჩვენ, სასწაულში მოარულნი, დაუზარებლად
ახალ სამოსელს მოვირებდით, ძველის სანაცვლოდ.
ვიწოვდით ნექტარს ახალ-ახალ ნიადაგიდან
და აღარ ვწყვეტდით სუნქას ჩვენსას მეტად არასდროს.

ფრინველებივით მსუბუქნი და ზეებრ მძიმენი,
დელფინებივით მამაცები, კვერცხივით წყნარნი,
სიცოცხლით სავსეც ვიყავით და ვიყავით მკვდარნიც,
არსნი, საგნები (თუმც, არასდროს თავისუფალნი!)

ვერ ვინარჩუნებთ თავს, მარადუაშს ვერასგზით ვრჩებით,
ახალ სხეულში სიხარულის განვაგრძობთ ლოდინს.

(და ვერგის ვეტყვი, რად მიღირხარ, რას ნიშნავ ჩემთვის,
რადგან მტრედს ნატიფს ვერასოდეს გაუგებს ლოდი!)

შენ მე გიყვარდი. მე პირბადე მიყვარდა შენი,
თხელი ქსოვილი, გარს ნარნარად რომ გევლებოდა,
ცნობისმოყვარედ არ გითევდი ღამეებს თმენით.
(ო, რომ გიყვარდე! შენი ხილვა არც მჭირდებოდა!)

ჩვენ მივაღწიეთ წყაროს წყლებით მდიდარ ქვეყანას.
უტყუარ დასტურს მივაგენით: მთელი ეს მიწა,
სათაყვანები, უსამანო, ჩვენ გვეკუთვნოდა.
შენ, ვით ნიჟარა თვალმარგალიტს, მას პეშვით იცავ.

V

ვინ დაუწესა, უწყის ვინმებ, საზღვრები მამულს,
მავთულხლართები ვინ მოავლო ფიჭვებს ამჯერად?
პატრუქიანი ელსადენი აჩნდა მთის წყაროს,
მელა სოროდან აფეთქებამ გამოაძევა.

ვინ იცის, ქედის თხემს ეძებდნენ ან იქნებ მწვერვალს?
ეგების სიტყვას, ოდითგანვე რომ არ ითმობა?
ყველა ენაზე აგვირისტებს ჩვენს სათქმელს მჟღერად,
თუ ვიძღუმარებთ, შეწყვილდება, გაირითმება.

საზღვარზე, თუკი შლაგბაუმი ნელა დაირწა,
სალამს გაცვლიან გულიანად, გასტეხენ პურსაც.
მუჭა ზეცა და ხილაბანდით გასკვნილი მიწა
თან მიაქვს ყველას, რაც გამიჯნვას შველის და კურნავს.

ბაბილონში რომ ძაღლი პატრონს უკვე ვერ სცნობდა,
შენი სიტყვა რომ გრძლად ითქმოდა, ჩემი კი – არა,
ბაგისმიერი, ყრუ და ხშული ბგერებით ხმობდა
დიადი სულიც, იუდეა ვინც მოიარა.

მას აქეთ რაკი საგნებს გვამცნობს თვით სახელდება,
ვაგზავნით ნიშნებს და ნიშანი ჩვენამდეც აღწევს,
სპეტაკი თოვლი ცის გზავნილი როდია მხოლოდ,
თოვლი ასევე სიჩურეა, სივრცეს რომ ავსებს.

ვეღარაფერი ვერ გაგვმიჯნავს, გრძნობდეს ყოველი,
იგივე ჰაერს უგრძნობს ალლო, იგივე ქარგას.
მცენარეთა და ჰაერთა ზღვარს აქარწყლებს უმალ
ზეცის თავანზე ფრთის მოქნევა დამეულ ქართა.

მაინც საზღვრებზე გვსურს კამათი, და ყოველ სიტყვას
ჯერ ისევ ახლავს უსაშველო მიჯნა და ზღვარი:
სამშობლოს სევდით გადავლახავთ ყოველგვარ მიჯნას,
რომ მხარეს ყოველს თანხმიერად ავუბათ მხარი.

VI

საკლავის დაკვლა ახლოვდება, გაასკეცებულ
ბზრიალ-ტრიალით იღესება ბლაგვი დანები,
გახამებული ფეშტამალით დგანან კაცები,
შემოხვევიან გარს დეკეულს, კვლავ დანანებით.

უფრო უჭერენ საბელს ყელზე განწირულ პირუტყვს,
ხარებს ლაშებზე დასდით დუუი, აგდებენ ენას;
უკვე ამზადებს მეზობელი მარილს და პილპილს
და ეცდებიან მსხვერპლის ზუსტი წონის დადგენას.

ნაკლავი თითქოს ნაკლებია აქ, სუფთა წონით,
რადგან ცოცხლები, სისხლით სავსე გულს ფლობენ ცინცხალს,
— სიცოცხლის ფასად თავს იცავენ სასწორზე მდგომნი! —
და ბოლო დარტყმას ქანქარაც კი ვეღარ აღრიცხავს.

ძალლები, უმალ მივარდნილნი სისხლიან გუბეს,
სულმოუთქმელად ხვრეპენ ცხელ სისხლს, ამოყორვამდე,

სანამ სითალზეს დაიკრავს და არ შედედდება,
გუბედ ქცეული, უპატრონო, მუქთი დოვლათი.

მოგვიანებით სისხლი პირველ სირცხვილს გაგემებს,
და გაგაწითლებს, ცოდვა-ბრალი არსებობს რადგან,
გამოშიგნული ცხოველების ბედზე გაფიქრებს,
და უახლოეს მერმისს შენსას ავ ნიშნად ადგას;

ძვლის ტვინით სავსე ლულისებრ ძვლებს და გემრიელ ზორცს
სუნთქვა აკლია, შენც მათ გავხარ, თუმც სუნთქვა ხარბად.
გადავიწყებულ ჯარასთან კი წინაპართ სამოსს
ობობის ქსელი დაჰჭენია მჭვირვალე ფარდად.

თვალს გადაავლებ წარსულს, ხედავ დაინთქმულან წლები.
ახალგაზრდობას ენაცვლება სითეორე თმების.
ჩონჩხთა ტყეები იზრდებიან სასაკლაოზე –
ხმელი ფოთლების გვირგვინებით მორთული ჯვრები.

VII

დღესასწაულის მოსვლას ელის სალუქად ყველა,
ხეხენ ფიცარნაგს საცეკვაოდ – გააქვს კრიალი,
ქაფიან ნაყენს უბერავენ ბავშვები ნელა
და ჩალის ღერი საპნის ბუშტებს უშვებს პრიალით.

ნიღბების დასი საზეიმო სვლით ამკობს შუქებს,
ნამჯის თოჯინებს აცეკვებენ თავთუხის კაბით,
მოჯირითენი ყვავილწნულთა ლახავენ ზღუდეს,
სოფელს ზაფხული სტუმრობს ლალი მუსიკის ჰანგით.

ხმა სალამურის ეხამება ფლეიტის ბგერებს,
ღამის სიბნელე ფერმკრთალ ბინდბუნდს დაუგებს მახეს.
გონჯი თავის კუზს სასეიროდ ყველას აჩვენებს.
იდიოტი კი საოცნებოს მიაგნებს სახეს.

კოცონის ალი ახილვადებს, ახალი მთვარის
კვლავ მოწევნამდე, ყოველდღიურ ნაშრომს და ნაღვაწს;
ვარსკვლავებს წვდება თესლები და ზღვა ნაპერწკალი,
რათა შეიცნონ ზეცის წიაღ, რა ფასობს ახლა.

ამჯერად ნაძვნარს გადაუფრენს ნაჯერი ტყვია.
ერთი გასროლა გაყუჩდება სხეულში უმალ.
და ვინმე ერთი რჩება იქვე, წიწვების წიაღ
ბნელი ტყის სავსის სარეცელმა რომ ჩააჩუმა.

კაეშნიანი უანდარმები იწყებენ ცეკვას,
დავლურს უვლიან ბრაგუნით და ველური რიტმით,
გამომტყვრალები ღვიის არყით, იცვლიან ზნეს და
მიჩანჩალებენ უეხშეშლილნი წამხდარი რიხით.

ბნელში გრძლად გაბმულ ყვავილწნულებს ჭრიალით არხევს,
შემაძრწუნებლად ამრიალებს სხვენში ძველ ქაღალდს,
ქარი დაძრწის და მიმოხვეტავს ცარიელ დახლებს
და მეოცნებეთ აღმოუჩენს გულყანდის ქადას.

VIII

(ეს მდინარე და ტბები, ნუთუ, გამოვიგონე!
და იცის ვინმექ მთის შესახებ ლეგენდა, თუნდაც?
გოლიათური ნაბიჯებით მავალი ვინმე
მიანდობს განა მეგზურობას გულკეთილ ჯუჯას?

გაინტერესებს ქვეყნები და თუნდ ტროპიკები?!
სწრაფ ბედაურთა ეტლით მთელი ეს დედამიწა
რომ მოიარო, გადალახო მთები, პიკები!
მაინც იქამდე ვერასოდეს შენ ვერ მიაღწევ.

რა გვიხმობს, თმები შიშისაგან ყალყზე რომ გვიღგას?
თუმც, შავბალახა ულამუნებს მხურვალე სმენას.

ძარღვებში სისხლი გაიყინა მდუმარებისგან.
სამგლოვიარო ზარი ისმის კარიბჭეს ზენა.

გვანაღვლებს განა უსინათლო სოფლად სარკმლები,
ცხვრის ტყავი, ქეცი და მოხუცთა კუთვნილი წილი?
ყველაფერს უცხოს ითხოვს ხარბად ჩვენი თვალები.
დანარჩენში კი, რაც ჩვენია, არ გვყავს მოწილე.

გვანაღვლებს განა ცხენები და ღრუბლები მრუმე,
მოჩვენებითი შუქი, მგლები, ხმობა, არდაღლა?!
ჩვენ სულ სხვა მიზნებს მივაღწიეთ, აგმაღლდით თურმე,
სხვა ზღუდებმა შეგვაჩერეს და დაგვცეს დაბლა.

გვანაღვლებს განა თუნდაც მთვარე, ან ვარსკვლავები,
ჩვენ, ვისაც შუბლზე ძარღვი ჯერაც არ გაგვწყვეტია!
როცა ქვეყნას უდგას უამი განადგურების,
ოცნებასავით ჩავიბუდებთ კვლავ სულის წიალ.

არის კანონი სადმე, ანდა, სუფევს წესრიგი?
სად გაცხადდება აღსაქმელად ქვა და ფურცელი,
მხოლოდ და მხოლოდ წმინდა სახით არსებობს იგი
ქსოვილში ენის, მარად უცვლელი...)

IX

აი, მმა მოდის, მოისწრაფვის, ქუნელთვალება,
მკერდზე ბუდიდან ასაფრენი ბარტყების მახით;
შაშვი მოწყვეტით ეშვება და სახრეს აჯდება,
და მასთან ერთად გომურისკენ მირეკავს ნახირს.

მის ქერა თმაში ჩაიბუდებს, დაიდებს ბინას
საჯინიბოშიც, როცა თივის ზვინში ჩაფლული
ყნოსავს ცხენების ცხელ სურნელს და ავშარას, შავრას
უნაგირისთვის უთვალთვალებს სულგანაბული.

ვარდის გამოხდილ ზეთში აწებს, ისველებს ნისკარტს, ვარდისფერ არილს დააპკურებს ყმაწვილის თვალებს. ღამე მისწვდება მის აფოფრილ, ფრთაშილ ნაკრტენს და სანეტარო უარყოფას ცად შეაფარებს.

"ო, დაო ჩემო, უგალობე შორეულ დღეებს!"
„მალე, სულ მალე ვუგალობებ მშვენიერ ალაგს".
„ო, იგალობე და ხალიჩა ქსოვე სიძლერით
და იმ ხალიჩით ავფრინდებით ზეციურ ქალაქს!

იქ დავყოთ ერთად, სად ფუტკრები გვიმასპინძლებენ,
არ მომაკლებენ მფარველობას ანგელოზები...."
„ვიმღერებ მალე – მაგრამ კოშკში ელვა იწყება,
ჩუ, დაიძინე! მიმწუხრია, დრო საოცრების".

გოგრის ფარნები ციმციმებენ, უვლიან დავლურს,
უცებ მსახური გამოჩნდება მათრახით ხელში,
გაშტერებული, შაშვს ისტუმრებს მოულოდნელად
უკანასკნელი სამწყსოს ბოლოს, დასალიერში.

ცელი უსერავს უმოწყალოდ ველურ ფრთებს ფრინველს,
და მიალურსმავს, მოფართხალეს, ფიწალი კარებს.
თუმცა, მძინარეს კვნესა ვიდრე გააღვიძებდეს,
ანაზდეულად გულს შეუკრთობს სხივი ვარდნარის.

X

ღრმა ტბებისა და ჭრიჭინების სამფლობელოში, იქ, ხმაჩამწყდარნი, ქვა-ქანებზე რომ აღბეჭდილან, მოიხმობს იგი სულს, პირველქმნილს, ნათლიერების, და მხოლოდ შემდეგ, სამუდამოდ მიდის ქვექნიდან.

ტყის ბალახების ცერით განიბანს სევდიან თვალებს;
და ჭეშმარიტი ჭვრეტით ხედავს, რაც კი იხილა.

უძლეველობის ძალის ხმევაც მიემადლება:
დღიდი გული და ჰარმონიკა მიაქვს საშილად.

სიდრის მზადების დროა უკვე, მერცხალთ გაფრენის;
კასრებს მოარგეს გამოთლილი წის საცობები.
ადლეგრძელებენ მძლევარ ფრთოსნებს გულმურვალენი,
სივრცენი მის გულს აგიჟებენ, ვერსაცნობები.

კეტავს წისქვილებს, სამჭედლოებს და ყველა ეგვტერს,
ტეხავს, სიმინდის ყანის გავლით, მსუყე ტაროებს,
ცვივა მარცვლები, და მოაფრქვევს ოქროს ნაპერწკლებს
და საზრდოს საზრისს ხელაღებით მყის აცამტვერებს.

დამშვიდობებას ახლავს და-მმის მხურვალე ფიცი,
რომ ჰპირდებიან საუკუნო, ჩუმ ერთგულებას.
თითოეული ოროვანდის გვირგვინებს იხსნის,
და მისთვის თვალის გასწორებას ვერავინ ბედავს.

ცვივა ჩიტების ბუდეები წის ტოტებიდან,
აბედი იწვის, ცეცხლი ხარბად ნთქავს ფოთლებს გამზმარს,
ანგელოზები შურისგებით სოსანი სკიდან
ტეხენ გოლეულს ვადაგასულს, უკვე არახალს.

ო, ანგელოზთა მდუმარებავ, სვლის გეზი თუკი
მონიშნულია შემოგარენ ჰაერთა წიაღ!
თავისუფალი წელი მაინც ვერ იხსნის ბორკილს,
აბრკოლებს მავანს ლაბირინთთან, თუმც ბჭე აქვს ღია.

აპახილი დიდი დათვისადგი

ძირს ჩამობლოტდი, დიდო დათვო,
ნადირო ღრუბლისბეწვებიანო, რას დაგიკუსავს ეგ თვალები,
ეგ ბებერი ვარსკვლავთვალები.
კიაფუ-კიაფით მიარღვევს უღრანს
ბწკლიანი ტორი,
ვარსკვლავბწკლიანი.
მონუსხულები შემოგცექით და მაინც ფხიზლად
ვდარაჯობთ ნახირს,
არ ვენდობით მაგ დაღლილ ფერდებს,
მაგ ალმას კბილებს, მაინც ბასრებს,
დათვო ბებერო.

თქვენი ქვეყანა: ნაძვის გირჩი.
თქვენ: ქერცლი მისი.
მივაგორებ, მივაბზრიალებ
შესაქმის ხიდან განკითხვის ხემდე,
ვყნოსავ,
თათებით ვათამაშებ,
კბილებით ვსინჯავ.

შეშინდით ანდა ნუ შეშინდებით!
განზანაკებში ვერცხლი ჩათვალეთ,
უთხარით მოხუცს, ბრმა ბერიკაცს, კეთილი სიტყვა,
რომ საბლით მაგრად ეჭიროს დათვი.
ჰო: ცხვრების დაკვლაც არ დაგავიწყდეთ.

თორემ, ვინ იცის, აიშვას დათვმა,
გადმოგერიოთ და გირჩები მიყარ-მოყაროს,
დიდი ნაძვიდან ჩამოცვენილნი,
ცით,
სასუფევლის ფრთოსანი ხიდან.

ჩემი ფრინველი

რა აღარ ხდება: უდაბური ჩვენი სამყარო
კვლავ იძირება საღამოს ბინდში,
ტყეები მას ბანგს განუშადებენ.
და იმ კოშკიდან, ყარაულმა რომ მიატოვა,
დაჟინებით და აუღელვებლად ჩამოგვცერიან ჭოტის თვალები.

რა აღარ ხდება: შენ კარგად იცი უამი შენი,
ჩემო ფრინველო, ჩამოიფარებ შენს პირბადეს
და ნისლში ჩემსკენ გამოფრინდები.

ჩვენ ვუთვალთვალებთ ხროვის ასე წალეკილ არეს,
შენ ჩემი ხელის დაქნევაზე მოფრთხიალდები
და აიქოჩრავ ბუმბულს და ნაკრტენს –

ჩემო ჭალარა მეგობარო, მხარზე მიზიხარ. და იარაღი, რაც
გამაჩნია,
იმ ბუმბულით არის შემკული. და რომ იცოდე,
სხვა სამკაულს არც მივიკარებ, შენი ბუმბულით მოქსოვილი
პირბადის გარდა.

თუმცა, წიწვების რიალში ხის ქვეშ
კანი მეწვის.
წელამდე მწვდება ბუჩქარი ხშირი,
ფოთლის სურნელით ჩემს შეცდენას ასე რომ ლამობს.
და როცა ქარი დალალს შემირხევს,
როცა სინესტეს უკვალოდ შთანთქავს,
ამ თმაზე მაშინ დამაცვივა
ვარსკვლავთ ნამქერი.

მე თუმცა კვამლის მუზარადი მახურავს თავზე,
მაინც ვუწყი, ირგვლივ რა ხდება,

ფრინველო ჩემო, შენ, დამეულო ჩემო მფარველო,
თუ აღმაფრენა მეწვევა დამით,
ბნელ არემარეს ტკაცანი შესძრავს
და გამოკვესავს ნაპერწკალი ჩემი არსიდან.

თუკი შემრჩება ეს აღმაფრენა
და ცეცხლსაც ისევ თუ ვეყვარები,
ვიდრეძლე ხის ჭანს მოჟონავს ბდვილი,
ჭრილობებს ნამავს და დედამიწას
თბილ ნართში ახვევს.
(თუნდ დამდამობით ჩემს გულს ძარცვავდე,
ჩემო ფრინველო, რწმენის ფრინველო,
ერთგულების ფრინველო ჩემი!)
კვლავ სინათლეში მოექცევა სამზერი ჩვენი,
რომელსაც უკვე ვნებადამცხრალი,
დიდებული შენი სიმშვიდით შეაფრინდები.
რა აღარ ხდება.

გზა შინისაკვე

ღამე, უურისულების
და გრძნეულ სამყურების,
მინამავდეს ტერფებს და
გზასაც მიადვილებდეს.

ვამპირი კი, ზურგსუკან
ყრმის ნაბიჯით ცოდვილობს,
მის საზარელ სუნთქვას ვგრძნობ,
ჯვარედინად ფორხილობს.

რახანია, თან დამდევს?
ვიღას რა ვაწყენინე?
ჩემს ხსნას რაც შეიძლებდა,
ძლვნად არ გავაცემინე.

იქ, სადაც თავთუხები
ხარობს ტინისმიერი,
წყაროსპირი ღალადებს
გამჭვირვალე, ხნიერი:

"გარეთ დიდხანს ნუ რჩები,
არ წახდეო, გაფრთხილდი,
უთვალთვალე კარიბჭეს,
ფანჩატურთან დამიხვდი!

უცოდველი ის კვდება,
ვინც სხეულს არ დაუთმობს,
ბანგით მოგვრილი სევდა
მიეთმოეთს მოუხმობს."

ბოროტი და ორპირი,
მე რომ გამანადგურა,

ფრთაშესხმული ვამპირი
ირაოს კრავს მზაკვრულად,

აშლის თავებს უთვალავს,
მტერ-მოყვარე იერით,
სატურნით მოჩრდილული,
რკალს გაარღვევს ცბიერი.

კეფაზე თუ ნაჭდევი
ტვიფრად ჩაბეჭდილია,
გაიხსნება ბჭეები,
მწვანეა – გზა ხსნილია.

მდელო ბრწყინავს ალისფრად
ჩემი სისხლის წვეთებით.
დამიბურე თვალები,
დამეო, გევდრები.

ნისლის ქვეყანა

ზამთრობით ჩემი საყვარელი
ტყეში ბინადრობს ტყიერებთან.
დილით შინ უნდა გამოვბრუნდე,
იცის მელამ და ეცინება.
ღრუბლებიც როგორ ჩამომძიმდნენ!
თოვლმა ჩამაცვა ჯუბაჩები,
ჭირხლმა საყელო დამიქარგა.

ზამთრობით ჩემი საყვარელი
ხეა, ყვავებით დახუნძლული,
შავი ყვავებით, ბედშავებით,
და ხეთა შორის მემალება.
იცის, რომ ქარი საღამოთი
კაბას წამოხდის თვირთვილიანს
და მე შინისკენ გამომაქცევს.

ზამთრობით ჩემი საყვარელი
თევზებთან ცხოვრობს მდინარეში,
უსმენს ჩქერებს და მდუმარია.
ყინულზე ვდგავარ, გადავცქერი,
ვიდრე ყინული მომიწყდება,
ნელა მიცურავს დარნისაკენ,
ფარფლები ოდნავ ერზევიან.

ტრიალ მინდორზე გამოვედი,
ძირს დამცა ბაზის დაძახილმა,
ვეება ფრთები დამესურა.
მოდგა, ბუმბული გააცალა
ჩიტებს და ველი გადაპენტა.
ლავიწის ძვალი გადმომიგდო,
ყელზე შევიბი ავგაროზად.

დალატი იცის საყვარელმა:
შეღგება მაღალ მაშიებზე
და ქალაქს მიდის უთენია.
ბარებში ჩალის ღეროებით
სასმისთა ტუჩებს ამოკოცნის,
სხვათა ენაზე ლაპარაკობს,
მე არაფერი გამეგება.

ნისლის ქვეყანა მომატარა,
ნისლის ნაჟურზე მანადიმა.

ლურჯი საათი

მოხუცი ამბობს: ანგელოზო, როგორც შენ გსურდეს,
ამოირჩევდე თავისუფალ საღამოს თუნდაც,
ხელჩაკიდულნი გავიყლიდით ერთად, მცირე ხანს,
და შეიცნობდი შეთქმულ ცაცხვთა ბნელ განჩინებას,
ლამპიონები, მოლურჯო და შეშუპებული,
ყრუ სახეები! შენი – ცხადი, გაბრწყინებული.
მკვდარი წიგნები, განმუხტული მსოფლიო ველი,
მრუმე ნაკადი რომ იურვებს, ერთობის მცველი,
უზადოდ შვენის თმასაკინძი შენს აზიდულ თმებს.
ორპირი ქარი ჩემს სახლს ისევ ჯიუტად უტევს,
მთვარის სტვენა და – გზა ხსნილი აქვს ნახტომს ვნებების.
სიყვარულს აკი შლეიფი სდევს მოგონებების.

ყმაწვილი კაცი კი იკითხავს: იქნები მუდამ?
დამთანხმდი ფიცით, ჩემს ოთახში, აჩრდილთა გუნდთან,
ცაცხვთა შავბნელი განჩინება თუა ნიშანი,
სრულად ამოთქვი, თმები შენი ჩამოიშალე,
შეაღე ღამის მაჯისცემა, ღვარი მღვიძარი!
მთვარის ნიშანზე თვინიერად ყუჩდება ქარი.
ლურჯ სინათლეში ლამპიონებს სურთ მასლაათი,
ვიდრემდის სივრცეს არ გახლიჩავს მრუმე საათი,
ტუჩები შენი ჩემს ბაგებს დაიგემოვნებს,
სანამ ტკივილი, სულ ოდნავი, არ შეგაგონებს:
ცოცხლობს ის სიტყვა, სამყაროს გულს უმალ რომ იგებს,
თამაშობს, აგებს და სანაცვლოდ სიყვარულს იწყებს.

დუმს ქალიშვილი, თითისტარი ტრიალებს სანამ.
ქრება ვარსკვლავი, ვარდობისთვემ გალია ხანი: –
თქვენ, ბატონებო, ნუ აყოვნებთ მომეცით ხმალი,
რომ ჟანა დ'არკმა მოიხადოს სამშობლოს ვალი.
ხომალდი უნდა გავატაროთ ყინულებს შორის,
მხოლოდ და მხოლოდ მე გავიყვან, ვუწყი გზა სწორი.

ანემონები! თაიგული, სამი სურვილის,
იყიდოთ უნდა, დასათრგუნად ნდომა-წყურვილის.
ცირკის გუმბათის ლავგარდნიდან ვეშვები, ვხტები,
ქვეყნიერების ცეცხლოვანი წრის გულში ვხვდები,
ჩემს უფლის ხელებს სასოებით ვანდობ სიცოცხლეს,
და იგი მიძღვნის, გულმოწყალედ, ვარსკვლავს მიმწუხრის.

სიყვარულო, გამანდე, მითხარ

ლალსალმიანი შენი ქუდი ლივლივებს ქარში,
შენს უსარქმელო თავს ღრუბლებიც ეგებებიან,
გულს კი სულ სხვაგან დაუდევს ბინა,
ახალ ენაზე მეტყველებენ შენი ბავენი,
ცახცახა ბალახს გაზაფხული აყელყელავებს,
ასტრებს დაფურცლავს წაფხულის ქროლვა,
ფურცელ-ფანტელით დაბრმავებული აღაპყრობ სახეს,
ხან იცინი და ხან კი სტირი და იღუპები,
მეტი რაღა უნდა შეგემთხვეს -

სიყვარულო, გამანდე, მითხარ!

ფარშავანგი შლის მოზეიმე გაოცებით უცხო მარაოს,
მტრედი ბუმბულის საყელოს აშლის,
ღულუნით სავსე ფართოვდება თითქოს ჰაერი,
მამალი იხვი გაბმულად ყივის,
მთელს შემოგარენს ატკბობს ველური თაფლის სურნელი,
პარკშიც ყველა კვალს ოქროს მტვერი მიმობნევია.

საქვირითოდ მოადგა თევზი, მოსწყდა ქარავანს
და მღვიმებით მიაშურა მარჯნის სარეცელს.
ვერცხლის ქვიშათა ჰანგზე როკავს აქ მორიელი.
ჭიამაია გრძნობს სასურველს ყნოსვით შორიდან;
მეც რომ მქონოდა მისი ალლო, ვიგრძნობდი უმალ,
რომ მას ბაქნის ქვეშ უბრწყინავს ფრთები,
და შორეული მარწყვის ბუჩქნარს მივაშურებდი!

სიყვარულო, გამანდე, მითხარ!

წყალმაც კი ენა ამოიდგა,
ტალღამ ჩაჰერიდა ტალღას ხელი,
ვენახში ფურძნის მტევნი მწიფს, სკდება და ცვივა.

ასე გულდინჯად ლოკოკინა ტოვებს ნიჟარას!

ქვამაც კი იცის, ქვა რით მოალბოს!

ო, სიყვარულო, ამიხსენი, რასაც ვერ ჩავწვდი:
ეს უმძიმესი მოკლე ზანი

ფიქრს შევალიო,
აღარ შევიგრძნო სიყვარული და აღარც გავცე?
ეგონოს მავანს, აღარავის მონატრებია?

შენ მეუბნები: სულ სხვა სულსა აქვს მისი იმედი...
ნუ, ნუ ამიხსნი. ვიცი და ვხედავ, რომ სალამანდრა
ყოველნაირ ცეცხლს გადალახავს.
შიში არ დევნის და ტკივილიც არ ეპარება.

ნამსევრევები

ბალებს ანოყივრებს ყინვა—
იწვება ქურებში პური —
შენთვის აბედია ბრწყინვა,
ვაზის ლეგენდათა წნულის.

ჩუმალ! დაიუნჯე თხოვნა,
ცრემლით გასენილი სიტყვა
დაფლე ნამსხვრევებში, წსოვნა
ნაოჭს დღენიადაგ ისხამს.

ყველა ქოთანი თუ გატყდა,
ქოთანს შეაშრება ცრემლი?
ქვევით ხანძარი რომ ატყდა,
ალი ბედისწერას ელის.

ორთქლი ჯერ იფრქვევა ისევ,
წყალთან ცეცხლის შერწყმის ხმობად.
ო, სიტყვათა აზიდული ნისლი,
უთვლის მთას ნამსხვრევთა, ნდობას!

თეთრი დღეები

ასეთ დღეებში ვდგები არყის ხეებთან ერთად,
გადავივარცხნი ხორბლის თმას და შუბლს გამოვაჩენ,
ყინულის სარკის წინაშე მდგარი.

რძე იჭრება,
ჩემი სუნთქვით შედედებული.
დილაადრიან სულ იოლად ქაფდება იგი.
იქ, სადაც მინას სულს შევუბერავ,
კვლავ გამოჩნდება ბავშვის თითით
დაწერილი შენი სახელი: უმანკოება!
ამდენი ხნის ლოდინის შემდეგ.

ასეთ დღეებში ტკივილს არა ვგრძნობ,
რომ დავიწყების შემწევს უნარი
და გახსენებაც ჩემი ვალია.

მე მიყვარს, მიყვარს გააფთრებამდე
და ინგლისურად ვიხდი მადლობას,
ფრენისას კარგად რაც მისწავლია.

ასეთ დღეებში მაგონდება მე ალბატროსი,
რომლითაც ცაში დავფართვატებდი
და მივფრინავდი
ჯერაც უცნობ ერთ ქვეყანაში.

იქ, ჰორიზონტზე, გული მიგრძნობს,
დაშვებისას კვლავ გამოჩნდება
ბრწყინვალებით გარემოსილი ჩემი ზღაპრული კონტინენტი,
იქ, სადღაც გაღმა, რომელმაც აქეთ გამომიშვა,
ცივ სუდარაში გამოხვეული.

ჰარლემი

ღილ-კილოები დააწყდა ღრუბლებს,
წვიმა ცრის ყველა ღრმულსა თუ შახტში,
აულერებს რკინის ჩარაზულ ყუთებს,
სახანძრო ზვეულ კიბეზე დახტის.

შავი ქალაქი ბრიალთვალება
შუკა-შუკებით მიიმალება.
წვიმის რიტმს უცებ ცვლის მდუმარება
და წყდება წვიმის ლივლივა ბლუზი.

რეპლაგა

საით წავიდეთ
უზრუნველი იყავ უზრუნველი
როცა წყვდიადი ჩამოწვება და აცივდება
იყავ უზრუნველი
მავრამ
მუსიკით
რას ვიზამთ
მხიარულნი და მუსიკით
რას ვიფიქრებთ
მხიარულნი
დასასრულის პირისპირ მდგარნი
მუსიკით
სად წავიდებთ
უძვობესია
დარჩენილ კითხვებს და წლების ძრწოლას
ოცნებათა სამრეცხაოში უზრუნველი იყავ უზრუნველი
რა მოხდება
უძვობესია
საუკუნო მდუმარების

უამს

მავლარი ნავსაღგური

ჰკიდია ანძებს სველი ალმები,
არცერთი ქვეყნის დროშის ფერს არ ჰგავს,
ვარსკვლავებს, მთვარეს დაპურიალებენ,
მწვანედ განაბულს ანძის ბაქანზე.

გზამკვლევთა დროის წყლების სამყარო!
ტალღები ფარავს გზებს და ზეციდან
წვეთავს სინათლე ახალ-ახალი,
ცას გადებული სანდო გზებიდან.

ბიბლიებს ისევ ფურცლავენ ზღვები,
კომპასი აღწერს ღამის ზეობას,
საწმისი ოქროს წყავს სიზმრებიდან,
და ზღვა იჩემებს მემკვიდრეობას.

მიწა არ დარჩა ფეხდაუდგმელი!
გასვლია ყავლი მეზღვაურთ ტრაბახს,
რაღან მამაცი გზის გამკვლეველი
ჩაუთრევია მკვდარ, წყალმარჩხ სანახს.

ჭეშმარიტება

ჭეშმარიტება არ შეგაყრის თვალებში ნაცარს,
ჭეშმარიტებას სიკვდილი და ძილი შეგინდობს,
ვით სისხლხორცეულს, ტკივილებით შეგონებული
ჭეშმარიტება შენი სამარის ლოდსაც კი დაძრავს.

ჭეშმარიტება, დაბინდული, მოუხელთები,
თესლში, ფოთოლში, და განკითხვის მიხრწნილ ზმაურში
ჟამით ჟამამდე ჩატვიფრული და იღუმალი –
ჭეშმარიტება დროჟამს არ თხზავს, – ანაზღაურებს.

ჭეშმარიტება, დედამიწას ვარცხნის და გაპყოფს,
დაწმენდს ოცნებას, გვირგვინსა და თვით ბედისწერას,
და ხელაღებით მთელ სისავსეს მწიფე ნაყოფთა
ჩახერგავს შენში, სანაცვლოდ კი გფიტავს და გწურავს.

ჭეშმარიტება არ დაიცდის შენს განძარცვამდე,
უკანასკნელი უზალთუნი ვიდრე წაგართვეს.
მისი მსხვერპლი ხარ, იარები გეხსნება რადგან;
რაც არ გლალატობს, არც გიქადის არასდროს საფრთხეს.

ამოდის მთვარე, ნაღვლის შხამით სავსე თასებით.
დაიგემოვნე. აპა, ღამე ეშვება მწარე.
ფრინველთა ნაკრტენს შესევია ფიფქთა ნამქერი,
მტრედი ერთ ტოტსაც ვერ მიიტანს უსაფრთხო მხარეს.

შენ შეზრდილი ხარ ამ სამყაროს, მძიმე ხუნდებით,
ჭეშმარიტება შეუპოვრად არღვევს მკვიდრ კედელს.
შენ მღვიძარებ და თვით წყვდიადშიც ზრუნვას უნდები,
პირშექცეული, გამოუცნობ გზისაკენ მხედი.

ერთი კურალის სიმღერები

ჩრდილის ნაყოფი კედლიდან ცვივა,
და მთვარის შუქი სახლს შეათეთრებს,
ხოლო ჩამქრალი კრატერის ფერფლი ზღვის ქარს შემოაქვს.

და მშვენიერი ბიჭუნების
მკლავებზე ტკბილად
თვლებენ ბუჩქები,
შენი ხორცი კი ჩემსას იხსენებს.
კმაყოფილება ვიგრძენი მაშინ,
როცა გემები ხმელეთს მოსცილდნენ,
ძვლები კი ჩვენი მოკვდავი ტვირთით
ანძის აღმართვას შეუდგნენ უმალ.

ეშაფოტები თურმე ახლა ცარიელია,
ჩვენ გვემებენ და ვერ გვპოულობენ.

შენ თუ აღსდექი,
მე თუ აღვსდექი,
ჭიშკრის წინ აღარ ეყრება ქვები
და ზღვაზე ნაგსაც ვერსად დალანდავ.

ხვალ კი კასრები დაგორდება,
კვირის ტალღებს რომ შეეგებონ,
ჩვენ გაპოზილი ფეხსაცმელებით
დავეშვებით სანაპიროზე.
ყურძენს გავრეცხავთ და მერე დაგჭყლეტო,
რომ მოსავალი ღვინოდ იქცეს
სანაპიროზე.

შენ თუ აღსდექი,

მე თუ აღვსდექი,
მაშინ ჯალათი ჭიშკრის პალოს დაეკიდება,
ურო კი ზღვაში აღმოჩნდება ღრმად ჩაძირული.

ერთხელ ხომ მაინც უნდა დადგეს დღესასწაული!
წმინდაო ანტონიუს, შენ, რომელიც ასე ეწამე,
წმინდაო ლეონპარდ, შენ, რომელიც ასე ეწამე,
წმინდაო ვიტუს, შენ, რომელიც ასე ეწამე.

ახლა კი მოდით, გზა დაუთმეთ ჩვენს ვედრებას და ჩვენს
მღლოცველებს,
ახლა კი მოდით, გზა დაუთმეთ მუსიკას და ნამდვილ სიხარულს!
ჩვენ ნასწავლი გააქვს გულუბრყვილობა,
ჭრიჭინობლების გუნდში ვმღერით კარგა ზანია.
როცა ვჭამთ და ვსვამთ,
მჭლე კატები
ჩვენს მაგიდას ირგვლივ უვლიან,
მანამ, სანამდე მწუხრის მესა დაიწყებოდეს,
ჩემი თვალებით
შენი ხელი ხელში მიჭირავს,
ხოლო წყნარი, მამაცი გული
თავის სურვილებს გწირავს თამამად,

თაფლი, ნიგოზი მიეცეს ბავშვებს,
მეთევზეს სავსე ბადე ჰქონოდეს,
ბალებს ნაყოფი ნუ მოჰკლებოდეს,
მთვარე კი ვულკანს, ვულკანს მიეცეს!

ჩვენგან ნაკვესი ნაპერწკლები საზღვარს გადასცდეს,
ღამეს რაკეტა ბორბალს დაუმსხვრევს,
ტივებზე მსხდომი პროცესია ნელა გვმორდება,
წინასამყაროს იგი თავის დრო-ჟამს უტოვებს.

დღო-ჟამს უტოვებს მცოცავ ხვლიკებს,
უძღებ მცნარეს და ოვგზს,
შეპყრობილს ციებ-ცხელებით,
ქარის ორგიებს, მთის ავხორცობას,
იქ უბირ ვარსკვლავს გზა აებნევა,
და მის მკერდზე დანარცხებული
განიფანტება არე-მარეზე.

ახლა კი მედგრად, წმინდანებო უგუნურებო,
უთხარით მიწას, რომ კრატერი არ მოისვენებს!
წმინდაო როხუს, შენ, რომელიც ასე ეწამე,
ო, წმინდაო ფრანც, შენ, რომელიც ასე ეწამე.

როცა ვინმე მიდის, მან ზაფხულში ნაგროვები
ნიუარებით სავსე ქუდი
ზღვაში უნდა გადააგდოს
და წავიდეს თმააფრიალებული,
მან ის სუფრა, თავის სატრფოს რომ გაუშალა,
ზღვაში უნდა მოისროლოს,
მან ჭიქაში ჩარჩენილი ღვინო
ზღვაში უნდა ჩააქციოს,
მან თევზებს თავისი პური უნდა უწილადოს
და ერთი წვეთი სისხლი ზღვას შეურიოს,
მან თავისი დანა ზღვის ტალღებში უნდა გაავლოს
და ფეხსაცმელი ზღვაში ჩაძიროს,
გული, ღუზა და ჯვარი,
და წავიდეს თმააფრიალებული!
მაშინ ის უკან დაბრუნდება.
როდის?

ნუ მეკითხები.

ეს არის ცეცხლი მიწისქვეშეთში,
ეს ცეცხლი არის წმიდათაწმიდა.

ეს არის ცეცხლი მიწისქვეშეთში
და ქვა თხიერი.

ეს არის წყალი მიწისქვეშეთში,
რომელიც ჩვენში ჩაედინება.

ეს არის წყალი მიწისქვეშეთში,
რომელიც ჩვენს ძვლებს დასწვავს, დაღავს.

და მოვა ცეცხლი უზარმაზარი,
მდინარე მიწის ზემოთ ამოვა.

და ჩვენ ამისი მოწმე გავხდებით.

ჩრდილოეთი და სამხრეთი

ბაღნართა ბაღნარს მივაღწიეთ ნაგვიანევად
იმ ძილბურანში, მესამემ რომ არავინ იცის.
თოვლს ვისურვებდი ზეთისხილის რტოთა სათნევად,
და ნუშის ზებს, სამფლობელოდ წვიმის და ყინვის.

მითხარი, პალმაშ როგორ უნდა გადაიტანოს,
თბილ თაღარებით როცა ამკობ ზვინულებს მიწის,
მისმა ფოთოლმა თავს ბურუსში როგორ მიაგნოს,
ამინდი სამოსს, შენი ნებით, ხშირად თუ იცვლის.

დაფიქრდი, წვიმამ დაგატყვევა, თვალს მოგეფარა,
როცა მომქონდა ფრთაგაშლილი მარაო შენთან.
შენ კი დაკეცე. დრო ანაზდად გამოგეპარა,
როცა ავფრინდი გუნდთან ერთად მძლევარ ფრინველთა.

ფერილი ორი რეზაქციით

რომი ნოემბრის საღამო ზანი
მარმარის ცივი ქვის ფილაქანი
კარს გამოსჭვივის შუქი ციალით
გაყინულ მინებს გააქვთ წკრიალი
ძლივს აულერებენ გაბმით გიტარებს
ვიდრე მონეტებს სჭედენ ტვიფარით
უხმობს არენა კვიპარისებით!
სუფრას მომიჯდა რკილი მშიერი –
მოგწონს დახრული ფოთლის იერი?
რთავს შემოდგომა ნისლიან მიწას
ტყე წვიმებისგან თავს ვეღარ იცავს
ბუკიოტია სიკვდილის მხმობი
ურჩხულებს ახრჩობს თბილი ჭაობი
შავაფრიანი მოთქმა აქვთ ყორნებს
ქარი წყლებისთვის ავლებს თხრილ ყორეს
სულთა ხომალდი ფლატე ტრამალი
სახლი ეული ძეწნა მტირალი
კუბოების და გლოვის ნაკადი
სიგიუე სულში როგორც სახადი
"სულ და არასდროს" სასმელს ნარევი
მტკივანი გული შენი აღმერთებს
სპობს ყველა ტკივილს და კარგავს მეტრფეს...

ნოემბრის ღამე რომი სიმშვიდე
გამოთხოვება უმტკივნეულო
თვალები წმინდა ნამით ცვრეული
სვეტები ინდის ხურმით ნაზარდი
ო ზეცის ლურჯი ფერით ნაზავი!
ირეკლავს ავზი დისკოებს მთვარის
ტრიალით ელტვის ვარდფურცლის კვალი
ვნებით აჩენენ კატები ბრჭყალებს
ძილი იძირავს ვარსკვლავის არილს

ბაგე დაუსხლტა კოცნის იარას
ატლასის ქოში – ნამსხვრევს ფიალის
ღვინო მყის აღწევს ბინდიან ფიქრებს
როცა ნათელი კვლავ ძალას იკრებს
იხვეჭს დროებას და დღემდე მოაქვს
ჩემს გორაკს უტევს ავტოთა ხროვა
ტაძრებს უვლიან გარს ანტენები
დილის ქორალთა ხარბად მსმენები
ბაზრის ყაყანს სდევს ჩიტთა ჟივჟივი
ქვაფენილს ფლოქვთა აჩნია მწკრივი
ქრიზანთემები აცვივა საფლავს
ზღვის სურნელს მთის ქარს ცრემლები ახლავს
მე შუაში ვარ – რას ელი ახლა?

გენახში

ვენახში მტევნის ქარვით ნამშვენი
მწიფეს საბოლოო სახება შენი.
ღამე კვლავ უნდა გადაიფურცლოს.

ღამე კვლავ უნდა გადაიფურცლოს,
თუ ხილს სიმწიფეით ასკდება კანი
და მზეს ასხივებს ნაყოფის ტანი.

ღამე კვლავ უნდა გადაიფურცლოს,
პირველი შენი სახება რადგან
შენს ზმანებაში ნელინელ აღდგა.

ვენახში მწიფე მტევნების მანგით
შენ იდალები უმალვე ბანგით –
ღამე კვლავ უნდა გადაიფურცლოს!

აპულიაში

ზეთისხილის ქვეშ მიმოაბნევს სხივებს სინათლე
და ყელყელაობს ყაყაჩო ყუჩად,
იხელთებს ზეთს და ბრიალებს ურჩად,
და უსასრულოდ კვლავაც ინათებს.

ქალაქ-ქვაბულებს დაფდაფების აყრუებს ხმები,
პური თეთრი და ტუჩები შავი,
ბუზების ხროვას სწადია, ლამის,
შთანთქას სურსათის ბაგასთან ყრმები.

მღვიმელთა დღეს თუ გაანათებს ველთა ნათელი,
შესძლებთ ხაშხაშის ლამპრით მოწევას,
ძილში ტკივილით მის ნაცრად ქცევას,
ჩაინავლება სანამ სანთელი.

თითქოს სახედრებს სარწყავები ეტვირთოთ ქვეყნის,
მძივებით ქარგვას მოჰყვნენ ხელები,
ბროლ-მარგალიტით მორთეს კედლები –
კარს კი ემოსა სამოსი ებნის.

ყრმებს აწოვებდნენ მადონები, კამეჩს კი ელის
მწვანე საძოვარ-სარწყულებელი,
არ დააყოვნებს დასასრულ ძღვიც:
ცხვრის სისხლი, თევზი და კვერცხი გველის.

გამომწვარია დოქები და ბრუნავს წისქვილი.
ღია თვალთაგან მოჟონავს ზეთი,
და იღუპება ყაყაჩო, შეთი
ტარანტულებით გადათელილი.

შავი ვალსი

გონგის ხმა ნიჩბებს შავი ვალსით დაატრიალებს,
ლანდები ბლაგვი ყაისნალით ქსოვენ გიტარებს.

ზღურბლქვეშ ირეკლავს ჩემს მრუმე სახლს ლივლივით სარკე,
შანდლები სანთლის აალებულ ქიმს ნაზად არხევს.

ტალღას უხამებს თანხმიერად დაკვრას ჰანგები;
მიზეზი მუდამ თავს ირიდებს სულ სხვა გაგებით.

დღეს ვალი მადევს, ვესტუმრო უნდა ღრიანცელს ბაზრის,
ქვის ნაგებობა და ფრინველთა ირაოს საზი

მათივ ღამეთა Pas de deux-სთან საყრდენს ეძიებს,
მობრუნებული ჩემსკენ უხმოდ, ო, ვენეცია!

ფრთაშესხმული და საბრჯენებით გარემოცული,
დასავლეთის და აღმოსავლეთის სული შერწყმული!

მოზაიკაა აქ ჯერ მკვიდრად, ღრმად ფესვგადგმული,
უძველეს ფრესკებს სვეტთა რკალი უვლის დავლურით.

აგვისტოს თრგუნავს ლომისებრი მზის ბრწყინვალება
ზაფხულის პირას ლომს ფაფარი უფრთიანდება.

წარმოიდგინე ბრჭყალჩავლებული გემბანის ბიგი,
კილის ამალის ნიღბიანთა უგნური რიგი,

ტილო კიჩომდე გაჭიმული, წყლით გასენილი,
მღვრიე წყალი და სიყვარული, სურნელფენილი,

ჯერ შესავალი, კვლავ ნიჩუმე, სხვა არაფერი,
დროდადრო ნიჩბის ტყლაშუნი და ზღვა ანამდერი.

მრავალი ფლის შეგდეგ

დროის ისარი სუფერს მშვიდად მზის კამარაზე.
თუკი აგავა კლდეზე თავის მიაგნებს ადგილს,
ხარობს, ირწევა გული შენი ქარის ამარა,
და დროის სრბოლას მიზანსწრაფვით აუწყობს ნაბიჯს.

გადაეფინა ჩრდილი აზორის მშვიდ კუნძულებზე,
შენს მკერდს კი – მთრთოლი ბროწეულის ჩერო რხეული.
სიკვდილი თუკი შეპფიცვია წამს ერთგულებით,
თვალისმომჭრელი სარკე ხარ მისთვის გამორჩეული.

ნებიერი და გამოცდილი ზღვა უაღრესად,
პეშვი სისხლისთვის დონეს იწევს მთელი სისრულით,
მრავალ წლის შემდეგ ისევ ჰყვავის აგავა დღესაც,
ნაბახუსევი ნიაღვრისგან კლდეს შეხიზნული.

ჩრდილები ვარდები ჩრდილები

უცხო ზეცის ქვეშ
ჩრდილები ვარდები
ჩრდილები
უცხო მიწაზე
ვარდებსა და ჩრდილებს შორის
უცხო წყალში
ჩემი ჩრდილი ილანდება

დარჩი

მოგზაურობა დასრულდა,
ზურგქარიც ჩადგა, არ ქრის.
და ხელში შეგრჩა დაშლილი
ხუხულა, ბანქოს სახლი.

ბანქოა სურათ-ხატული,
ყველაფერს იტევს თითქმის.
შენ აკი შეთხზე სამყარო,
და შეაზავე სიტყვით.

მოთამაშე ხარ, უებრო,
ახლაა სწორედ უამი!
დარჩი, თამაშს ნუ გაურბი,
მხოლოდ მოიგებ ამით.

აპრაგასთან

პეშვში ანკარა წყლით, დაწმენდილით,
შუადღის თეთრად ნაფერი თმებით,
მდინარე ჩასცექრს თავის სიღრმეებს
და საბოლოოდ დაძრავს დიუნებს,
პეშვში ანკარა წყლით, დაწმენდილით.

თუ მოიტაცებს ევკალიპტთა კორომებიდან
ქარი ნაზ ფოთლებს, კენწეროდან ჩამოცვენილებს,
მდინარე უმალ შეიყვარებს ხმადაბალ ბგერებს.
კაჟის გაკვრისას გაპესებულ უეცარ ელვას
მყის გაიტაცებს ევკალიპტთა კორომებისკენ.

ნაკურთხი სხივით, უტყვი ხანძრებით,
ზღვა ღიად სტოვებს ბჭეს ძველი ტაძრის,
თუკი მდინარე, ლამის წყარომდე,
პეშვში ანკარა წყლით, დაწმენდილით,
იღებს კურთხევას უტყვი ხანძრებით.

მზის საგალობელი

მთვარესა და მის კეთილშობილ ნათელზე უფრო მშვენიერი,
მნიშვნელოვანი,
თვით ვარსკვლავებზე, ღამის რაინდულ ორდენზე უფრო
აღმატებული,
უსაზღვროდ უფრო მშვენიერი, ვიდრე კომეტის ცეცხლოვანი
გაელვებაა
და – უმშვენესი, ვიდრე სხვა ყველა ვარსკვლავედი ზეცის
თავანზე,
რადგან შენსა და ჩემს სიცოცხლეს ყოველდღე მართავს, მზე
არის მხოლოდ.

ულამაზესი მზე, რომ ამოდის, თავისი ღვაწლი არასდროს რომ
დავიწყებია
და ზაფხულში რომ საუკეთესოდ აგვირგვინებს მის რუდუნებას,
როცა ნაპირზე
აორთქლებული და არეკლილი დღე შენს თვალებს აფრებს
აფარებს
ქანცგაწყვეტამდე, ბოლო აფრა კი თვალწინ უფრო სწრაფად
ჩაგივლის.

თვით ხელოვნებაც, მზის გარეშე, აიფარებს საბურველს ისევ,
შენ უკვე ვეღარ გიხილავ და, ზღვაცა და ქვიშაც,
ჩრდილით დევნილი, ჩემს ქუთუთოს შეეხიზნება.

ო, მშვენიერი ნათელი, რაც გვათბობს, გვიფარავს და ზრუნავს
კიდეც
გასაოცრად, რომ კვლავ გიხილო და მართლაც გხედავ!

მზისქვეშ ყველაზე მშვენიერი ყოფნაა თავად ამ მზის ქვეშეთში....
მშვენიერია, როცა წყალში კენჭებსაც ხედავ, ჩიტს კი ზეცაში,
გააზრებულად რომ დაფრინავს და ქვევით თევზთა ქარავანს
უმზერ,

ფერდაკრულსა და შენივთულს ერთად, ქვეყნად სინათლის
სხივით მოვლენილს,
და წელავ ირგვლივ შემოგარენს, მინდვრის ოთხკუთხედს,
მრავალწახნაგა ჩემს ქვეყნას
და – იმ კაბასაც, შენ რომ გემოსა. ზანზალაკებით მორთულ
ლურჯ კაბას!

საოცარ ლურჯ ფერს, ფარშავანგები გოგმანით რომ
ჩამოსხდებიან,
შორეთთა ლურჯი, ბედნიერების არები, ჩემად ნაგრძნობი
ამინდებით,
ლურჯი შემთხვევა თვალსაწიერზე! აღტაცებული ჩემი თვალები
ფართოვდებიან ისევ და ისევ, ელვარებენ და იფერფლებიან.

მზე მშვენიერი, ჯერ კიდევ მაშინ, მტვრადყოფნისას გაოცებას
რომ იმსახურებდა,
ვერც ვარსკვლავთა და ვერც მთვარის გამო ვერ ვიარსებებ და
ვერც იმიტომ,
კომეტებით რომ მედიდურობს ღამე და ჩემში შეშლიილს ეძიებს,
არამედ მხოლოდ შენს გამო და ალბათ უფრო დაუსრულებლად,
ანდა რად მოვყვე უაზრო ჩივილს, თუ თვალის ჩინი უსათუოდ
დამეკარგება.

სიმღერები გაქცევის ზამს

შეუვალია კანონი სიყვარულისა! უჯერო არის
ხანდახან თუმცა, დაემორჩილე, რადგან მოიხმობს
მიწაზე ზეცას, – ყოვლისმომცველი და მარადიული.
პეტრარკა, "ტრიუმფები"

I

პალმის რტო ტყდება თოვლში,
ინგრევა კიბეებიც,
ქალაქი ბრწყინავს ზამთრის
უცხო სხივ-სახეებით.

ბალლნი ყვირილით რბიან
ჰუნგერბერგს შესეულნი,
თეთრ ჰურს შეექცევიან,
ლოცვებით დაყურსულნი.

ცრუ, მდიდრულ ოქრო-ბოკროს,
მანდარინების ოქროს,
აცეკვებს ქარიშხალი.
ძირს გორავს ფორთოხალიც.

II

მე მარტოდ-მარტო ვწევარ
დაჭრილი ყინულჭრილში.

თოვლმა თვალები ჯერაც
ვერ ამიხვია შიშით.

მკვდრები, ტანსმოტმასნულნი,
ყველა ენაზე სდუმან.

არვის ვუყვარვარ, არვის,
ჭრაქს რომ მინთებდეს ჩუმად.

III

მიმობნეულ კუნძულებს,
ზღვის უზადო მშვენებას,
ერთვის ცივი დინება,
თუმც ხილს გვიწვდის მტევნებად.

მხსნელი, თეთრი გემები,
ეულ ხელაფრიანებს
აფრთხილებენ – მობრუნდით,
ნავი მოატრიალეთ!

IV

ჯერ არასოდეს შემოჭრილა სიცივე ასე.
გადაუფრინა ზღვას მძლევართა მთავარმა გუნდმა.
ლამპიონები ერთიანად გასწირა ყურემ.
უმოწყალოდ დასცა ქალაქი.

დატყვევებული ვარ სრულიად ტყუილუბრალოდ
მტერს დანებებულ ნეაპოლში,
სადაც ზამთარი,
პოზილიპსა და ვომეროსაც ამაღლებს ცამდე,
და სადაც მისი თეთრი ციმციმი
სურთ გადაფარონ სიმღერებით,
ის კი უფლებებს ხმაჩახლეჩილი
ქუხილით იცავს.

დანაშაული არ მამიმებს და პინიები
კამალდოლიმდე ურევენ ღრუბლებს;
ვარ უნუგეშოდ, რადგან ამ პალმებს

ასე სწრაფად წვიმა ვერ დაწმენდს;

გარ უიმედოდ, რადგან არ უნდა ავირიდო ეს განსაცდელი,
თუ თევზი თავის დასაცავად წამოშლის ფარფლებს;
თუკი ნაპირზე, ზამთარში ორთქლი,
მარად თბილი ტალღით შობილი,
ამიგებს ზღუდეს, და მაშინაც კი,
თუ ტალღები, უკუქცევისას,
თავდასაღწევად გაქცეულებს
უახლოესი მიზნისაკენ
გზასავალს უხსნის.

V

შორს, თოვლთან ერთად, შექმაზული ამ ქალაქიდან!
ხილის სურნელით გაისენოს ქუჩაბანდები.
მიმოაბნიერ ქიშმიში ყველგან,
მოიტანეთ ლელვი, კაპარი!
სული თავიდან ჩაუდგით ზაფხულს,
ალადგინეთ წრებრუნვა სისხლის,
მშობიარობა, სისხლი, სკორე და ამორწყევა,
სიკვდილი — ისევ შეახორცეთ ნაიარევი,
კონტურები თხზავენ
სახეებს —
ეჭვიანებს, უქნარებს, ბებრებს,
კირქვით მოხაზულთ, გაპოხილთ ზეთით,
უთანხმოებით გაიძვერებად გადაქცეულებს,
შეთამამებულთ ხიფათთან და
ლავის ღვთაების მრისხანებასთან,
ანგელოზების ნისლეულთან და
დაწყეულ ველურ მცხუნვარებასთან!

VI

სიყვარულში დაბრძენებულნი,
ათი ათასი წიგნის წყალობით,
განსწავლულები, ლამის უცვლელი
ჟესტების კვლავაც განმეორებით,
და – განუსჯელი, შლეგური ფიცით,

სიყვარულის საიდუმლოს ზიარებულნი
მიწაზე მხოლოდ –
როცა ლავა ამოიფრქვა და
მისი ოდნავი ქროლვა შეგვეხო
მთის ძირს მდგომარეოთ,
როცა დასასრულ, ქანცგაწყვეტილმა
კრატერმა გახსნა ცხრაკლიტული –
გზა ამ ჩარაზულ სხეულებისკენ –

ჩვენ შევაბიჯეთ მოჯადოებულ სამყაროში
და სიბნელე გავაცისკროვნეთ
თითებიდან ნასხლეტი სხივით.

VII

სულის სიღრმეში სარკმლებია თვალები შენი,
იმქვეყნად, სადაც ნათელში ვდგავარ.

სულის სიღრმეში შენი მკერდი უძირო ზღვაა,
რომელიც ლამობს – დამბიროს ფსკერზე.
სულის სიღრმეში შენი სხეული
ნავსაყუდელი არის ჩემი ხომალდებისთვის,
ზღვაოსნობიდან რომ ბრუნდებიან.

ვერცხლის გვარლს ჩარხავს ბედნიერება,
რაზედაც მკვიდრად ვარ მიმსჭვალული.

სულის სიღრმეში შენი ბაგე – ბუდე ქათიბის,
პატარა ბარტყის, ჩემი ენისთვის.
სულის სიღრმეში ფერხორცი შენი – ნესვი ნათელი,
უსასრულოდ ტკბილი, ნუგბარი.
სულის სიღრმეში ძარღვები შენი – მშვიდი და წყნარი,
ოქროს შიგთავსით აღმატებული,
ჩემი ცრემლით რომ ვაპატიოსნებ,
ვიცი ოდესმე უსათუოდ ამომეგება.

მიიღებ ტიტულს, ხელში მოიგდებ ადგილ-მამულებს,
სხვებზე უადრეს რომ მოგართმევენ.

სულის სიღრმეში ტერფები შენი გზას არ ადგანან,
არამედ უკვე ჩემს ხავერდოვან ბალნარს მოაგნეს.
სულის სიღრმეში ძვლები შენი ხმანათელი ფლეიტებია,
გრძნეულ ბგერათა ამოთქმას რომ შემაძლებინებს
და თვით სიკვდილსაც მონუსხავს გრძნებით....

VIII

.... დედამიწა, ზღვა და ზეცა.
უზღვავი კოცნით გზადაბნეული
დედამიწა,
ზღვა და ზეცა.
ჩემი სიტყვებით შემოფარგლული
დედამიწა,
შემოფარგლული ჯერაც ჩემი სულ ბოლო სიტყვით,
ზღვა და ზეცა!

ჩემი ბგერები მოულოდნელად
ეწვია მიწას,
რომელმაც გვრინით ჩაუშვა ღუზა,
და მოეჭიდა მკვიდრ კბილებს ჩემსას,
ყველა ბრძმედით და ციხე-კოშკით,

და მთის ზვიადი მწვერვალებით.

დაპყრობილია ეს დედამიწა,
ჩემ წინ ხევები რომ გააშიშვლა,
ტრამალები და უდაბნოები, ტუნდრები მრუმე,

დაუურველი ეს დედამიწა,
მღლტოლვარე მუხტის მაგნიტური უზღვავი ველით,
თქვენთან ნებსით ბორკილდებული,
ჯერაც უცნობი ძალის ჯაჭვებით,

გაოგნებულ-გამაოგნები ეს დედამიწა
ღამის მცოცავი მზარდი ჩრდილებით,
ტყვიის შხამებით
და ოხშივართა დინებებით —

ზღვად ჩაძირული და
ზეცამდე ამაღლებული
ეს დედამიწა!

IX

შავი კატა და
იატაპზე ზეთის ნაღვენთი,
მზერა ბოროტი:

ავს მოასწავებს!

მისწვდი მარჯნის რქას,
კარიბჭეზე დაპკიდე რქები,
უკუნეთია, არ კრთის ნათელი!

X

ო, სიყვარული, ნაჭუჭი რომ ჩამოგვაცილა
და მოისროლა ჩვენი ფარი, ჩვენი ჩარდახი
და მრეში უანგი ჩვენი წლებისა!

ო, ტკივილები, რომ გაცვითეს ჩვენი ტრფობა და
მისი ცვრიანი ცეცხლი აქნეს გრძნობად ნაკვთებად!
და კვამლმხრჩოლავი ალი მისი თავს უბრუნდება.

XI

ცისკრის ციალი გსურს იხილო, მოიქნევ დანას
და ელვასავით გადაუხსნი ჰაერს თბილ ვენებს;

გაჭრილი გულის ფეთქვა უხმოდ ამოაშხეფებს
ცეცხლის ნაპერწკლებს უკანასკნელს და დაგაბრმავებს:

შეშლა, ზიზღი და თანამდევი შურისძიება,
და უმალ უკვე სინანული და უარყოფა.

უკვე წვდები, რომ შენს ზანზალაკო წმა ეკარგებათ,
გრძნობ, სიყვარული დასასრულს რომ უახლოვდება:

გულწრფელი მეხთატეხითა და ანკარა სუნთქვით.
შენ სიყვარული ზმანებების სკნელში გიბიძგებს.

იქ, სადაც მისი გადმოშლილი ოქროს თმებია,
ხელს რომ წაატან და არარასკენ აჰყვები კიბეს.

ათას და ერთი ღამის სიმაღლე აქვთ საფეხურებს.
უკანასკნელი ნაბიჯი კვეთს სიცარიელეს.

შენ რომ აწყდები, გათელილი ალაგებია,

და ყოველ ალაგს შენი სისხლის სამ წვეთს შესწირავ.

ფესვგაუდგამი დალალები გრჩება ხელებში.
მხოლოდ ეუვნები ჟღარუნებენ და კმარა ესეც.

XII

ბაგე, დამე რომ უთევია ჩემს ბაგეებში,
თვალი, ჩემ თვალს რომ ედგა დარაჯად,
ხელი...

თვალები, მე რომ მივემსჭვალე!
ბაგე, რომელმაც მაუწყა მსჯავრი,
ხელი, სასჯელი რომ აღმისრულა!

XIII

მზე აღარ ათბობს, ზღვაც გალურსულა.
თოვლით შეფუთულ სამარებს ვერავინ გახსნის.
ნუთუ არავინ შეუკეთებს ცეცხლს არცერთ სახმილს?
ან რას გააწყობს თუნდ მღუარი ეს სიმხურვალეც.

გამომიხსენი, ხანგრძლივ კვდომას მე ვეღარ ვუძლებ.

წმინდანს სულ სხვა აქვს ზღვა საზრუნავი;
აპურებს ხალხს და იფარავს ქალაქს.
თოკს მალე გაწყვეტს მძიმე სუდარა,
ჩამოცურდება. თუმც, ვერ დამფარავს.

ჯერ ცოდვილი ვარ. აღმადგენდე.
არ მადევს ცოდვა. ამამაღლებდე.

ყინვაშეპარულ თვალებს თოში შემოახსენი,
მზერის ისრებით შემომეჭერი,

სილურჯის ტბაში ეძიე ფსკერი,
იცურავე და ჩაყვინთე მზერით.

მე ეს არა ვარ.
სწორედაც ეს ვარ.

XIV

მხოლოდა ჩემი სიკვდილის შემდეგ მისმინე ისევ,
გიდელი თოვლით იზნიქება, მღერენ რუები
და ტოლედოში მილივლივებს ბგერა ყოველი, იწყება დნობა,
ტკბილხმოვანება ადნობს ყინულსაც.
დნობა, დიადი!

ელოდე მრავალ იდუმალებას!

სიტყვის მარცვლები ოლეანდრის რტოებზე სხედან,
აკაციების სიმწვანეში ნებივრობს სიტყვა,
კედელს კი სიტყვის სწყდება ჩანჩქერი.

აუზებს ლალად მოლივლივე
და გამჭვირვალე
მუსიკა ავსებს.

XV

ტრფობას თავისი ტრიუმფი აქვს, სიკვდილს – თავისი,
დრო ამიერი და მერმისის დრო, იმიერი.
ჩვენ არაფერი გაგვაჩნია მსგავსი ამისი.

ვჭვრეტთ მხოლოდ, როგორ კრთის ვარსკვლავედი, გაელვებული
ანარეკლებით და მდუმარებით, მაგრამ სიმღერა
აღდგება შემდეგ, ნეშტზე მეტად აღმატებული.

»გე«

ვერ ვიტან ბორკილს
მე მე ვარ მუდამ
მონობას მიჯობს
დავიძსხვრე თუნდაც.

ბედი მიმუხთლებს
ან თუ ხალხის ყოფა მაღონებს
მე ასეთი ვარ და დავრჩები
სანამ შემწევს ძალი და ღონე.

ამიტომ ხშირად მარტოდმარტო ვარ
მე მე ვარ მარად
როცა ვმაღლდები, ვმაღლდები ცამდე
და თუ დავეცი, ვერ ვდგები მყარად.

ომის ღროს

უღვთო წყვდიადით გარემოცული,
სიღუხჭირეში ვარ მარტოსული.
კედლებს დააქცევს ზანზარი კრული
და სიმწრის ცრემლად იღვრება პური.

სახლში სიცივებ დაისადგურა.
აღარც ცეცხლია, აღარც სინათლე.
ყველა იმედი აძოიწურა.
მხოლოდღა ჩემი სუნთქვა მიმართლებს.

უკაცრიელნი გაშლილან გზები
და, რა თქმა უნდა, მიხმობენ გულით.
დაქანცული ვარ ამ ტკივილებით...
უღვთო წყვდიადით გარემოცული.

გათავისუფლება

დილისმახარე ზეცა ცდილობს
ღამეს დაეხსნას, და კვლავ ლივლივებს
ლურჯი ძახილით.

ბინდი საითაც უნდა იძვროდეს
და ლანდშაფტისკენ მიჯრით იღტვოდეს,
მზე ხლეჩს მახვილით.

და დედამიწა დილისმახარედ
უბრუნებს მზერას უკან სამყაროს,
თალხ-ჩრდილ-ახდილი.

შიშვაი

რაღა დარჩება?
ვიტანჯები, დავეძებ, ვოხრავ
და ჩემს ხეტიალს
დასასრული აღარ ექნება.
მწუხარე ჩრდილი,
რომ დავყვები დასაბამიდან,
მიმიძლვის ზამთრის შორეული მარტოობისკენ.
[...]

დაცრისფერი დღეების შემდეგ

ერთი საათით მაინც ვიყო თავისუფალი!
შორს ვიყო თუნდაც, ოღონდ ვიყო თავისუფალი!
ღამის სიმღერით სუეროებში მაღლა ასული
მინდა ავთრინდე დღეებზე მაღლა
და დავიწყება
სადმე ვეძებო - - -
მსურს ბნელი წყლები გადავიარო
და თეთრ ვარდებს ფეხდაფეხს ვსდიო,
სულს ფრთები მივცე.
ო, ღმერთო, ნეტავ, არაფერი აღარ ვიცოდე,
გრძელ ღამეებში რა სიმწარეა,
იქ ხომ თვალები გვიფართოვდება
უსახელო ჭირის წინაშე.
ლოყებზე ცრემლი დამდენია
სიგიჟით სავსე ღამეებიდან
და ფეხმძიმობის ნეტარებიდან,
მსურს ბორკილები დავამსხვრიო
და შუქი შევსვა - - -
ერთი საათით შუქს რომ ვუყურო!
ერთი საათით მაინც ვიყო თავისუფალი!

რომ ავიხედე

ერთი უხამსი ტკბობის შემდეგ
დამცირებულმა მწარედ და მძიმედ,
დამშვიდება თუკი შევძელი,
რაღაცად ვღირვარ.

მე ვარ მდინარე
ტალახიანი და ეს ტალღები ნაპირს ელტვიან,
ბუჩქების ჩრდილებს, ქვიშაზე ფენილთ,
და გამათბობელ სხივებს მზისას,
თუნდაც ამ ერთხელ.

ვაი, რომ ჩემს გზას შეწყალება არ უწერია.
ის შეცოდება ზღვისკენ მიბიძგებს.
ზღვა დიადია, უკიდეგანო!
მე სხვა სურვილი არ გამაჩნია,
დიდმა ტალღებმა, დაე, თავზე გადამიარონ
და უსასრულო ზღვაში ჩამძირონ.

ძალუძს კი, განა, ამ მძლავრ სურვილს –
უფრო ტკბილ ნაპირს უძღვნას სალამი,
მე დამატყვევოს, არსად გამიშვას,
თუ ჯერაც მახსოვს
დიდი სიბრძნე უკანასკნელი!

პსვამ პითევას

მე კეკითხები თავს ათასგზის, ყოველწამიერ,
საიდან მერგო ეს მტანჯველი ცნობიერება,
გაუსაძლისა, ყრუ და მზარდი ეს ტკივილები.
მე, რახანია, დავკარგე უკვე ყოველნაირი სიხარული –
გავრიდებოდი უღიმდამო უფერულობას,
დამტანჯა ჩემმა წინსვლამაც კი, და გამამწარა
იმის შეგნებამ, რომ თავდაცვა არ შემიძლია.

თავს ვაჯანჯლარებ, ვაიძულებ ვუმზირო ზეცას –
ვცდი ტკბობასა და ხელაღებულ, შლეგ ქმედებაში.
მე უფალსა და უფლის სამყაროს გამორიდებულს,
თვით მუხლმოყრისას არასოდეს შემიგრძვნია, რომ
არსებობს მშვიდი, უწყინარი ღვთივმორჩილება,
რომელსაც სხვანი ასე იოლად იმსახურებენ.

მე უფალს უნდა ვეკუთვნოდე მიუხედავად
ყოველგვარი წინაღობისა და ისე მწამდეს,
როგორც ჯერ არს და მან უსათუოდ თავის სხივთაგან
მომავალს წილი. ჰო, სამყაროვ, როგორ დაღლილხარ,
მშობელო ჩემო, იდუმალო, აკი, სულ მზად ხარ –
შემბოჭო ჯაჭვით და იქ კი, სადაც ძალმიძს მე გზნება
და აღტკინება, შენი ჩრდილებით დამდალო მკვიდრად.

შუა ზაფხულში

ძილ-ღვიძილსა და სიზმრებს შორის
აბიბინებულ მდელოებზე მოხეტიალე
ჩემი მზერა აიტყორცნება
უსასრულო სიმაღლეებში.
რა მჩქეფარეა ეს ცხოვრება!
ცაზე ღრუბელი ღრუბელს მისდევს
და მხურვალე საათებივით
ჩაძირვა უწევთ
მყაყე გუბურის
უსაშველო მწუხარებაში.
ჩემს წიაღში კი არარა იძვრის,
მწველი სიცხისგან
სიმშვიდეში ვარ ჩაძირული.
და დღეს დღე მისდევს,
ჩემი თვალები ოქროსფერ მზეს
მუდამ ხედავენ.
მაგრამ ოდესმე იგი დარჩება
იქ, სადაც ჩრდილი აილრუბლება.
ო, რა მწარეა ხელის მოცარვა.

ზამთრის შესახვედრად...

I

არასდროს მსურდა დავძირულიყავ,
ისიც არ მინდა დავიჯერო, რომ
ის უწმინდესი დრო, საათები,
ორომტრიალშიც რომ გპოულობდი,
მარტო მტოვებენ, განქარდებიან.

ვიხეტიალებ და მოვიძიებ.
და მათ ოდესმე თუ მივაგენი,
ვეღარ დავუშვებ, ტკივილიანმა
დღეებმა ისევ ფაიდეშინის
თავსაფარივით მომრთონ ფოჩებით.

მე მარტოობას ვფლობდი უწინ და
ახლა კი ვტირი, ჩემთან მოსული
ასე იოლად რომ დავთმე, რადგან
ძალას მომცემდა, რაღა თქმა უნდა,
ძილბურანმა რომ გამთანგა, მაშინ.

II

ყოველი ღამე მტკივნეულია,
სულთმობრძავი დღის შებოჭილად და
სრული სისავსით აღსრულება თუ
გულმშვიდად გქონდა გააზრებული.

ღრმა მიზეზია - გამყოფი მორი,
სასურველ ყოფიერებასა და
მის უღიმღამო აღსრულების
მუდმივად კლებად ვიწრო წრეს შორის.

თუ მოგივლია ზშირად ოცნებით
ცა და ბრწყინვალე სიმაღლეები,
დაიმახსოვრე, რომ ასეც ხდება,
ნაოცნებარი ოცნებად რჩება.

[საღამოს ვკითხავ დედას]

საღამოს ვკითხავ დედას მალულად,
ზარები როცა დადუმდებიან,
ვით ჩავწედე დღეთა იდუმალებას,
ან ღამეს როგორ უნდა გავენდო.

და ვითხოვ მისგან, ძირფესვიანად
ყველაფერი რომ მითხრას, მიამბოს,
იმ აკორდებით შემებმიანოს,
ჟღერით რომ უმალ ამამზიანებს.

ვუსმენდით ყუჩად, სულგანაბულნი:
დედა მესიზმრა, მესტუმრა თითქოს,
ძველი ჰანგივით მიესალბუნა
ჩემი არსების მაჟორს და მინორს.

[მივდივართ, ჰერცლადქოული გულით]

მივდივართ, ფერფლადქული გულით,
გვიმტყუნოს ლამის, ვგრძნობთ რა ხანია.
არ ესმით ჩვენი, რადგან სიყრუეით
ფერფლით კვნესისთვის აღარ სცალიათ.

მკერდში სიმღერის პანგები უღერენ,
გულის წიაღში ჯერარხმობილი.
მხოლოდ ხანდახან ხვდება მავანი:
რომ დასარჩენად არ ვართ შობილი.

ვჩერდებით. უკვე შევწყვიტეთ ჩორთი.
თორემ წახდება თვით დასასრულიც.
უფალს მივაპყრობთ თვალებს იმედით:
ჩვენ მოვიპოვეთ გამოთხოვება!

[0ქვებ, ეს ბევრს ნიშნავს]

იქნებ, ეს ბევრს ნიშნავს: ყველანი წავალთ,
ან მოსვლა ვინ გვკითხა, წასვლა რომ გვკითხონ.
და ის, რომ ვერ ვუგებთ ერთმანეთს თავად
და არც ხელს გვიწვდიან, შველას რომ ვითხოვთ,

ეს ანგრევს ყველაფერს: სიკვდილს რომ ავცდეთ,
ვერ შევძლებთ, მუქარა ყოველმხრივ ისმის,
და სურვილს, ერთმანეთს სიღრმემდე ჩავწვდეთ,
ყოფს ჯვარი სიცოცხლედ, შენი და სხვისი.

გაუცხოება

ხეებში ხეებს ვეღარ ვხედავ,
ტოტებს ფოთოლი არ ასხია, ქარს რომ მიანდონ.
ნაყოფი ტკბილი, მაგრამ – უსიყვარულო,
ერთხელაც რომ ვერ დაგანაყრებს.
რა უნდა მოხდეს ამაზე ძეტი?
აი, ჩემს თვალწინ ტყე გარბის უკან,
ყურთან ჩიტები ნისკარტს ხურავენ,
მდელო საწოლის მაგივრობას ვეღარ გამიწევს.
დრო-უამით უკვე გამაძლარი ვარ
და მაინც მისი შიმშილი მტანჯავს.
რა უნდა მოხდეს ამაზე ძეტი?

მთებზე კოცონი დამით ინთება.
ნუთუ გზას მაინც უნდა გავუდგე
და ამ ყველაფერს კვლავაც უნდა მივუახლოვდე?

მე ვერც ერთ გზაში გზას ვეღარ ვხედავ.

[მთვრალი საღამო]

მთვრალი საღამო, ლურჯი ნათლით გაჯერებული,
მოწყურებული სასიმღეროდ, სარკმელს აწყდება.
მინები მჭიდროდ ჯგუფდებიან შეშინებული,
და მათ წიაღში აჩრდილები კვლავ იბლანდება.

ზღვა სახლებს ირგვლივ რწევა-რწევით უვლის, თვალბნელი,
ბავშვს თუ წააწყდა, ყვირილით და ვიშით განდევნის,
სუნთქავს ქშენით და ცდილობს უმაღლ დაასწროს ყველას,
ჩაუჩირჩულოს ყურში სიტყვა, შიშის აღმძვრელი.

ნესტიან ეზოს გალავანთან, ბნელ კუნჭულებში,
ვირთხებთან ერთად მოუსვენრად რბის და ცოდვილობს,
დედაკაცი კი ძველ, დაძენძილ რუს ქულაჯაში,
უფრო უკეთ რომ დაიმალოს, მყის გაცლას ცდილობს.

წყაროს ტუჩიდან ისევ წვეთავს წყლის წვრილი ჭავლი,
წვეთი წვეთს ასწრებს, მომდევნო რომ მოიგდოს ხელში;
იქ ის უეცრად ხვრეპს ქანგიან ხვრელიდან წყალს და
ძველ, ჩაშავებულ ღართა ხეხვას ხელმარჯვედ შველის.

მთვრალი საღამო, ლურჯი ნათლით გაჯერებული,
სარკმელს აწყდება და საამო სიმღერას იწყებს.
მინები ტყდება. სისხლით სახეაჭრელებული
შემომეჭრება და ჩემს შიშებს ბრძოლაში იწვევს.

კედლის მიღეა

რტოებს შერჩენილი თოვლივით
მარწევს გაზაფხული ველის,
ცივი ჭავლივით ვტრიალებ ქარში,
უბეს უსველებ კვირტებს
წვეთივით, თავის ირგვლივ,
როგორც ჭაობი
კვირტებს რომ ალპობს.
მე ვარ მარადებამს სიკვდილზე ფიქრი.

მშვიდად ვერ ვივლი, უნდა ვიფრინო,
დართა-ავდართა წრებრუნვას მივყვე,
გამხობ ბურჯებს და ფუტურო კედლებს.
გუშაგად ვდგავარ ძილგამტყდარი და სხვებს ვაფრთხილებ
ზღვის შორეული გრგვინვა-გრიალით,
ხოლო ჩანჩქერებს ხახაში ვწვდები
და მთებიდან ამოვხეთქავ ზათქით ზვავივით.

პირმშო დიადი მსოფლიო შიშის
მშვიდობისა და სიხარულის ხელში ვირწევი,
როგორც ზართა ხმა მიმავალ დღეში,
როგორც ნამგალი მწიფე ყანაში.

მე ვარ მარადებამს სიკვდილზე ფიქრი.

[ლამის ფლობვთაცხვის ზამს]

ლამის ჭიშკართან მოვარდნილი შავი რაშის ფლოქვთაცემის
უამს,
ისევ ცახცახებს ჩემი გული, როგორც უწინ, და მაშინვე მაწვდის
უნაგირს,

წითლად შეღებილს, დიომიდესგან ნათხოვარი ავშარასავით.

წინ, ბნელ ქუჩებში მიძაქანებს ქარი ძლიერად
და მძინარეთა ბნელი თმების ტალღებს მიარღვევს,
მთვარის სინათლით დაცვარული ხილის ნაყოფნი,
შეშინებულნი, კროგბიან და დაბლა ცვივიან,

და ვესვრი ქამანდს

რომელიდაც ჩანავლულ ვარსკვლავს.

სულ ერთადერთხელ შევანელე ნაბიჯი, რათა
კვლავ დამეკოცნა მოღალატე შენი ტუჩები,
და მყის შენი თმა გაიხლართა სადავეებში,
და ფეხსაცმელი აგივსო მტვერმა.

და ჯერაც მესმის შენი სუნთქვის წმა

და – ერთადერთი შენი სიტყვა, მე რომ ჩამქოლე.

მუსიკისას თქმული

ჩემი ეჭვები, მტკივნეული და უნუგეშო,

მოჟონავენ მწუხრის ღრიფოში.

მარტოობა ჩემს ყურთან მღერის.

უნდა ვუსმინო...

ეს ოდესლაც ხომ უპვე იყო!

ბრუნდება და გაივლის ისევ!

ძილის ბილიკებს ვცნობ სამოთხის შესასვლელამდე,

თუმცა, იქ მისვლა არასოდეს მომსურვებია.

ჯერ არც ის ვიცი, ამ ჩემს ტანჯვას სად მოუღებს

ბოლოს ბნელი ტბა.

სარკე, გლუვი და გამჭვირვალე,

იქ უნდა იყოს

და უნდა სურდეს,

ტკივილებით მოელვარეზ,

დაგვანახოს უძირო ფსკერი.

ს ე დ ვ ა

უპვე მესამედ ჩამორეკა ცის ციფერბლატზე!
და ერთმანეთის მიყოლებით ამოდიან ზღვიდან გემები.
ფსკერზე რომ ჩაჰყენენ დაშსხვრეულ ანძებს,
ფსკერზე რომ ჩაჰყენენ დაცხრილულ მკერდებს,
დაფლეთილ გვამებს.

და მიცურავენ უხმაუროდ,
მდუმარე ღამით,
და არ ემჩნევა მათი კვალი ზედაპირს ზღვისას.

გეზი დაკარგეს, ვერც ვერასდროს ვერ იპოვიან
და ვეღარც ქარი დაუბერავს იალქნებს ძალით,
არცერთი ყურე მათ არ მიიღებს
და შუქურასაც შეუძლია მოზუჭოს თვალი!

როცა ნაპირზე გააღწევენ გემები...
არა, ნაპირზე არა!
ჩვენც იმ თევზების გუნდებივით დაგიხოცებით,
გემების ირგვლივ უძრავად რომ ტივტივებენ
ფართო წრეებად.

კაცობრიობის ხვედრი

დაწყევლილია ღრუბლის კოშკი, სადაც დავდივართ...
ვინ იცის, უკვე რამდენი ცა გადავიარეთ
გაციებული შეშის თვალებით?
ღროის მძევლებმა, განდევნილებმა
და ამ სივრციდან განთესილებმა,
ჩვენ, ვინც მივფრინავთ უსასრულო ღამის წყვდიადში.

იქნებ, უფალსაც ჩავუქროლეთ გვერდით ქარივით
და სისწრაფისგან ვერ შევძელით, თვალი შეგვევლო
და შორს გავტყორცნეთ ჩვენი ნაყოფი,
რათა სიცოცხლე გააგრძელოს წყვდიადის მოდგმამ,
ჩვენ კი, ცოდვილნი, დავეხტებით?

იქნებ, ხდება და ერთობ დიდი ზანია, ვკვდებით?
ღრუბლის ქულები ჩვენთან ერთად მოიწევს მალლა.
ჰაერი უკვე არ გვყოფნის და გვიბუჟებს თითებს,
და როცა სიტყვას ვერ დავძრავთ და შეწყდება სუნთქვა?

ნუთუ, დაწყევლა ბოლო წამსაც არ მოგვეხსნება?

რა სახელი უდეა დავირჩვა?

უწინ ზე ვიყავი, მყარად ფესვგადგმული,
მერე კი – ფრინველი, ლალი, ფრთაშესხმული,
ხაროში დაფლული ნაპოვნი, მერე კი –
კვერცხის ნაჭუჭიდან აღმოცენებული.

თავი ვით შევიცნო? არ ვიცი, არ მახსოვს,
საიდან მოვსულვარ, ან საით მივდივარ,
ვარ დაუფლებული ურიცხვი სხეულით,
უდრეკი ეკალი და მფრთხალი ნუკრი ვარ.

ამჟამად ნეკერჩხლის ტოტთა ვარ მოყვასი,
ხვალ კი მის ლიბოსთან მტყუანი ვიქნები...
ცოდვა რა დროიდან ჩაება როკვაში,
თესლიდან თესლამდე თმენით რომ მივყვები.

თუმც, ჩემში კვლავ მღერის ერთი დასაწყისი,
– ანდა დასასრული – გაქცევას რომ მიშლის.
ცოდვის ამ ისარს მსურს თავი დავაღწიო,
ყველგან რომ მომაგნებს, თუნდ ქვიშის მისხალში.

ოდესმე შევიცნობ თავს, შევძლებ უთუოდ,
მტრედად და შარაზე რიალა ქვა-კენჭად...
სიტყვას ვერ ვპოულობ! ჩემს სახელს სათუოს,
ოღონდაც სხვა ენას არ ვეძებ მოხვეჭად.

[ნავსაღგურები ლია იყო]

ნავსაღგურები ლია იყო, ავედით გემზე,
ახსნეს აფრები და შევასხით ოცნებას ფრთები,
მუხლებში რვალი ჩაგვიდგა და – სიცილში ზარი,
რადგან ნიჩბები ეხებოდა ზღვას ღმერთზე სწრაფად.

ჩვენი ნიჩბები უფლის ძალით ყოფდა დინებას;
თვალწინ დღე გვედგა, ღამეები უკან რჩებოდა,
ჩვენი ვარსკვლავი დაგვნათოდა, სხვებს კი ზღვა ნიქავდა,
გარეთ გაყუჩდა შტორმი, შინ კი ფაუსტი ძრწოდა.

ვაყურადებდით, როცა წვიმა გვესტუმრებოდა;
შუბნი ცვიოდნენ, ანგელოზნი გვეცხადებოდნენ,
ჩვენ შავ თვალებში იღვრებოდა კუპრივით მზერა.
ვიდექით კრულნი. გერბი ჩვენი აიჭრა მაღლა:

სისხლით ცხებული ჯვრით და გულზე ვება გემით.

[პერ პილევ ვშიშობ]

ჯერ კიდევ ვშიშობ, შემოგავლო ჩემი სუნთქვის მტკიცე ძაფები,
და სამოსელად შეგირჩიო ოცნებების დროშები ლურჯი,
თუ ჩემი ბნელი ციხე-კოშკის ნისლის ჭიშკრებზე
ჩირაღდნები ავაბრიალო, რომ ჩემი პოვნა იოლად შეძლო.

ჯერ კიდევ ვშიშობ, გამოგიხსნა მოციმციმე დღეთა წყებიდან,
დროის ძინარის ოქროსფერი თავდაღმართიდან,
თუ სავსე მთვარის საზარელი პირსახის თავზე
ჩემი გული ვერცხლისფრად ღვივის.

გამოიხედე და ნუ შემხედავ!
ჩემი დროშები დაშვებულია და ჩირაღდნებიც ჩაიწვა უკვე,
და მთვარეც თავის გზას მიუყვება.
დროა, მოხვიდე და შემეხილო, წმიდათაწმიდა ოცნებავ ჩემო!

მტკიცება არაფრის გამო

თუ იცი, დედა, მაშინ, როდესაც სიგრძე-სიგანე
არ გიმხელს ადგილს, ხელს რომ გიქნევენ
შენი შვილები ქვეყნიერების ბნელი კუთხიდან?
შენ რჩები, დგახარ გზაჯვარედინზე და შენი გული
ყველა სხვა გულზე მეტადაა შემონახული.
ჩვენ დიდხანს ვერ ვძლებთ, ჩვენს ირგვლივ ვფანტავთ
ნაწარმოებებს და წარსულისკენ მიგვირბის თვალი.
მაგრამ ის კვამლი, ღუმელს რომ ადგას, ცეცხლს ფარავს ჩვენგან.

იკითხე მაინც: არ დაბრუნდება ნუთუ არავინ?
ქვევით, შვეული მიმართულებით, განა ზეცისკენ,
ვააშკარავებთ საგნებს, სადაც ნგრევა ბინადრობს
და ძალა ჩვენი დაქსაქსვისთვის. ეს ყველაფერი
არაფრის გამო მტკიცებაა და არც ვინ ითხოვს.
ცეცხლს თუ ახლიდან გააჩაღებ, ვეღარც კი გვიცნობს,
ჩაშვებული სახეებით, პირისახე ქათქათა შენი.
ღვინოა მხსნელი! თუმცა, არ გვიხმობს.

პმობა

ყველაფერია გულის მომწყვლელი,
არ მიუტევებს არავინ არვის.
გულნატკენი და მთლად დაუცველი
ვიყავ შენსავით, ვცხოვრობდი ასე.

სულთა შეხება, უფაქიზესი,
შეხებით ყოველ ჯერზე მრავლდება,
ამას ვგრძნობთ მხოლოდ ხანში შესვლისას,
როს გაყინული გვძლევს მდუმარება.

სასტუმრო DE LA PAIX

გარდების ტვირთი უჩუმარ აგრე კედლებიდან ჩამოიქცევა,
ნოხიდან მსწრაფლ რომ ამოჩნდება, ამოღებული მიწა არი და
ნიადაგი,

სინათლის გული გამოტეხს ლამპარს და გამოვა.

უკუნეთი. ნაბიჯები.

სიკვდილის ფერზთით ავა ურდული.

გადღვნა

მე ცხედარი ვარ მოხეტიალე
უკვე აღარსად აღნუსხული
უცხო, პრეფექტთა სამეფოში
ზედმეტი ყველგან ოქროსფერდაკრულ
ქალაქსა თუ ხასხასა ბარში

გაძარცული კარგა ხანია
უსახლკარო მარტოეული

მხოლოდ ქარია უამი და კვნესა მეგზური ჩემი

მე ის ვარ ვისაც ბეკაცთა შორის არ ძალუშს ყოფნა

და გერმანული ენის წყალობით
ღრუბელივით რომ მახვევია
და სახლივით თავს რომ ვაფარებ
ვეპაექრები ყველა სხვა ენას

რა მრუმე ელფერს იძენს ღრუბელი
წვიმის შავბნელი ყრუ ჭონებიდან
მხოლოდ მცირედი თუ აღწევს მიწას

შემდეგ კი უფრო მჭვირვალ ნათელში ღრუბელი ცხედარს
მიარწევს ზევით

ამ ფარლვენის შემდეგ

ამ წარლვენის შემდეგ,
კიდევ ერთხელ, მსურს ვნახო მტრედი,
გადარჩენილი ვისილო მტრედი,
სხვა აღარავინ.

მას რომ გაფრენა არ ენება
და ბოლო უამზე
მწვანე რტო რომ არ მოეტანა,
მე სომ ზღვაში ჩავინთქმებოდი!

მირიამ

ვისგან მოგეცა მუქი თმები, წინაპრისაგან?

ან – ეს ნუშივით ტკბილხმოვანი სახელი, მუღერი?
სიყმაწვილით რომ დილიდანვე ბრწყინავ მზისაგან,
რადგან დილაა, რახანია, ქვეყნა შენი.

იერიქონი და ფსალმუნი ააღაღადე,
და შენი ხელით იორდანის გვახმიე წყალი,
ჯალათებს მიჯნა დაუწესე მოულოდნელად
და მიწა შენი, ის, მეორე, მონიშნე წამით!

გულქვა ყოველი სასწაულით გამოაფხიზლე,
ისე, რომ ქვაც კი შეცბუნდეს და დასდინდეს ცრემლი.
მათივე ნებით მხოლოდ ცხელი წყლით მოინათლე
და გვიუცხოვე, სანამ თავად უცხონი ვრჩებით.

შენს აკვანს თოვლი, ვიცი, ხშირად დაეფიფქება.
რწევისას ნალო გამყივან ხმას, ღრჭიალს გამოსცემს,
თუკი ღრმად გძინავს, ეს სამყარო დაგეურვება
და მეწამული ზღვა თავის წყლებს შემოიმტკიცებს!

ნაგადი

იმდენხანს ვცოცხლობ და სიკვდილთან ისე ახლოს ვარ,
რომ არავისთან ამის განსჯას აღარ ვაპირებ,
აწ კი წავართმევ დედამიწას ჩემს კუთვნილ ნაწილს;

გარინდებული ოკეანის გულის გულს ვმსჭვალავ
მწვანე სოლით, და მივემთხვევი მეც მის ნაპირებს.

კალის ჩიტები, დარიჩინის უცხო სურნელი!
ჩემს მსახვრალ დროსთან მარტოდმარტო ვარ შერჩენილი.
სილურჯითა და ბანგის ნისლით ვართ გასენილი.

ასწრაფლი, აზრო

ასწრაფლი, აზრო, ვიდრე შენი ფრთა
არის საფრენად მკაფიო სიტყვა, აგიტაცებს და იქითკენ მიქრის,
სადაც მსუბუქი ლითონები დალივლივებენ,
სადაც ჰაერი არის ბასრი
ახალ საზრისში
და მეტყველებენ
ერთადერთი სახეობის იარაღები.
იქ დაგვიცავი!

დაცურებული ხეები ტალღამ მაღლა აზიდა და ახლა ძირავს.
ციებ-ცხელებამ მოგიმწყვდია, ფეხქვეშ უკვე მიწა გეცლება.
რწმენა იყო ერთადერთი, მთა რომ გადადგა.

რაც კი დგას, აზრო, თავის ალაგს არ მოსწყდებოდეს!,
იმსჭვალებოდე სხვით არც რით, ოდენ ჩვენი ტკივილით.
ჰგიებდე ჩვენდა სრულშესატყვისად!

სიყვარული: დედამიწის ბოლო მათერიკი

შავი ხელმწიფე აჩენს თავის მტაცებლურ კლანჭებს,
მიღენის ზეცის კაბადონზე ათ ფერმერთალ მთვარეს,
ტროპიკულ წვიმებს უბრძანებს და უმალვე აჩენს.
სამყარო ხედავს, სხვა კიდიდან, შენს ყველა მხარეს!

გიზიდავს უხმოდ, ზღვის გადაღმა, იმ სპილოს ძვლისა
და ოქროჭედილ ნაპირებთან, მისი ბაგისკენ.
იქ მუხლმოყრილი რჩები მუდამ და მოგიძულებს,
ან გამოგარჩევს. თუმცა, მიზეზს შენ ვერ გაიგებ.

შუადღის ხვატის გარდატეხის ბრძანებას გასცემს.
იმსხვრევა ბროლის ლურჯ და მწვანე ჩქერად ჰაერი,
მზე წყალმარჩხ რუში რუდუნებით თევზს ლამის ხარშავს,
იწვის ბალახი კამეჩების ჯოგის გარშემო.

იმქვეყნად ზანტად მიირწევა ქარავანთ წყება,
და უდაბნოში ის დუინებს მათრახით დენის,
სურს რომ იხილოს შენს ტერფებზე ცეცხლის ენები.
ღვრის წითელ ქვიშას იარები შენი, სისხლმდენი.

ის, ნაირფერი, ლბილი ბეწვით თან გახლავს მუდამ,
მყის მოგიხელთებს და მოგახვევს ბაღეს ცდუნების,
შენს თეძოებზე ლიანები ხლართავენ კუდებს,
ყელზე კი გვიმრის ხშირი ბარდი გელამუნება.

ჯუნგლების ყველა ნიშის წიაღ: გმინვა, ღრიალი.
ის კერპს აღმართავს. შენ გაგირბის პირიდან სიტყვა.
თლილი წკირები მუქ დაფდაფებს აახმიანებს
და მონუსხული უმზერ შენსავ მსხვერპლად შეწირვას.

თვალი ადევნე ჯეირანთა ჸაერში ლივლივს,
ფინიკის ჸალმა გარინდულა დაურვებული!

ტაბუ ეხება: ხოდაბუნებს, ნაყოფთ, ნაკადებს...
მკლავზე გკიდია გველი, ჭრომირებული.

ის გასცემს მეფის რეგალიებს საკუთარ ხელით.
მარჯნის ფარლულით შეეხიზნე ნათელ ზმანებას!
ძალვიძს დასტოვო უხელმწიფოდ სამეფო მთელი,
შენ, იდუმალმა, იგრძენ მისი იდუმალება.

ეკვატორს ირგვლივ იძირება ყველა შეზღუდვა,
პანტერა შერჩა სიყვარულის სივრცეს ეულად.
სიკვდილის ველის გავლით აქეთ მოემართება,
და ზეცის კალთას მისი კლანჭი გრაგნის ხვეულად.

არია I

როგორც არ უნდა გავერიდოთ ვარდების დელგმას,
ღამეს ეკლები ანათებს მაინც, ბუჩქებში ყუჩად
განაბული ფოთოლთა გრგვინგა, აგვედევნა და
ახლა უკვე ფეხდაფეხ მოგვდევს.

იქ, სადაც მუდამ ანავლებენ ვარდების ხანძარს,
წვიმა მიგვლეკავს მდინარეში. უშორესო, ჰოი, შენ, ღამევ!
თუმცა, ფოთოლი, რომ შემოგვხვდა, ტალღების ზურგზე
ამხედრებული, მიგვაცილებს შესართავამდე.

თავისუფალი თანხლება (არია II)

ბურანში მყოფი ფრთოსნებითა და
ქარით შეფერთხილ უტყვი ხეებით
იღვიძებს დღე და ზღვა მას ქაფიან
პირთამდე სავსე სასმისს შეაფრქვევს.

მდინარეები ზღვის წყლებს ერწყმიან,
მიწა დაწმენდილ მჭვირვალე ჰაერს
სასიყვარულო პირობას უძღვის
პირველ ყვავილთა ფაქიზი ბაგით.

მიწა ვერ ზიდავს ღრუბლისებრ სოკოს,
ზეცის ბჭეს ჯიქურ ვერაფრით შეხსნის,
ვერ მოსპობს წვიმით, ვერც – მმვინვარებით,
განადგურების ხმებს, არგაგონილს.

მას სურს, რომ ჩვენთან ფერადი ძმები
და რუხი დები ფხიზლად იხილოს,
თევზთა მეფე და სეფებულბულიც
და სალამანდრა – თავადი ცეცხლთა.

ის მარჯნებს გვირგავს ზღვათა წიაღში.
უბრძანებს ტყეებს მშვიდ მდუმარებას,
მარმარს უსურვებს მშვენიერ ძარღვებს,
ცვარ-ნამს კი – ფერფლზე მიმოპკურებას.

მიწას სწადია, მთელ სამყაროში,
დღისა და ღამის ლალი თანხლება,
რომ ათასერთი დიღა კვლავ იქცეს
ხნიერ მშვენების ყმაწვილ წყალობად.

პეტ, სიტყვებო!

ნელი ზაქსს, მეგობარს, პოეტს, მოწიწებით

სიტყვებო, პეტ, გამომყევით
ჩვენ ხომ საკმაოდ გავიძანძილეთ,
ღრმად შევიჭრით, გავსწიოთ ისევ
განვაგრძოთ კვლავაც გზა უსასრულო.

არ ჩანს ნათელი.

სიტყვა
კი მაინც
აიყოლიებს მომდევნო სიტყვებს,
ფრაზა სდევს ფრაზას.
სამყარო ითხოვს,
ძირფესვიანად,
გამოიხატოს,
ბოლომდე ითქვას.
თქვენ იმდუმარეთ.

სიტყვებო, მომყეთ,
რომ არ დარწყულდეს
არასოდეს სიტყვის წყურვილი
და შესიტყვებას მიეგოს სიტყვა!

ახლა მცირე ზანს დაანებეთ
გრძნობებს დუმილი,
და გულის კუნთსაც
აპატიეთ ფეთქვა სხვაგვარი.

დაანებეთ, გთხოვთ დაანებოთ.

უზენაესი სმენისთვისაც,

არავითარი, გიმეორებთ,
სიკვდილის მიმართ არ დაგცდეთ სიტყვა,
მომყევით მხოლოდ, არა პირმოთნედ
არც მწარე სიტყვით,
არც სანუგეშოდ,
არც უნუგეშოდ
არა აღნიშვნით,
მაგრამ მაინც ითქვას სათქმელი-

ოდონდ ეს არა: სურათი უკვე
მტკერწაყრილი, მარცვალთრიალი
ცარიელი, კვდომის სიტყვები.

აღკვეთეთ სიტყვა მომაკვდინები,
ჰეი, სიტყვებო!

არავითარი სინატიზე

აღარაფერი მომწონს, არ მხიბლავს.

მეტაფორები
აყვავებული ნუშის რტოებით
უნდა შევამკო?
ანდა სინტაქსი მივუსადაგო
ჯვარედინად შუქ-ჩრდილის ეფექტს?
თავს ვინდა იტეხს
ამდაგვარი უსაქმურობით-

მე არსის წვდომა შევისწავლე
იმავ სიტყვებით,
რაც გვაბადია
(მრწემ შეგირდთა გამოსადეგი)

შიმშილი
სირცხვილი
ცრემლი
და
წყვდიადი.

მე დავჯერდები გაურანდავი,
გულამომჯდარი ამოკვნესით, უსასოობით
(სასომიხდილი ისევ კუფრთხი სასოწარკვეთას)
მომრავლებულ სიღუხჭირეზე,
სნეულებასა და ყოფით ხარჯზე
ამოთქმულ სიტყვას.

ნაწერებს კი არ გავიმეტებ მე ხელალებით,
მხოლოდ საკუთარ თავს ვემართლები.
სხვებმა იციან,
ასე თუ ისე უფალმა უწყის

სიტყვით ფონს გასვლა.
მე ჩემ შემწედ არ გამოვდგები.

თუ, დავატყვევო
ჩემივე ფიქრი,
შევუძღვე სიტყვის გაცისკროვნებულ სენაკის წიაღ?
ვაამო თვალს, ყურს
ნაღები სიტყვის ნუგბარი ლუქმით?
გამოვიკვლიო ვნება ხმოვანთა
და თანხმოვანთა ფასი ვაუწყო
სიტყვის გურმანებს?

თუ
დასეტყვილი, ვნებული თავით,
წერისგან კრუნჩხვაშემდგარი ხელით,
სამასი ღამის სიმძიმილის ქვეშ
დავხიო უმალ ქაღალდი და
ზედ მივაყოლო ხმაშეწყობილი ნატიფი სიტყვა,
ძირ-ფესვიანად, დავტოვო ასე: მე შენ ის იგი
ჩვენ და ისინი?

(უსათუოა. შეიძლონ სხვებმაც.)
ჩემი წილხველრი, განქარდეს უნდა.

ჭეშმარიტად

ანა ახმატოვას

ვისაც სიტყვისგან მეტყველება არ წართმევია,
ო, ჭეშმარიტად,
ვინც თავს მარჯვედ
შველის სიტყვებით —

აღარაფერი ეშველება,
მოკლე გზა ჰქონდეს,
თუნდა შორი ჰქონდეს სავალი.

დანერგეთ ერთი, ერთადერთი წინადადება,
სიტყვათა უივილ-ხივილს გაუძლოს.

ვერავინ დაწერს ასეთ წინადადებას,
ხელს თუ არ მოაწერს.

ბოკემია ზღვის ნაპირს ეპვრის

თუ აქ სახლები მწვანეა, ერთ სახლს ვეწვევი კიდევ.

თუ აქ ხიდებიც გამართულია, გავივლი მყარად.

თუ ამაռა გარჯა ოდითგან, აქ გავირჯები.

თუ მე არა ვარ, სხვა იქნება, სხვა, ჩემი მსგავსი.

თუ სიტყვა მიჯრით რჩება აქ ჩემთან, არ ვეურჩები.

თუ ბოკემია ზღვას ისევ ეკვრის, მწამს მაშინ ზღვების.

და თუ ზღვის მჯერა, მაშინ მიწაც მეიმედება.

თუ ასეთი ვარ, ნებისმიერი, იმდენადვე მსგავსია ჩემი.

აწ აღარაფერს ვინდომებ ჩემთვის. წიაღსვლა მინდა.

წიაღი ზღვაა, იქ ბოკემიას კვლავ აღმოვაჩენ.

წიაღისაკენ პირშექცეული, ვიღვიძებ მშვიდად.

თავდაღწეულმა წიაღიდან, ახლა ვიცი, რომ არ დავკარგულვარ.

ბოკემიელნო, მოიყარეთ ყველამ აქ თავი, მეზღვაურებო, მეძავებო,
ღუზაახსნილო ხომალდებო. ბოკემიური არ გსურთ ნუთუ ყოფა-
ცხოვრება,
ილირიისა, ვერონისა და ვენეციის მოქალაქენო?! გაითამაშეთ
კომედიები

სასაცილო, თუმც სატირალი. და შეცდით ასჯერ,
როგორც მე შევცდი და განსაცდელებს ვერ გავუმკლავდი,
თუმცა, ორიოდ შემთხვევაში დავძლიე მაინც.

როგორც იმარჯვა ბოკემიამ და ერთ მშვენიერ, საოცარ დღეს
ზღვამ შეიწყალა, და, აი, ახლა წყლის ნაპირს ეკვრის.

მე ჯერაც ერთი სიტყვისა და სხვა უცხო ქვეყნის მიჯნასთან
კლგავარ,

თუმცა, თანდათან, ვუახლოვდები სულ ოდნავ მეტად მაინც
ყველაფერს.

ბოჭემიელი მგოსანია მოხეტიალე, ვისაც აღარა გააჩნია, არც რა
აკავებს,
მხოლოდ სადაო ზღვა მიჰმადლის – უმზერდეს მიწას ჩემგანვე
ნარჩევს.

ჩემი დანაპარგი

ერთად გავლიერ: წელიწადის დრონი, წიგნები, მუსიკა ჩვენი.
გასაღებები, ჩაის ფინჯნები, პური, ზეწრები და სარეცელი.
ნამემკვიდრევი სიტყვები და უსტები სრულად ამოვწურეთ და
მოვიხმარეთ.
ვაწესრიგებდით შინაურ საქმეს. ითქვა. აღსრულდა. ხელს
ვუმართავდით ერთიმეორეს.

შევიყვარე ზამთარ-ზაფხული, სეპტემბერი ვენის.
მხარის რუკები, მთაში ქოხი, ზღვის სანაპირო და სარეცელი.
კულტად შევრაცხე თარიღები, უზენაესად გამოვაცხადე
დაპირებები,
თაყვანისცემით ვეპყრობოდი რაიმე მცირედს და ვმორჩილებდი
არარაობას,

(– გაზეთს დაკეცილს, ფერფლს ჩანავლულს, ჩანიშნული
ქაღალდის ნაგლეჯს)
რელიგიის არ მქონდა შიში, რადგან საყდარი ჩემთვის იყო ეს
სარეცელი.

და ზღვის ხედი კი – ჩემი მხატვრობის უშრეტი წყარო.
ჩემი აივნის სიმაღლიდან შემეძლო ხალხებს, ჩემს მეზობლებს,
მიესალმებოდი.
ბუხართან, მყუდროდ მოკალათებულს, თმის ელფერს ცეცხლი
მიელვარებდა.
ზარის წერიალი კარზე უეცარ ჩემს სიხარულს მოასწავებდა.

მე განა მხოლოდ შენ დაგკარგე –
მთელი სამყარო.

ენიგმა

ჰანს ვერნერ ჰანცეს, არიოზის დროიდან

აღარაფერი იქნება მეტად.

აღარასოდეს გაზაფხულდება.

წინასწარ გვამცნობს კალენდრები ათასწლოვანი.

აღარც ზაფხული და რაც მშვენიერ

"საზაფხულო" სახელს ატარებს -

აღარასოდეს იქნება მეტად.

შენ არ ატირდე,

ამბობს მუსიკა.

სხვა

არავინ

ამბობს

რაიმეს.

დანართი I

ასმათ ფიცხელაურის თარგმანები

მფუძერის შამის პითევები დედას

გადაიქუჩეს მწუხრის ზარებმა
ჩუმად ვეკითხები დედას,
რარიგ შევეგებო მომავალ ღამეს,
ამოვხსნა ქარაგმა დღეთა.

ვთხოვ, არაფერი დამიმალოს,
გამანდოს ყველაფერი დედამ,
აკორდებად აკინძოს და დააწყვილოს
ყოველი გაუღერებული ბგერა.

კვლავ ერთად ვუსმენდით უხილავ მუსიკას
ისევ დამესიზმრა დედა,
ძველი სიმღერებივით რომ მოჰგვარა
ჩემს სულს სიხარული და სევდა.

გაუცხოება

ხე აღარ ხეობს, ვეღარ ვხედავ
რტოებზე ფოთლებს, ქარში რომ შრიალებენ.
ტკბილია ნაყოფები, მოწეული უსიყვარულოდ.
წყურვილს ვერ მოგიკლავენ.
რა უნდა მოხდეს?
ვუმზერ და ქრებიან ტყეები თვალსაწიერზე,
ვუსმენ და სმენას აღარ სწვდება ჩიტების სტვრნა

და მდელოები ფიანდაზად არ მეგებიან.

დროზე ადრე წყურვილმოკლულს

დრო მწყურია, — სხვა არაფერი.

რას ველოდე, რა უნდა მოხდეს?

ღამდამობით მთებზე ცეცხლი აგიზგიზდება,
იქნებ დავბრუნდე, ყველას ისევ მივუახლოვდე?

გზა აღარ გზაობს, გზათა შორის გზას ვეღარ ვხედავ.

რა დავირჩვა?

ოდესლაც ხე ვიყავი მიწას მიჯაჭვული,
ჩიტად ქცეული გავფრინდი და გავინავარდე,
თხრილში ჩაჭედილი ბინძური ნაჭუჭი
ტკაცუნით გასკდა და დავეხსენ სამარეს.

ვინ ვარ, რა მქვია? სულ გადამავიწყდა
საიდან მოვედი, ან საით მივდივარ,
მრავალი სხეულის სამოსით შებოჭილი
ბასრი ეკალი და დამფრთხალი შველი ვარ.

და თუ დღეს ნეკერჩხლის რტოებთან ვმეგობრობ,
მის ფესვებს ხვალ ალბათ ვუმუხთლებ რაიმეს...
როდიდან დაიწყო ეს ცოდვის ფერხული
მრავალნაირ თესლში რომ აღმომაცენებს?

და კიდევ ერთი დასაწყისი თუ დასასრული
ჩემში ამღერდება და გაქცევას დამიშლის
და მაინც მომწვდება ამ ცოდვის ისარი
ქვიშის ნამცეცსა თუ გარეულ იხვში.

იქნებ ოდესმე ამოვიცნო ჩემივე თავი
მტრედად ქცეული აგორებული ქვა,
და ცრუმარქვიად რომ არ ვიქცე უცხო ენაში,
ერთ სიტყვას ვეძებ – რა დავირქვა, მაინც რა მქვია?

ბენების გამოთხა

სიცოცხლის სიმებზე
ორფეევსივით ვუძღერი სიკვდილს,
და დედამიწის მშვენებაზე,
მშვენებაზე ცის განმგებელი შენი თვალების,
რასაც ვამბობ, ბნელი არის ჩემი სათქმელი.

არ დაივიწყო დილა, როცა შენს სარეცელს
ცვარ-ნამი ჯერ არ შეშრობოდა
და ეძინა მიზაკს შენს გულზე,
უცაბედად მოვარდნილი ბნელი მდინარე,
საკუთარი თვალით იზილე,
გვერდი რომ აგიქცია.

დუმილის სიმმა,
მოჭიმულმა სისხლის ტალღაზე, –
შენი გულის ხმა გავიმეორე,
დამის თმად იქცა შენი კულული
კულულად ჩრდილთა.
და უკუნეოის შავმა ფიფქებმა
დაათოვეს შენს იერ-სახეს.

შენ არ გეკუთვნი.
ახლა ამას ვნანობთ ორივე.

მაგრამ ორფეევსივით მეგულება

სიცოცხლე სიკვდილის მხარეში
და ცა-ლაუგარდად აგებილება
თვალი, სამუდამოდ დახუჭული.

საშემოდგომო მანევრები

მე აღარ ვამბობ: ეს იყო გუშინ. ფასდაკარგული
საზაფხულო ფულით ჯიბესავსენი ისევ დაცინვის
ჩალაზე ვწევართ, დროის საშემოდგომო მანევრების უამს.
გზა მოჭრილი გვაქვს სამხრეთისკენ, ის ხომ მხოლოდ
ფრინველთათვის არის გახსნილი, შებინდებულზე, მეთევზეთა
კატერები

და გონდოლები გადიან ზღვაში და ხანდახან
ძველისძველი მარმარილოს ნატეხი თვალს მჭრის,
რადგან თვალში იოლია ჩემი დაჭრა – მშვენიერებით.

გაზეთებში ხშირად წერენ ყინვასა და მის შედეგებზე,
შემლილებსა და განდევნილებზე, მკვდრებზე, მკვლელებზე
და მირიად მთა-ყინულზე, მაგრამ გულზე ცოტა რამ მხვდება.
რატომ? მათხოვარს, შუადღისას რომ მოდის ხოლმე,
კარებს ცხვირწინ მივუჯახუნებ, რადგან ახლა
მშვიდობიანი დროა და უამჟრ სანახაობას
გიჯობს თვალი აარიდო, მაგრამ ფოთლების
უსიხარულო სიკვდილს წვიმაში სად გაექცევი?!

ვიმოგზაუროთ! მოდი, ვნახოთ კვიპაროსთა
ან პალმებს შორის, ანდა სულაც ფორთოხლების პლანტაციებში
უდარებელი მზის ჩასვლები, თან ფასდაკლებით!
მოდი, გუშინდელს მიწერილი უპასუხო ბარათები
გადავივიწყოთ! დრო ხომ სასაწაულს ახდენს,
მაგრამ უდროო დროს თუ მოგვადგა, გავაპრუნებთ
სინდისის ქენჯნით: გულის საკანში, ძილგამკრთალი,

ისევ დაცინვის ჩალაზე ვწევარ, ჩვენი
დროის საშემოდგომო მანევრების უაშტ.

გზავნილი

ცის ნელთბილი წინკარიდან მზე გამობრძანდა.
იქ უკვდავები კი არა, დაცემულები
სახლობენო, — ასე გვსმენია.

ბრწყინვალება ხრწნას არად აგდებს. ისტორია,
ჩვენი ღვთაება, სამარეს გვითხრის,
საიდანაც არ არსებობს ჩვენთვის აღდგომა.

ყოველდღიურად

ომს აღარ უცხადებენ, — ომს აგრძელებენ,
მნელწარმოსადგენი საყოველდღეო
წესად ქცეულა. გმირი
ბრძოლის ველიდან გარბის, ლაჩარი კი,
წინ მიიწევს, ცეცხლის ხაზზე.
დღე მოთმინების მუნდირშია გამოწყობილი,
დაუბნევია გულზე ჯილდო —
იმედის ობოლი ვარსკვლავი.

აჯილდოებენ მაშინ,
როცა აღარაფერი ხდება,
როცა დაფდაფების ცეცხლი ჩაცხრება,
როცა მტერი აღარ მოჩანს, — უხილავია
და მარადიული შეიარაღების ჩრდილი
ზეცას გადაფარავს.

ჯილდო ერგება
შხდალ მედროშეს,
მეგობართან დიდგულ მეგობარს,
მზაკვრული საიდუმლოს გამცემს
და მას, ვინც არანაირ ბრძანებას
არ ემორჩილება.

სიმღერები ლტოლვილებაზე

Dura legge d'amor! ma, ben che obliqua,
Servar convensi; però ch'ella aggiunge
Di cielo in terra, universale, antiqua.

Petrarca, "I Trionfi"

შიგნით შენი თვალები სარკმლებია
იმ ქვეყნისკენ გაჭრილი, სადაც ნათელი მეფინება.

შიგნით შენი მკერდი ზღვაა,
ფსკერში რომ მითრევს.
შიგნით შენი მენჯი ნავსაღვომია
შორეული ნაოსნობიდან დაბრუნებული
ჩემი გემებისთვის.

ბედნიერების ცვარ-ნამზე ვარ
ჯაჭვით დაბმული.

შიგნით შენი ბაგე ფაფუკი ბუდეა
ჩემი ჩვილი ენისათვის.
შიგნით შენი ხორცი ნესვის ნაყოფივით ნათელია

"სიყვარულის კანონი სასტიკია. მართალია, ის ორსახოვანია, მაგრამ სჯობს დაქმორჩილო, რადგან მას მიწად ჩამოაქვს ზეცა, — მარადიული და დიდებული". — პეტრარკა "ტრიუმფები".

ნესვივით ტკბილი და უსაზღვრო ნეტარების მომგვრელი.
შიგნით შენი ძარღვები შშვიდა
და ჩემი ცრემლით განწმენდილი
ოქროთი ამოვსებული,
რაც ოდესმე გამომისყიდის.
იხვეჭ ტიტულებს და მკლავებში იქცევ მამულებს,
შენ რომ დაგნებდნენ.

შიგნით შენი ტერფები აღარსაით მიიჩქარიან,
რადგან შეჩერდნენ ჩემს სავერდოვან სანახებში.
შიგნით შენი ძვლები სალამურებია
და მე ჯადოსნურ ბგერებს ვაკენესებ,
სიკვდილსაც რომ შეკრავენ და მონუსხავენ...

*

დედამიწა, ზღვა და ცა.
კოცნით აბურდული
დედამიწა,
ზღვა და ცა.
ჩემი სიტყვებით მოსაზღვრული
დედამიწა,
ჩემი უკანასკნელი სიტყვით ჯერ კიდევ მოსაზღვრული
ზღვა და ცა!

ჩემი ბგერები თავს დაატყდა
დედამიწას,
ქვითინით რომ ჩაუშვა ღუზა ჩემს კბილებში
და სამუდამოდ მიეჯაჭვა ციხე-კოშკებით, გოდოლებით
და ქედმაღალი მწვერვალებით.

ეს გათელილი დედამიწა,
რომ გაიშიშვლა ჩემ წინ ზევები,
უდაბნოები, ტუნდრები და ვრცელი სტეპები,

ეს დაუმცხრალი დედამიწა,
მარადმდელვარე მაგნიტური ველებით,
ნებაყოფლობით რომ შებორკილა
მისთვის უცნობ ძალთა ხუნდებით.

ეს გაბრუებული და გამაბრუებული დედამიწა
მოფენილი ღამის ჩრდილებით
ტყვიის შხამებით
და სურნელთა ნაკადულებით —
ზღვაში ჩაძირული
ცად ამაღლებული
დედამიწა!

*

ფერშავი კატა,
იატაკზე დაღვრილი ზეთი,
ბოროტი მზერა:

უბედურების ნიშანია!
მარჯნის რქას ჩაჰერე,
ჩამოკიდე სახლის წინ რქები,
წყვდიადია, არსით სინათლე!

*

ბაგე, ჩემს ბაგეში ღამე რომ ათია,
თვალი, ჩემს თვალს რომ დარაჯობდა,
ხელი —
და თვალები, მე რომ გამამათრახეს!
ბაგე, მსჯავრი რომ გამომიტანა,
ხელი, რომელმაც დამსაჯა მერე!

*

მზე არ მათბობს, ზღვა არ ხმაურობს,
თოვლით გაკვანძულ საფლავებსაც ვერვინ გამოხსნის,

მაყალს ნაღვერდალს არ უკეთებენ?
ნაღვერდალიც ვეღარ გვიშველის.

მიხსენი! რა ზანია ვკვდები-არ ვკვდები.

წმინდანს სულ სხვა სადარდელი აქვს,
ქალაქს პური უნდა უშოვოს.
საბნის სიმძიმეს ვერ უძლებს თოკი,
ჩამოვარდება საბანი და არკი გამათბობს.

ცოდვიანი ვარ. ხელი მომეცი.
უცოდველი ვარ, — წამომაყენე.

შეჭირხლულ თვალებს ყინულები შემოაცალე,
მზერით შეტეხე ჩემი თვალები,
ფსკერი მოძებნე, სილურჯეში შეცურებულმა,
ისევ გაცურე, მოიხილე, ისევ ჩაყვინთე:

ეს მე არა ვარ.
მე ვარ.

*

ჯერ დაელოდე ჩემს სიკვდილს და ისევ მისმინე,
გადავსებულა ნიჩაბი თოვლით და მღერის წყალი,
ყველა ბგერა ტოლედოში ჩაედინება, უძია დნობის,
ყინულს ადნობს უღერადობა კეთილზმოვანი.

საოცრება ბევრი მოგელის!
ოლეანდრებად გაიშლება სიტყვის მარცვლები,
და ამწვანებულ აკაციებს მოისხამს სიტყვა,
კედლებიდან კი იჩქეფებს სიტყვის წყალვარდნილები.

გაალიცლიცებს წყლის აუზებს
ნათელი და სხარტი

მუსიკა.

*

და ერთხელ მაინც იზეიმებს სიყვარული, ერთხელ – სიკვდილი,
დროც იზეიმებს, უდროობაც,
ჩვენ კი – არასდროს.

ჩვენ ვართ უბრალო მოწმეები ვარსკვლავთა ცვენის,
გაელვების და დადუმების, მაგრამ სიძლერა
ამაღლდება ჩვენზე ფერფლიდან.

*

ო, სიყვარული, ჩვენი თასები რომ დაამსხვრია
და მოისროლა შორს ჩვენი ფარი,
ქარსაცავი და ჟანგმოდებული წლები!

ო, ტკივილები, სიყვარული რომ გათელეს და
მგრძნობიარე ნაკუწებად აქციეს მისი ნოტიო ცეცხლი!
მხუთოში იხრჩობა, სინანულით კვდება ეს ალი.

სიყვარული: დედამიწის პნელი მხარე

ნადირმტაცებლის კლანჭებს აჩენს შავი წელმწიფე,
ათ ფერმცხრალ მთვარეს ბილიკ-ბილიკ მიერეკება,
ცით გადმონთხევას აიძულებს ტროპიკულ წვიმებს,
გიმზერს სამყაროს სხვა ნაპირიდან!

გიხმობს, გეძახის მისი ბაგე ზღვების გადაღმა
სპილოს ძვლისა და ოქროცურვილ ნაპირებისკენ,
იქ მუხლს მოიყრი მის წინ მორჩილად,
ის კი უარგყოფს ან ამოგირჩევს.

და შემოქცევას დაუწესებს შუადლის სიცხეს,
ტყდება ჰაერი – ლურჯ-მწვანე ბროლი,
მზე თავთხელ წყალში თევზს ათუხთუხებს
იწვის ბალახი, ალყაშია ხარების ჯოგი.

საიქიოს გზას ქარავნები ბრმად მიპყვებიან,
ის კი დიუნებს მიაგელვებს ცხელ უდაბნოში
თხემით ტერფამდე ალმოდებულს გხედავს ოცნებით
და შენს წყლულებში სისხლის ქვიშის დგება ტაროსი.

აილეწება, ვნებიანი, წამოგეწევა,
აგიტაცებს და კვლავ გაგაბამს თავის ბადეში
შენს თეძოებზე ლიანები მარყუჟს შეკრავენ
და ყელი შენი გაებმება გვიმრის ხლართებში.

ჯუნგლებში ნიშებს გააყრუებს: კვნესა, კივილი,
აღმართავს ბომნის კერაქებისთვის, გიბრძანებს დუმილს.
აგუგუნებენ ბნელ დაფდაფებს მშვენიერი ტყის მჩებავები
და მონუსხული შენსავ სიკვდილით დასჯას უცქერი.

შეხე, ქურციკნი ირწევიან მალლა, ჰაერში.
ფინიკის პალმა ვნებას იოკებს!
ტაბუ დაედო ყოველივეს: მიწებს, ნაყოფებს, მდინარეებს
და ქრომის გველი შენს მკლავებზე გულს მოიხებს.

ნებაყოფლობით თმობს ტახტს და გვირგვინს,
მარჯნის მძივებით მოიკაზმე, ენდე ოცნებას!
მის ხელმწიფებას შეგიძლია ბოლო მოუღო,
თვით იდუმალი, ჩასწვდე იმის იდუმალებას.

ყოველი ზღვარი ეკვატორთან ჩაიძირება,
და დგას ავაზა სიყვარულის სივრცეში მარტოდ.
გადმოულახავს სიკვდილის ველი
და ბრჭყალი მისი მოარღვევს ტატნობს.

სიტყვებო!

ნელი ზაქსი, მეგობარს, პოეტს, მოწიწებით

სიტყვებო, ჩემკენ, წამოდექით და გამომყევით,
შორს თუ წავედით, ძალიან შორს,
სათქმელ-სავალს რა გამოლევს,
ამ გზას ბოლო მაინც არ უჩანს.

არა და არ ამოიხსნა — ამოუხსნელი.

სიტყვა სხვა სიტყვებს
მოირგებს
და აიყოლიებს,
წინადადებას მიიზიდავს
წინადადება.
(და) დაჟინებით ითხოვს სამყარო,

რომ საბოლოოდ,
ბოლომდე ითქვას.
თქვენ არ გამოთქვათ.

სიტყვებო, ჩემკენ, რათა
ბოლო არ მოეღოს სიტყვის წყურვილსა
და იგავს წინააღმდეგობრივზე.

სულ ცოტა ხნით ჩააჩუმეთ
ყოველი გრძნობა
და კუნთი — გული —
სხვაგვარად წურთნეთ.

შეწყვიტეთ-მეთქი, გეუბნებით, მიაჩუმათეთ.

უმაღლეს სმენას ნუ მიაწვდენ, ნურც უჩურჩულებ,

არ გაიხსენო სიტყვა – ფუძესიკვდილიანი,
გინდ გულმოწყალე,
უმოწყალო,
ნუგეშმრავალი,
ან უნუგეშო,
უნიშანწყლო,
ნიშანდობლივი,
და მოძყევი, იარე, ჩემკენ –

არასდიდებით გაიხსენო: მტვრისა და ფერფლის
ქსელში გაბმული
ხატი, – ცარიელი რახა-რუხი
მარცვლებისა, სამკვდრო სიტყვების.

თქვენ ნუ დაგცდებათ სასიკვდილო სიტყვა,
სიტყვებო!

მნიშვნელობები

ჰანს ვერნერ პენცეს არიოზოს ეპოქიდან
აღარ იქნება აღარაფერი.

არც აღარასდროს გაზაფხულდება.
ამას მეტყველებს ქორონიკონი.
თავად ზაფხული და ყველაფერი, რასაც ესოდენ
მშვენიერი სახელი პქვია – საზაფხულო –
აღარ დადგება.

არ ხამს ტირილი
ამბობს მუსიკა.

ალარას
ამბობს
სხვა
ალარავინ.

ერთგვარი დანაკლისი

საერთო გვქონდა: წელიწადის დროები, წიგნები და მელოდია.
გასაღებები, ჩაის ფიზურები, საპურე, სელის ზეწრები და
სარეცელი.
მზითვად თანმოტანილი სიტყვები და ჟესტები გამოვიყენეთ და
გავცვითოთ.
წესრიგს ვიცავდით. ერთი იყო სიტყვა და საქმე. ხელს
ვუწვდიდით ერთიმეორეს.

შემიყვარდა ზამთარი, ვენის სეპტემბი და ზაფხული.
გეოგრაფიული რუკები, მთის სოფელი, სანაპირო და სარეცელი.
მე ვიყავი თარიღების, კულტის მსახური, დაპირების შესრულება
დავაკანონე,
თვინიერი არცრის წინაშე, თაყვანს ვცემდი წვრილმან
წვრილმანებს,
(— დაკეცილ გაზეთს, გაციებულ ფერფლს, ჩასანიშნიან
ფურცელს)
უშიშარი რელიგიაში, რადგან ეს სარეცელი იყო ჩემი ეკლესია.

ზღვის ხედიდან იღებდა სათავეს ჩემი უშრეტი მხატვრობა.
აივნიდან ვესალმებოდი ხალხებს — კარის მეზობლებს.
ბუხრის ცეცხლთან, ყოველ წიფათს გარიდებული, მკვეთრდებოდა
ჩემი თმის ფერი.
ზარის ხმა კართან ჩემ გასახარად დაჰკრავდა ხოლმე დაფის და
ნაღარას.

შენ კი არ დაგკარგე,
არამედ მთელი სამყარო.

არავითარი დელიქატუსები

აღარ მომწონს აღარაფერი.
ნუთუ უნდა მოვკაზმო
მეტაფორა
ნუშის ყვავილით?
შუქ-ჩრდილის ეფექტზე
ჯვარს ვაცვა სინტაქსი?
თავის მტვრევას ვინ დაიწყებს
ამ ამაო საგანთა გამო.

იმ სიტყვების გაგება
ვისწავლე,
რომლებიც მუდამ მზად არიან
(რომ გემსახურონ):

შიმშილი,
სირცხვილი,
ცრემლი
და
წყვდიადი.

გაურანდავი ქვითინით,
უიმედობით,
(უიმედობისგან კიდევ უფრო სასოწარკვეთილი)
გაჭირვებით, ავადობით,
ხელმოკლეობით,
თავს გავიტან, იოლას გავალ.

დამწერლობას კი არ უარვყოფ,

არამედ ჩემს თავს.
სხვებს, ღმერთმა უწყის,
რანაირად გააქვთ თავი
სიტყვებით.
მე კი ჩემს თავს თანაშემწედ ვერ დაგუდგები.

ნუთუ უნდა დავატყვევო
აზრი და თავი ვუკრა წინადადების
გაკაშკაშებულ საკანში?
თვალი და ყური დავაპურო
უმაღლესი ხარისხის სიტყვათა ლუკმებით?
გამოვიკვლიო ხმოვნის ლიბიდო და ჩვენი
თანხმოვნების პოტენცია განვსაზღვრო?

ვალდებული ვარ სიტყვებისგან
ნასეტყვი თავით,
წერისგან კრუნჩხვაშეყრილი ხელით,
სამას ღამეგამოვლილი წერის ძაბვით
ვთხარო ქაღალდი,
ნაგავივით გავხვეტო ჩაფიქრებულ სიტყვათა ოპუსები,
დავშალო და გავანადგურო: მე, შენ და ის.

ჩვენ, თქვენ?

(თუ ასეა, დაე, სხვებმა იყარონ წილი.)

ჩემი წილი, დე, დაიკარგოს.

გასილ გულეურის თარგმანი ასპათ ფიცხელაურის პწკარედებიდან

მტვერს მივდევთ გულები

მტვერს მივდევთ გულები ასე,
ვჩერდებით, ვერ ვაღწევთ ვერსად.
არ ესმით, დაყრუკდნენ ძალზედ,
რომ მტვერში გაიგონ კვნესა.

ვლილინებთ სიმღერას ჩვენთვის,
ბაგე კი ყოველთვის ღუმდა.
ხანდახან ხვდებოდა ერთი:
არავინ გვაცოცხლებს მუდამ.

ვჩერდებით. ნაბიჯსაც არ ვდგამთ
და უფალს მივაპყრობთ თვალებს.
ჩვენ დავიმსახურეთ, ალბათ,
მივიღებთ აღსასრულს მალე!

მთვრალი საღამო

მთვრალი საღამო, ავსებული ცისფერი შუქით,
ცდილობს სარკმელთან წაიმღეროს, თუმც არის გვიან.
შუშები შიშით ეხლებიან ერთმანეთს, მუქი
ჩრდილები მათში ორევიან, ოხლართებიან.

ბარბაცებს, წვება ჩაბინდული სახლების ირგვლივ,
წინ შეეყრება ბავშვს, რომელიც გარბის და ყვირის.
მძიმედ ქოშინებს, ხენეშა-ხვნეშით მიიწევს იგი,

რაღაც საშინელს ყრუ ჩურჩულით ამოთქვამს პირი.

ნოტიო ეზოს ბნელ კუთხეში, კედლების ძირში,
ეთამაშება საიდანლაც გამომძვრალ ვირთხას.
ქალი, ნაცრისფერ, ძველ სამოსში, განედავს შიშით
და გარბის გზიდან, რომ მის გვერდით არ იყოს დიდხანს.

უხვად გადმოჩქეფს შადრევნიდან წყლის ჭავლი ისევ,
წვეთი წვეთს მისდევს დასაჭერად მეორე მხარეს,
დაწავსებულ, უანგიან მილზე,
და წყლის ნაკადი ჩამორეცხავს ჩაჟამულ ღარებს.

მთვრალი საღამო ცისფერ თვალებს ძნელადღა ახელს,
სარკმელთან მღერის, დაბარბაცებს მის შორიახლოს.
იმსხვრევა შუშა. სისხლიანი, დაჭრილი სახე
იჭრება სახლში, ჩემი შიში რომ დაამარცხოს.

მირიამი

ვისგან გებოძა ეგ სახელი ნუშისხმოვანი,
ან მუქი თმები საიდან გაქვს, აგრე რომ გშვენის?
სიჭაბუკისგან კი არ ბრწყინავ აისის დარად –
დიდი ხანია, აისია სამშობლო შენი.

იერიქონით მედავითნეს დაუფრთხე ძილი,
ჰეშვით აპკურე იორდანეს უკვდავი წყალი,
რომ გაოცებით გაუქვავდეთ სხეული მკვლელებს
და – შენს მეორე სამშობლოსაც, სულ ერთი წამით.

ხელით შეეხე ყოველ ქვის მკერდს, ჰქმენ სასწაული,
რომ თავად ქვასაც დაედინოს ცრემლები უხმოდ.
ცხელ წყალში თავად მოინათლე, დარჩი უცნობი,

ერთმანეთისთვის ვიდრე თავად ვიქნებით უცხო.

აკვანს, სადაც შენ ტკბილად გძინავს, დაათოვს ხშირად,
ხოლო შენს ქვემოთ ყინულების მსხვრევას გაიგებ.
მაგრამ, სამყარო მორჩილია, როდესაც გძინავს,
და წითელი ზღვა თავის ტალღებს უკან წაიღებს!

გადასახლება

უკვე მკვდარი ვარ და ვხეტიალობ
არც აღრიცხული აღარსადა ვარ
უცხო ვარ უკვე პრეფექტურაშიც
ზედმეტი ოქროს ქალაქებში და –
მწვანით შემოსილ მინდორ-ველებზეც

დიდი ხანია არ გამაჩნია
თავშესაფარი და საზრუნავი

გარდა ქარისა დროის და ბგერის
არ ძალმიძს კაცთა შორის ცხოვრება

მე გერმანული მშობლიურ ენით
გარს რომ მეხვევა როგორც ღრუბელი
რომ გადამექცა უკვე სახლადაც
და თან გადამაქვს ყოველ ენაში

ო მოიქუფრა უკვე საავდროდ
და ყრუ ბგერების მძიმე წვეთები
მხოლოდ ზოგჯერ თუ აღწევენ მიწას

ის წარიტაცებს მიცვალებულს შემდეგ უფრო ნათელ ადგილას

დავით ჭერედიანის თანგმანი

ეპსორია

მიცვალებული ქვეყნით ქვეყნად ხეტიალობს
რომელიც მე ვარ
არშეტანილი რეესტრებში
პრეფერენციალის საუფლოში არაღრიცხული
ოქროს ქალაქთა არმოსახლე
ყვავილოვან დაბა-სოფელთა

გაუქმებული
არავისგან არფიქრებული

მხოლოდ ქარისგან დრო-ჟამისგან სიტყვის ჩქამისგან
მოყვასთა შორის კაცთა გვერდით ვერგამძლებელი

ამ გერმანული ჩემი ენით
ლრუბლით ჩემს ირგვლივ
ერთადერთ სახლად გაცივებულით
სხვა ენათა გზებზე ვწრიალებ

როგორ ქუფრდება წვიმის ხმები
და მხოლოდ ზოგჯერ
ორი თუ სამი ჩამოწვეთს წვეთი

მიცვალებული ნათელში აპყავს

ლულუ დადიანის თარგმანი

სიყვარულო, გამანდე, მითხარ!

ლაღსალმიანი ქუდი შენი ლივლივებს ქარში,
შენს უსარქმელო თავს ღრუბლებიც ეგებებიან,
გულს კი სულ სხვაგან დაუდევს ბინა,
ახალ ენაზე მეტყველებენ ბაგენი შენი,
ცახცახა ბალახს გაზაფხული აყელყელავებს,
ასტრებს დაფურცლავს ზაფხულის ქროლვა,
ფურცელ-ფანტელით დაბრმავებული აღაპყრობ სახეს,
ხან იცინი და ხან კი სტირი და იღუპები,
მეტი რაღა უნდა შეგემთხვეს -

სიყვარულო, გამანდე, მითხარ!

ფარშავანგი შლის მოზეიმე გაოცებით უცხო მარაოს,
მტრედი ბუმბულის საყელოს აშლის,
ღულუნით სავსე ფართოვდება თითქოს ჰაერი,
მამალი იხვი გაბმულად კივის,
მთელს შემოგარენს ატებობს ველური თაფლის სურნელი,
ჰარქშიც თითოეულ კვალზე ოქროს მტვერი აყრია.

საქვირითოდ მოადგა თევზი, მოსწყდა ქარავანს
და მღვიმებით მიაშურა მარჯნის სარეცელს.
ვერცხლის ქვიშათა ჰანგზე როკავს აქ მორიელი.
ჭიამაია სასურველს ყნოსვით გრძნობს შორიდანვე;
მეც რომ მქონოდა მისი ალლო, ვიგრძნობდი უმალ,
რომ მას ბაქნის ქვეშ უბრწყინავს ფრთები,
და შორეული მარწყვის ბუჩქნარს მივაშურებდი!

სიყვარულო, გამანდე, მითხარ!

წყალმაც კი ენა ამოიდგა,
ტალღამ ჩაჰვიდა ტალღას ხელი,
ვენახში ყურძნის მწიფს მტევანი, სკდება და ცვივა.
ასე გულდინჯად ლოკოკინა ტოვებს ნიჟარას!

ქვამაც კი იცის, ქვა რით მოალბოს!

ო, სიყვარულო, ამიხსენი, რასაც ვერ ჩავწევდი:
ეს უმძიმესი მოკლე ხანი ფიქრს შევალიო,
აღარ შევიგრძნო სიყვარული და აღარც გავცე?
ეგონოს მავანს, რომ აღარავის ენატრება?

შენ მეუბნები: სულ სხვა გონსა აქვს იმედი მისი...
ნუ, ნუ ამიხსნი. ვიცი და ვხედავ, რომ სალამანდრა
ყოველნაირ ცეცხლს გადალახავს.
შიში არ დევნის და ტკივილიც არ ეკარება.

ბესიძ ადეიშვილის თარგმანები

ფრაგმენტები

* * *

კარგია აგრე დაღლა და ღამით
უილაჯოდ აგრე მიგდება
კარგია ისიც, თენებულზე
სულის ნათელი აღგენთება როს:
გაუმაგრდიო გადმომხობილ ულევნელ ზეცას,
— არად ჩააგდო ზღვა ეგოდენ დაულახველი,
ტალღათა ზედა აღასწრაფო და აღზიდო ესოდენ გემი,
იმა მზის ნაპირთ გააგებო, რომელნი მარად მოიქცევიან

* * *

მკვდარი ვარ, არცერთ
პრეფექტურად რომ არ გაწერილა,
რომ არ აგონდება ქალაქს ოქროვნისა არცერთს
და არც მოზურმუხტე მიწის პირსა

.....

დღო მახლაგს მარტო, ჰანგი მარტო,
მარტოდენ ენა გერმანული, ღრუბელივით რომ
შემომეჯარვის, რომელი სახლად ამიჩენია,
მით ვეტევები ყველა ენასა

* * *

და მე კი ვწევარ მარტოდ აგრე
ყინულის ჭრილსა
თოვლს ჯერეც არ ჩაუჩუმქრაგს თვალნი ჩემნი
მიცვალებულნი მომჯარვიან,
მეკვრიან აგრე, სიტყვაუჩვევნი
ალბათ არავის ვყვარებივარ
არსად ლამპარი ჩემად დანთილი,
აგრერიგად რომ ექანება.

დანართი II

ფრანკფურტული ლექციები თანადროული პოეზიის პრობლემები

1. რეალური და მოჩვენებითი შეკითხვები

ქალბატონებო და ბატონებო!

ვვონებ, მეცნობა ცნობისმოყვარეობა და ინტერესი, რამაც ამ დარბაზში მოგიყვანათ. ორივეს ბადებს იმ საკითხების შესახებ რაიმე დამატებითის გაგების სურვილი, რომლებითაც დაკავებული ვართ, — მაშასადამე, ისე-თი რამის შესახებ ვაჩვიდის, თვალსაზრისთა, დასკვნათა მოსმენის სურვილი, რაც, წესით, თავისთავად, მხოლოდ მისივე არსით უნდა ვიქმაროთ. მაშასადამე, ეს უფრო სუსტი, მეორეხარისხოვანი რამ უნდა იყოს, რადგან ყოველივე, რაც შემოქმედების შესახებ შეიძლება ითქვას, მასზე ბევრად უფრო სუსტი გახლავთ. ეს კრიტიკის უდიდეს მიღწევებსაც კი ეხება და, მათთან ერთად, ყოველივე პრინციპულსა და საფუძვლიანს, რისი თქმის სურვილიც დრო და დრო გვიჩდებოდა და კვლავაც გაგვიჩნდება. ამ ყველაფერს გზის გაგვლევის მიზანი ამოძრავებს და სწორედ ასე, საორიენტაციოდ, ითქმის კიდეც. თავად მწერლებიც, არც თუ იშვიათად, იჩენენ ინტერესს სხვა შემოქმედთა აღიარებების, დღიურების, სამუშაო რევულების, მიმოწერის და, ბოლო დროს, ასევე — საქვეყნოდ განთქმული "პროფესიული საიდუმლოებების" მიმართ. ჯერ კიდევ ოცდაათი წლის წინათ, რუსმა პოეტმა მაიკოვსკიმ გამოაცხადა, მკითხველს პოეტის შემოქმედებით საიდუმლოებებზე სრული უფლება აქვსო, ამ უკანასკნელმა არ შეიძლება ისინი თან ჩაიტანოს საფლავშით. ასეა თუ ისე, დღეს ამის საშიშროება ნამდვილად აღარ არსებობს: განსაკუთრებით ლირიკოსები არ იშურებენ აღიარებებს, თუმცა, ერთსულოვნება მაინც არ სუფევს:

Ingeborg Bachmann: Frankfurter Vorlesungen. Probleme zeitgenössischer Dichtung. Piper Verlag, München 2000.

ლექსის ზოგი "აკეთებს", სხვა კი გუმანით სწოდება, კრუხივით ჩეკს, აშ-ენებს ან ამონტაჟებს.

ასეა თუ ისე, მოლოდინის შესატყვისად, უხვად დაგასაჩუქრებთ აღ-იარებებით, მეტიც: ისეთ საიდუმლოებებსაც კი გაგანლობთ, სინამდვილეში იდუმალებისა რომ არაფერი სცხათ. რამდენადც მრავალფეროვანია მოლოდინი, იმდენად მრავალფეროვანი იმედგაცრუების საფრთხე გვემუქ-რება და ეს, შესაძლოა, ჩვენი გაუმართლებელი იმედების გამართლებადაც გამოგვადგეს, მეც ხომ, ჩემი მხრივ, გულს იმ აზრით ვიმაგრებ, რომ, თუ ამ კათედრიდან ვერავის დავმოძღვრავ, იქნებ, რაღაცის გამოლვიძება მა-ინც შევძლო: ეს რაღაც იმ სასოწარკვეთისა და იმ იმედების თანაწილება, რითაც ერთეულები – ან, იქნებ, უკვე მრავალნიც? – საკუთარი თავისა და თანამედროვე ლიტერატურის პირისპირ დგანან.

"თანამედროვე პოეზიის საკითხები" – თავდაპირველად სწორედ ეს სათაური შევარჩიე ჩემი ლექციების სერიისთვის, მაგრამ მას მერე, რაც მუშაობის დაწყება ვცადე და ხელმოსაჭიდი კუთხე ვერ მოვუძებნე ამ წამოწყებას, თავიდანვე რაღაცით რომ მაშინებდა, აი, მაშინ კიდევ ერთ-ხელ ჩავუფიქრდი სათაურს. რა საკითხების განხილვს ვაპირებ აქ: თუ საქმე უკვე დასმულ საკითხებთან გვექნება, მაშინ სახელდობრ რა საკ-ითხებია ეს, სად და ვის მიერ დასმული? ან, იქნებ, სულაც პასუხები იყოს გასაცემი? იცნობთ კი თქვენ იმ აგტორიტეტებს, ვინც ამგვარ კი-თხვებს სვამს და პასუხობს კიდეც? ენდობით მათ განსჯას? და, რაც მთავარია: მაინც რა საკითხები შეიძლება იყოს ეს? ის, რასაც ყოველ-დღიური პრესა წამოისვრის ხოლმე დრო და დრო თავის ფელეტონებში? ან, იქნებ, ის, რაც აკადემიებსა და კონგრესებზე განიხილება? ან, იქნებ, კიდევ უფრო შორს წავიდეთ და რადიოგამოკითხვებსა და საშობაო ლიტერატურული რეპრიკების გამოცანებსაც გადავწილეთ? აი, ამ ზღვა შეკითხვიდან ზოგიერთი: "საჭიროა თუ არა ცივი გონებით მასალის განიხილვა?", "მართლა მყვადარია თუ არა ფსიქოლოგიური რომანი?", "ფარდობითობის თეორიის ხანაში კიდევ თუა შესაძლებელი რომანის ფარგლებში ქრონოლოგია?" "ნუთუ, აუცილებელია, ახალი პოეზია ასეთი ბუნდოვანი იყოს?", "დრამატურგია შემთხვევიდან შემთხვევამდე".

იქნებ, ყურადღება იმ ნაკლებად განმაურებულ და ნაკლებად მიზიდველ შეკითხვებს უნდა დაეთმოს, რომლებსაც ლიტერატურათმცოდ-ნეობა სვამს? შესაძლებელია თუ არა, სპეციალური განათლების გარეშე, ამ სფეროს იმედი გვქონდეს? აქ ისეთი მაშველი რგოლები შეიქმნა, როგორებიც არის ემოციით გაჯერებული ინტერპრეტაცია, ისტორიზმი,

ფორმალიზმი, სოციალისტური რეალიზმი. ვინ არ მოისურვებს ამგვარ ხსნას, თანაც, ყველასთვის უვნებელს! ფსიქოლოგია, ფსიქოანალიზი, ექ-სისტენცილოსოფია და სოციოლოგია აგრეთვე ერთვებიან საქმეში, ლიტერატურისთვის დასასმელი შეკითხვები მათაც გაუჩნდათ. ყველგან რაღაც ფუნდამენტურისა და სოლიდურის ვაწყდებით, ყველგან – თვალსაზრისები, დევიზები, პუმანიტარული ცნებები და განსაზღვრებებია, რომელთა მიღმაც გვიწევს ძიება. მხოლოდ იმ ადამიანისთვის მიჰირს განმსაზღვრელი სიტყვის შერჩევა, რომელსაც თავისი სიტყვის თქმა თავადვე უწევს; რომლისთვისაც ყველა ნაწარმოები, ყველა ეპოქა, თვით უახლესიც კი, რახანია ჩავლილია, და ვინც შიშობს, რომ განსწავლულობა არ ეყოფა, და რომ ენისა და ლიტერატურად წოდებული ქმნილებების პირისპირ მხოლოდ და მხოლოდ საკუთარი მწირი გამოცდილების ანაბარად რჩება. არადა, ხომ სწორედ გამოცდილებაა ამ საკითხებში ერთადერთი ჭეშმარიტი მოძრვარი. რაც არ უნდა მცირე იყოს იგი, მაინც უკეთ და-გვარიგებს, ვიდრე – უსასრულოდ ხელიდან ხელში გადასული, მრავალნაცადი და ხშირად მცდარადაც გამოყენებული ცოდნა, დროთა განმავლობაში რომ ცვდება და იფიტება, თუკი ახალი გამოცდილებით არ გადახალისდა.

მწერლისთვის მხოლოდ ის შეკითხვები არსებობს, აშკარად რომ სცილდება ლიტერატურის საზღვრებს; ეს იმიტომ არის აშკარა, რომ ლიტერატურული პრობლემატიკის ენაზე მათი თარგმნა მათ დაკინიტას და მათთვის სიმაფრის გამოკლებას ნიშნავს; ამგვარი სახით მათ ხშირად ვერც კი ვამჩნევთ. ეს თავიანთი სიმარტივით ყოვლად შემზარავი შეკითხვებია, და ნაწარმოები, რომელიც მათ არ წამოჭრის, მნიშვნელოვნს კერც ვერაფერს იტყვის.

თუ გადავხედავთ განვლილი ორმოცდათი წლის ლიტერატურას, დაყოფილს ნატურალიზმისა და სიმბოლიზმის, ექსპრესიონიზმის, სიურრეალიზმის, იმაჟინიზმის, ფუტურიზმის, დადაიზმის თავებად და – იმგვარი რამების შემცველსაც, ვერც ერთ თავში რომ ვერ მოთავსდება, – შეგვექმნება შთაბეჭდილება, რომ ლიტერატურა არაჩვეულებრივად ვითარდება; მართალია, ცოტაოდენ პარალექსულად, მაგრამ, მთლიანობაში, ძველებურად – „ქარიშხალსა და შეტევას“* კლასიკა მოსდევს, კლასიკას – რომანტიზმი და ასე შემდეგ. ამის თაობაზე რთული როდია შთანხმების მიღწევა; მხოლოდ თანამედროვეობა გამოიყურება გაურკვევლად, რიგიანად არ

* გერმანულად Sturm und Drang – მიმდინარეობა განმანათლებლობის ხანის გერმანიაში, მოიცავდა 1767–1785 წლებს.

ჩანს, თუ რა და საითქენ ვითარდება, არანაირი გეზი ან მიმართულებაც კი არ გარჩევა. იგივე ამბავი გვჭირს, რაც – უახლეს ისტორიას; ვიღრე მეტისმეტად ახლოს ვართ, ვერაფერს ვარჩევთ. მხოლოდ მას მერე, როცა ამა თუ იმ დროის გამოთქმები ხმარებიდან გამოდის, ვაგნებთ მისი გადმოცემისა და წვდომისთვის საჭირო ენას. დროულად რომ გვქონოდა ეს სიტყვა, ეს ენა, მაშინ ხომ არც იარაღი დაგვჭირდებოდა.

რაც შეეხება ლიტერატურას, ძნელი არაა იმის გახსენება, თუ დღეს-დღეობით უფრო ხშირად რაზე დავობდები ამ სფეროში. ერთი მხრივ, გამუდმებით გვესმის ჩივილი შუაგულის დაკარგვაზე, შუაგულის გარეშე დარჩენილ ამგვარ ლიტერატურას კი შემდეგნაირ იარღიყებს აკრავენ: ალოგიკური, მეტისმეტად გათვლილი, ირაციონალური, მეტისმეტად რაციონალური, დესტრუქციული, ანტიპუმანისტური, – ანუ ყველა შესაძლო უარყოფითი განსაზღვრებით ამკობენ. ამ ტერმინებს თანამედროვე ლიტერატურის დამცველთა ლექსიკონი უპირისისირდება, თუმცა, ის სინამდვილეში ძალიან ჰგავს და მეტწილად იმეორებს კიდეც მას, ურყოფითი წინდებულებიც შენარჩუნებულია, ოღონდ განწყობა საპირისპირო: დიახაც, ამბობენ ისინი, შევევებოთ და ხოტბა შეგასხათ ალოგიკურს, ასეურდულს, გროტესკულს, ყოველივეს, რასაც ანტი-, დის- და დე- ახლავს, გაუმარჯოს დესტრუქციასა და დისპარმინას! უკვე არსებობს ანტიდრამა და ანტირომანი; შესაძლოა, მალე ანტილექსიც კი მოგვევლინოს. ამას გზადაგზა მოჰყვება უფრო ტრადიციული ქმნილებები, რომლებსაც ტრადიციული კრიტიკაც ახლავს თან, ისეთი ტერმინებით აღჭურვილი, როგორებიც არის: სრულყოფილი, შემოქმედებითი, არსებითი. ამ ჩამონათვალის გაგრძელება ნებისმიერი ვარიანტებით შეიძლება. უშუალოდ ომისშემდგომი, შფოთითა და იმედით სავსე, წლებიდან ასეთი ცნებებიც გვახსოვს: "კალმლაგი" (გაკაფეული ტყეების ლიტერატურა), ნულოვანი წერტილი, კალიგრაფია, ექსისტენციური, ყოფიერების მდგომარეობები, წინა პლანი და უკანა პლანი; ამასთან, ჩვენი თაობა ანგაუირებულ ლიტერატურასა და l'art pour l'art*-ს შორის ბრძოლის გაჩაღებასაც შეესწირო. ეს შედეგად მოჰყვება გერმანიაში მომხდარ პოლიტიკურ კატასტროფას, რომელშიც, მასთან ერთად, მეზობელი ქვეყნებიც იქნა ჩათრეული, ამ ყოველივეს კი მომავალი კატასტროფების წინათვრმნობა ამბაფრებდა.

მაშასადამე, თავისუფლად შეგიძლიათ აირჩიოთ, რომელი მხარე გაკიც-ხოთ, რომელს მიემზროთ. იქნებ, თქვენ იმაში გარკვევას ცდილობთ, თუ ფრონტის რომელ მხარეზე გაიძულებენ ბრძოლას, ან, იქნებ, ფიქრობთ,

* "ხელოვნება ხელოვნებისთვის" (ფრანგ.).

რომ ნეიტრალურ პოზიციაზე დაგტოვებენ, რათა არც მწვადი დაწვათ, არც – შემუშავი? რადგან მწერალი მუდამ წყალობისა და შერისხვის, წარმატებისა და ხელმოცარულობის ბადეშია გახლართული და შეუძლებელია იმაზე თვალის დაზუჭვა, რომ დღევანდელი ლიტერატურა სხვა არაფერია, თუ არა – ბირჟა. მაგრამ ეს შედარება არც მე მეუთვნის, არც – ჩვენს დროებას, ის პებელმა, ფრიდრიხ პებელმა შემოიტანა 1849 წელს. ამ გაგებით, ეპიქები ცვლილებას არ განიცდიან.

მაგრამ, მოდიოთ, დავანებოთ თავი როგორც პარტიებად დაყოფას, ისე ნეიტრალიტეტს და მესამე გამოსაგალი გამოვნახოთ: ეს უნდა იყოს ენათა ბაბილონური აღრევიდან ურთულესი გზით თავის დაღწევა.

პირველი და ურთულესი იმ შეკითხვათაგან, რომელთა შესახებ მოგახსენეთ, მწერლის არსებობის გამართლებას ეხება. ცხადია, საკუთარი ნიჭით ფრთაშესხმული ცალკეული მწერალი მას იმთავითვე როდი აცნობიერებს, მხოლოდ მოგვიანებით უსვამს ამ შეკითხვას საკუთარ თავს. რისთვის ვწერო? რა აზრი აქვს ამას? რისთვის – თუკი ზევიდან აღარ ჩამესმის არანაირი მოწოდება, ბრძანება? ვისთვის ვწერო? ღირს კი, ამ სამყაროში ადამიანებს გავუზიარო საკუთარი გრძნობები, მოსაზრებები? განა, მას, ვინც სხვებზე მეტად არის მოწყურებული წვდომას, საზრისს, განმარტებას, დააქმაყოფილებს სხვისადმი მიმართული საკუთარი განმარტება ან უბრალო აღწერა, რაგინდ ზუსტად მოეხვენოს ის თავად აგტორს? განა, მისეული ენობრივი შეფასება, – ის კი გამუდმებით, ყოველი განსაზღვრებით შეფასებას ანიჭებს საგნებსა და ადამიანებს, – გულგრილი, მცდარი, სულაც უგარგისი არ არის? და ის ამოცანა, რომელსაც საკუთარი თავის წინაშე გაუბედავად სვამს (ხოლო დღეს მხოლოდ თავად თუ დააყენებს საკუთარ თავს რამე ამოცანის წინაშე), განა, სრულიად შემთხვევით და უბადრუები არ არის? განა, რაგინდ ეცადოს, მაინც ჭეშმარიტების გამოუსყიდველ მოვალედ არ რჩება? განა, მთელი მისი ქმედება უგვანი ჰიბრიდი არ არის და, განა, ყოველწუთს არ უწევს საკუთარი თავის, საკუთარი მიზნის ეჭვქვეშ დაყენება? გამოოგნებელია, რომ ამ საკითხს, უკვე რა ხანია, მხოლოდ იმათი ბიოგრაფიისთვის პეტერი სასიცოცხლო მნიშვნელობა, ვინც თავი ლიტერატურას შესწირა. რადგან, როცა ლაპარაკია "შემოქმედების აღსასრულზე", როცა ხდება მისი შესაძლებლობების სევდანარევი ან მტრულად განწყობილი აწონ-დაწონვა, – გეგონება, თავად შემოქმედებას უნდოდეს ეს აღსასრული, ანდა, ეს მისი უკანასკნელი თემა იყოს, – ამ დროს შეუძლებელია, მხედველობაში არ ვიქონიოთ ამ აღსასრულის ერთ-ერთი მიზეზი, იმთავითვე რომ არსებობდა. თვით შემოქმედი გვევლინებიან ამ მიზეზად, – საკუთარი

თავით მათი უქმაყოფილება, მათი სინდისის ქწიჯნა. ტოლსტოიმ უკანასკნელ წლებში ყოველგვარი შემოქმედება დაწყევლა, საკუთარი თავიც და ყველა გენიოსიც აბუჩად აიგდო, საკუთარ თავსაც და სხვებისაც ყოველგვარი სატანური ცოდვა დასძო ბრალად: ქედმაღლობა, ჭეშმარიტებისა და სიყვარულის შებრალვა, და თავისი სულიერი და ზერობრივი დაცემა საქვეყნოდ განაცხადა. გოგოლმა "მკვდარი სულების" გაგრძელება ცეცხლს მისცა. კლასტმაც დაწვა "რობერტ გუისკარდი", რის შემდეგაც თავი ხელმოცარულად ჩათვალა და სიცოცხლე მოისწრაფა. მის ერთ წერილში ვკითხულობთ: "უდიდესი სწრაფვა დამუჟფლა, რომლის აღსრულების გარეშეც ვერასდროს ვიქნები ბედნიერი; ეს არის რაიმე კარგის შექმნის წყურვილი". ან სხვას რას უნდა ნიშნავდეს გრილპარცერის თუ მიორიკეს უეცარი შემოქმედებითი დადუმება? ცხოვრებისეული გარემოებებით ამის ახსნა შეუძლებელია. ანდა, ბრენტანოს გაქცევა ეკლესიის წიაღში, სადაც მან სასოწარკვეთილებით შეაფარა თავი ყოველივე მშენიერს, რაც მანამდე დაწერა? და ყველა ეს უარყოფა, პროტესტი, დადუმება, თვითმკვლელობა, შემლილობა, დუმილი და კვლავაც დუმილი, ეს ყველაფერი საკუთარი ცოდვილობის განცდით, მეტაფიზიკური და ადამიანური დანაშაულის, საზოგადოებისადმი გულგრილობის შეგრძნებით არის გაპირობებული. უქმარისობის ყოველგვარი გამოვლენა იმთავითვეა ჩადებული ჩვენს ეპოქაში. ჩვენი საუკუნის ფონზე დუმილის უფსკრულში ამგარი ვარდნა, მისი მოტივები და დუმილიდან კალავ დაბრუნება ენობრივი შემოქმედების წვდომისთვის უმნიშვნელოვანეს საშუალებად იმიტომ მეჩვენება, რომ ჩვენს დროში მდგომარეობა უკიდურესად არის დამბიმებული. შემოქმედის არსებობის ორაზროვნებას დღეს კაცობრიობის ისტორიაში პირველად შეესაბამება ობიექტური პირობების ბუნდოვანება. სივრცისა და დროის რეალიებმა საზრისი დაკარგა, სინამდვილე ახალ განსაზღვრებებს ელის, რადგან მეცნიერებამ იგი მშრალ ფორმულებად აქცია. "მე"-ს, ენასა და საგანს შორის ნდობა და ურთიერთკავშირი დარღვეულია. ერთ თემაზე ქცეული თვითდაეჭვების, ენისგან იმედგაცრუებისა და მოუხელთებლად ქცეულ საგნებთან კავშირის გაქრობის პირველ წერილობით დოკუმენტად გვევლინება ჰუგო ფონ პოფმანსთალის "ლორდ ჩენდონის წერილი". ამავე დროს, ამ წერილით პოფმანსთალი უარს ამბობს თავის ადრეულ, წმინდა და მომაჯადობებელ ლექსებზე, მაშასადამე, – ესთეტიზმზე.

"შაგრამ, დარბაისელო მეგობარო, მიწიერი ცნებები ზუსტად ასევე მისხლტება ხელიდან. როგორ აღიწეროთ ჩემი ეს სულიერი ტანჯვა-წამება, როდესაც ნაყოფით დახუნძლული რტოები შრიალით ეშურება

ჩემი ხელებისთვის მიუწვდომელი სიმაღლისკენ, მობუტბუტე წყარო კი გაურბის ჩემს მწყურვალ ბაგეს?

ერთი სიტყვით, ჩემი მდგომარეობა ასეთია: სრულიად წამერთვა ნებისმიერი რამის შესახებ აზრიანი ფიქრის თუ საუბრის უნარი.

თავიდან ჩემთვის შეუძლებელი შეიქნა ამაღლებულ ან თუნდაც განხოგადებულ თემაზე მსჯელობისას იმავე სიტყვების გამოყენება, რომლებსაც ყველა ადამიანი დაუფიქრებლად მიმართავს ყოველდღიური ლაპარაკისას. ყოვლად აუხსნელ უხერხულობას ვკრძობდ მაშინაც კი, როცა, უბრალოდ, გამოვთქვამდი სიტყვებს "სული", "სამშვინველი", "სხეული". აღარ შემეძლო სამეფო კარის სიახლეების, პარლამენტში მომხდარი მოვლენების თუ სხვა ნებისმიერი თემის შესახებ აზრის გამოთქმა. ამის მიზეზი არ გახლდათ რაიმე შიში თუ რიდი: მოგეხსენებათ, ქარაფშუტობამდე მისული გულწრფელობა მახასიათებს. მიზეზი ეს იყო: ის აბსტრაქტული სიტყვები, აზრთა გამოთქმისას ბუნებრივად რომ უნდა დაჰყოლოდა ჩემს ენას, პირში ფუუე სოკოებივით მეფშეგებოდა."

უფრო ქვემოთ კი ვკითხულობთ:

"ეს შემოტევა, თანდათანობით, მთელ ჩემს არსებობას უანგივით მოედო. საქმე იქამდე მივიდა, რომ საოჯახო, საყველპურო საუბრებიც კი იმდენად საეჭვო და ორაზროვანი მეჩვენებოდა, რომ საერთოდ შევწყვიტე რაიმე მოსაზრების გამოთქმა. ძლიერს ვახერხებდი, არ გამემჟღავნებინა თავად ჩემთვისაც აუხსნელი ბრაზი, რომელიც, აა, ამგვარი მოსაზრებების მოსმენისას მიჰყრობდა: ეს ამბავი ამა თუ იმ პიროვნებისთვის ცუდად დამთავრდა; შერიცი ნ.-ი ცუდი ადამიანია, პასტორი ტ. კი — კარგი; არენდატორი მ.-ი სიბრალულს იმსახურებს: მისი ვაჟები ქონებას ანიავებენ; სხვას კი შესაშურად აქვს საქმე, რადგან მისი ქალიშვილები კარგი დიასახლისები არიან; მავანი ოჯახი ძლიერდება, სხვა კი დაქცევის პირას არის. ეს ყოველივე სრულიად დაუსაბუთებლად, ყალბად და მყიფედ მესახებოდა. ჩემი სული მაიძულებდა, ამგვარ საუბარში ნახსენები თითოეული საგანი უახლოესი მანძილიან განმეხილა: ერთხელ გამადიდებელი შეშით რომ დავხედე ჩემი ნეკა თითის კანს, ის ღარებითა და ორმოებით დაფარულ მინდვრად მეჩვენა. ზუსტად ასე მომდიოდა ახლა ადამიანებსა და მოვლენებთან დაკავშირებით. აღარ შემეძლო ჩვეულებრივი გამარტივებული მზერით განმესაჯა ისინი. მთლიანი ნაწილებად მემლებოდა, ნაწილები — უფრო მცირე ნაწილებად, და სახელს თუ ცნებას ვერაფერს ვუსადაგებდი. ცალგეული სიტყვები ტივტივებდნენ ჩემს გარშემო; დაჰყეტილი თვალების ბურთულებად იკვრებოდნენ და ერთავად მე მაშტერდებოდნენ. მეც მონუსხელივით ვუმტკრებ თვალს: მორევით

თავბრუდამხვევად ტრიალებენ და უფსკრულში ჩასანთქმელად მომიხმობენ."

ერთურთისგან აბსოლუტურად განსხვავებული ზილვების საფუძველზე იგივე განცდაზე მოწმობს რილკეს "მალტე ლაურიდს ბრიგეს ჩანაწერები", მუზილის ზოგიერთი ნოველა და ბენის "რიონე ექიმის ჩანაწერები". მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ლიტერატურაში არ ზღება ამგვარი გამოცდილების ურთიერთგაცვლა. უფრო სწორი იქნება, თუკი ამ მოვლენას დავასხისათვებთ, როგორც – ცალკეულ რევოლუციურ ამოფრქვევებს. გარკვეული მოვლენები თუ იდები, გავრცელებული აზრისამებრ, ჰაერში ტრიალებს. არა მგონია, რომ მართლაც ასე თავისუფლად, ყველასთვის ზელმისაწვდომ სიმაღლეზე, ტრიალებდეს. ახალ გამოცდილებას, თავად თუ არ შეიძინე, ჰაერიდან ვერ აიღებ. გამოცდილებას სხვისგან მხოლოდ ის სესხულობს, ვისაც თავად არაფერი გამოუცდია. ჩემი აზრით, სადაც არ ისმის აუცილებელი სახადივით მოსახლელი ეს მარადიული შეკითხვები შემოქმედების საზრისისა და მიზნის შესახებ (თუ გნებავთ, დანაშაულის შესახებაც) და – მათი თანმხლები სხვა შეკითხვები, სადაც არ არის ეჭვი და, აქედან გამომდნარე, არც – შემოქმედებითი პრობლემატიკა, – იქ ხელოვნების ახალი ნიმუში ვერ შეიქმნება. ეს შეიძლება პარადოქსულად ქლერდეს, რადგან მანამდე ლაპარაკი გვქონდა იძულებით დუმილზე, როგორც საკუთარ თავთან და სამყაროსთან შემოქმედის გართულებულ მიმართებაზე, – იმ გასაჭირზე, რომელმაც ახალ დროში მხილოდ ახალი ფორმა შეიძინა. რელიგიური და მეტაფიზიკური კონფლიქტები პოლიტიკურმა, სოციალურმა და საზოგადოებრივმა კონფლიქტებმა შეკვალა. მაგრამ ყველა ეს კონფლიქტი მწერლისთვის, საბოლოო ჯამში, ენასთან დაპირისპირების სახეს იღებს. რადგან უკანასნელი, ორმოცდათიანი, წლების მიღწევები, რომლებმაც ახალი ლიტერატურა წარმოაჩინა, იმის შედეგად როდი მოგვევლინა, რომ შემოქმედ ადამიანებს ახალ-ახალი სტილით ექსპერიმენტირება, სათქმელის სხვადასხვაგვარად გამოხატვა და თანამედროვედ ყოფნა სურდათ: ეს მიღწევები მუდამ იქ იჩენდა თავს, სადაც დენთივით აფეთქებული ახალი აზროვნება უმძლავრეს ბიძგს აძლევდა ახალ წვდომას, – სადაც ახალი მორალის ჩამოყალიბებას ახალი მორალური მისწავება უსწრებდა წინ, სადაც ახლადმომწიფებული ზნეობრივი შესაძლებლობის გააზრება იყო საჭირო. ამდენად, არც იმ აზრს ვეთანხმები, თითქოს დღეს მოჩვენებით, თავსმოხვეული პრობლემების წინაშე ვიდგეთ: სამწუხაროდ, ყველანი ამ პრობლემების გაზვიადების, მათ შესახებ ლაყბობის ცდუნებას დავკეთით. არც ის მგონია სწორი, რომ ამდენი ფორმალური აღმოჩენა-თავგადასავლის შემდგომ, ამ საუკუ-

ნეში (მეტწილად – ამ საუკუნის დასაწყისში) რომ გადაგვხდა თაგს, სხვა აღარაფერი დაგვრჩნია, თუ არა – ეპიგონობა, თუკი, ცხადია, არ შევეცადეთ, სიურრეალისტებს ვაჯობოთ სიურრეალიზმში, ექსპრესიონისტებს კი – ექსპრესიონიზმში, და რომ, გვსურს თუ არა, მოგვიწევს ჯოისისა და პრუსტის, კაფკასა და შუზჩლის მონაპოვართა გამოყენება. საქმე ის გახლავთ, რომ ჯოისა და პრუსტს, კაფკასა და მუზილს არც თავად მიუმართავთ ვინძესგან მეტკილრეობით მიღებული გამოცდილების-თვის, ხოლო რასაც მიმართეს და რაც მათი შესწავლისას სამეცნიერო ნაშრომებსა და დისერტაციებში წარმოჩინდა, ის ყველაფერი მათი ღვაწლის მცირე, უმნიშვნელო ნაწილია, – ზედაპირული, გარედან მიტმასილი. სინამდვილის ამ ყავლგასულ განსაზღვრებათა, ამ გუშინდელ ჭეშმარიტებათა ბრძან გამოიღებას შედეგად მხოლოდ მიმბაძველობა, დიდი შემოქმედების უნიათო გამეორება და ამით მისი გაუფასურება მოსდევს. ძველის გაგრძელება და საკუთარი გამოცდილების გარეშე ექსპრიმენტირება რომ ერთადერთი შესაძლო გამოსავალი იყოს, მაშინ დღესდღეობით ახალგაზრდა მწერლებისადმი მიმართული ზოგიერთი ბრალება, ვინძლო, გამართლებულიც ყოფილიყო. მაგრამ, აი, უკვე სახურავის კოჭებს გაუდით ტკაცა-ტკუცი, დამის ბინდუნდში გაჩაღებული ხანძარი განთიადამდე ანათებს წყვდიადს.

განახლებულ ენასთან სინამდვილის შეხვედრა მუდამ იქ ხდება, სადაც გამოცხადების მგავსი მორალური აღმოჩენა გვატყდება თაგს, და არა – იქ, სადაც ვცდილობთ, შევცვალოთ ენა როგორც ასეთი, თითქოს ენას შეეძლოს, ახალი წვდომა მოგვანიჭოს და ის განგვაცდევინოს, რაც არასდროს გამოვიცდია. ენით უბრალო მანიპულირებისას, ახლებურად მისი შემობრუნების მცდელობისას, ენა აუცილებლად შურს იძიებს და ამ უღირს ჩანაფიქრს ამხელს. ახალ ენას ახალი მიხვრა-მოხვრაც უნდა გაჩჩნდეს, ეს კი მხოლოდ მაშინ არის შესაძლებელი, როცა მასში ახალი სული დაიგანებს. გვგონია, რომ ენას ყველანი ვიცნობთ, აკი ყოველწუთიერად ვიყენებთ კიდეც; ყველანი ვიყენებთ, გარდა მწერლისა: მას იგი წელიდან ეცლება, აშინებს, არასდროა ევლინება თავისთავად ცხად მოვლენად: ენა ხომ ლიტერატურამდე არსებობდა და კვლავაც იარსებებს, ენა იმ საარსებო პროცესს ემსახურება, რომელშიც მწერალი ვერას გახდება. მისთვის ენა არ არის უშრეტი მარაგი, რომელსაც უსასრულოდ დაესესხება, არც სოციალური ობიექტი გახლავთ, ყველა ადამიანს თანაბრად რომ ერგო წილად. საიმისოდ, რაც ხელოვანს სურს ენის საშუალებით მოიმოქმედოს, ენა ჯერაც არ არის საკმარისად დაცული; თაგის საზღვრებში მოქცეული შემოქმედი ენობრივ ნიშნებს

აფიქსირებს, რათა კვლავაც სიცოცხლე ჩაბეროს, ისეთი მოძრაობები შესძინოს, როგორიც ენას ლიტერატურული ნაწარმოების გარდა არსად გააჩნია. აქ, მართალია, გვეძლევა მისი მშვენიერებით ტებობის საშუალება, მაგრამ ის მაინც უზენაეს ცვალებადობას ემორჩილება, რომელსაც ეს-თუტიკური დაკმაყოფილება კი არ სჭირდება, არამედ – გამოხატვის ახალი ძალა.

საუბარია ისეთ აუცილებელ სწრაფვაზე, რომელიც მხოლოდ შემდეგნაირად შემიძლია დავახასიათო: ეს არის ყოველგვარი მორალის უწინარესი მორალური მოთხოვნილება; ეს ძალა ისეთი ახალი აზროვნების კენ გვიძიძებს, რომელსაც ჯერაც არ ადარდებს გეზი და მიმართულება და მხოლოდ ენის საშუალებით რაღაცის წვდომა და მოხელთება სწყურია. მოდით, დროებით ამ რაღაცას რეალობა ვუწოდოთ.

ერთხელ და სამუდამოდ არჩეული ეს გეზი, – რომელიც არც ფილოსოფიურია, არც ლიტერატურული, – თითოეულ შემოქმედს ახალ-ახალი მიმართულებით შემოაბრუნებს. ჰოფმანსთალს მან გეორგესგან სრულიად განსხვავებულ გზაზე გადაახვევინა, სულ სხვა გზით ატარა რილებე, კაფესათვის კადევ სულ სხვა მიმართულებას ნიშნავდა; მუზიკისა და ბრეხტს სრულიად განსხვავებული გზები არგუნა. ასე ირჩევენ მიმართულებას, რომელიც შემდგომ თავადვე გადასტყორცნის მათ იმ კალაპოტში, საიდანაც ვეღარ გადაუხვევენ, სადაც ადგილი არ არსებობს შემთხვევით სიტყვებით თუ მოვლენები; მასში ჩაივლის მათი უხვი ჭირნახულიც და ჭირნობის დროებაც... ჩვენ, ამის მომსწრენი, ბევრად მეტს ვგებულობთ მათი შემოქმედების აუთენტურობაზე, ვიდრე – მათ ნაწარმოებებში იღბლიანი მიგნებების ძებნისას და მათი ხარისხის შეფასებისას. ხარისხი ხომ მუდამ საეჭვო, საკამათო, ზოგან მიუღებელიც არის. ხარისხს ხომ ხშირად საშუალო ადამიანის ლექსშიც იპოვთ, კარგ მოთხოვნაში, გულწრფელ, ჭკვიანურ რომანში. ეს ხდება ხოლმე. ხელმარჯვე ოსტატთა ნაკლებობა არც დღეს არის. მათ გარდა არიან ისეთებიც, შემთხვევით, ბრძან რომ ახვედრებენ მიზანში. არსებობს, აგრეთვე, განაპირებით მდგომი უცნაური შემთხვევები, რომლებმაც შეიძლება პირადად ჩვენი გული მოიგოს. მაგრამ მწერალს შეუღლწევად სიმაღლეზე აყენებს მხოლოდ გეზი, მტიცუებ დასმული პრობლემის მანიფესტაცია; მისეული ენის, ფორმების, კონფლიქტების სამყაროს თვითმყოფადობა, შეუცდომლად რომ ამოიცნობა. მის არსებობას სწორებ მისი ეს გეზი განაპირობებს, რომელსაც ისე მიჰყვება, როგორც – ერთადერთ შესაძლო გზას; ამ გზაზე ზიდავს თავის ჯვარს, სასოწარკვეთილი ცდილობს, აღასრულოს თავისი გალი და მთელი სამყარო საკუთარ შინაგან სამყაროდ აქციოს;

საკუთარი უტიფრობით იტანჯება, რაკიდა მთელი სამყაროს სიტყვით სახელდება განიზრახა. რაკი იცის, ვერავინ გადამიჭრისო გზას, და რაკიდა თავადაც არ ძალუძეს გზიდან გადახვევა, – სწორედ ამიტომ გამოცხადება მისი დავალება. რაც უფრო ცხადი ხდება მისთვის ეს დავალება, მით უფრო მეტად იმსჭვალება მისი ნაწარმოებები შეფარული თუ გამოთქმული თეორიული განსჯით. ხშირად გვესმის, რომ, მართალია, რილკე დიდი პოეტია, მაგრამ მისი პოეზიის მსოფლმხედველობრივი შინაარსი ჩვენ არას გვარგებს, მეტიც: ზედმეტი, ხელისშემლელი დანამატია. მნიშვნელობა მხოლოდ ცალკეულ, სრულყოფილად დაწერილ, ლექსს თუ სულაც პწყარს აქვსო, ასე ამბობენ. გვესმის ისიც, რომ, მართალია, ბრესტი დიდი პოეტი იყო, ჩვენი ერთ-ერთი უდიდესი დრამატურგი, მაგრამ შემწენარებლურად გვიწევს იმის დავიწყება – ან დიდი სინაულით მოხსენიება, – რომ იგი კომუნისტი იყო. უხეშად რომ ვთქვათ: მთავარი ლამაზი სიტყვებია, პოეზიაა, ეს კარგია, ეს მოგვწონს, განსაკუთრებით – ქლიავის ხეები და პატარა ოთრი ღრუბელი. ჰოფმანსთალის ძალისხმევა, რომელიც მან თავისი ნაწარმოებებით ევროპის განადგურებული სულიერი ტრადიციის აღორძინებას მიახარჯა, მაშინ, როდესაც სწორედ ამ ტრადიციის ადგილი ვაკუუმშა დაიყავა, მავანს ფუჭ გარჯად ესახება, მაგრამ ამ ფიქტიურ მიმართებათა გარეშე ვერც მისი თეატრი იარსებებდა და ვერც მის ესეებს ექნებოდა განსჯის სიმწვავე. პრუსტი "დაკარგული დროის ძიების" უკანასკნელ ტომში ლამის ერთი თეორიით ეცადა მთელი ნაწარმოების "დაზღვევას", მისი წარმოშობის შესახებ მსჯელობით სურდა თავისი ქმნილების გამართლება. შეიძლებოდა გვეკითხა: განა, ეს აუცილებელი იყო? მე ვფიქობ, რომ იყო. ერთხელ ასეთი მოსაზრებაც მოვისმინე: რატომ არ აგვარიდაო გოტფრიდ ბენმა თავისი რადიკალური ესთეტიზმის ფორმულირება, რად მოგვახვიაო თავს გამოხატვის საშუალებათა მთელი თავისი სამყარო, ეს ფანატიკური ლოზუნგები: თრობა, გამძაფრება, მონოლოგური "მე"? მაგრამ განა ამის გარეშე შეძლებდა იმ ორიოდე ლექსის დაწერას, რომლებითაც შეკითხვის ავტორის მოწონება დაიმსახურა? განა, მუზილის "უთვისებო კაცის" ესსეისტური პასაჟები რომანის სრულფასოვან ნაწილს არ წარმოადგენს? ეს რომანი ხომ წარმოუდგენელია იმთავითვე მარცხისთვის განწირული უტობის ანდა "დღესავით ნათელი მუსიკის" ძიების გარეშე. განა, მხოლოდ ეს სააზროვნო ცდები არ აქცევს წიგნს იმად, რასაც ის წარმოადგენს?

ამ ყოველივეს იმისთვის როდი მოვისხენიებ, რომ არ დავუშვა ცალკეული მწერლების, მათი ცდომილებებისა და ცალსახობის გაკრიტიკება. ასე იმიტომ ვიქცევი, რომ დღვეანდელი დეზორიენტაციის პირობებში

შეგახსენოთ, თუ რით ამოიცნობა ჭეშმარიტი შემოქმედის და ზოგადად შემოქმედის გამოჩენა. მისი ამოცნობა შესაძლებელია ახალი ყოვლისმომცველი დეფინიციით, ახალი კანონების დამკვიდრებით, შეუცდომელი აზროვნების იდუმალი თუ სიტყვიერი გამოცხადებით.

მარადიული ხომ მხოლოდ სურათ-ხატებია. აზროვნება კი დროითია და, ამიტომაც, დროის მსხვერპლი ხდება. მაგრამ სწორედ მისი წარმავლობის გამო უნდა ესწრაფოდეს ჩვენი აზროვნება განახლებას, თუკი გულწრფელობა და მისი მეოხებით რაიმეს შეცვლა გვსურს.

ხომ არავის მოგვივა თავში აზრად, ჩავებდაუჭროთ კლასიკის ან რომელიმე სხვა ეპოქის იდეებს, რადგან ისინი ჩვენთვის განმსაზღვრელი ველარ იქნება; ჩვენი სინამდვილეც და ჩვენი კამათიც უცხოა მათოვის. რაოდენ ბრწყინვალედაც უნდა გვეჩვნოს გარდასული დროიდან ჩვენამდე მოღწეული ცალკეული აფორიზმები, ჩვენ მათ დღევანდელი საფიქრალის დასტურად ვიყენებთ. არც იმის გაფიქრება გვეპატიება, აქაოდა, ყველაფრი უპევ მიღწეული იყოს, რაკიდა ქვეყანას 40-50 წლის წინათ რამდენიმე დიდი მოაზროვნე მოევლინა. არას გვარგებს, მათ, როგორც ამოჩემებულ ვარსკვლავებს, დღევანდელი აზროვნება მივანდოთ. არც ის მოგვიტანს რაიმე სარგებელს, თუკი იმ საოცარ ქმნილებებს დავეყრდნობით, გასულ ათწლეულებში რომ შექმნა კაცობრიობამ. მათგან მხოლოდ იმის სწავლა შეგვიძლია, რომ იმავე საფრთხისგან, მათ რომელიც ემუქრებოდა, არც ჩვენ გართ დაზღვეულინი. ხელოვნებაში არ არსებობს ჰორიზონტული წინსვლა, არსებობს მხოლოდ მარად განახლებული ვერტიკალური ნახტომით სივრცის გაპობა. წინსვლის ილუზიას მხოლოდ ხელოვნების ტექნიკური საშუალებები გვიქმნის. სინამდვილეში კი მხოლოდ სახეცვლაა შესაძლებელი. და ის შემცვლელი გავლენა, ახალ ქმნილებათაგან რომ მოდის, გვანიჭებს სამყაროს ახლებურ აღქმას, ახალ შეგრძნებებს, განახლებულ ცნობიერებას.

როგორც კი ახალ შესაძლებლობებს მოიხელოთებს, ხელოვნება შესაძლებლობას გვაძლევს – განვჭრიტოთ, თუ რანი ვართ და რანი შეიძლებოდა ვყოფილიყავით, რა ბედი გვეწევა და რა ბედი შეიძლებოდა გვწეოდა. მისი მონახაზები ხომ არასოდეს ჩნდება სიცარიელიდან. დღეს უკვე ველარავის დავაჯერებთ, თითქოს ლიტერატურული ნაწარმოები ისტორიული გარემოებისგან დამოუკიდებლად ითხზვებოდეს, თითქოს არსებობდეს თუნდაც ერთი მწერალი, რომლის ამოსავალი მდგომარეობა დროითი მოცემულობით არ იყოს გაპირობებული. საუკეთესო შემთხვევაში მან შეიძლება ორი რამ განახორციელოს: იყოს თავისი დროის წარმომადგენელი და, ამასთანავე, თავის ეპოქას წარმოუდგინოს ისეთი რამ, რისი

დღოც ჯერაც არ დამდგარა. მართალია, არის შემთხვევები, როცა ერთი შემოქმედი შორიდან აკვესებს ნაპერწკლებს მათთვის, ვისაც სხვისგან სჭირდება სულიერი ენერგიის მიღება და ვინც მისი ნათელისკენ იშვერს ხელებს. მთელი თაობისთვის ასეთ მნათობად ნიცშე ქცეულიყო, მან გადასცა ნაპერწკალი ანდრე უილს, თომას მანს, ბოტფრიდ ბენსა და მრავალ სხვას. ბრეხტისთვის ეს როლი მარქსმა შეასრულა, კაფკასთვის – კირკეგორმა; ჯოისი ვიკოს ისტორიოსოფიის გავლენით აენთო, ურიცხვი შემოქმედებითი იმპულსი გასტყორცნა ფრონდა, უკანასკნელ დროში კი იგივე როლს ჰაიდეგერი ასრულებს.

როგორ, საიდან მოხდება ახალ-ახალი დაკვესებები? მნელი სათქმელია. სპეციალისტები, ექსპერტები ძალზე მომრავლდნენ. მოაზროვნენ კი არსად ჩანან. შესაძლოა, გარკვეული გავლენა ვიტგენშტაინმა მოახდინოს. შესაძლოა, ერნსტ ბლოხმაც. ეს წმინდა ვარაუდებია.

ზელოვნება გვცვლის...? საერთოდ, "ცვლილება" ის საკითხია, უპირველეს, ყოვლად საეჭვო და საზარელ შეკითხვათა რიცხვს რომ განეკუთვნება. რას ვგულისხმობთ ცვლილების ცნებით და რატომ ვითხოვთ ცვლილებას ხელოვნებისგან? რადგან, რაღაცას რომ ვითხოვთ, ეს ნათელია. ხელოვნებამ ხომ უკვე მრავალჯერ გამოიცვალა ბინა, ღვთის სახლიდან იდეალთა საცხოვრისში გადაინაცვლა, house beautiful*-იდან bateau ivre**-ზე აგიდა, იქიდან გზისპირა თხრილში გადაეშვა, – შიშველ სინამდვილეში, როგორც ამას უწოდებდნენ; შემდეგ ევლავაც დაუბრუნდა ოცნების საგანესა და კიდულ ბაღნართა ტაძარს, სისხლისა და ნიადაგის სურნელით გაჯერებულ ფსევდომისტიკურ ჰაერს, ბოლოს კი ჰუმანურობის სახლსა და პოლიტიკის შტაბ-ბინას მიაშურა. გეგონება, ვერსად პოულობდეს სიმშვიდეს, ვერც ერთ თავშესაფარს ვერ ჰგუმდეს. ერთხანს ყურს უგდებს და ასრულებს კიდეც ბრძანებებს, ერთ მშვენიერ დღეს კი ახალ მოხმობას მიჰყვება. ესაა მისი უცნაური სკლა, მისი მოძრაობა.

რამდენი ხელეწიფება ხელოვნის, ვისაც რაღაცის შეცვლა სწადია? აი, კიდევ ერთი შეკითხვა. მისი დრამა მხოლოდ დღესდღეობით გამოჩნდა სრულად: რაკიდა ადამიანებისა და სამყაროს მთელ ჭირ-ვარამს მზერით მოიცავს, შეიძლება კიდეც გვეჩვენოს, რომ ამ უბედურებას მიესალმება და განზრახვის აღსრულებას განგებ აყოვნებს. ის წინდაწინვე ხელმოცარულია, თითქოს რასაც ცვლის, ყოველივე უცვლელად რჩება. ვხედავთ, პირზე დუქმომდგარი როგორ იღვწის და მდუმარედ ვუკრავთ ტაშს.

* "შშვენიერი სახლი" (ინგლ.).

** "მთვრალი ხომალდი" (ფრანგ.).

არავითარი ცვლილება — გარდა ამ საბედისწერო ტაშისა. მე ვფიქრობ, ასე, თამაშ-თამაშით, ხელოვნმა უკვე იმდენჯერ მოახერხა პუბლიკის შოკირება, რომ ამ უკანასკნელს ემჩნევა ჩვევა თუ გრძნობათა დადამბლავება, ნარკოტიკის მსგავსად, მუდმივი შოკის განცდიც უკვე მოთხოვნილებად ექცა. დღეს მხოლოდ ღრმა სერიოზულობა და ძველად განცდილი დიდი სატანჯველის გაყალბების წინააღმდეგ ბრძოლა თუ გადაგვარჩენს, მხოლოდ ეს თუ გამოგვალვიძებს ლეთარგიული ძილიდან. "ხალხს პოეზია პურივით სჭირდება", — ეს გულისამარტუფებული ფრაზა, — უფრო ნატვრა — სიმონე ვაილმა გამოთქვა. სინამდვილეში, დღევანდელ ხალხს კინო და ილუსტრირებული ჟურნალი სჭირდება ათქვეფილი ნაღებივით, ხოლო უფრო მაღალგვემოვნებიანი მოთხოვნილებების ადამიანებს (რომელსაც, რა თქმა უნდა, ჩვენც ვეკუთვნით) ცოტაოდენი შოკი სჭირდებათ, ცოტა იონესკო ან ბიტნიკების ყმუილი, რათა საერთოდ ყველაფრის მაღალ დაეკარგოთ. პოეზია — პურივით? ეს პური, ალბათ, კბილებს მორის ხრამუნობს და, ვიდრე დაგვანაყრებდეს, უფრო უარეს შიმშილს აღვიძრავს. ამ პოეზიამ უმმაფრესი წვდომა და უმწარესი ლტოლვა უნდა მოგვიტანოს, რათა მძინარე ადამიანები შეაჯანვლაროს. ჩვენ ხომ თავი მარადიულ ძილ-ბურანს მივეცით, რადგან ჩვენი თავისა და სამყაროს-თვის თვალის გასწორებისა გვეშინია.

ჩვენ ერთურთისგან სრულიად გათიშული ურიცხვი რეალობის გადაკვეთაზე ვარსებოთ, ამ რეალობებში კი სრულიად ურთიერთგამომრიცხავი ფასეულობები დავანებულან. თქვენს საკუთარ ოთხ კედელში შეგიძლიათ პატრიარქალური ოჯახური ბედნიერება გაითამაშოთ ანდა ანარქიის იდეები იქადაგოთ, მაგრამ როგორც კი ზღურბლს გადააბიჯებთ, მაშინვე სარგებლის გამომმუშვებელი ფუნქციური სამყაროს ჭანჭიკად იქცევით, სულ სხვა წარმოდგენები რომ აქვს სინამდვილეზე. შეიძლება ცრუმორწმუნე იყოთ და ხეზე აკაგუნოთ, იმაგდროულად კი, სამეცნიერო ანგარიშებისა და შეიარაღების უხლესი მონაცემების იმედად იყოთ, თქვენს სიმშევიდესა და თავისუფლებას რომ უზრუნველყოფს. შეგიძლიათ სულის უკვდავება ირწმუნოთ და სამყაროზე თქვენეული წარმოდგენა შეიქმნათ, გარეთ კი სულ სხვა წარმოდგენებით დაგიხდებიან: იქ ყოველივეს წყვეტს ტესტები, უწყებანი, ბიზნესი; იქ გაფასებენ, როგორც ჯანმრთელს ან ავადმყოფს, კვალიფიციურს თუ არაკომპეტენტურს. ვთქვათ, მოჩვენებებს ხედავთ, ანდა მოგებას ნახულობთ, — ესიც და ისიც ყველა დროში მრავლად მოიძებნება, — ორივეს შეგიძლიათ მშვიდად ენდოთ, მთავარია, პრაქტიკაში ყოველივეს მკაცრი გამიჯნვა და დახარისხება შეგეძლოთ. არ შეგეშალოთ: აქეთ — შინაგანი სამყარო, გრძნობები, სინდისი და ოც-

ნება, იქთ კი – სასარგებლო ფუნქციები, აზრსმოკლებული არსებობა და უსიტყვილი ძალადობა. სახიფათოა, თუკი ოქვენი აზროვნება **ერთ** საფუძველს ეყრდნობა, – მრავალ საფუძველს უნდა დაეყრდნოთ.

ამდენი კომპრომისი, ალბათ, მალე იმ მდგომარეობამდე მიგიყვანს, როცა მართლაც აქტუალობას შეიძნეს ჰერმან ბრონის რადიკალური განცხადება: "მორალი მორალია, ბიზნესი ბიზნესია, ომია და ხელოვნება ხელოვნებაა".

თუ ამას – "ხელოვნება ხელოვნებაა" – მოვითმენთ და მივიღებთ, მისი დამცინავი კილოთი, – და თუ ამას მწერლებიც აიტანენ და წააქეზებენ კიდეც თავიანთი არასერიოზულობით, საზოგადოებასთან მუდამ გართულებული ურთიერთობის საბოლოო გაწყვეტით, – თუ საზოგადოებაც ზურგს შეაქცევს ხელოვნების ყველა იმ გამოვლენას, რომელსაც სერიოზული და ცვლილებათა მსურველი სული ამოძრავებს, მაშინ შევიძლია თავი ბანკროტად გამოვაცხადოთ.

მხოლოდ იმისთვის, რომ ზოგიერთმა რთულმა ქმნილებამ მავანს ეს-თეტიკური სიამოქნება მიანიჭოს, რათა გადავილდეს შემოქმედების წვდომა, – ანუ მისი გაუვნებელყოფა, – სულაც არ ღირს ამ საქმისთვის ხელის მოკიდება. ასეთ არასახარბიერო პირობებებში სულ აღარაფრად გვიღირს ერთმანეთი: არც ადამიანებს – ხელოვნება და არც ხელოვნებას – ადამიანები. და მაშინ აღარც შეკითხვებს დავსვამო.

მაგრამ, მოდით, მიუხედავად ყველაფრისა, მანც დაგსვათ ეს შეკითხვები. თანაც, დავსვათ ისე, რომ მათ კვლავაც სარგებელი მოგვიტანონ.

2. [ლექსების შესახებ]

ქალბატონებო და ბატონებო!

აი, დასაწყისი გადალაზულია და პირველ გაუგებრობებსაც უკვე ჩაეყარა საფუძველი. თავიდან მუდამ გვეჩვენება, რომ ყველაზე მეტად დაწყება ჭირს, მაგრამ როგორც კი ლაპარაკს ვიწყებთ, როგორც კი ორიოდ მოსაზრებას გამოვთქვათ, მაშინვე ვატყობთ, რომ გაგრძელება კიდევ უფრო გვეძნელება. ამიტომაც, რომელიმე პრობლემის სიღრმისულ განხილვას აჯობებს, ზედაპირულად შევავლოთ თვალი მთელ პერსპექტივას, ამ "გასეირნებისას" დროდადრო დავიხაროთ ამა თუ იმ სიტყვის ასაღებად, რომელიც, შესაძლოა, დასაწყისში თავადვე მივაგდეთ.

იმისთვის, ვინც თავად წერს ლექსებს, არაფერია იმაზე შემაშფოთებელი, ვიდრე – თანამედროვე ლირიკის შესახებ მსჯელობა და მისი შეფასება. მას ამ საკითხის გარშემო მოსალოდნელზე ბევრად ნაკლები აქცეს სათქმელი. თანაც, თანამედროვე უცხოურ პოეზიაზე არასოდეს გვაქვს რეალური წარმოდგენა, მოვლენები ჩვენამდე თითქმის ყოველთვის მხოლოდ ერთი ან ორი თაობის დაგვიანებით აღწევს. მართალია, ვიცნობთ ელიოტს, ოდენს და დილან თომასს – ამ უკანასკნელს, აღბათ, უფრო იმის გამო, რომ გარდაიცვალა, – ვიცნობთ აპოლინერს, ელუარს, არაგონს; მგონი, ფრანგბიდან ყველაზე ახალგაზრდა, ვინც გაგვიგია, რენე შარია, იტალიელებიდან უნგარეტის და მონტალეს თუ გავიხსენებთ, რუსებიდან – ბლოკსა და მაიაკოვსკის, და კიდევ – პასტერნაკს, ისიც – უფრო იმ ორაზროვანი პოლიტიკური ბულის გამო, რომელშიც ეს უკანასკნელი გახვიეს. ამის მიზეზი ის როდია, რომ ლექსები პროზაზე უფრო იშვიათად ითარგმნება; მაშინაც კი, როდესაც ერთზე მეტ ენას ვფლობთ და ვცდილობთ, თანამედროვე პოეზიას ქვეყნის საზღვრებს გარეთაც გადავწვდეთ, გაურკვეველი მიზეზით თვალსაწიერს მაინც ბინდუნდი გვიფარავს. თვითგამოხატვის ახალი მუხტი მუდამ შინაგანად მოქმედებს, გარეთ გამოსვლას არ ჩქარობს, საპირისპიროდ რომანისა და დრამატურგიისა. რომში, პარიზსა თუ ნიუ-იორკში ახალი რომანი ან პიესა ისე არ იხილავს დღის სინათლეს, რომ მის შესახებ მაღვევ ჩვენც არ შეგიტყოთ. მაგრამ ლირიკა საბაზრო სივრცუში მსგავსი "მარიფათით" ვერ დაიკვეხნის, მისი გავლენა მისივე მშობლიურ გარემოშიც კი ძალზე მცირეა, თუნდაც, როგორც ამბობენ, დღეს გერმანიაშიც და სხვა ქვეყნებშიც უდიდესი ნიჭი სწორედ პოეზიაში შეინიშნებოდეს. ძნელი გასარკვევია, რამდენად მართებულია ეს მტკიცება, რადგან მისი სარჩული საკმარისად შეუხედავა: არსად ისე არ ჰყავის დილეტანტიში, როგორც – ლირიკაში, და არც ერთ სხვა ჟანრში ასე არ უძნელდება ქითხველს ამა თუ იმ ავტორის რეალურად შეფასება. ადამიანთა უმრავლესობა იმაშია დარწმუნებული, რომ ერთადერთი გამოხმაურება, რაც კი ახალ პოეტურ კრებულს შეიძლება მოჰყვეს, ისაა, რომ იგი კიდევ ოციოდე ახალგაზრდას შთაგონებს ლექსების დაწერას.

ახლა ბევრად უფრო ის მაფიქრებს, ჩვენს კონკრეტულ შემთხვევაში, შეიძლება თუ არა ნაკლად ჩაითვალოს მხოლოდ გერმანული ლექსების მოხსენიება. თავად ასე არ ვფიქრობ, რადგან ლექსებს გააჩნიათ იმის უფლება, თავდაპირველად მშობლიურ გარემოს წარუდგინონ საკუთარი სიტყვები თუ სურათები.

ცხადია, აქ ყველა თანამედროვე პოეტს ვერ გაგაცნობთ და ეს არც არის საჭირო. არსებობს საკმარისი რაოდენობის სტატა, რომელშიც ყველა ეს პოეტი ჩამოთვლილ-დახასიათებულია, მათი შემოქმედება ბუნების ლირიკის, ცნობიერების ლირიკისა და, ღმერთმა უწყის, კიდევ რის განაყოფებად არის დახარისხებული, და მაგალითებიც – მრავლად მოყვანილი; არსებობს ანთოლოგიები და ყოველთვიური პუბლიკაციები უურნალებში და, ბოლოს და ბოლოს, არსებობს ლირიკული კრებულები, რომლებსაც, სურვილისამბრ, ყოველ ბიბლიოთეკაში გაეცნობით. მე არა მაქვს შესაძლებლობა, თითოეული მათგანი შესაფერისი ეტიკეტით და დასახიათებით წარმოგიდგინოთ.

მაშ, გავისეირნოთ და თვალი გადავავლოთ ზოგიერთ მათგანს...

შეითვალიერეთ თითის წვერები, უკვე ხომ არ შეგიფერადდათ!

ის, აღმოფხვრილი შავი ჭირი, დაბრუნდება ერთ შშვენიერ დღეს. ფოსტალინი მას წერილის სახით ჩააგდეს მოედარუნე საფოსტო უფრში, შენ იგი თევზზე დადებული მოგერთმევა, როგორც ქაშაყი, ხოლო ჩვილს იგი მოეცმა დედის ძუძუთი.

რა ვიღონოთ? ნუთუ, უკვე აღარავინ არის ცოცხალი, ვინც იცოდა, მას როგორ უნდა გამკლავებოდა?

ის, ვინც მევობრობს საზარელთან,

მის სტუმრობას აუმღვრევლად დაელოდება.

ბედნიერებას მოველით მუდამ,

მაგრამ მას სულაც არ სჩვევია ჩვენს სავარძელზე მოკალათება.

შეითვალიერეთ თითის წვერები! თუ გაგიშავდათ, უკვე გვიანდა.

(ლიტერატურული თარგმანი ქსენია სიორდიასი)

ეს ლექსი გიუნთერ აიხს ეკუთვნის. იმედია, აქ მყოფთაგან არავინ აიწევს ხელს იმის შესაკითხად, თუ რისი თქმა უნდოდა ამით ავტორს. მაგრამ რას შეიძლება დაგაკვირდეთ, რა დასკვნა შეიძლება გამოვიტან-

ოთ ამ ლექსის განხილვის შემდეგ? პირველ რიგში, მინდა ვთქვა, რომ პოეტმა თავისი ეს მონახაზი სრულიად სხვაგვარად ჩამოაყალიბა, ვიდრე ამას წინა ან წინისწინა თაობის პოეტები გააკეთებდნენ. მას ძნელად თუ წარმოვიდგენთ წინასწარმეტყველად, მსახიობად, ჯადოქრად, [— — —]ად, საკუთარი თავის მისულ კონცეპციას თვითგანდიდებასთან არაფერი აქვს საერთო, — ეს კონცეპცია ხომ მუდამ მუღლავნდება ნაწარმოებში, მუდამ ცხადდება ავტორისეული პრეტენზიები თუ მისი პოზიცია. აი, ერთი ცვლილება უკვე შევნიშნეთ, რაღაც შეიცვალა თვით შემოქმედის პოზიციაში. მაგრამ, ამდენ რამეზე უარის თქმის მიუხედავად, მაინც არ შეინიშნება ავტორის პროფესიულ სტატუსზე უარის თქმა, უკან დახევა; თუმცა, პოეტის ადგილმა, საიდანაც ის მოგვმართავს, უკიდურეს მარტოსულობაში გადაინაცვლა, ეს არ გახლავთ მედიდური თავნებობით არჩეული ადგილი, ეს პოზიცია საზოგადოების მიერ არის ნაკარნახევი, უსიამო, შიშისმომვრცელი ადგილია, ფხიზლად ყოფნაში ხელს რომ უშლის მას, ვისაც სიფხიზლე სწადია, შეუძლია და მართებს კიდეც. ასე ამბობს ის, ვინც ფხიზლობს ჩვენს შორის, უძილო და გარიყული:

როცა სარკმელი გაღებულია
და მიწის ქუფრი შემოიქროლებს —

ორთავა ბავშვი,
— ვიდრე ერთს სბინავს, მეორე ყვირის —
თავის ყვირილს მთელ სამყაროს ჰყენს
და ძრწოლით აკსებს ყურებს ჩემი სიყვარულისას.

(ლიტერატურული თარგმანი ქსენია სიორდიასი)

რეალობის გამომხატველი სიტყვები მარტივია [გიუნთერ აიხის ლექსებში]. აქ გვხვდება სარკმელი, ნავავსაყრელი, მტვერი, წვიმა, უანგისა თუ ზეთის ლაქები, ყავის ქილა, საცხობი, ფაბრიკა, მეტრო; პოეტი კითხვებს უსვამს სამყაროს, მაგრამ — ისეთ კითხვებს, რომლებზეც სამყაროს პასუხი გააჩნია. მეტისმეტად რთულ შეკითხვებს მხოლოდ ტექსტში ნახსენებ "მე"-ს უსვამენ, არ ასვენებენ, აფრთხილებენ და ითხოვენ მისგან, ეს გაფრთხილებები სხვასაც გადასცეს.

ქალბატონებო და ბატონებო, წმინდა გალობის, პოეტის უზენაესი მისიის, რჩეულ მკოსანთა სამროს არსებობა დღესდღეობით უკვე წარ-

მოუდგენელია. მსურს განგებ მიგითითოთ საპირისპირო უკიდურესობაზე და საამისოდ მოვიყვან გეორგეს წრის ერთ-ერთი წარმომადგენლის აღიარებას:

"სიამაყით აღგვავსებს რწმენა იმისა, რომ არა მხოლოდ ჩვენს დროში შეგვაროვეთ ყოველივე უმაღლესი, რისი შექმნაც ტომთა უდიდეს გაერთიანებასაც გაუჭირდებოდა, არამედ – ისიც, რომ სამერმისოდაც გავტკეპნეთ გზა-ბილიკები, ახალ თაობებს სულ უფრო სპეტაკი ხელოვნების ზეცისაკენ რომ წაიყვანენ."

მაგრამ ეს "სპეტაკი ხელოვნების ზეცა" მოუხელოთებელი აღმოჩნდა, და მათ, ვინც სრულიად ბუნებრივად აღუდგა წინ მდაბიო ნაციონალიზმს და ვის ღვაწლსაც არასდროს დავივიწყებთ, მათივე ხელოვნების ზეცა თავზე დაემხო. პირველი საპასუხო დარტყმა ექსპრესიონიზმმა მიაყენა, შემდეგ კი, მსოფლიო ომის ქარტებილშიც კი, გაისმა ცალკეული ხმები, – კვლავაც უარყოფელი, კვლავაც დაშრეტილი. ამას მოჰყვა ახალი ესთეტიკური ამბოხებები, ამაზე მოგვიანებითაც მოგვიწევს ფურადღების გამახვილება, რადგან ენისა და სინამდვილის სფეროში მათი აღმოჩნები დღევანდელობაზეც ახდენენ გავლენას, თუმცა ისინი, ამავე დროს, ჩვენზე სრულიად გამანადგურებლად მოქმედებნ.

ამით თუნდაც სიურრეალიზმს ვვულისხმობ, მშვენიერების მისეულ იდეას: მშვენიერება უნდა ყოფილიყო ტერორისტული, სუნთქვის შემკვრელი და დემონურად მომწუხად მომწუხადებელი, სიურრეალიზმი მიზნად ისახავდა ჩვენს შემზადებას სიკვდილისთვის. თავის მეორე მანიფესტში კი ანდრე ბრეტონი, ახალი პოეზიის სპიკერი, წერს, რომ სიურრეალიზმი არ არის ხელოვნების მიმდინარეობა, მისი მიზანია: სრული დაუმორჩილებლობა, გეგმაზომიერი საბოტაჟი, ყოველგვარი საშუალებით ოჯახის, სამშობლოს, რელიგიის იდეების განადგურება, – ეს კიდევ არაფერი, ამას ბევრი ეთანხმებოდა, მაგრამ ამ განცხადების ბოლოს ნათქვამია, სიურრეალიზმს, საბოლოო ჯაში, არაფერი სურს, გარდა **ძალადობისთ**. "უმარტივესი სიურრეალისტური აქტი მდგომარეობს იმაში, რომ რევოლვერით ხელში გახვიდე ქუჩაში და, ვიდრე საშუალება გაქვს, ხალხს ესროლო". ცნობილია, რომ თვით სიურრეალისტები ასეთ პრაქტიკას არ მიმართავდნენ, – მოგეხსენებათ, როგორ იდევნებოდნენ ხელოვნები გერმანული დიქტატურის უღელქვეშ, – და მაინც რჩება რაღაც ბუნდოვანი ეჭვი: ხომ არ ისესხა მსხვერპლმა თავისივე მოძალადისგან ენა ისე, რომ თვითონაც ვერ მიხვდა, რას სჩადიოდა. რა თქმა უნდა, სიურრეალიზმს წრფელი სულისკვეთება ამოძრავებდა, ის ბიურგერული ცნობიერების წინააღმდეგ ილაშქრებდა, შოკით სურდა საზოგადოების

განკურნება, მას არაფერი პქონდა საერთო მკვლელობის რეალურ პრაქტიკასთან, შემდგომში სულ სხვა მხრიდან რომ მოგვევლინა.

კიდევ უფრო ორაზროვნად უღერდა ფუტურისტების განცხადებები მშვენიერების შესახებ. ისინი, — ცხადია, უკიდურესად რადიკალური შეძანილის, ოცნების სახით, — აცხადებდნენ, რომ ადამიანებმა უნდა მიიღონ და შეიყვარონ ტექნიკური სამყარო მისი მშვენიერების — მხოლოდ და მხოლოდ მშვენიერების — გამო. მარინეტი პირველი იყო მათ შორის, ახალგაზრდული აღვრთოვანებით რომ იყვირა: "ჩვენ ვაცხადებთ, რომ მსოფლიოს დიდებას კიდევ ერთი მშვენიერება შეემატა: ეს არის სიჩქარის მშვენიერება. ჩქაროსნული მანქანა, რომლის ძარასაც მძლავრი მიღები ამშვენებს, ხახადაბჩენილ, ცეცხლისმფრქვეველ გველებს რომ ჰგვანა... ძრავის ღმუილით, ყუმბარასავით გატყორცნილი მანქანა სამოთრაკიელ ნიკეაზე ბევრად უფრო მშვენიერია."

უფრო გვიანდელ ფუტურისტულ მანიფესტში, აფრიკაში კოლონიური ომის დღებში რომ დაიწერა, გვითხულობთ: "უკვე ოცდაშევიდი წელია — ჩვენ, ფუტურისტები, ვაცამტვერებთ შეხედულებას, თითქოს ომი არაესთეტიკური ყოფილიყოს... ომი მშვენიერია, რადგან აირწინაღების, შიშისმომგვრელი მეგაფონების, ცეცხლმტყორცნებისა და მომცრო ტანკების წყალობით დამონბულ მანქანაზე ადამიანის ბატონობას ადასტურებს. ომი მშვენიერია, რადგან ანოყიერებს ყვავილოვან ძღველოს ავტომატის ჯერის ცეცხლოვანი ორქილების გარშემო. ომი მშვენიერია, რადგან ტყვიების ცეცხლსა და ქვემეხთა გუგუნს, სროლების შუალედში დაგანებულ სიჩუმეს, საამო სურნელს და ხრწნის სიმყრალეს ერთ დიდებულ სიმფონიად გარდასახავს. ომი მშვენიერია, რადგან ქმნის ხუროთმოძღვრებისა და პლასტიკის ახალ ფორმებს: ვეება ტანკებს, გეომეტრიულად დახვეწილ საპარო ესკადრილიებს, ალმოდებული სოფლების თაგზე კამლის სპირალებს და მრავალ სხვა რამეს... ფუტურიზმის პოეტები და ხელოვანნო... გაიხსენეთ ომის ესთეტიკის ეს საფუძვლები და ახალი პოეზია და პლასტიკა, რომელთა მოსაპოვებლადაც თქვენ იღვწით, ახალი სინათლით გაკაშკაშდება!"

ასე გამოიყურება l'art pour l'art უკიდურესად დასრულებული სახით. აქ იგი ზუსტად და მკაფიოდ არის გამოთვლილი.

თვალსაწიერის სივიწროვედ ნუ ჩამითვლით იმას, რომ ასე დაუინებით ვაყენებ წინა პლანზე დანაშაულის საკითხებს ხელოვნებაში. სულაც არ მიმაჩნია შემთხვევითად, რომ გოტფრიდ ბენსა და ეზრა პაუნდს, — ეს უანასკნელი ჩვენმა ახალგაზრდა პოეტებმა აუცილებლად უნდა გაიცნონ: ეს არის ამერიკელი, რომელსაც რეგიტალიზაციისა და

რენჯესანსის ხელახალი აღორძინების ყოვლად გასაოცარი იდეები ეკუთვნის, — რომ ორივე ამ პოეტს, — ისინი კი უდავოდ დიდი პოეტები იყვნენ, — "სპეტაკი ხელოვნების ზეციდან" მხოლოდ ერთი ციცქა ნაბიჯი აშორებდათ ბარბაროსობის გამართლებამდე.

მაგრამ არსებობს ერთი მართალი სიტყვა, რომელიც კარლ კრაუსს აკვიატებული ჰქონდა და რომლის გამეორებას არც ჩვენ დავზარდებით: "ენის ყოველი უპირატესობა მორალზეა დაფუძნებული". ამით რაიმე პროვინციული, დროებითი კი არ იგულისხმება, — როგორც ბიურგერული ანდა ქრისტიანული მორალი, — არავითარი კოდექსი, არამედ — ის პოზიერი ველი, სადაც თითოეულ ახალ მწერალს ახლიდან უწევს ჭეშმატირებისა და ტყუილის საზომთა შექმნა. ახლახანს ჩამოვაგდეთ სიტყვა ომის მშვინიერების თაობაზე, რომელსაც "აირწინალები, ცეცხლმტყორცნები" და ა. შ. განაპირობებს...

ეს კი თანამედროვე ლექსია, სადაც ავრეთვე ნახსენებია აირწინალი, ის უკანასკნელ წლებში დაწერილი სასიყვარული ლექსების კრებულშია შესული და ნათლად გვიჩვენებს, თუ რა განსხვავებული შუქი შეიძლება მოჰყონოს საგანს ახალმა განათებამ, ძველი ზმანებების ეს-თეტიკის მსხვრევას რომ მოწმობს. მარი ლურზე კაშნიცის "ჩემი საქმრო მეფე-ბაყაყი":

რა მახინჯია
შენი საქმრო
ქალწულო ცხოვრებავ

ხორთუმიანი ნიღაბია მისი იერი
სავაზნე ჩანთა — მისი ქამარი
მისი ხელი —
ცეცხლისსატყორცნი

შენი საქმრო მეფე-ბაყაყი
ახლა შენი თანამგზავრია
(ერთი ბორბალი აქეთ მოქრის, მეორე იქით)
გარდაცვლილთა სახლების თაგზე

სამყაროს ორ
აღსასრულს შორის
იპრესება

ის შენს საშოში

მის სველ თმას
მხოლოდ
ბნელში ეხები

რიჟრაჟზე
მხოლოდ
მხოლოდ
რიჟრაჟზე

თვალს პკიდებ შენ მის
ნაღვლით საგსე
მშვენიერ
თვალებს.

(ლიტერატურული თარგმანი ქსენია სიორდიასი)

მშვენიერი აქ მხოლოდ თვალებია, ისიც – ნაღვლიანი. "ნაღვლიანი" წინ უსწრებს "მშვენიერს". დასაწყისში კი ამ აირწინაღიანი, ცეცხლსა-ტყორცნიანი, ვაზნებაძუნდლული მამაკაცის შესახებ მედიდურად არის ნათქეამი: "რა მანინჯია შენი საქმრო..."

ეს ახალი განსაზღვრებები, ახალი შეფასებებია, ლექსშიც რომ ის-მის.

ზუსტად იმავე დროს, როცა იწერება კაშნიცის ლექსი, დღესდღეობით შვედეთში მცხოვრები ყველაზე მხცოვანი გერმანელი პოეტი ქალი წერს ახალგაზრდებისადმი მიმართულ ლექსს. ეს ნელი ზაქსია. მის ლექსში ლაპარაკია ახალგაზრდა კაცზე, კომპასის გარეშე რომ უპირ-ისპირდება ზეციურ მნათობებს:

ის მშობლიურად გადაქცეულ თაობათა
საქანელადან
დაბლა ეშვება

ის ღამეს ფატრავს
ცეცხლოვანი ჩაჩქანით და
თავდავიწყებით.

(ლიტერატურული თარგმანი ქსენია სიორდიასი)

("თქვენდამი, ვინც ახალ სახლს აგებს" – აი, ვის მიმართავს ეს ლექსი. ის მოგვიწოდებს, გვახსოვდეს, თუ რა საძირკველზე ვაშენებთ: რა-მდენი სამარე, რამდენი სამარცხვინო ადგილია ამ საძირკვლის ქვეშ და, ამავე დროს, გვირჩევს, მოვეშვათ თვალთმაქცურ ოხვრას და ტირილს, ოღონდაც ვიცოდეთ, რომ ჩვენი კედლები და ჯამ-ჭურჭელი ეოლოსის მორთოლავი ქნარივით მგრძნობიარე იქნება).

მაგრამ წინასწარმეტყველებისა და ფსალმუნის კოლო ხელოვანის წინასწარმეტყველურ პოზაში არ უნდა აგვერიოს: ეს მტკიცნეული გამოცდილებით ნაკარნახევი გულწრფელი მოძრაობაა. ან კი სხვაგვარად როგორ უნდა მივიღოთ ასეთი ჟესტი? მეტისმეტად მგრძნობიარენი და ფხიზელნი ხომ არ გაქცდით? ერთააირად გვალიზიანებს თავდაგიწყებული თრობაც და ტრადიციული კონსერვატიზმიც, ერთი სწერებს ანერვიულებს, მეორე – ჯანმრთელებს, ამიტომ არც ერთს აღარ ვენდობით. იქნებ, ერთადერთი, რასაც ვითხოვთ, ენასა და ადამიანს შორის ახალი სამართლიანი დამოკიდებულებაა?

ხომ მხოლოდ ამ სამართალზე ვართ თანახმანი და არც ერთ სხვაზე, მხოლოდ ცდომილებათა და ძნელად მოპოვებულ ჭეშმარიტებათა გზით ვივლით და არც ერთი სხვა გზით?

რას წარმოადგენს ის ლიტერატურა, წარსულში რომ დარჩა: ეს არ-ის გულის ფიცრიდან ჩამოთლილი სიტყვები და ტრაგიკული დუშილი, გაცემითილი ფრაზების ბერწი მინდვრები და მყრალი, ლაჩრული დუშილის წუმპები, სიტყვაც და დუშილიც ხომ მუდამ ორგვარად იყო ჩაბ-მული საერთო ხდომილებაში. ორივე მუდამ გვაცდუნებს და გვიხმობს. ჩვენი წილი სიცრუე ეჭვს არ იწვევს, მაგრამ სად, როდის იღებს სათა-ვეს ახალ ჭეშმარიტებაში ჩვენი მონაწილეობა?

მაშ, რაკიდა უახლეს ლექსებზე გვაქვს ლაპარაკი, ვნახოთ, როგორ ებმება ლექსი ამ როულ პროცესში.

პანს მაგნუს ენცენსბერგერი:

მგლების დაცვა პრავნებისგან

ძერამ კესანე ცოხნოს, არა?
ტურას რას სთხოვთ,
ტყავი გაიძროს, მგელს? რომ
კბილი თავად დაიძროს?
პოლიტრუებს და პაპებს

რას უწუნებთ?

ბრიყვულად თვალებდაქაჩულები რას მიშტერებიზართ
ცრუპენტელა ეკრანს?

განა, ვინ უკერებს გენერალს
შარვალზე სისხლან ლამპასებს? ვინ
უმზადებს მევაზშეს ყვერულს?
ვინ იკიდებს თავმომწონედ თუნუქის ჯვარს
მობუფბუყე ფაშვზე? ვინ
იღებს ხელის გროშს, ვერცხლის ფულს,
მაყუთს, რომ მოკეტოს? აკი,
ბევრია გაქურდული, ქურდი კი ცოტა; განა, ვინ
უკრავს მათ ტაშს, ვინ
იბნევს სამკერდე ნიშნებს, ან
ტყუილი განა ვის სწყურია?

სარკეში ჩაიხედეთ: ლაჩრებო,
სიმბროლის სიძმიმით დადედლებულებო,
სწავლის უარმყოფლებო, მგლებისთვის
აზროვნების პასუხისმგებლობის გადამლოცველებო,
თქვენი უძეიროვასესი სამკაული საცხვირე რგოლია,
ყეყეჩებზე გათვლილი სიცრუე, იაფვასიანი
ნუგეში, ნებისმიერი გამომძალველობა
თქვენთვის ჯერ ცოტა.

თქვენ, კრავებო, დები არიან,
თქვენთან შედარებით, ყრანტალა ყვავები:
თვალებს თხრით ერთმანეთს.
ძმობა სუფევს,
თუ სუფევს, მგლებს შორის:
ისინი ხროვებად დადიან.

დიდება ყაჩაღებს: თქვენ კი,
თქვენივე გასაუპატიურებლად მიმპატიუებლებო,
თქვენვე მიეგდებით ხოლმე მორჩილების
შმორიან საწოლზე. წკმუტუნებთ და
ამ დროსაც ცრუობთ. თქვენ გსურთ,

რომ გვიჯვნონ. თქვენ
გერ შეცვლით ქვეყნიერებას.

(თარგმნა დათო ბარბაქაძემ)

"თქვენ ვერ შეცვლით ქვეყნიერებას". ასეა. და თვით ლექსი? რა შეუძლია მას? იქნებ, რაკიდა ასეთ ლექსს ძალუბს, თავი უბედურად გვაგრძნობინოს, და რაღაც არსებობენ ახალი პოეტები, რომელებსაც ეს ძალუბთ, ჩვენშიც ხდება ის ძვრა, რომელსაც ახალ მიგნიბამდე მივყართ. არსებობს კაფეას ერთი ყოვლად საოცარი წერილი, სადაც ნათქვამია, თუ რა მოთხოვნას უნდა აკმაყოფილებდეს წიგნი:

"თუკი წიგნმა, რომელსაც ვკითხულობთ, თავში მუშტი არ ჩაგვცხო, მაშ, რისთვის ვკითხულობთ მას? რათა გაგვაძედნიეროს?.. ღმერთო ჩემო, ბედნიერნი ხომ წიგნების გარეშეც ვიქნებოდით. თანაც, ისეთ წიგნს, რომელიც გაგვაძედნირებს, ძალიან თუ გაგვიჭირდა, თვითონაც დაგწერთ... წიგნი ნაჯახად უნდა მოგვევლინოს ჩვენი სულის გაყინული ზღვის ჩასამტვრევად. ამაში დარწმუნებული ვარ".

იქნებ, უკვე მოისაკლისეთ ჩემს მსჯელობაში თანამედროვე ლექსის ახალი ფორმებისა და ახალი ენის განხილვა. ამის თაობაზე ჯერ არაფერი მითქამს, თუმცა ამ ლექსთან მიმართებაში გავდედავ ამას, ოღონდ — შემოვლითი გზით. ამ ბოლო ხანებში გამოიცა ორი წიგნი, რომლის ავტორს ლიტერატურის ისტორიკოსი არ ეთქმის, — ის უფრო აუტსაიდერია. ვგულისხმობ გუსტავ რენე პოკეს ნარკვევებს "სამყარო, როგორც ლაბირინთი" და "მატერიალიზმი ლიტერატურაში". იქ სხვა ავტორების გვერდით ისინიც ფიგურირებენ, ვისაც დღეს მოვიხსენიებ, მოყვანილია მაგალითებიც, დასაბუთება კი დაახლოებით ასეთია: ის პროვოკაციული ფენომენები, რომელებსაც 1850 წლიდან მოკიდებული გავკირდებით როგორც ლიტერატურაში, ისე — ხელოვნების სხვა დარგებშიც, სინამდვილეში არახალია, თანამედროვე ვერბალური გამბედაობები და "აზრობრივი შეცოდებანი", როგორც ამას უწოდებენ ხოლმე, გარკვეულ ტრადიციას ეყრდნობა, ბერძნულ-აღმოსავლური წარმომავლობისა რომ არის. მეორე რევოლუციამ XVII საუკუნის შუა ხანებში იფეთქა და XVII საუკუნის შუაგულისთვის თანდათან ჩაცხრა. უკანასკნელის დასაწყისი კი ლიტერატურაში ბოდლერის შემოსვლით თარიღდება. ამ სამ ეპოქას მოუწავეს საერთო დასახელება "მანიერიზმი", რათა გამოეხატათ ევროპულ ჰუმანიტარულ სფეროში ანტიკლასიკური მიმართულება. ამ პერიოდთა პოეტებისთვის დამახასიათებელია "თანამედროვედ" ყოფნის სურვილი. ისინი უფრთხისას უშუალოებას, უყვართ სიბნელე,

გრძნობისმიერ ხატოვანებას მხოლოდ უცნაური, ამობრუნებული მეტაფორების სახით ეგუებან, რეალურის თუ ზერეალურის გამოსახატად საგანგებო ინტელექტუალურ შიფრს იყენებენ, მათი ნაწარმოებები რებუსებს თუ იეროგლიფებს წააგავს, რის გამოც შეუძლებელი ხდება კლასიცისტური სახომებით მათი გაკონტროლება. აქ მხოლოდ ამ ზედაპირულ მონახაზს დავვერდები და კვლავაც დაუინებით გირჩევთ წაიკითხოთ ორივე ნარკვევი, თუნდაც მერე, მათი გავლენით, ყველგან და ყველაფერში "მანიერიზმი" მოგელანდოთ და გაოცებამ თქვენში საღი აზრი გადაფაროს. მაგრამ ამ ამაღლვებელმა და ძალაზე მიშვნელოვნი მიგნებების შემცველმა წიგნმა სრულიად მოულოდნელი რეაქცია გამოიწვია. ეს იმიტომ მოხდა, რომ ავტორმა ერთი-ორი მწარე სიტყვა არგუნა დღვეანდელ ახალ ენბორივ სახელოსნოებს, მეტაფორა-თა ლაბორატორიებს თუ სიტყვის ბირთვის გახლეჩის პრაქტიკას. ნებისმიერ ახალ წამოწყებას თავისი წინამორბედი მოეძებნება, სულ ერთია, 1600 წელს მოხდება ეს თუ 1910 წელს. ამგვარად, ვგბულობთ, რომ ვინმე ათანასიუს კირხნერმა ორიოდ საუკუნის წინ გამოიგონა მეტაფორების მწარმოებელი მანქანა, არაფრიდან სრულყოფილ სურათ-ხატებს რომ აგბდა. აბსტრაქტული წერის მანერა, სულ ცოტა, მესამედ ყოფილა შემუშავებული, ხოლო ისიდორ ისუს მიერ ერთი-ორი წლის წინ პარიზში უკანასკნელ სიახლედ შერაცხილი ლეტრიზმი, ან-ბანში ჩამატებული ახალი ასო-ნიშნებით, უცხო ბგერებითა და რიტმებით, სამყაროს შელოცვის ახალ პრაქტიკად რომ მოგვევლინა, თურმე, ჯერ კიდევ მესამე საუკუნეში არსებობდა და, გარდა ამისა, მას ჰუკო ბალის სახითაც ჰყავს წინამორბედი, ციურიზმი, დადას პირველ წელი-წადს, ლეტრისტულ ლექსებს რომ თხზავდა, მართალია, სულ სხვა – პოლემიკური – მიზნით. ეს ყველაფერი, ცოტა არ იყოს, გულსატკენია მათთვის, ვისაც სწამს, რომ ლიტერატურული რევოლუციები და დაპყრობები, უპირველეს ყოვლისა, ფორმალური ექსპერიმენტებით უნდა გამოიხატებოდეს, ის კი ავიწყდებათ, რომ ეს მხოლოდ ახალი აზროვნების შედეგი და გარეგნული გამოვლენაა.

მეორე მხრივ, "მანიერიზმთან" დაკავშირებული აღმოჩენა მრავალ კრიტიკოსს გულზე სალბუნად მოედო, რადგან ამის შემდეგ მათ ახალი ლიტერატურის შესაფასებლად ხელმოსაჭიდი კრიტერიუმები შეიძინეს: მადლობა დმერთს, არაფერია ახალი ამ ცისქვეშეთში, ყველაფერი უკვე იყო და საშიში არაფერია, როცა, თუნდაც ისეთ მეტაფორას გადავაწყდებით, როგორიც არის "შავი რძე": მარინოსაც ხომ აქვს "წითელი თოვლი" (XVI საუკუნე). როცა ვხვდებით, რომ ყველაფერი ამ სამყა-

როსავით ძელია, მაშინ ყველაფრის პატიქბაც შესაძლებელი ხდება. ანდა, კრიტიკოსთა მეორე, "აბჯარასხმული" ტიპისთვის ეს შემდეგს წი-შნავს: ყველაფერი უკვე იყო, მაშასადამე, ყველაფერი პლაგიატია, უხ-არისხო ასლია, ორიგინალობან შედარებით უინტერესოა, ეს ხომ სიურ-რეალისტებსაც გამოსდიოდათ და — ამაზე უკათესადაც, Poètes mau-
dits*-საც ამაზე უკეთ შეეძლოთ, სულმთლად ძველებს ხომ მართლაც ვერავინ აჯობებს, გაიხსენეთ მარინო, გაიხსენეთ გონგორა, და სხვა და სხვა.

მაგრამ ამ ლექსთან მიმართებაში ("მგლების დაცვა კრავებისგან") ვინდა გავიხსენოთ? განა მისი ავტორიც მანიერისტია? მის ზოგიერთ ლექსში კხდებით ისეთ სიტყვებს, როგორებიც არის "manitypistin", "stenoküre". ჰმ... (მაგრამ რა მიზნით არის ისინი გამოყენებული, ესა საქმე!) და თუ თანამედროვე პოეზიის ანთოლოგიას გადავურცლავთ, თუ მხოლოდ და მხოლოდ ფორმალურ მხარეს მივაქცევთ ყურა-დღებას, მივაშტერდებით მეტაფორებს, მსგასქებებს, ანონიმურ სიტყვათა მარაგის გამოყენებას, გარკვეულ მოძურ რეცეპტებში ჩახდულობას, — ძალიან მაღალ დავინახავთ, თუ რა იმაღება ყოველივე ამის მიღმა. ამასთან, მთავარი შეუმჩნეველი დაგვრჩება: ვერ გავარჩევთ, თუ სად გვაქვს საქმე დილეტანტიზმთან, სად — აღტყინებასთან, ხელის გაწავებაა ეს თუ ხელმოცარული, დასაწყისშივე მიტოვებული წამოწყება; ვერ განვსჯიდით, რომელი აგტორი ცდილობს ენა გაძრცვოს, საბოლოოდ კი თავად რჩება ენისა და ჭეშმარიტებისგან გაძარცული; რა შემთხ-ვევაში შთანთქავს უნიკალურობა მიმბაძველობას. რადგან მოდასთან წილნაყარი უკლებლივ ყველაა: ამას საუკეთესოდ მაშინ შევიგრძნობთ, როცა ძეველ, დროით ნაცად ავტორებს კუბრუნდებით და ვხედავთ, რომ არსებობს მოღური გამოთქმები თუ ფიგურები, რომლებსაც ეპოქის მყარ კონტექსტში ვერსად გაექცევთ.

მაგრამ, შესაძლოა, გიკვირთ, რატომ შევჩერდი მაინცდამაინც ამ ლე-
ქსებზე და რაზე მსურს თქვენი ყურადღების შეჩერება. იქნებ — მათი ავტორების "კეთილ ნებაზე"? ყველაზე უფრო დამაჯერებელი ხომ სწორედ ეს იქნებოდა. მაგრამ რას ნიშნავს "კეთილი ნება" და ვინ არის ისეთი, მასზე პრეტენზიას რომ არ აცხადებდეს?! იქნებ, მართლაც ამო-
ძრავებდეთ თავისუფლებისა და მშვიდობის ნება და კეთილგანწყობა, მაგრამ — ვის მიმართ? და მაინც, თუ ესთეტიზმი რაიმე გამოსადეგ ცოდნას გვძენს, ეს არის უეჭველი ცოდნა იმისა, რომ კარგი ლექსის

* "დაწყევლილი პოეტები" (ფრანგ.).

დასაწერად კეთილი ნება სრულიად არასაკმარისია. არ ვიცი, მართლაც ასე აუცილებელი თუ იყო გერმანელებისთვის ამ ყველაფრის გამუდმებით გამეორება, როგორც ამას ზოგიერთი სჩადიოდა, მათ შორის – ბენიც, რაკილა თვლიდა, რომ გერმანელებმა ეს ჯერაც ვერ შეიგნეს და ჯერ კიდევ "ხოტბის შესხმას" და "განწყობისუელ სურათებს" ეთაყვანებიან. მაშ, კარგი, კიდევ ერთხელ გავიმეოროთ, თუმცა, იმ ახალგაზრდებს თუ გადავჭედავთ, ვინც ამ ბოლო ათი-თხუთმეტი წლის მანძილზე აქვეყნებს ლექსებს, ისეთი შთაბეჭდილება დაგვრჩება, თითქოს ხალხის ამ მოთხოვნილებას არც ერთი არ გამოხმაურებია. კრიტიკოსები თავიანთი დიაგნოზებითა და პროგნოზებით მუდამ კრიზისის დაძლევისკენ მოგვიწოდებენ, დღეს კი, მათ თუ დავუკავერებთ, სწორედ მანიერიზმია დასაძლევი, გარდა ამისა – რომანისა და თეატრის კრიზისი: ყოველივე გადასალახი ანდა ღრმად გასათავისებელიაო. მაგრამ ამ ფრაზების მოსმენისას გაღიზიანება გვიპყრობს და ვერ გაგვირკვევია, ვინ უნდა დაძლიოს ვინ? შეიძლება დაძლიო მოწინააღმდეგე, ანდა – ტკივილი, ანდა – სისუსტე, მაგრამ რომანის, კულტურის ან სულაც რაიმე ყავლგასული იდეოლოგიური მონსტრის კრიზისის დაძლევა ყოვლად შეუძლებელია. როგორც წეს, ამგვარი მტკიცებები მართებულია, მაგრამ მათი თანმხლები შეკითხვები ცუდად არის ფორმულირებული, არავითარი წონა არ გააჩნიათ და კიდეც გვაშორებენ მცირე წრეს იმ ჭეშმარიტი შეკითხვებისა, რომლებიც ამ კონტექსტში შეიძლება დასმულიყო. წინა შეხვედრაზე ვცადე, თქვენთვის ამ შეკითხვებზე შემექმნა წარმოდგენა. მათ სიმწარეს, ცხადია, მხოლოდ ერთეულები თუ შეიგრძნობენ, – ისინი, ვინც, შესაძლოა, შორიდან მოსმენილმა ორიოდ სიტყვამ პრობლემების მთელ წყებაზე უფრო მეტად ააღელვოს. ერთ-ერთი ამგვარი სიტყვა ბერტოლდ ბრეხტს ეკუთვნის: "რა დროებაა ეს, როცა ხეების შესახებ საუბარიც კი შეიძლება დანაშაულად ჩაგვეთვალოს, რაკიდა იგი, ამავე დროს, ამდენი ბოროტმოქმედების შესახებ დუმილს შეიცავს". იქნებ, ამიტომაც უფრთხის ახალგაზრდა თაობა ფორმაზე, გამოთქმაზე, გადმოცემაზე მისმიერი ზრუნვის გამოტანას საშკარაოზე, თუმცა, ეს პრობლემები ისეთივე მტანჯველია, როგორიც ოდით-განვე იყო.

გიუნთერ აიხი რამდენიმეგან მოიხსენიებს მშვენიერებით, ბედნიერებით მოგვრილ უხერხულობის გრძნობას, იმას, რომ საზარლისა და მშვენიერის ურთიერთგამაპირობებელი პოლარული წყვილი, მშვენიერის კულტი და საზარლის კულტი დღეს სულ სხვა დაპირისპირებას უთმობს ასპარეზს. თანამედროვე ლექსებს, მათი მრავალფეროვნების მი-

უხედავად, ეს აერთიანებს: ისინი სიამოგნებას აღარ გვანიჭებს, სამაგი-ეროდ რაღაც მნიშვნელოვანს გვატყობინებს, თოთქოს, ენობრივი სიდუხ-ჭირის ეპოქაში დაბადებულებს, გაწყვეტილი კონტაქტის აღსაღენად უდიდესი ძალის ხმევა სჭირდებოდეთ. ეს მიღწევა ლექსებს ისეთ ახალ ლიტერატურას სძენს, რისი პრეტენზიაც თავად არასდროს ჰქონიათ.

სასოწარკვეთილნი, თავდავიწყებით, ცეცხლის ჩაჩნით ფატრავენ ღამეს.

ეს ყოველივე იმ პოეტსაც ეხება, ვის შესახებაც მსურს დასასრულს გელაპარაკოთ. ეს პაულ ცელანია. ის ჩვენს წინაშე პირველად ეპიტაფიით, "სიკვდილის ფუგით" წარსდგა, ძალზე კაშკაშად მანათობელი ბნელი სიტყვებით, რომლებითაც ღამის ნაპირს მიაღწია. მისი ლექსების სუბიექტი უარს ამბობს ჩვენს გაოცებაზე რაიმე მძლავრი, შთამბეჭდავი მონახაზით, ძალით მოპოვებულ ავტორიტეტზე, და, ამავე ღროს, სხვაგვარ ავტორიტეტს იხვეჭს იმით, რომ არაფერს მოითხოვს, გარდა ამისა: "გამამწარე, მიმათვალე ნუშებს, რომლებიც მწარე იყო და გაფხიზლებდა".

მაგრამ დღეს მისი უკანასკნელი კრებული, "ენის გისოსები" მოგიტანეთ, რადგან აქ მისი ლირიკა სრულებით ახალ მიმართულებას იძენს. აქ მეტაფორები გამქრალია, სიტყვები – ყველანაირი საბურველისაგან განძარცული, არც ერთი სიტყვა აღარ მიჰქრის მეორისკენ, არ აჯაღოებს მეორეს. მტკაცნული შემობრუნების, სამყაროსთან სიტყვის მიმართების უმკაცრესი გადაფასების ხარჯზე ჩნდება ახალი განსაზღვრებები. ლექსებს ეწოდება: "Matière de Bretagne"*, ანდა: "გზისპირა მიწაყრილები, ნაგავსაყრელები", ანდა: "ლანდშაფტის ჩანახატი", ანდა: "ნაგვის ნავი". ისინი მოუხერხებელია, თითქოს ბნელში მოფათურე და სანდოა, ისეთი სანდო, თითქოს გვაგრძნობინებს: აი, ამის იქთ გზა აღარ არისო.

ლექსი [ტექსტი აკლია].

მაგრამ უეცრად, სწორედ ამ უმკაცრესი შეზრუდვის წყალობით, კვლავაც შესაძლებელი ხდება რაღაცის თქმა, ძალზე პირდაპირ, ქარაგ-მების გარეშე. ეს მხოლოდ მას ხელეწიფება, ვინც სინამდვილით არის დაჭრილი, კვლავ სინამდვილეს დაემებს და თითოეულ სიტყვას ასე ამ-

* "ბრიტანული მასალა" (ფრანგ.) – შუა საუკუნეების ევროპულ სარაინდო ლიტერატურაში მეფე ართურის წრის ლეგენდებზე შექმნილი ნაწარმოებების უნიკულ-თემატური განსაზღვრება.

ოთქვამს. იმ კრცელი ლექსის დასასრულს, რომელსაც "იწრო-მიწყობა" ეწოდება, ასეთი სიტყვებია, – და ამ სიტყვებით დავასრულებ კიდეც, ოღონდაც წინასწარ განვმარტავ სიტყვას "გარსკვლავი": პაულ ცელანისთვის ის "ადამიანის ნამოქმედარს" ნიშნავს.

.....ერთ

გარსკვლავს
ჯერაც იმედია შთენია ნათელი.
არცა რა,
არცა რა დაკარგულა.

(თარგმა დათო ბარბაქაძემ)

3. ავტორის ხული "მე"

ქალბატონებო და ბატონებო,
მსურს "მე"-ს შესახებ გესაუბროთ, იმ ადგილზე, რომელიც მას მწერლობაში უკავია, მაშასადამე, იმის შესახებ, თუ რა სახით ჩნდება ადამიანი მწერლობაში: თავის საკუთარ "მე"-ს ამჟღავნებს თუ სხვა "მე"-ს არის ამოფარებული. მავანმა შეიძლება გაიკვირვოს კიდეც: როგორ შეიძლება სხვის "მე"-ს ამოეფარო, ეს ხომ ყველაზე აშკარა და ცალ-სახა რამ არის, შენს "მე"-ს ხომ ვერც დამალავ, ვერც გაექცევი, ყველაზე იოლი და უშეულო ხომ სწორედ თვალოთმაქცობის გარეშე, საკუთარი პირით ლაპარაკია, ამას ხომ ყველა შეძლებს.

"მე თქვენ გეუბნებით" – როდესაც ამ სიტყვებით ცალკეულ პიროვნებას მივმართავ, არავითარ ეჭვს არ ბადებს ის, თუ რომელი "მე" მოქმედებს ამ დროს და რას გულისხმობს ეს წინადადება. მაგრამ თქვენ რომ მარტო იდგეთ იქ, სადაც ახლა მე ვდგავარ, და ამ კათედრის სიმაღლიდან მიმართოთ მრავალს: "მე თქვენ გეუბნებით", – ამ შემთხვევაში "მე" უკვე თავისდაუნებურად იცვლება, უსხლტება მთქმელს, იღებს ფორმალურ, რიტორიკულ სახეს. ამ სიტყვების გამოთქმისას უკვე აღარ ხარ დარწმუნებული იმაში, თუ რამდენად შეესაბამება ეს "მე" შენს პიროვნებას. როგორდა ჩაეჭიდები შენს "მე"-ს, თუკი მაშინვე, ვიდრე შენი ბაგე ბეგერებს წარმოთქვამს, უკვე კარგავ შენს ელემენტარულ იდენტურობას. ქვევით, დარბაზში, მსმენელი მხოლოდ ფურცლიდან ამოკითხულ "მე"-ს აღიქვამს, რომელსაც მომხსენებლის პიროვნებასთან

ვეღარ აკაგშირებს. მაშასადამე, თქვენ, მსმენელთა აუდიტორიას, მოგ-მართავთ ვინმე უპიროვნოდ ქცეული "მე", რომელიც ისევეა თქვენგან დაშორებული, როგორც – ცა და დედამიწა, საამისოდ კი ათი მეტრის მანძილიც კმარა, ან, თუნდაც, ამ "მე"-ს უხილავობა: როცა იგი რადიოს ან მიკროფონის საშუალებით მოგმართავთ. ასეთ შემთხვევაში ხელში მხოლოდ წინადადება გრჩებათ, – თქვენამდე მიკროფონის თუ ფურ-ცლის, წიგნის თუ კათედრის მეშვეობით მოტანილი, – რომელშიც მაგანი დაუსაბუთებელი, ჰაერში გამოკიდული "მე" ფიგურირებს.

ჰაერში გამოკიდული "მე"! რა არის "მე"? რას შეიძლება ნიშნავდეს? ციური სხეული, რომლის ადგილსამყოფელი და ორბიტა არასდროს ყოფილა განსაზღვრული და რომლის ბირთვიც ჯერ არავის შეუსწავლია. "მე"-ს შეიძლება მილიონობით ენობრივი ნაწილაკი შეესაბამებოდეს და, ამავე დროს, ის თითქოს არაფრის აღმნიშვნელია, სუფთა ფორმის ჰიპოსტაზირებაა, რაღაც საოცნებო სუბსტანციაა, წარმოსახვითი ჰიროვნებაა, შიფრია, რომლის ამოკითხვაც მეტ ძალისხმევას საჭიროებს, ვიდრე – უიდუმალესი ბრძანება. მაგრამ ხომ არსებობენ მკვლევრები და პოეტები, რომლებიც ამ მოვლენას არ ეშვებიან, დაუინგბით ცდილობენ მის ამოხსნას, შესწავლას, დასბუთებას და, ბოლოს და ბოლოს, ამ ძებებისგან გარდუგალად ჭკეუდან იშლებიან. მათ "მე" თავისთო ლაბორატორიად აქციეს, ანდა – ჰირიქით: საკუთარი თავი აქციეს "მე"-ს ლაბორატორიად, გადასანჯეს ყველა შესაძლო ცოცხალი თუ გარდაცვლილი "მე", ყველა უსხეულო წარმოსახვითი "მე", კარის მეზობლის "მე", თულის კეისრის თუ ჰამლეტის "მე", და ეს ყოველივეც არ აკმაყოფილებთ, რადგან საკმარისად არ არის განზოგადებული. ამას უნდა დავუმატოთ, ასევე, ფსიქოლოგთა, ანალიტიკოსთა, ფილოსოფოსთა "მე", მონადის სახით თუ სხვადასხვა მიმართებით, ემპირიული საკონტროლო საფეხურის თუ მეტაფიზიკური სიდიდის სახით არსებული. ყველა ეს ექსპერტი თავ-თავის "მე"-ს იმკვიდრებს, ათვალიერებს და შეისწავლის, ასახიჩრებს და ამსხვრევს, აფასებს, ანაწევრებს და მიჯნავს მას დანარჩენი სამყაროსგან.

ერთხელ პატარა ბავშვი ვნახე, რომლისგანაც დედა ითხოვდა, რომ მას ესა თუ ის დანაშაული ეღიარებინა; ის გაოგნებული, გახევგბული სახით უსმენდა და თავიდან ვერც კი გაეგო, თუ რა უნდოდათ მისგან. "თქვი, რომ ეს შენ ჩაიდინე!", – დაუინებით უმეორებდა ქალი, – "თქვი: ეს მე ჩავიდინე!" და უეცრად, თითქოს რაღაცას ჩასწვდაო, ან თითქოს დუმილმა და დაუმორჩილებლობამ დაღალაო, ბავშვმა ხმა ამოიღო: " ეს მე ჩავიდინე", და კვლავაც გაიმეორა, ამ წინადადებით თუ, იქნებ, ერთა-

დერთი გადამწყვეტი სიტყვით კმაყოფილმა: "ეს მე ჩავიდინე, მე, მე, მე!" ველარ ჩერდებოლა, გაუთავებლად კიოდა და ქალის მკლავებში ბორგ-ნეულივით იკლაპნებოლა: "მე, მე ჩავიდინე, მე!". ამ უცნაური სცენის დროს მოხდა "მე"-ს აღმოჩენა და გამოაშკარავება, მთელი მისი მიშვნელობით თუ უმნიშვნელობით, და ამ აღმოჩენით მოგრძილი უაზრო სიხარული, ისეთ შეშლილობამდე რომ მიღის, შემდგომში ამ სიტყვის წარმოთქმისას აღარასდროს რომ არ დაგვეუფლება, რადგან ის უკვე განსხვავებული შინაარსით დატვირთულ, მაგრამ ჩვეულებრივ, გაცვეთილ ენობრივ ატრიბუტად გადაგვექვევა.

მაგრამ როცა კვლავაც გვიწევს უჩვეულო სიტუაციაში სიტყვა "მე"-ს წარმოთქმა, უცნაური განცდები გვიპყრობს: უხერხულობის, შებოჭილობის, გაოცების, შიშის და ეჭვის.

არ ვიცი, არსებობს თუ არა ლიტერატურული "მე"-სა და "მე"-თა მრავალფეროვნებისადმი მიძღვნილი გამოკვლევა, ამგვარი ნაშრომი ჩემთვის ცნობილი არ არის. და, თუმცა, ამ საკითხის გეგმაზომიერი ან სულაც ამომწურავი შესწავლის საშუალება არც მე მაქვს, ერთ რამეში ვარ დარწმუნებული: ლიტერატურა მრავალ "მე"-ს იცნობს და მათთან დაგავშირებით ისევე არ არსებობს ერთიანი აზრი, როგორც – ადამიანებთან დაკავშირებით, რომლებიც ნაწარმოებებში სულ ახალ-ახალი მონახა-ზების სახით ჩნდებიან. ეს მოვლენა აღრევე გამოაშკარავდა და სულ უფრო დიდი აღრევა შეიტანა უკანასკნელი ათწლეულების ლიტერატურაში. თითქოს, ერთი გაბმული კარნავლის მომსწრენი ვიყოთ, სადაც "მე" ინილბება და შიშვლდება, გარდაისხება და უჩინარდება, – ეს უსახო და სახიერო, მასხარას ძონბებში გამოწყობილი არარაობა.

"მე" უპრობლემოდ გვევლინება იმ შემთხვევაში, როცა ესა თუ ის ისტორიული პირი, სამხედრო ან პოლიტიკური თანამდებობა რომ უკავია, თავის მემუარებში გვიზიარებს საკუთარ მოსაზრებებს. როცა ჩერჩილი ან დე გოლი დაწერილი ტექსტის სახით მოგვმართავენ, მათი "მე"-სგან მოველით, რომ ის მათ პიროვნებას შეესაბამებოდეს. მოცემული "მე" მხოლოდ ამ კონკრეტულ უინსტონ ჩერჩილთან მიმართებაში გვაინტერესებს, დროის გარკვეულ მონაკვეთში გარკვეული თანამდებობა რომ ეკავა. მისი "მე"-ც და მისი ქმედებებიც იმ გარემოებათა ფონზე ირეკლება, რომლებიც, როგორც იგულისხება, ჩვენთვის იმთავითვე ცნობილი უნდა იყოს. ამ პიროვნების შინაგან ზრდასა და პირად განცდებსაც გარკვეული ინტერესით მივესალმებით, ოღონდაც მხოლოდ და მხოლოდ იმ პოლიტიკური როლის კონტექსტში, რომელმაც მისეული "მე"-ს გულუბრყებილო გულახდილობა განაპირობა. სიტყვა "გულუ-

"ბრყვილო" ამ შემთხვევაში ამგვარი ავტორის მწერლურ ღირსებებს კი არა, მის მიერ "მე"-ს გამოყენებას ეხება. ეს გამოყენება პრიმიტიულია იმ გაგებით, რომ ჩერჩილის წიგნებში "მე" შეიძლება მხოლოდ პოლიტიკოს ჩერჩილს შეესაბამებოდეს.

ჩემს მიერ დახასიათებული როლი, რომელიც "მე"-ს ამგვარ ლიტერატურაში ეკისრება, უცვლელია ანტიკური ხანიდან დღემდე, ღირსეული, კეთილშობილი უანრებიდან მდაბიო, ბინძურ ლიტერატურამდე. კრიტიკულად განწყობილი, მაღალი მოთხოვნების მქონე მკითხველი ისევე თავისთავად ცხადად აღიქმავს ცნობილ მემუარისტთა ამ თავდაჯვრებულ, დაუნაწევრებელ "მე"-ს, როგორც დღევანდელი დაჩლუნგებული, გზაანეული მომხმარებელი ყლაპავს მემუარის უანრის ნაგავსაყრელზე აღმოცენებულ ასობით პროდუქტს და, თუნდაც წუთით, თავს აიგივებს "SS"-ს გენერლების, განქატერების თუ ჯამუშების "მე"-სთან. რადგან ამგვარი მოქმედი პირის "მე" ყველაზე ხელშესახები და დამაჯვრებელია, მკითხველის ყურადღებას და ნდობას იმიტომ იმსახურებს, რომ მთხოვოდელის ქმედებები ამა თუ იმ ფორმით აისახა საზოგადოების ცხოვრებაზე.

მაგრამ ეს უმარტივესი როლი მწერალთა უმრავლესობისთვის მიუწვდომელია, მე კი პირველ რიგში სწორედ მათ შესახებ მსურს თქვენთან საუბარი, — მათი "მე"-ს შესახებ, რომელიც მხოლოდ მაშინ გვეჩვენება უჟეველად და უშუალოდ, როცა ჯერ ძალზე ახალგაზრდები ვართ. მთხარით, თექვსმეტი წლის ასაკში ვინ არ გადაპყრია წიგნში მავან "მე"-ს, ვითომდა ავტორს რომ გულისხმობს, და ლამის თავადაც ამ "მე"-დ გარდასახულა, რადგან "მე" იმავდროულად ნიშნავდა "შენ"-ს, "შენ" კი "მე"-ს ნიშნავდა, იმდენად წაშალა ყველა ზღვარი პირველმა ნდობამ და მონუსხულობამ: აქ როლების გაცვლა-გამოცვლაზეც კი ვერ ვილაპარაკებთ, რადგან იმ ასაკში როლის ამოცნობა არ შეგვებლო. უბრალოდ, "მე"-ს ვხედავდით და ამაზე ცხადი ქვეყნად არაფერი გვევონა. ჩვენი ღრმა რწმენით, სწორედ ეს "მე" იტანჯვებოდა, შიმშილობდა, ფიქრობდა, გრძნობდა, და ამ ყველაფერს მასთან ერთად ჩვენც განვიცდიდით, ვიყავით ძლიერნი თუ სუსტნი, დიდებულნი თუ უსუსურნი, ან — ყველაფერი ერთად, ყოველივე წაკითხული ჩვენთვისაც იყო მისაწვდომი ორიოდ საათის ან, იქნებ, ერთი თვის განმავლობაში, შემდეგ კი ახალი წიგნები და ახალი ლექსები გვესტუმრებოდნენ, მაშისადმე — ახალი "მე"-ები, და ისინიც იგივეს სჩადიოდნენ: ჩვენს საკუთარ "მე"-ში იდებდნენ ბინას. მაგრამ ეს "დაპყრობები" ხელს ვერ გვიშლიდა ჩვენეული "მე"-ს სულ სხვაგვარად ჩამოყალიბებაში, მალევე წიგნის

უცხო "მე"-ებს ვუპირისპირდებოდით, უფრო მკაცრად და დისტანცირებულად ვუ-ყურებდით მათ. ამ "მე"-თა კავშირის დაშლამ სრულიად ახალი გამო-ცდილება მოგვიტანა: ჩვენ უკვე ვამჩნევდით "მე"-სა და ავტორს შორის შეუსაბამობებს, საბოლოოდ კი ვველა ლიტერატურული "მე" გავიცანით: ფიქტობრივიც და შეკვეცილიც, ასოლუტური ლირიკული "მე" და – "მე", როგორც სააზროვნო თუ სამოქმედო ფიგურა, "მე" მასალის გარეშე თუ – მასალით გაპირობებული "მე".

და მაინც, მსურს უმარტივესი და, ამასთან, ყველაზე გამაოგნებელი შემთხვევით დავიწყო, მიუხედავად იმისა, რომ, ზემოთ თქმულიდან გა-მოძინარე, ძნელი დასაჯერებელია, რომ რომელიმე ავტორმა (თუკი ის ისტორიული პირი არ არის) თავისი "მე" წარმოგვიდგინოს, – მისი სა-კუთარი სახელითა და ვველა მონაცემით აღჭურვილი, – და ეს ისეთ-ნაირად გააკეთოს, თითქოს მას ვენდობოდეთ, თითქოს მისი რეალური არსებობა საინტერესო იყოს ჩვენთვის, თითქოს შესაძლებელი იყოს წი-გნში საკუთარი ცხოვრებისა და პიროვნების ჩანერგვა გარდასახვის, თარგმანის გარეშე. წწორედ ამგვარი "მე"-ს წარმოჩენის ყოვლად შეშ-ლილ, რისკიან მცდელობას – უარს რომ ამბობს "მე"-ს ყოველგვარ კონცეპციაზე, – ვზვდებით პენი მიღერის წიგნებში. ამის კიდევ უკე-თეს მაგალითად გვევლინება თანამდროვე ფრანგულ ლიტერატურაში გარედან მოსული ლუი ფერდინან სელინი. არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს – თანაც, ამის დადგენა ყოვლად შეუძლებელია, – წმინდა ავ-ტობიოგრაფიული ხასიათის თუ არის პენი მიღერისა და სელინის წიგნები. ჩვენთვის ამ შემთხვევაში მხოლოდ მათი მცდელობაა საინ-ტერესო, – გამოგონილ "მე"-ზე უარის თქმით გავიდნენ ფონს. ეს მცდელობა დილეტანტიზმის შთაბეჭდილებას ტოვებს და ნებისმიერი ნაკლებად ნიჭიერი მწერლისთვის ის საბედისწეროდ დასრულდებოდა. თვით სელინსაც და მიღერსაც – უფრო მეტად მიღერს – ეს ზოგან მართლაც ლამის სიცოცხლის ფასად უჯდება.

სელინის რომანი "მოგზაურობა დამის დასალიერისკენ" წარმოგვიდ-გენს ისეთი "მე"-ს მიერ განცდილ მოვლენებსა და გრძნობებს, თავად ავტორს რომ ეკუთვნის. მწერალი და ღარიბთა ექიმი სელინი რომან-შიც ღარიბთა ექიმად წარმოგვიდგება, თავს ფერდინანის სახელით გვა-ცნობს, ისიც ფრონტზეა ნამყოფი, შემდეგ – კოლონიებში, ნიუ იორკში, ბოლოს კი პარიზის ერთ-ერთ გარეუბანში იწყებს სამედიცინო პრაქ-ტიკას. პირველი პირით მთხოვნებელი მისი პერსონაჟი იგივე სახელს ატ-არებს და იგივეს სჩადის. სელინი რეალურ ფაქტებზე აქცენტირებს და საშუალებას არ გვაძლევს, ავტორსა და "მე"-ს შორის გამმიჯნავი

ხაზი გავაკლოთ. რაკიდა სელინი-ავტორი რომანის პერსონაჟი-სელინის იდენტურია (ისევე, როგორც მილერი-ავტორი არის გაიგივებული თავის პერსონაჟ მილერთან), "მე"-სა და მასთან დაკავშირებული მასალის მართვა შეუძლებელი ხდება. აქ ყველა ხდომილება მომაკვდინებლად შემთხვევითია, რადგან ცალკეული პიროვნების ცხოვრება, რაოდენ სანტერესოდ, სავსედ თუ მნიშვნელოვნად უნდა ეჩვენოს იგი თავად მას ან სხვებს, სრულიად უმნიშვნელოა, როცა არ ხდება ამ ნედლი მასალის, "ცხოვრების" დახარისხება და გადარჩევა. ასეთი სახით ის მკითხველი-სთვის უსარგებლოა. მილერისა და სელინის "მე"-ს სიცოცხლისუნარიანობას მხოლოდ ის განაპირობებს, რომ მათ საკუთარი ენა აქვთ, გა-ასმაგებული სიმბლაკრით რომ გადმოგვცემს ამ ქაოსს. ისინი გაუთავებლად ლაპარაკობენ, ვიდრე მათი ცხოვრება მათივე ენაში არ განზავდება. სელინი ლაფბობს, კამათობს, მტკინვარებს თავის არგოზე, ვიდრე მის მიერ მოთხოვობილი გაჭირვებული ხალხის ამბები, სხვა შემთხვევაში არავის რომ არ დააინტერესებდა, ამ ენობრივ ნაკადში ზოგადად ყოველგარი სიღარიბის განსახიერებად არ გადაიქცევა.

"რა თქმა უნდა, ჩემი საკუთარი მომავალიც მაღლვებდა, მაგრამ თითქოს გამუდმებით რაღაც ძილ-ბურანში ვიმყოფებოდი, რადგან იმის შიშის შეკავება მიწვევდა, ვაი თუ ომში დავიღუპო ანდა მშვიდობის პერიოდში შიმშილით მოგვედე-მეთქი. პირობითად სიკვდილმისჯილი და შეყვარებული ვიყავი (?)". ეს კოშმარზე უარესი იყო. ჩვენს შორიახლოს, ასიოდე კილომეტრის მანძილზე, მილიონობით უშიშარი, ყოჩაღი, კარგად შეიარაღებული ადამიანი ჩასაფრებულიყო და ჩემს დასაბრედად ემზადებოდა და არც ფრანგებისგან დამადგებოდა კარგი დღე, თუკი მას ნაკუწებად არ დავაგლევინებდი.

დარიბს სიკვდილის ორი, ერთი მეორეზე საკაიფო შესაძლებლობა აქვს: ან მოყავასის გულგრილობის გამო მშვიდად მოკვდეს, ან არა და მისივე მკვლელობის უინის გამო – ომში. თუ საერთოდ გაახსენდი, მარტო იმაზე ფიქრობენ, უკეთ როგორ გაგაწამონ. ამ ძაღლისშვილებს მხოლოდ სისხლში ამოთხვრილი აინტერესებ!"

აი, კიდევ ერთი ნაწყვეტი:

"რას სჩადიოდნენ, ღმერთო, პირდაპირ ესროდნენ ერთი მეორეს, ისე, რომ ერთმანეთს ვერც კი ხედავდნენ და ეს არ იკრძალებოდა! ესე იგი, ამაში არავითარი შეცდომა არ ყოფილა! ეს თურმე ისეთი რამეა, რის გაკეთებასაც დაუსჯელად გარისკავ! ეს ხომ უეჭველად თანამდებობის პირთა ნებართვით, მეტიც: მათი წაქეზებით ხდებოდა, ისევე, როგორც

ლატარეის გათამაშება, ნიშნობა თუ ნადირობა!.. აღარაფერი მსურდა. წაში, ერთბაშად, აღმოვაჩინე ომის არსი. თითქოს, ნამუსი ამხადესო... ო, რას არ გავცემდი იმ წუთში, რათა აქაურობის მაგიერ ციხეში ვყოფილიყავი, მე იდიოტი! ნეტავ, წინასწარ, ბრძნული გათვლით, სადმე რაიმე მომეპარა! რა დაუფიქრებელია კაცი! ციხიდან ცოცხალი მანც გამოხვალ, ომიდან კი – არა. სხვა დანარჩენი ლამაზი ფრაზებია".

წიგნი ერთ სასოწარკვეთიდ ყვირილად იქცევა და ისიც ყვირის – კოლონიებში, ამერიკაში, პარიზის გარეუბანში. სიტყვა სულ უფრო კარგავს მისოვის ფასეულობას.

"სულ უფრო მეტად მიპყრობდა დაღლილობა და სასოწარკვეთილება, როცა გაყყურებდი სახლების უსარულო რიგებს, ერთფეროვნად ამობურცულ ქვაფენილებს, ჩამწერივებულ აგურებსა და კრამიტებს, და ყველგან – ღუქნებსა და ვაჭრულ სულისკვეთებას, სიმსივნესავით მოდებულ ამ სნეულებას, მრავლისაღმთქმელი რეკლამების ჩირქიან წყლულებად რომ ატყვია დღევანდელობის სხეულს".

ბევრად უფრო რთული დამოკიდებულება აქვს მიღერს თავის პერსონაჟთან, მწერალ მიღერთან მიმართებაში, და ეს, ყველაზე მეტად, – იქ, სადაც იგი თავს ალალ, მოკრძალებულ თვითნასწავლ შემოქმედად აღარ წარმოვგიჩენს, არამედ რამდენიმე გვერდის მანძილზე გვიზიარებს თავის აღფრთვანებას ბენით, დოსტოევსკითა და შპენგლერით, როგორც ამას რომანში "ფლექსუსი" სჩადის. თავისი უბანალურები ყოველდღიური განცდებით უფრო ახერხებს ჩვენს დაინტერესებას, ვიდრე თავისი სულიერი განვითარებით, წაკითხულის შთაბეჭდილებებით, მოსაზრებებით, რადგან თუკი წიგნი კიდევ იტანს ზედმეტი ამბების თხრობას, მასში ყოვლად დაუმვებელია ზედმეტი მოსაზრებების გადმოცემა.

დღიურში ჩანიშნული მოსაზრებები მისაღებია, რომანის გმირის მიერ უსისტემოდ გამოთქმული კი მხოლოდ ამძიმებს ნაწარმოებს. რადგან დღიურის ავტორის – თუნდაც მწერლის – "მე"-ს სულ სხვა ამტანობა და უნარები აქვს. ამგარ "მე"-ს შეუძლია ანდრე ჟიდივით ჩაინიშნოს, რომ ჟამი ესტუმრა, რომ იგი მოგზაურობისთვის ემზადება; შეიძლება ჩაინიშნოს, თუ რა წიგნები წაკითხა და რის წაკითხვას აპირებს მომავალში. გვიზიარებს თავის ფიქრებს, გველაპარაკება თავის ტკივილისა თუ ამინდის შესახებ, მეორე წუთში კი შეუძლია გამოთქვას პოლიტიკურ თუ ლიტერატურულ სფეროსთან დაკავშირებული მოსაზრებები. თუმცა, ერთი შეხედვით, დღიურის "მე"-ს არჩევანი არ გააჩნია, სინამდვილეში ის, თავისი ბუნებიდან გამომდინარე, მანც აკეთებს გარკვეულ არჩევანს, რადგან ანდრე ჟიდის მთლიან პიროვნებას კი არ

წარმოადგენს, არამედ — ამას უარყოფითი გაგებით როდი ვამბობ, — მწერალ ჟილის პოზას იღებს.

დღიურის "მე"-ს, გარდა ამისა, ის თავისებურება ახასიათებს, რომ, წერილის "მე"-ს მსგავსად, მოგონილ ფიგურას არ საჭიროებს. ამ ფიგურას სხვაგვარად არც შეუძლია ტექსტში შემოსვლა, თუ არა "მე"-ს სახით. არაფრის გადაადგილება არ სჭირდება, ნაბიჯ-ნაბიჯ ან ნახტომებით მიჰყვება ხდომილებას: შეუძლია თხრობა შეწყვიტოს, კველაფერს შეეხოს და კველაფერი მიატოვოს, რადგან ეს "მე" ტექსტში სამგანზომილებიანი სინამდვილის სახით როდი შემოდის. ეს პარადოქსულად ჟღერს, რადგან დღიურის ფორმა ხომ კველაზე უფრო სუბიექტური და უშუალო ჟანრია. მაგრამ, სუბიექტურობის, ინტიმური გულახდილობისა და განდობის მიუხედავად, ის მაინც პიროვნების შენიღბვას ახდენს. დღიურებში მუდად მეორდება "მე", მაგრამ ავტორი, ყოვლად აუზხსნელ-ად, მაინც იმაღლება "მე"-ს აუცილებელი ფორმის მიღმა, თავს აფარებს მას.

დღიურში იძულებული ვართ, "მე"-ს ფორმას მივმართოთ. რომანისა და ლექსის შემთხვევაში ამგვარი აუცილებლობა არ არის და, ამის გამო, რომანსა და ლექს "მე"-ს გამოყენების მრავალი საშუალება და ამასთან დაკავშირებული მრავალი პრობლემაც გააჩნია. მხოლოდ ამ ჟანრებში ვაწყდებით "მე"-ს მსხვრევისა თუ მისი შეცვლის ტენდენციას ან, ვთქვათ, მის სრულიად ახალ კონცეპციას. შემიძლია დარწმუნებით ვთქვა, რომ არ არსებობს რომანის ან ლექსის "მე", შემდეგი დევიზით რომ არ ხელმძღვანელობდეს: "მე ვლაპარაკობ, მაშასადამე, ვარსებობ". ეს დევიზი, თითქოს, უნდა აცამტვერებდეს იმ შეკითხვას, რომელიც ხშირად დგება მწერლის წინაშე, — როცა რომანში თხრობა პირველი პირით არ ხდება: ვინ საუბრობს აქ? ვინ იცის ესა თუ ის ფაქტი პერსონაჟების შესახებ, ვინ მართავს მათ და რა უფლებით? ვინ ირჩევს თხრობისთვის გამოსადეგ მასალას? მართებული შეკითხვაა, რომელმაც ნახევარი საუკუნის წინ ჩიხში მოაქცია თანმიმდევრული ნატურალისტები და აიძულა ისინი, კიდევ უფრო უხერხული ობიექტურობით ეწერათ. ამავე ძიხეზით, დღეს საფრანგეთში ზოგიერთი ახალგაზრდა რომანისტი ბიპევიორისტულ პროზას წერს, — პოზას, რომელიც პერსონაჟთა ქცევებისა და მოვლენათა გარეგნული აღწერით ამოიწურება, რათა ვერავინ ვერაფერში შეედავოს ავტორს.

მაგრამ დავუბრუნდეთ "მე"-ს. არსებობს საქმაოდ დიდი ხნის წინათ დაწერილი წიგნი, მატარებლის კუპეში გამართული საუბრით რომ იწყება; მთხრობელი პირები პირით საუბრობს, მის შესახებ არაფერს

ვგებულობთ, არ ვიცით, თავად ავტორია ეს თუ – მის მიერ შექმნილი "მე". იგი გადმოგვცემს თანამგზავრთა საუბარს ქორწინების შესახებ, რომელიც უეცრად, როგორც ტექსტშივეა ნათქვამი, უმსგავსობამდე აღტკინებულ დაპირისპირებაში გადაიზრდება მაშინ, როცა საუბარში ხნიერი, გაჭაღარავებული ბატონი ერთვება.

"– აღბათ, მიხვდით, ვინცა ვარ? – წარმოთქვა ჭალარა ბატონმა ჩუ-მი და, როგორც მომეჩვნა, მშვიდი ხმით.

– არა, არ მაქვს პატივი გიცნობდეთ.

– დიდი ვერაფერი პატივია. პოზდნიშევი გახლავართ, სწორედ იმ ამბის მთავარი გმირი, თქვენ რომ ახსენეთ, ამბავი კი იმაში მდგომარეობს, რომ მან საკუთარი ცოლი მოკლა, – თქვა და თან ნაჩქარევი მზე-რით სათითაოდ ყველანი შეგვათვალიერა".

ორი გვერდის მერე, როცა მთხრობელი ჭალარა კაცთან პირისპირ რჩება, ეს უკანასკნელი განაგრძობს:

"– მაშ, კარგი, გიამბობთ. მაგრამ ნამდვილად თუ გსურთ ამის მოს-მენა?

კიდევ ერთხელ დაგარწმუნე, რომ სიამოვნებით მოვუსმენდი. ერთხ-ას დუმდა, ხელებით სახეს ისრესდა, შემდეგ დაიწყო..."

იმ აღსარებას, შემდეგ რომ მოდის, ჩვენ ლევ ტოლსტოის "კროიც-ერის სონატის" სახელით ვიცნობთ.

დასაწყისი იმიტომ წაგიდითხეთ, რომ აქ საქმე პირველი პირით თხ-რობის უკვე კლასიკურად ქცეულ თანამედროვე ფორმასთან გვაქვს: სი-უჟეტურ ჩარჩოში მოცემულია "მე", რომლის ფუნქციაც მეორე, უფრო მნიშვნელოვანი "მე"-ს აღსარების მოსმენაში მდგომარეობს და, ამგვარ-ად, მთელი ამბავი გულწრფელობისა და ინტიმურობის ხასიათს იძენს.

არსებობს პირველი პირით თხრობის კიდევ უფრო საინტერესო ვა-რიანტი, სადაც ცენტრალური, გადამწყვეტი "მე"-ს შესანიღბად თუ გა-საუცხოებლად წინა პლანზე გამომცემლის სუბიექტია წამოწეული. დოსტოევსკიმ ამ ვარიანტს ცენზურის შიშით მიმართა. ის ორჯერ ჩნდება "ჩანაწერებში მკვდარი სახლიდან", თავს გამომცემლად ასაღებს და გვამცნობს, რომ გაიცნო ვინმე ალექსანდრე პეტრეს ძე გორიაჩიკოვი, რომელიც მეუღლის მკვლელობისთვის ციბბირში ათწლიანი პატომ-რობის სასჯელს იხდიდა. ამ ადამიანის გარდაცვალების შემდეგ მან იპოვა რვეული, რომელშიც ავტორი კატორლაში გატარებულ წლებს აღწერს, – თუმცა დღეს მშვენივრად ვიცით, რომ დოსტოევსკი ნიღაბს არის ამოფარებული; რომ ის, სულ სხვა მიზეზით, თავად იხდიდა სას-ჯელს ციმბირში. გამომცემლის პირით იგი ფრთხილად ამბობს წინასი-

ტყვაობაში:

"მთლიანობაში, ჩანაწერები უთავბოლოდ მეჩვენა... რამდენჯერმე გადა-
ვიკითხე ეს ცალკეული მონაკვეთები და საბოლოოდ დაგრწმუნდი, რომ
ისინი თითქმის შეშლილობის მდგომარეობაშია დაწერილი. მიუხედა-
ვად ამისა, მისი ნაამბობი, ეს "შპადარი სახლის სცენები", როგორც ის
მათ თავად უწოდებს, მთლად უნტერესოდ მაინც არ ჩავთვალე. სრულიად
ახალი სამყარო, რომელსაც ის გვიხატავს, ჯერ არავის აღუწერია; ამ
უცნაურმა გარემოებებმა და ზოგიერთმა მოსახრებამ, რომელსაც ავტო-
რი ამ გარემოებებში მოქცეული ადამიანების შესახებ გამოთქვამს, ჩემი
ყურადღება მიიჰყორო და ბევრი რამ ინტერესით გადავიკითხე. რა თქმა
უნდა, შესაძლებელია, ვცდებოდე. ამიტომ, დასაწყისისთვის, საცდელად,
ამოვარჩევ რამდენიმე თავს. დაე, მკითხველმა თავად განსაჯოს..."

იმ მანევრმა, დოსტოევსკიმ ძალაუწებურად რომ გამოიყენა, ახალი
მხატვრული ხერნი შვა, რომელიც ინტერესს არ დაკარგავს იმ შემთხ-
ვევაშიც, თუკი მისი თავდაპირველი მიზეზი დავიწყებას მიეცემა. ეს
აშკარა ინსცენირება, — "რა თქმა უნდა, შესაძლებელია, ვცდებოდე" და
"საცდელად ამოვარჩევ რამდენიმე თაგს", — ხომ ლამის დღემდე ასე
ხშირად გვწვდება რომანში. ის არასდროს კარგავს დამაინტრიგებელ
გავლენას: მუდამ უცვლელად აღვივებს ჩვენს ცნობიერებას. ჩვენც სია-
მოვწებით ვებმებით ამ დამალობანაში, რომელსაც "მე" გვეთამაშება, რა-
თა უფრო მოხდებილად წარმოჩნდეს ჩვენს წინაშე.

მსგავსი შემთხვევა გვაქვს იტალო ზვევოს რომანში "ძენო კოზინი",
რომელშიც ექიმი ფსიქოანალიტიკოსი ჯიბრით აქვეყნებს თავისი პაცი-
ენტის, ტრიესტინგელი კომერსანტის ძენო კოზინის ჩანაწერებს. ჩანაწ-
ერები იმის ხარჯზე შეიქმნა, რომ პაციენტმა, რომელიც ფსიქოანალიზს
სერიოზულად არ აღიქვამდა და ტახტზე წამოწოლა არ ისურვა, საკუ-
თარი ცხოვრების გადასინჯვა თავადვე გადაწყვიტა. მაგრამ იტალო
ზვევოს კვლავაც XX საუკუნეში გადავყავართ, მაშასადამე, საქმე ისეთ
"მე"-სთან გვაქვს, რომელიც არა მხოლოდ თხრობით აღწევს კათარ-
სის (როგორც ეს რუსი მწერლების აღსარებებში ხდება), არამედ რო-
მელსაც უკვე საკუთარი თავიც კი აშინებს. ორიგინალური სათაური
ხომ ასე ჟლერს: "La coscienza di Zeno" ანუ "ძენოს ცნობიერება". წი-
გნის მთავარი შეკითხვა კი ასეთია: "ვინ ვარ მე?!" მართალია, ჩვენს წი-
ნაშე სხვა არაფერია, თუ არა ერთი ჩვეულებრივი ადამიანის პიროვნე-
ბად ჩამოყალიბება, მოწევის პირველი მცდელობები, ხეჭიალის სტუ-
დენტური წლები, მამის სიკვდილით რომ სრულდება; მთხოობელი ადასაღმი
უიღბლო სიყვარულით იტანჯება; შემდეგ ვაებულობთ, რომ სრულიად

გროტესკულად ინიშნება მის მახინჯ დაზე, დალატობს ამ ქალს, თუმცა ეს არაფრით არღვევს ბიურგერული ოჯახის ცხოვრებას, შემდეგ იწყებს კომერციულ საქმიანობას და ასე დუნედ მიჰყვება ცხოვრების დინებას; პირველი მსოფლიო ომი "გადამწყვეტი ნაბიჯის" გადადგმისკენ – სპეცულანტური მაღაზიების ქსელის გასხინისკენ – უბიძგებს. ეს ყოვლად უბადრუკი არსებობა, უშედეგო, უაზრო ეპიზოდების ეს წყება, თავისი ფანტასტიკური კომიზით ჩაპლინისული ნაკვთებით რომ იმოსება, სწორედ "მე"-ს შუქით განათებული, სრულიად ახალ ფასეულობას იძენს. ეს იპოქონდრიკი კოზინი, ამაოდ რომ დაეძებს თავისი აგად-მყოფობის მიზეზს, ამაოდ რომ დაეძებს ჭეშმარიტებას; ვისაც შეუძლია ასე და სხვაგარადაც გვიამბოს საკუთარი ცხოვრების ამბავი, უეცრად გაჰყირის:

"დაწერილი აღსარება ყოველთვის ყალბია. ენობრივად გამართული თითოეული სიტყვით ვცრუობთ! ო, რომ იცოდეს (აქ ფსიქოანალიტიკონი იგულისხმება), რა სიამოვნებით ვყვებით მხოლოდ იმას, რისთვისაც მზამზარეული სიტყვები გაგვაჩნია და რა უხალისოდ მივმართავთ ლექსიკონს: ამას გვირჩევნია, სულაც გამოვტოვოთ, რაც გვიძნელდება. აი, ასე ვირჩევთ ჩვენი ცხოვრების იმ ეპიზოდებს, მოყოლის ღირსად რომ მიგვაჩნია. ხომ ცხადია, რომ ჩემს ცხოვრებას სულ სხვა სახე ექნებოდა, მას რომ ჩემს მშობლიურ (ტრიესტულ) დიალექტზე გიამბობდეთ".

იტალო ზვევოს "მე" ისეთ აღმოჩენებსა და ახალ შესაძლებლობებს იძლევა, მანამდე რომ არავის მოსვლია აზრად. ეს ჯერაც გამოუყენებელი, დაუხარჯავი "მე" ტრიესტინელი უსაქმურის მასხრული სამოსით რომ დაიარება, – არაფრისმაქნისი, მატყუარა, სიმართლეს მოწყურებული, უკიდურესად პირდაპირი, მეორე წუთში რომ მოგვიძრუნდება და მასხრად გვიგდებს, რადგან ის, რაც მის ნამდვილ სახედ ჩათვალეთ, ხან მისი საოცნები იერია, ხანაც – ნიღაბი, ხან – კვლავაც მის წრფელ და ნამდვილ სახედ იქცევა. ამ "მე"-ს უკეთ დაკარგული აქვს წარმოდგენა თავის ბირთვისა და თვისებებზე და დიდი ხანი არ გავა, ვიდრე სხვა მწერალი გამოჩნდება და ამ საძირკველზე ააგებს თავის "უთვისებო კაცს". ზვევოს ტრაგიკომიკური პერსონაჟი უამრავ ექმის გამოიცვლის, ზედიზედ მიმართავს სხვადასხვა სახის მკურნალობას და, ფსიქოანალიზით იმედგაცრუებული, ცხოვრებისული მოგონებების თავგადასავალში გადაეშვება, რასაც თავისებურად, ძალზე ორიგინალურად ართმევს თავს. ეს ყოველივე ზვევოს მეგობარს, მასზე უფრო ცნობილ ჯეის ჯოისს ასეთ თვალსაზრისს გამოათქმევინებს: ამ რომანში ყველაზე სა-

ინტერესოდ დროისადმი მიმართება მიმაჩნიაო. მართლაც, ავტორისეული "მე" ამ რომანში დროისადმი ისეთ მიმართებას აღწევს, ჩვენი დროის ნოვატორულ მიღწევებს რომ უნდა მივაკუთვნოთ. ამას თავად ასე ხსნის:

"წარსული მუდამ ახალია: ის ცხოვრების დინებასთან ერთად იცვლის სახეს. თთქოს, მივიწყებული მისი ნაწილები კვლავ გამოდიან დღის სინათლეზე, სხვები სიღრმეში იძირებიან, რაღაც მნიშვნელობას კარგავენ. თანამედროვეობა დირიჟორის ჯოხით მართავს წარსულის ორეკსტრს. ამ წუთში სწორედ ეს ბგერები სჭირდება და არა სხვა. ამიტომაც, წარსული ხან გრძლად გვეჩვენება, ხანაც – მოკლედ. ზოგჯერ ხმამაღალია, ზოგჯერ კი – ჩუმი. აწმყოზე წარსულის მხოლოდ ის ნაწილი მოქმედებს, მის გასანათებლად ანდა დასაჩრდილად რომ არის მოწოდებული".

ამიტომაც ვთვლი, რომ XIX საუკუნის ლიტერატურის "მე"-ს (ან სულაც გოთეს ვერთერისეულ "მე"-ს, რომელიც ერთ-ერთ ყველაზე საოცარ შემთხვევად გვევლინება, როცა "მე" ერთადერთი ინსტანციაა, ხდომილებას შუქს რომ პფენის), ესე იგი, ძველ "მე"-სა და "La coscienza di Zeno"-ს მსგავსი წიგნის "მე"-ს შორის უფსკრულია, და ასეთივე უფსკრულია ამ უკანასკნელსა და სემუელ ბეკეტისეულ "მე"-ს შორის, რომლის შესახებაც საუბარი კიდევ წინ გვიდევს. პირველი აღმოჩენა, რომელსაც ეს "მე" ახდენს, ის არის, რომ ის კი აღარ ფიგურირებს მოთხოვნილ ამბავში, არამედ ახლა უკვე ამბავია მოქცეული "მე"-ს შიგნით. ეს იმას ნიშნავს, რომ, ვიდრე თვით "მე"-ს არავინ არაფერს ეკითხებოდა, ვიდრე თავისთავად ცხადად ითვლებოდა, რომ მას თავისი ამბის მოყოლა ძალუბს, მისი ამბავიც და თავად ისიც მყარი გარანტის სახით არსებობდნენ. მას მერე, რაც "მე" დაიშალა და დანაწევრდა, მანაც და მისმა ამბავმაც დაკარგეს გარანტირებული უცვლელობა. ძენო კაზინის "მე"-ს უეჭველობის დასამოწმებლად ვეღარც მკითხველი და ვეღარც თვით იტალო ზვევო ხელს ცეცხლში ვეღარ შეყოფს. მაგრამ სწორედ ამ საიმედოობის დაკარგვით "მე"-მ მოულოდნელი უპირატესობა მოიპოვა. დროისადმი ახლებური მიღვომა, უკვე ზვევოს "მე"-ს რომ შეეძლო, და ამ გზით "მასალისადმი" ახალი მიღვომაც მხოლოდ ერთ-ერთი გარდამავალი ეტაპი გახლავთ განვითარების იმ გზაზე, რომლის საბოლოო მნიშნის ასრულებაა მარსელ პრუსტის რომანი "დაკარგული დროის ძიებაში". პრუსტს შემოჰყავს რომანისთვის ნაკლებად შესაფერისი "მე" და ძიების ამ უგრძეს გზაზე აგზავნის მას, თანაც გიგანტურ რომანს აჰკიდებს ტვირთად. ეს "მე" მის

ნდობას მთავარი პერსონაჟის ან მოქმედების მწარმოებლის სახით კი არ იმსახურებს, არამედ მხოლოდ და მხოლოდ თავისი ერთადერთი ღირსების – წარსულის გახსენების უნარის – წყალობით. ეს "მე" მხოლოდ თვითმხილველის სახით მონაწილეობს ხდომილებაში, ამიტომაც მას არ ეძლევა სიტყვა ბეჭლი, კლასიკური გაგებით, ის არ ამბობს აღსარებას, არამედ – რადგანაც ხდომილების უკლებლივ ყველა ადგილას არის ნამყოფი: კომბრეში, ბალბექში, პარიზში, პერცოგინია დე გერმანტის სახლში, თეატრში, მოქმედებისა და უმოქმედობის თითოეულ ადგილას, – ამიტომაც მკვლელი დრო აიძულებს – ნაბიჯი აუჩქაროს, გზა განაგრძოს და ყოველივე დაივიწყოს; დროის დამარცხება მხოლოდ მაშინ ხელეწიფება, თუკი რაიმე სურნელი, გემო, სიტყვა თუ ბერა უეცრად მოგონებაში გამოუცოცხლებს წარსულს – ადგილებსა და სახეებს, – საკუთარი თვალით ნახულს, განცდილს თუ მხოლოდ სხვის მიერ მონათხობს. პრუსტის რომანის ერთ-ერთი თავისებურება ხომ სწორედ ის გახლავთ, რომ "მე" ვრცელი მონაკვეთების მანძილზე საერთოდ ქრება ტექსტიდან. სვანის მოელი წიგნი და ზოგიერთი სხვა მონაკვეთი მესამე პირშია მოთხობილი. არადა, ეს სწორედ იმის ხარჯზე ხდება შესაძლებელი, რომ "მე" წარსულის სიღრმეებში აღწევს და მეხსიერების ჯერაც ხელუხლებელ სფეროებს იპყრობს. პირველი წიგნის დასასრულს მოთხობელი "მე" შემდეგი სიტყვებით ასაბუთებს სვანის წიგნს:

"ზშირად გათენებამდე ვიგონებდი კომბრეში გატარებულ ნაღვლიან დღეებს, უძილო ღამეებს, იმ დროს, რომლის განცდაც დიდი ხნის შემდეგ კვლავ დამიბრუნა ჭიქა ჩაის სურნელმა – კომბრეში სიტყვა "არომას" ხმარობენ – და კიდევ იმან, რომ ზოგიერთი მოგონება ჩემს მიერ გავონილ სვანის სასიყვარულო ამბავს დავუკავშირე, ჩემს დაბადებამდე რომ მოხდა. ეს ისეთინარი დეტალური სიზუსტით მოვახერხე, რასაც ხშირად ასე იოლად ვაღწევთ საუკუნეების წინათ მცხოვრებ პიროვნებებთან მიმართებაში, ჩვენი უახლოესი მეგობრის შემთხვევაში კი ისევე შეუძლებლად გვეჩვენება, როგორც უწინ ერთი ქალაქიდან მეორეში ვინძესთან საუბარი იყო შეუძლებელი, ვიდრე საამისო საშუალება არ გამოიგონეს. მთელი ეს ერთურთთან დაკავშირებული მოგონებები მყარ მასად შეიქრა, და მაინც უფრო ადრეულ და უფრო გვიანდელ მოგონებებს შორის – ისეთებს, სურნელიდან რომ აღმოცენდა და ისეთებს, კაცმა რომ თქვას, სულ სხვა ადამიანების მოგონებებს რომ შეადგენს, მათი, ვინც ეს ამბები მომითხოო, – ბზარები თუ არა, ოდნავშესამჩნევი ნაპრალები თუ ძარღვები არსებობდა, მათ განსხვავებულ შეფერილობას

რომ უსვამდა ხაზს, მსგავსად იმისა, ზოგიერთი ქანის, განსაკუთარებით, მარმარილოს შრეთა განსხვავებულ წარმომავლობაზე, ასაკსა თუ "ფორმაციაზე" რომ მიუთითებს".

სადაც ეს "მე", ეს მარსელი, ყველაზე მეტად უახლოვდება იმას, რასაც ჩვეულებისამებრ რომანის "მე"-ში ვგულისხმობთ, — ეს კი, უპირველეს ყოვლისა, ხდება წიგში "დატყვევებული", სადაც ის ალბერტინასადმი თავის სიყვარულზე მოგვითხრობს, — არასდროს გვაღელვებს მისი ინტიმური განცდები, რადგანა ამ "მე"-ს თითქოს ხელობად აქვს ქცეული საკუთარი განცდების ზოგად გამოცდილებათა ერთობლიობაში მოქცევა და მათი თანაბარი, საღი განსჯის შუქქეშ გატარება. "მე"-ს თხრობის ამ განზოგადებას, სუბიექტურიდან ობიექტურზე გადასვლას საუკეთესოდ გამოხატავს პრუსტისთვის დამახასიათებელი პასაჟები, თუნდაც ის, სადაც ჰერცოგინია დე გერმანტისადმი მისი სიყვარულია აღწერილი:

"ერთი ნახვით შემიყვარდა, რაკილა, თუკი ქალის შესაყვარებლად ზოგჯერ მისი ერთი ამრეზით ნატყორცი მზერაც გვყოფნის, — როგორც, ასე მეგონა, მაღმუაზელ სვანმა შემომხედა, — და იმ წუთში ვფიქრობთ, ეს ქალი არასდროს გახდება ჩემი, ისევე სხვა დროს საამისოდ ქალის ერთი კეთილგანწყობილი მზერა კმარა, — ისეთი, როგორიც მადამ დე გერმანტმა მესროლა, — რათა ვირწმუნოთ, ეს ქალი შეიძლება ოდესმე დამიახლობლდესო".

ვხედავთ, რომ ეს "ერთი ნახვით შემიყვარდა" განზოგადებული განსჯისეული წინადაღების რკალშია მომწყვდებული.

ცხადია, გესმით, რომ მხოლოდ და მხოლოდ მიუუთითებ ლიტერატურული "მე"-ს სხვადასხვა ვარიანტს; რომ თუნდაც მხოლოდ პრუსტისეული "მე"-ს შესახებ იმდენია სათქმელი, რომ მისი ასე სწრაფად მიტოვება ნამდვილად გულდასაწყვეტია, მას ხომ აღქმის ისეთი უნიკალური უნარი აქვს, როგორიც ყოველდღიურ სინამდვილეში მხოლოდ გამონაკლისის სახით თუ შეგვხვდება. ამის თაობაზე ერნსტ რობერტ კურციუსი წერს: "ის (იგულისხმება აღქმის ამგვარი ნაირსახეობა) სწორედ იმ ზღვარზეა, რომლის მიღმა ნორმალური ფხიზელი ცნობიერება სხვა ცნობიერ მდგომარეობებში გადადის. ეს ის არის, რასაც მისტიკის ფსიქოლოგია ძალზე ზუსტად განსაზღვრავს ცნებით "კონტემპლაცია": ისეთი მიმართება, მჭვრეტელსა და მის ობიექტს შორის რეალურ კავშირს რომ გულისხმობს".

პრუსტისეული "მე"-ს მიღმა შეიძლება ნებისმიერი რამ დავინახოთ, ერთი კა: საუთარი თავისთვის ის, როგორც თვითგამოხატვის იარაღი,

საიდუმლოს არ წარმოადგენს. გადმოცემის საკუთარ უნარში მშვიდად არის დარწმუნებული. დაკარგული დროის ძიებაში ის მაცნის როლს კი სრულობს, რომელიც დანაწევრებულ გამოცდილებებს კი არ გვაზიარებს, არამედ ჩვენი საერთო გამოცდილების აღდგენასა და შეჯამებას ახდენს.

ყოვლად იდუმალ "მე"-ს, დროის სიღრმეებში კი არა, არსებობის ლაბირინთებში, სულში დაგანებულ ურჩხულებთან რომ შეგვიძლვება, წარმოგვიდგენს ერთი გერმანული რომანი, — ჰანს ჰენი იანის "უნაპირო მდინარე". მისი პერსონაჟი, გუსტავ ანიას ჰორნი, მხოლოდ თავისთვის წერს, არავის მიმართავს, იგი ორმოცდაცხრა წლისაა, იჭვნეულად აყოლებს თვალს იმას, რასაც მისი "მე" მოვითხრობს, მტკიცნეულად დაეხებს ჭეშმარიტებას საკუთარ წარსულში, სურს გამოერკვეს იმ იდუმალ დანაშაულში, თავად რომ ჩაიდინა. აქ მოვლენათა მჩქეფარე, კასკადისებრი განვითარება როდია მნიშვნელოვანი, არამედ — მთხობელის პოზიცია, რომელიც თავის ამბავს საკუთარი თავის გარდა არავის მოუთხრობს, უარს ამბობს თვალთმაქცობასა და კლიშეებზე და საკუთარ თავს თვითონვე ევლინება მსაჯულად. მაგრამ რადგან ჰანს ჰენი იანისთვის მთხობელი "მე" არაერთგვაროვნი და იდუმალია და მყარ სიღიდეს არ წარმოადგენს, გამუდმებით იცვლება და უკვე შეუძლებელი ხდება იმის გარკვევა, თუ ვინ იყო ის უწინ, რადგან ეს "მე" ნაყადიყით მედინა და ზღვის მორევით უსასრულო განახლებას განიცდის, — სიძნელეები გადაულახავად გვეჩვენება. შეუძლებელია ერთიანი მყარი არსის მოხელობა, რათა მან თავის ქმედებაზე პასუხი ავს და დაისაჯოს. მის ერთადერთ თვალშისაცემ ნიშნად სიზუსტისენ სწრაფვა გვევლინება, ისე, რომ იგი იმ სხვადასხვა პიროვნებასთან ურთიერთობას ამყარებს, ვისაც შეუძლია შექი მოპფინოს წარსულის ცალკეულ ეპიზოდებს. ამის ხარჯზე წარსული აწმყოში გადაინაცვლებს და ჰორნი იმ ადამიანს გადააწყდება, ვინც მას მოკლავს. ჰორნი შემდეგი იდეოთ არის შეპყრობილი: "მე სასამართლო პროცესის შუაგულში ვდგავარ; ყველაფერი, რაც ხდება, სამართლებრივი პროცედურებას, გამოძიებისა და განსჯის საგანი კი ჩემი ცხოვრებაა. გაქცევა შეუძლებელია".

მისი "მე" თავის სწრაფვას ასე გამოთქვამს:

"ამ არასაიმედო სამყაროში ხომ უნდა იყოს რაღაც მყარი და საიმედო — ჩვენი ბედისწერისა და ქმედების სურათი ასე არ უნდა მახინჯდებოდეს".

"მე" მტანჯველად განიცდის პიროვნების კარგვასა და დაშლას, მას

დაკარგული აქვს ყოველგვარი კავშირი, ამოვარდნილია ყველა კონტე-ქსტი-დან, რომელშიც "მე"-დ მისი აღქმა იქნებოდა შესაძლებელი. ის საკუთარ თავს ბრმა ხდომილების ინსტრუმენტადღა შეიგრძნობს.

"მე ერთეულის უსუსური ადგილი მიკავია, განდგომილი ვარ და და-ჟინებით ვცდილობ ვიფიქრო — ვიცი, რომ დროის ძვრებსა და ც-ლილებებზე ვარ დამოკიდებული, ყურები გამოჭედილი მაქვს სიტყვე-ბით, რო-მლებსაც წარმოვთქვამ, რომლებითაც ვმოძღვრავ და ვწი-ნასწარმეტყველებ, რომლებითაც ვასამართლებ და რომლებშიც ვკვდები — რომლებისაც აღარ მწამს. აღარ მწამს ელექტროობის, ქვანახშირის საბადოების, ნავ-თობის ჭაბურღილების, მაღნის თხრილების, მარტენის ღუმლების, კუპრის პროდუქციის, ქვემეზების, კინოფირისა და ტელევიზიის, — ეჭვი მაქვს, აქ რაღაც დიდი შეცდომა ხდება".

ამ ყოვლისმომცველი ქრობის ფონზე ეს "მე" მაინც ახერხებს საკუთ-არი თავის პოვნასა და ვასამართლებას; თავის ტრაგიზმს გარდუგალ ბედისწერად აღიქვამს. მისთვის ჯერ კიდევ ცნობილია ის, რასაც იანი "განგებას" უწოდებს.

ის "მე", რომლის შესახებაც დასასრულს უნდა გესაუბროთ, ამასაც კი აღარ ცნობს. ეს არის სემუელ ბეკეტის "მე". თავის უკანასკნელ რომანში "უსახელო" იგი მოგვმართავს მონოლოგით, რომელსაც არც დასაწყისი აქვს, არც — დასასრული, და სრულიად უიმედოდ დაექცებს საკუთარ თავს. ამ "მე"-ს მაჰუდი ჰქვია, მას აღარც განცდები აქვს, აღარც ამბებს ჰყვება; მხოლოდ თავი, ტანი, ცალი მკლავი და ცალი ფეხი აქვს, ყვავილის ქოთანში ცხოვრობს, ცდილობს გონება მოიკრი-ბოს, დაფიქრდეს, მხოლოდ და მხოლოდ იფიქროს, რათა კითხვა დასვას, — მაგრამ რა კითხვა, ესეც უკვე საკითხავია! — მაშასადამე, შეკითხვის დასმით შეინარჩუნოს არსებობა. არა მხოლოდ დაკარგული აქვს პიროვნება თუ სულაც რაობა, არა მხოლოდ საარსებო საყრდენი, ამბავი, გარემო, წარსული ეცლება ხელიდან, არამედ ღუმილისკენ მოძალებული მი-დრეკილება საბოლოო განადგურებით ემუქრება. ენისადმი ნდობა სრუ-ლებით დაკარგული აქვს, იმდენად, რომ აზრს კარგავს საკუთარი თავ-ისა და სამყაროსადმი ჩვეულებრივი კითხვების დასმაც. წელან ვთქვი, ადრე "მე" იყო-მეთქი სიუჟეტური ამბის შიგნით მოქცეული, მოგვი-ანებით კი, ზვევოსთან, პრუსტთან, ამბები მოექცა "მე"-ს შიგნით, მაშას-ადამე, მოხდა გადანაცვლება. ბეკეტიან, როგორც იქნა, საერთოდ სიუ-ჟეტის გაუქმების მომსწრენი ვხდებით.

"ეს ადამიანები ხომ საერთოდ: მთელი ეს მოძღვრებები ადამიანის შესახებ, რომლებიც ჩამომიყალიბეს, ვიღრე ნებას იბოძებდნენ და მეც

მათ რიცხვს მიმაკუთვნებდნენ. ყველაფერი ის, რითაც ვლაპარაკობ, რასაც ვლაპარაკობ, მათგან მაქვს გადმოღებული. კი, ბატონო, მაგრამ ეს არას მარგებს, ამას ბოლო არ უჩანს. ახლა ჩემი თავის შესახებ უნდა ვიღაპარაკო, თუნდაც მათი ენით, ეს მაინც დასაწყისი იქნება, დუმილისებრ გადადგმული პირველი ნაბიჯი, ამ სიგიურს ბოლოს რომ მოუდებს, ლაპარაკის სიგიურს: იძულებული ვარ ვიღაპარაკო და არ შემიძლია ლაპარაკი არაფრის შესახებ გარდა იმისა, რაც მე არ მეხება, რასაც მნიშვნელობა არა აქვს, რისიც არ მწარს, რითაც გამჭყიდეს, რათა არ ვთქვა მთავარი: არ ვთქვა, ვინ ვარ, სად ვარ, რათა არ გავაკეთო ის, რაც გასაკეთებელია. არა, ნამდვილად არ ვუყვარვარ. კარგა გვარიანად დამამუშავეს, მაგრამ ამით მაინც ვერ ჩამიგდეს ხელში, ჯერ ვერა, მთლად ვერა. მათ დავემოწმო, ვიდრე სული არ ამომხდება, თითქოს შეიძლება ასეთ თამაშში ამოგვხდეს სული, აი, რა უნდათ ჩემგან. პირი ისე არ გავაღო, რომ მათ არ შევასხა ხოტბა, როგორც ერთ-ერთმა მათგანმა, აი, რისთვის დამამცირეს, ასე ჰერინიათ. ძაბრით ჩამასხეს თავიანთი სამეტყველო ენა და ჰერინიათ, მას ისე ვერ გამოვიყენებ, თუკი თავს მათი მოდგმისად არ გამოვაცხადებ, აი, მათი ხრიკი. მე დავამყარებ წესრიგს მათ არეულობაში. სხვათა შორის, მისი ერთი სიტყვაც კი ვერ გავიგე, ვერც იმ ამბებს გავუგე თავი და ბოლო, რომლებსაც ძალლების ლეშივით მიათრევენ და ახვავებენ. მათ არ გაითვალისწინეს ათვისების ჩემმიერი უუნარობა, დავიწყების ჩემეული უნარი. ძვირფასო უგუნურობავ, ბოლოს და ბოლოს, მაინც შენ უნდა გიმადლოდე იმას, რომ მე მე ვარ. მალე ბევრი აღარაფერი დამრჩება იმისგან, რითაც გამბერეს. აი, მერე კი, როგორც იქნება აღმომხდება მოშიმშილის ხრიალი, რომელსაც ხანგრძლივი, საამო კომა დაასრულებს".

ბეკეტის "მე" საკუთარ თავს ჩურჩულში კარგავს და ეს ჩურჩულიც საეჭვოლ მიაჩნია, მაგრამ ლაპარაკის იძულებას მაინც გრძნობს, თვინიერება კი ღალაზობს. თუკი გაექცა სამყაროს, რომელმაც დაასახიჩრა, დაამცირა და ყოველგვარი შინაარსი გამოაცალა, საკუთარ თავს მაინც ვერ გაექცევა, თავის უკმარისობაში მაინც გმირად რჩება, პირველი პირით მთხრობელ პერსონაჟად, ძევლებური გმირული სულით, იმ გამბედაობით, რომელიც მას აღარ ემჩნევა, მაგრამ მაინც მის უდიდეს ძალას შეადგენს. [მაპუდის უკანასკნელი სიტყვებია:]

"...მაშასადამე, განვაგრძობ, აუცილებელია სიტყვების თქმა, ვიდრე კერ კიდევ არის სიტყვები, ვიდრე არ მომძებნიან, ვიდრე არ მეტყვიან, უცნაური გარჯვაა, უცნაური ცოდვა, უნდა განვაგრძო, იქნებ ეს უკვე მოხდა კიდევ, იქნებ უკვე მითხრეს, იქნებ უკვე მიმიყვანეს ჩემი ამბის

ზღურბლამდე, იმ კარებამდე, ჩემი ამბისთვის რომ გაიღება, გამიკვირდება კიდეც, რომ გაიღოს, ეს იქნება მე, ეს იქნება დუმილი, იქ, სადაც მე ვარ, არ ვიცი, არც ოდესმე მეცოდინება, დუმილში არავინ იცის, გაგრძელება აუცილებელია, მე უნდა განვაგრძო".

ეს არის "მე"-ს უკანასკნელი სულიისტებმაგრელი გამონათქვამი, ლიტერატურაში რომ გაისმის, უკანასკნელი, რამაც ჩვენამდე მოაღწია ამ დროში, როცა კვლავაც დაუინებით და ამაყად ვიმეორებთ: "მე", ყველა "იგი"-სა და "მავანის" ირონიული ღიმილის ჯინაზე, ყველა ანონიმური ინსტანციის ჯიბრით, ყურს რომ უყრუებს ჩვენს "მე"-ს, აქაოდა, არავინ ლაპარაკობსო. მაგრამ, განა, ლიტერატურა, მისი მასშტაბებისა და მდგომარეობის გაურკვევლობის მთებდავად, გამუდმებით არ წარმოშობს ახალ "მე"-ებს, ახალ მდგომარეობასა და ახალ სიტყვას რომ ესადაგება? უკანასკნელი გამონათქვამი არ არსებობს. "მე"-ს სასწაული იმაში ვლინდება, რომ, ხმის ამოღებისთანავე, არსებობს კიდეც; ის არ მოკვდება, თუნდაც დაცემული იყოს ან – დაეჭვებული, ნდობაწართმეული თუ დასახიჩრებული, – ეს სრულიად უგარანტიო, ჰაერში გამოკიდული "მე"! თუნდაც არავინ ირწმუნოს მისი, თუნდაც აღარც თავად ენდოს საკუთარ თავს, მას მაინც უნდა ვენდოთ, ის იძულებულია – ენდოს საუთარ თავს, როგორც კი სიტყვას დაძრავს და ერთფეროვან ვუნდის, მდუმარე საკრებულოს გამოყოფა, სულ ერთია, ვინც არ უნდა იყოს, რასაც არ უნდა წარმოადგენდეს. ის მუდამ გამარჯვებული დარჩება, როგორც ადამიანური ხმის მატარებელი.

4. სახელმათან ურთიერთობა

ქალბატონებო და ბატონებო,

რამდენიმე კვირის წინ აქ, ფრანკფურტში, საშუალება მოგეცათ, გაცნობოდით ალბან ბერგის ოპერას "ლულუ" და, ალბათ, არ შევცდები, თუკი ვიტყვი, რომ მათაც კი, ვისაც ეს ოპერა არ მოუსმენია, ერთხელ და სამუდამოდ ჩაეტეჭდა მეგსიერებაში სახელი ლულუ, – პოეტ ვედეკინდისა და კომპოზიტორ ბერგის ერთობლივი ქმნილების ეს სახელი, რომელსაც განსაკუთრებული შარავანდედი გამნია; მართალია, ამ შარავანდედს ენასა და მელოდიურობას უნდა უმადლოდეს, მაგრამ ხომ აქვს ეს შარავანდედი. როცა ესა თუ ის სახელი ასეთ ნათელს ასხივებს, ის თითქოს ადამიანისგან თავისუფლდება და დამოუკიდებელ

არსებობას იწყებს, თვითკმარად არსებობს ამ სამყაროში. არაფერია სახელების ამ ნათებაზე და ამ ნათებით ჩვენს მონუსტულობაზე უფრო იღუმალი. თვით ნაწარმოებთა არცოდნაც კი არ გვაფერხებს, რომ ქედი მოვიხაროთ ლულუსა და უნდინეს, ემა ბოვარისა და ანა კარგინას, დონ კიხოტის, რასტინიაკის, მწვანე პაინრიხისა და პანს კასტორპის სატრიუმფო აღლუმის წინაშე. საუბრისას თუ ფიქრის დროს მათთან ურთიერთობა იმდანად თავისთავად ცხადია ჩვენთვის, ისე ვართ მათთან გაშინაურებული, რომ თავში არ მოგვდის – ვიკითხოთ, საერთოდ რატომ არსებობს ეს სახელები ქვეყნად; თითქოს, ვინმე ამ სახელებით უკეთ იყოს მონათლული, ვიდრე ჩვენ – ჩვენით, თითქოს ნაკურთხი წყლისა და საეკლესიო ნუსხაში შეტანილი ჩანაწერის გარეშე შედგა ისეთი ნათლობა, ისეთი საშვილიშვილო, საუკუნო სახელდება, ამქვეყნად მცხოვრებ არც ერთ ადამიანს რომ არ ღირსებია. ეს სახელები შანთით არის ამოწვარი გამოგონილი არსებების სახებაზე და, ამავე დროს, თავად წარმოგვიდგენს ამ არსებებს, მარადიულია და ამ არსებებთან ისეა შეზრდილი, რომ, თუკი მათ დავვესსხებით და ბავშვებს შეგარქმევთ, მთელი სიცოცხლის მანძილზე განუყრელად თან გაჰყვება ჩვენს შეილებს ერთგვარ მინიშნებად თუ საკარნავლო სამოსად: შეთხულ არსებას ეს სახელები უფრო მყარად ეკვრის, ვიდრე – ცოცხალ ადამიანს.

რადგან ლიტერატურას საუკეთესო, იღბლიან შემთხვევებში გამოსდის ეს სახელდება და რადგან ამ დროს ჭეშმარიტი ნათლობა ხდება, სახელის მოფიქრება მწერლისთვის ძალზე მნიშვნელოვან და ამაღლელვებელ პრობლემას წარმოადგენს, – არა მხოლოდ პერსონაჟების, არამედ ადგილების, ქუჩების შემთხვევაშიც, მხოლოდ ლიტერატურისთვის ხილულ ამ არაჩვეულებრივ რუკაზე, ამ უცნაურ ატლასში რომ უნდა მოთავსდეს. ეს რუკა მხოლოდ ალაგ-ალაგ თუ ემთხვევა გეოგრაფიულ რუკებს. მართალია, მასზე ისეთი ადგილებიც არის აღნიშნული, ყველა ბეჯითი მოწაფისთვის რომაა ცნობილი, მაგრამ არის ისეთებიც, არც ერთ მასწავლებელს რომ არ გაუგია, ყველა ერთად კი საოცარ ქსელს ქმნის, დელფინიდან ავლიდამდე, დუბლინიდან კომბრემდე რომ გადაჭიმულა, მორგის ქუჩიდან ალექსანდრეპლაცამდე, ბულონის ტყიდან პრატერამდე: ტ. ე. ლორენსის უდაბნო და ის ზეცა, სენტ-ეგზუპერმა რომ დალაშქრა, ასევე ამ რუკაზეა აღნიშნული, მაგრამ ბევრ უდაბნოს და ბევრ ნაყოფიერ მიწას აქ მაინც ვერ ნახავთ. ზოგიერთი ადგილი აქ მრავალჯერ გვხვდება: ასობით ვენეცია – მუდამ ახალი, გოლდონისული და ნიცშესული, ერთი ჰოფმანსთალისა და ერთიც

თომას მანის; არის ისეთი ქვეყნებიც, რომელთა მონახვაც მაღაზიაში ნაყიდ რუკაზე გაგიჭირდებათ, ეს არის ორპლიდი და ატლანტიდა, სხვებს, მაგალითად, ილირიას, კი მონახავთ, მაგრამ ის შექსპირისეულ ილირიას როდი ემთხვევა; აქაურობას, რა თქმა უნდა, თავისი საფრანგეთიც აქვს, ინგლისიც, იტალიაც და ნებისმიერი სხვა ქვეყანაც! მაგრამ რეალურად რომ ვეძიოთ ეს საფრანგეთი, მისკენ რომ გავემგზავროთ, ვერ მივაგნებთ, რადგან იქ რახანია ნამყოფი ვართ, უკეთ რომ ვთქვათ, იქ არასდროს ვყოფილვართ! ის მხოლოდ ჯადოსნურ ატლასზეა აღნიშნული, რეალურზე ბევრად უფრო რეალურია, ხელშესახებია, იქ სენას წყლებს ძირინარე ნევა ერთვის, სენაზე ბალზაკისეული კარუსელის ხიდით და აპოლინერისეული მირაბოს ხიდით გადაწვალთ, ლოდებიც და წყლებიც აქ სიტყვებისგან არის ჩამოქნილ-გამოძერწილი. იქ, მირაბოს იმ ხიდზე, ჩვენ ვერასდროს დავდგამთ ფეხს, და ის დათოვლილი რუსეთიც, რომლის ველებზეც ბლოკისეული თორმეტი მიაბიჯებს, ჩვენთვის მარად მიუღწეველია. მაგრამ მეორე მხრივ: ვყოფილვართ კი ნამდვილად იქ, სადაც ჩვენმა მოგზაურებებმა მიგვიყვანა? აი, ღუბლინის ბორდელში და ბლოკის მთაზე, ბატონი პუნქტილას ფინურ მამულებში და კაკანის სალონებში კი იქნებ მართლაც ვყოფილვართ.

ჩვენი სახელები ისეთი შემთხვევებითა, რომ ზოგჯერ ძალზე მტკიფნეულად გვატყვია საკუთარი და მთელი სამყაროს უსახელობის განცდა. ამიტომაც ვებდაუჭებით სახელებს, პიროვნებათა, ადგილის თუ ზოგადად სახელებს. გამაოგნებელი კია: ვის არ გასჩენია სურვილი, პამლეტივით წამოეძახა:

"და ეს ყოველი არაფრისათვის!

ჰეკუბასათვის!

ან ჰეკუბა მისთვის ვინ არის, ან ის ვინ არის ჰეკუბასათვის, მისთვის რომ მოთქვამს!"

მართლაც, ვინ არიან ჩვენთვის ღულუ თუ ჟულიენ სორელი, მანონი თუ ბიჭუნა ელისი? ალეგორიული ფიგურები თუ ძინიშნებები? მაგანი მიანიშნებს ჰეკუბაზე, ჰეკუბა კი, თავის მხრივ, რაღაც მესამეს გულისხმობს? რაღაც სათქმელის ადგილს იკავებენ თუ უფრო მეტს ნიშნავენ ისინი ჩვენთვის?

რადგან მეჩვენება, რომ ერთგულება იმ სახელებისადმი, წიგნის ჰერსონაჟებსა და ადგილებს რომ ჰქვიათ, ერთადერთი ერთგულებაა, რაც კი ადამიანს ძალუქს.

ჩვენი მექსიერება ისეა მოწყობილი, რომ ცოცხალთა სახელებიც კი გვავიწყდება, 15 წლის შემდეგ თითქმის არც ერთი სკოლის მეცნიერის სახელი აღარ გვახსოვს; მისამართები, უწინ რომ ზეპირად ვიცოდით, მეხსიერებიდან გვიქრება; ამა თუ იმ სახელის ნაწილი გვეკარგება, აღარ ვიცით, სწორედ როგორ დაგწეროთ იგი; ერთ შშვენიერ დღეს ერთ-მანეთში გვერევა ის, რაც მყარად ვიცოდით. ეს გაბუნდოვნება: მაშინ პარმაში ვიყავით თუ ჰასტენცია? – არა, პავიაში, იქნებ ვცდებით?.. სახელების ამ კვლემისგან მხოლოდ ის არის დაზღვეული, რაც უახლოესი და უძვირფასესი იყო ჩვენთვის, ანდა – ის სახელები, განსაკუთრებულ შემთხვევებს რომ უკავშირება.

მაგრამ ის, რის დავიწყებასაც ვიმედოვნებდით, რადგან ვბრაზობდით, როცა ოდისევსითა და ვილპელმ ტელით გვაწამებდნენ და რისი დავიწყებაც ისევე დავიფიცეთ, როგორც – ქიმიური ფორმულებისა, – რომ-ლებიც მართლაც გადაგვავიწყდა, – აა, ესენი დღემდე გვახსოვს. ამ პერსონაჟებზე ჩვენი წარმოდგენა – სულ ერთია, მკაფიოა ის თუ ყოვლად უბადრუება, – მაინც ყველა ცოცხალი ადამიანის სახეზე უფრო წარუშლელია. მათთან ყოვლად გამოუცნობი ძაფები გვაკავშირებს.

მართლაც რეალური ურთიერთობა გვაქვს მათთან, მსოფლიო ჩვენთვის მათთან არის დასახლებული.

ამასწინათ ნიუ-იორკის ერთ-ერთ მუზეუმში დაიწვა მონეს სურათი "წყლის შროშანები". ამ ამბის გაგონებისთანავე გონებაში გამიელგა აზრმა: "ნეტავ, ახლა სად გადაინაცვლეს წყლის შროშანებმ?" მათი ქრობა, ამოშლა შეუძლებლად მეჩვენა; ჩვენი მეხსიერება ჯერაც ინახავს მათ და არ სურს მათი დაკარგვა, სურვილი გვიჩნდება – გამუდმებით მათზე ვილაპარაკოთ, რათა ისინი შევინარჩუნოთ, რადგან მათი კვლომა ყველა ტბის ყველა შროშანის კვომისგან არსებითად განსხვავდება, არადა, ეს ხანძარი ხომ არაფერია ჩვენთვის ცნობილი ომების ყოვლისმომცველი განადგურების ფონზე. ან რა ისეთი უბედურება იყო ალექსანდრიის ბიბლიოთეკის ხანძარი, რომლის შესახებ 2000 წლის შემდეგაც კი ვლაპარაკოთ, თითქოს ამ ხნის მანძილზე ჩვენი საკუთარი სახლები არასდროს დამწვარიყო. ამდენი ღალატის ჩამდენი, დღემდე ერთგულად ვგლოვობთ მას. არ ვიცით, რამდენად საამაყოა ეს ჩვენი ერთგულება, ანდა – ჰეკუბას გამო დაღვრილი ცრემლი. ჩვენ გამტარები ვართ და რაც საუკეთესოა, საკუთარ არსში უნდა გამოვატაროთ. ჩანს, განვებამ ასე ისურვა.

უახლეს ლიტერატურაში სახელთან დაკავშირებით დამაფიქრებელი ცვლილება შეინიშნება: მოხდა სახელის შესუსტება; თითქოს, სახელ-

დების უნარი დაიკარგაო, თუმცა, ცხადია, სახელები ახლაც გვხვდება და – ზოგჯერ – საქმაოდ შთამბეჭდავიც. მსურს, ორივეზე გესაუბროთ: სახელების დამკვიდრებასა და მათ დაკნინებაზე, იმ საფრთხეზე, სახელებს რომ ემუქრება, და – ამის გამომწვევ მიზეზებზე.

როცა კაფეას რომანები და მოთხრობები გახდა ცნობილი, მათთან ერთად სახელი გაითქვეს კ.-შ და იოზეფ კ.-მ, ამ ორმა ფიგურამ, რომლებსაც ტრადიციული გაგებით რომანის პერსონაჟებსაც კი ვერ ვუწოდებთ, ისინი ხომ სახელშივე შეკვეცილნი არიან: უფრო დაშიფრულნი, ვიდრე სახელდებულნი. საქმე ის გახლავთ, რომ არსებობს განმაცვიფრებელი კავშირი ავტორის მიერ კ.-ს სახელის შეკვეცასა და მისთვის ყოველივე იმის წართმევას შორის, რაც მისთვის სახელის შერქმევას გაამართდებდა: წარმოშობა იქნება ეს თუ სოციალური დონე, ნებისმიერი კავშირი, ნებისმიერი გავლენა, – ეს ყოველივე ამ ფიგურას წართმეული აქვს. კარგად მოგეხსენებათ, თუ რა შედეგები გამოიღო კაფეას გენიალურმა მანიპულაციამ. კაფეას მოდამ ზღვა ლიტერატურით დაგვასაჩუქრა, სადაც პერსონაჟებს A., X ან N ეწოდებათ, მათთვის უცნობია მათივე წარმომავლობა და მიზანი, ცხოვრობენ ქალაქებსა თუ სოფლებში, რომლებსაც ვერავინ ვერასძროს მიაგნებს, თავად ავტორიც კი – ვერა, გვეძლევა მხოლოდ ზოგადი განსაზღვრებები: ქალაქი, მდინარე, დაწესებულება... ეს პროცესები თუ შემოხაზულობები იგავის სახით უნდა აღვიქვათ, მაგრამ რას გულისხმობს ეს იგავები? ისინი შეიძლება ნებისმიერ მოვლენას მიუსადაგო. და მაიც, ეს ეპიგონები, ან მხოლოდ ზოგიერთი მათგანი, როგორც ჩანს, გუმანით ჩასწერნენ რაღაცას: ჩვენს დროში სულაც არ არის ასე იოლი, ვინმეს ან რამეს სახელი შეარქვა, გულუბრყვილო სახელდებისადმი ნდობა შერყეულია, ამაში მართლაც დიდი სიძნელე ძევს, და იმ ავტორებსაც, გულუბრყვილოდ რომ განაგრძობენ სახელების დარქმევას, მხოლოდ იშვიათად თუ უმართლებთ ისეთი პერსონაჟის შექმნაში, რომელსაც მართლაც ექნება სახელი და არა – უბრალოდ სხვებისგან განმასხვავებლი იარღიყი; სახელი, რომელსაც უსიტყვოდ ვენდობით და მივიღებთ, რომელსაც გავიმეორებთ და რომელთანაც ურთიერთობას დაგამყარებთ.

თუ როგორ თანმიმდევრულად მიმართავს სახელებს თვითონ კაფეა, თავისი მიმდევრებისგან განსხვავებით, ამას მისი რომანის "სასახლე" მაგალითზე ვნახავთ. რა უტყუარი სიზუსტით შევყავართ ავტორს უზუსტობის, არეულობისა და ბუნდოვანების სამყაროში!

სოფელში ჩამოდის მიწის მზომავი კ. და თავს სასახლის მოსამსახურედ ასაღებს. ცოტა ხნის შემდეგ ჩამოდის მისი ორი თანაშემწევ

და მათ შორის ამგვარი სცენა თამაშდება:

"— მიჭირს თქვენთან ურთიერთობა, — უთხრა კ.-მ და, უკვე მერამ-დენედ, ერთმანეთს შეადარა მათი სახეები, — როგორ გაგარჩიოთ ერთი მეორისგან? მხოლოდ სახელებით განსხვავდებით, სხვამხრივ ისეთი ერთნაირები ხართ, — შეტერდა და შეძლებ უხალისოდ განაგრძო, — ერთნაირები ხართ გველებივთ. — მათ გაეღიათ: — ჩვენი გარჩევა არავის უჭირს, — გაიმართლეს თავი. — მჯერა, — თქვა კ.-მ, — თავად ვარ ამის მომსწრე, მაგრამ მე მხოლოდ თვალებით ვხვდავ, თვალებით კი ერთმანეთისგან თქვენი გარჩევა არ შემიძლია. ამიტომაც როგორც ერთ ადამიანს, ისე მოგმართავთ და ორივეს არტურს დაგიძახებთ. ერთ-ერთ თქვენგანს ხომ ასე ჰქვია. შენ, ხომ? — შეეკითხა კ. ერთ-ერთს. — არა, — უპასუხა მან, — მე იერემია მქვია. — ეს სულ ერთია, — მიუგო კ.-მ, — ორივეს არტურს დაგიძახებთ. თუკი არტურს სადმე გავგზავნი, ორივე წახვალთ, არტურს რომ რამე საქმეს დავავალებ, ორივე შეასრულებთ..."

კ.-ს მედიდურობას რომ დამსახურებული სასჯელი მოჰყვება, ამას მოგვიანებით კიდევ ვნახავთ: სახელების უგულებელყოფა მას ნამდვილ-ად არ შეპფერის.

დღიდ უხერხულობაში აღმოჩნდება კ. მაშინ, როცა, როგორც იქნა, სასახლიდან რეკვენ და მას თავისი თავისი წარდგენა უწევს.

კ. საკუთარი სახელის გამჟღავნებას ვერ ბედის. მის ჭოჭმანს კაცი მოოთმინებიდან გამოჰყავს: "— ვინ ხართ? — გაიმურა და დასძინა: — ძალიან დამავალებთ, ასე ხშირად თუ აღარ დარწევავთ. თქვენგან, ეს წუთია, დარწევს". კ. ამ შენიშვნას უპასუხოდ ტოვებს და უეცარი გადაწყვეტილებით თავს მიწის მზომავის თანაშემწედ ასაღებს. როცა ჩაეძიებიან, რომელი თანაშემწე ხართო, როგორც იქნა, ამხელს თავის ნამდვილ სახელს და პასუხობს: "იოზეფი". ცოტათი აღიზიანებს ზურგსუკან გლეხების ბუტბუტი; როგორც ჩანს, უქმაყოფილონი დარჩნენ იმით, რომ საკუთარი ვინაობის შესახებ იცრუა.

სატელეფონო ხაზის მეორე ბოლოდან პასუხობენ, ჩვენთვის ცნობილია, რომ თანაშემწეებს იერემია და არტური ჰქვიათო. კ. პვლავ ცრუობს, ყოფილი თანაშემწე ვარ, ეს-ესაა ჩამოვედიო. "არა! — უკვე ყვირილით უპასუხეს. — მაშ, ვინ ვარ? — უწინდებურად მშვიდად ჰქითხა კ.-მ.". ხანძოკლე დუმილის შეძლებ ხაზის მეორე ბოლოდან, როგორც იქნა, იმას გაიგონებს, რისი გავონებაც სურს: ყოფილი თანაშემწე ხართო. ეს, თითქოს, ავისმომასწავებელ პრელუდიასავით ქლერს, რადგან როცა ამის შეძლებ კითხულობს, როდის შეიძლება მისი უფროსი, ანუ

სინამდვილეში თავად კ., სასახლეში მივიდეს, პასუხად ესმის: "არას-დროს!".

კ. მხოლოდ მაშინ კადრულობს, იერემიას მისი კუთვნილი სახელით მიმართოს, როცა ეს უკანასკნელი მისთვის სახიფათო ხდება, არტური გაქცევა და სასახლეში მის წინააღმდეგ ხლართავს ძაფებს, მაგრამ მალევე ახვდება, რომ უკვე დაგვიანებულია: იერემიამ წაართვა ფრიდა, თავის გვერდით რომლის ყოლაც სურდა, რადგან ის, როგორც ეგონა, სასახლეში მცხოვრები, გავლენიანი კლამის საყვარელია. სხვათა შორის, როცა კ. კლამის შესახებ ჩაეკითხება დიასახლის, ასევე კლამის ყოფილ საყვარელს, მრავლისმთქმელ პასუხს ღებულობს:

"დიასახლისი ერთხანს დუმდა, შემდეგ გამომცდელი მზერით გაზომა კ., შემდეგ უთხა: – რაც სათქმელი გაქვთ, ყველაფერს შშვიდად მოვისმენ. მირჩევნია, ყველაფერი ღიად მითხრათ და არ დამზოგოთ. მხოლოდ ერთი სათხოვარი მაქვს. კლამის სახელი არ ასენოთ. ნაცვალ-სახელით მოიხსენიეთ ან როგორც მოგესურვებათ, ოღონდაც სახელით არა".

კლამის შემთხვევაში სახელის გამოყენება ჯერ კიდევ არანაირ ეჭვს არ ბადებს, თუმცა, მთელი წიგნის მანძილზე მხოლოდ მის სახელს დავლანდავთ, კ. მას ერთადერთხელ ჭუჭრუტანაში მოჰკრავს თვალს, დიასახლისის კი ისღა რჩება, იმ მსახურის ფოტოსურათი შეინახოს სახსოვრად, რომელმაც ერთხელ კლამის დანაბარები გადასცა. მაგრამ სახელებთან დაკავშირებული გაუგებრობა თავის მწვერვალს მაშინ აღწევს, როცა სასახლეში მცხოვრები უფრო მაღალი წოდების პირი ხდომილებას თავის ჩრდილს მოჰყონს, თითქოს კაფეს განზრახული ჰქონდა – სწორედ სახელების გამოყენებით შეექმნა გაუცხოების სასურველი ეფექტი. კ. ჩამოსვლისთანავე მოჰკრავს ყურს ვინმე მოხელის სახელს: სორდინი. ვიღაც შენიშნავს:

"...არ მესმის, როგორ შეიძლება უცხო ადამიანმა დაიჯეროს, რომ, როცა სორდინის ურეკავს, ყურმილთან მართლაც სორდინი მივა. უფრო დამაჯერებელია, ეს სულ სხვა განყოფილების წვრილი რეგისტრატორი აღმოჩნდეს. რა თქმა უნდა, განსაკუთრებულ მომენტში ისეც შეიძლება მოხდეს, რომ, როცა ამ წვრილ რეგისტრატორს ურეკავნ, პასუხი თავად სორდინიმ გასცეს. სულაც აჯობებს, პირველი ბერების გაგონებისთანავე, ყურმილი დააგდო და სადმე გაიქცე".

კ.-ს ვარაუდით, კვლავ სორდინიზეა საუბარი, როცა ოლგა თავისი დის – ამალიას – ამბავს უკვება, მოხელის უხამს წინადადებას უარით რომ უპასუხა, რის შემდეგაც მთელი მათი ოჯახი დღემდე იბრძვის

სოფელში თავისი მდგომარეობის აღსაღენად:

"— სასახლეში ერთი დიდმოხელეა, სორტინი ჰქვა. — მის შესახებ უკვე მსმენია, — მიუგო კ.-მ, — ჩემს დანიშნვაზე მანაც იქონია გავლენა. — არა მცონია, — უპასუხა ოლგამ, — სორტინი თითქმის არ ჩნდება საზოგადოებაში. სორდინიში ხომ არ გეშლება, "დ"-თი რომ იწერება? — მართალი ხარ, — თქვა კ.-მ, — სორდინი იყო. — ჰო, — განაგრძო ოლგამ, — სორდინი ძალიან ცნობილია, ერთ-ერთი ყველაზე გულმოდგინე მოხელეა, მასზე ბევრს ლაპარაკობენ; სორტინი სულ სხვაა: განმარტოებით ცხოვრობს, მას ცოტა ვინმე თუ იცნობს..."

ამას მოყვება, სახელდობრ, ამბის თხრობა, შემდეგ კი ითქმის:

"...კლამის შესახებ ცნობილია, რომ ის ძალიან უხეშია; როგორც ამბობენ, საათობით არაფერს ამბოს, შემდეგ კი უეცრად ისეთ ტლანქ რამეს იტყვის, რომ შეგეშინდება. სორტინიზე მსგავს რამეს არ ლაპარაკობენ, მას ხომ საერთოდ ცუდად იცნობენ. კაცმა რომ თქვას, მასზე მხოლოდ ის არის ცნობილი, რომ მისი გვარი სორდინისას ჰგავს; რომ არა ეს მსგავსება, ალბათ, საერთოდ არაფერი გვეცოდინებოდა მასზე. ალბათ, სორდინიში რომ ერევათ, ისიც მეხანძრე ჰგონიათ, არადა, სინამდვილეში სორდინია სპეციალობით მეხანძრე და, როცა თავის წარმოჩენა სჭირდება, გვარების ამ მსგავსებას ხშირად იყენებს ხოლმე..."

მაშასადამე, პიროვნებათა სრულ თუ ფარდობით გაუცხოებას სახელების არამდგრადობა თუ იღუმნება უპირისპირდება. ერთი მეორეს განაპირობებს.

ამ ფონზე უკვე აღარ გვაკვირვებს კ.-სა და მასწავლებლის გროტესკური საუბარი სასახლის მეპატრონე გრაფის შესახებ: "კ. მაინც არ მოეშვა და კვლავ ჩაეძია: — რაო? გრაფს არ იცნობთ? — საიდან უნდა ვიცნობდე? — უპასუხა მასწავლებელმა ჩუმი ხმით და შემდეგ ხმამაღლა დაუმატა ფრანგულად: — უდანაშაულო ბავშვებს მაინც გაუწიეთ ანგარიში!". ეს ბოლო ფრაზა მართლაც საოცარია, თითქოს ამა თუ იმ პიროვნების შესახებ დასმული უცოდველი შეკითხვა რაღაც დანაშაულებრივი თუ უხამსი ქმედება ყოფილიყოს.

ის ფაქტი, რომ კაფეასთან ჩვეულებრივი, ტრივიალური სახელებიც გვხვდება, — გოგონების სახელები ფრიდა, ოლგა, გვარები გერშტეკერი თუ ლაზემანი, — მხოლოდ თვალის ამხევე მანევრია, რათა წუთით მაინც დავივიწყოთ სახელებთან დაკავშირებული პრობლემა. პერსონაჟ კ.-ს ერთგან ხომ გაუნათდება გონება და ფიქრობს, იმ გერშტეკერების თუ სხვა სოფლელების მსგავსად შეუმჩნეველი და უღიმდამო რომ ვიყო, მშვიდად შევძლებდი სოფელში ცხოვრებასო. მაქს ბროდი გვამ-

ცნობს, რომ, ავტორის ჩანაფიქრისამებრ, კ.-ს სასიკვდილო სარეცელზე უნდა შეეტყო იმის შესახებ, რომ, როგორც იქნა, სოფელში ცხოვრებისა და მუშაობის უფლება ეძლეობა, თუმცა, სამართლებრივად ამის უფლება არ ჰქონდა. ეს ცნობა აუცილებლად უნდა დამთხვეოდა გმირის სიკვდილს, რადგან ყოვლად წარმოუდგენელია — კ.-ს სახელი სხვა ჩვეულებრივი სახელების რიგში ჩამდგარიყო, მათთან გაშინაურებულიყო. კ., უკვე თავისი სახელის გამო, მხოლოდ გზადმყოფი შეიძლება წარმოვიდგინოთ და არა — მიზანთან, არა — ამა თუ იმ საზოგადოებაში.

თუმცა, აქ არ ვაპირებ კაფეას უგზეგეტიკის ჩამოყალიბებას.

ჯერაც მიჩვეულები ვართ სახელებით პერსონაჟების ამოცნობას და გვგონია, სახელების დახმარებით შევინარჩუნებთ ჩვენ ადგილს ხდომილების ხომალდზე. სახელის ცოდნა ჩვენთვის თავისთავად პერსონაჟის ცნობასაც ნიშნავს. თვით კაფეასთანაც კი ჯერაც შეგვიძლია ჩავებდაუჭოთ სახელებს; მართალია, ჩშირად წონასწორობას ვკარგავთ, თავს საიმედოდ აღარ ვგრძნობთ და მაინც ვებდაუჭებით. ასე მიგვაჩვია, გაგანებივრა კიდეც, არა მხოლოდ გარდასული ეპიქების ლიტერატურამ, არამედ — იმ მწერალთა თანამედროვეებმაც, ვინც პირველად გამოგვაცალა ხელიდან სახელები. პირველ რიგში თომას მანს ვგულისხმობ. მაგრამ თვით ის დახვეწილი მანერა, რომლითაც ის თავის სახელებს განვიდის, შეიძლება განგაშის ნიშნადაც ჩავთვალოთ. თომას მანთან სახელებს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება; მას შეიძლება უკანასკნელი დიდი სახელმძღვანელი, სახელების ჯადოქარიც კი ვუწოდოთ. მაგრამ ის თავის პერსონაჟებს, — კომიკურებს თუ ტრაგიკულებს, — ძალზე ნატიფად ახვევს სახელების ირონიულ საბურველში. სახელიდან მუდამ მაქსიმუმის ამოღება სურს. სერენუს ცაიტბლომი, ჰელენე ოლპაფენი, მადამ ჰუპფულე, მარკიზა ვენოსტა, ქალიშვილობაში პლეტენბერგი, — დამიწებულ-ბიურგერული, უფერული, ყოველდღიური ელფერი თუ ეგზოტიკური, ფსევდოეზოტიკური — ეს ყველაფერი შეიწოვა ამ სახელებმა, ყველაფერი ზუსტი დოზით არის გათვლილი, და ისეთი სერიოზული სახელიც, როგორიც ადრიან ლევერკიუნია, ზუსტად იმ საზრისით არის გაჯერებული, მის მატარებელ პერსონაჟს რომ შეეფერება. ანდა, ხაზგასმულად ჩრდილოგერმანული თუ სამხრეთგერმანული, სულაც სამხრეთული სახელები, — მათ იმთავითვე შემოაქვთ ტექსტში ახალი თემა. ან, როგორც ტონიო კრიოგერის შემთხვევაში ხდება, ისინი ორ სამყაროს შორის პერსონაჟის მოქცეულობას გამოხატავნ. სახელი თავიდანვე მიგვითოთებს იმ კონფლიქტზე, რომელშიც პერ-

სონაჟი უნდა ჩაებას.

მეტება, რომ ოომას მანი უახლეს ლიტერატურაში სახელების გამოყენების შესწავლისას დიდად გამოგვადგეს, მაგრამ მისულმა ორნიულმა, — ფართო გავებით ორონიულმა, — სახელდებაშ შეიძლება გვაჟიქრებინოს, რომ სახელების უშუალო გამოყენებამ აქაც, დროებით მაინც, ამოწურა საკუთარი თავი, ისე, რომ დამშვიდობებისას რამდენიმე თავისი საუკეთესო მაგალითი დაგვიტოვა: პეპერკორნი, სეტემბრილი, კრული. ყველა რომ ჩამოვთვალოთ, უგრძესი რიგი გამოვივა.

ერთი შეხედვით სტაბილურად, თითქმის ისევე, როგორც XIX საუკუნის რომანში, გვევლინება ჯეიმს ჯოისისეული სახელები. ისინი, ეჭვგარეშე, სოლიდურობას გვპირდებიან, საიმედო გვარწევენ, გვამშვიდებენ: აქ ვხვდებით ლეოპოლდ ბლუმს, მის მეუღლეს, მერიონ-მოლისა და ბევრად უფრო მკაფიო აქცენტით აღბეჭდილ სტივენ დედალოსს. ამ უკანასნელს თავისი სახელი მნიშვნელოვანწილად ამძიმებს. "რა სასაცილოა", — ეუბნებიან ყველა მხრიდან, — "რა უცნაური, ძველი ბერძნივით სახელი გაქვს". ამის თაობაზე მეტი არაფერი გვექნებოდა სათქმელი, რომ არა — ის ფაქტი, რომ ყოვლისმომცველი ენობრივი აღრევა, ენის აგრესიული დანაწევრება სახელებზეც გადავიდა. ბლუმის სახელი მკითხველს თავიდან უშუალო სახით მიეწოდება, შემდეგ კი, ნაწარმოების მსვლელობისას, ხდება მისი ყველანაირი ამოტრიალება, გადასხვაფერება, ყველანაირი შესაძლო გარიბნტით გამოყენება: ლეო, პოლდი, სიოპოლდ! მოგზაური ლეოპოლდი, იუნკერი ლეოპოლდი, ბატონი ლეოპოლდი, ძვირფასი ამხანაგი, ლეოპოლდ ლმობიერი ოსტატი, იუნკერი ბლუმი, ლეოპ. ბლუმი, სტივენ დ. ლეოპ. ბლუმი.

იმ თავში, სადაც ბორდელია აღწერილი, დამის თეატრში მას თავიდან ზარის ხმა მოუხმობს: "ბამ, ბამ, უ-კან, ბლუმ." შემდეგ ვიღაც ეძახის: "პოლდი!" პოლიციელები შემოდიან, ხელებს მხრებზე ადებენ და ამბობენ: "ბლუმ. ბლუმისგან. ბლუმისთვის. ბლუმ."

ცოტა მოგვიანებით ერთ-ერთი პოლიციელი თავს დააცხრება: "ჩქარა! სახელი, გვარი, მისამართი!"

ბლუმი პასუხობს: "დოქტორი ბლუმი, კბილის ექიმი. ბლუმ-ფაშას შესახებ ხომ გსმენიათ? უთვალავი მიღლიონის პატრონი. დასწყვევლის ეშმაქმა. ნახევარი ავსტრია ეკუთვნის. ეგვიპტეც. ბიძაშვილი ვარ."

პირველი პოლიციელი ეკითხება: "საბუთი?"

ბლუმი ბარათს აწვდის. მაგრამ ბარათზე პოლიციელი ამოიკითხავს: "პენრი ფლაუერი. უმისამართო".

(რადგან, როგორც ვიცით, ბლუმს პენრი ფლაუერს მისი შეყვარებუ-

ლი მართა ეძახის, თანაც, დღის განმავლობაში იმის მომსწრენი ვხდებით, თუ როგორ იდებს ის ამ სახელზე ფოსტაში მოკითხვამდე გამოგზავნილ წერილს).

პოლიციელების სცენის შემდეგ დიდი დრო არ არის გასული, რომ გამოჩენდება მართა და უქმობს: "ჰერი! ლეოპოლდ! ლეოპოლდ! ლაიონელ, შე დაკარგულო! დამიბრუნე ჩემი პატიოსნება".

კიდევ ერთი ქალი აღიარებს, რომ მისგან ჯეიმს ლაგბერჩის სახელით ხელმოწერილი წერილი მიიღო.

გვხვდება კოცნის შუალედებში ნაჩურჩულევი: "ლეო!.. ლეოპოლდ!.. ლიოლი!.. ო, ლეო!"

მოქმედების მსვლელობისას ბლუმი სხვადასხვა როლს ირგებს. როცა ხელმწიფედ მოგვევლინება, მას ლეოპოლდ პირველი ჰქვია.

არქიეპისკოპოსი, რომელიც ბლუმს მეფედ აკურთხებს, შემდეგ სახელებს არქმევს: "ლეოპოლდ, პატრიკ, ენდრიუ, დავით, ჯორჯ, ამიერიდან ცხებული ხარ!"

ქვეშევრდომების წინაშე წარმოთქმულ სიტყვაში ბლუმი ამბობს: "ჩემო ერთგულო ქვეშევრდომებო, ახალი ხანის გარიურაუზე ვდგავართ. მე, ბლუმი, ჭეშმარიტად გეუბნებით, რომ ის უკვე დადგა. ბლუმის სიტყვისამებრ, მალე შეაბიჯებთ ოქროს ქალაქში, ახალ ბლუმუსალიმში".

ამის საპასუხოდ ერთი კაცი ფეხზე წამოდგება და აცხადებს: "მისი ერთი სიტყვაც არ დაიჯეროთ. ეს ლეოპოლდ მაკინტოშია, ცნობილი ტერორისტი. მისი ნამდვილი გვარია ჰიგინსი".

პროფესორ ბლუმის როლში ის მდედრობითი სქესის მამაკაცის პირველ ნიმუშად გვევლინება და მშობიარობა უწევს. ვიღაცის ხმა ეპითხება: "ბლუმ, ვინა ხარ: მესია იოსების ძე თუ დავითის ძე?"

მისი ქალიშვილი მილი ყვირის: "ღმერთო ჩემო! ეს ხომ მამიკოა!"

როცა ღამის თეატრის ზმანება იფანტება, რჩება კვლავ ბლუმი, იგივე გვარით, რომელიც უეცრად "ბლუმ, ლურჯი ყვავილის" ასოციაციას ბადებს და რჩება აგრეთვე "ბლუმის" თარგმანის შედეგად მიღებული ჰერი ფლაუერი.

მისოთვის მშენებარე თუ უკვე აშენებული სახლის დასახელების შემდეგ ვარიანტებს გვთავაზობენ: ბლუმ კოტეჯი, სენტ-ლეოპოლდი ან ფლაუერვილი.

ჯოისთან ხდება სახელების როგორც აზრობრივი, ისე ბგერითი გადასხვაფერება, ისინი შეიძლება უცულმა დაიწეროს, მათმა ნაწილებმა შეიძლება ადგილი გაცვალონ, მაგრამ თავდაპირველ სახელზე მინიშნე-

ბა მაინც მუდამ რჩება, როგორც ამას ახალგაზრდა ბლუმის მიერ შე-
თხზულ აკროსტიხში ვწვდებით:

"პოეტები იმღერენ მარად:

ო, ნეტარი ესე მუსიკა!

ლამის სამყაროს გაფურვდენ ძახილს:

დღებედნიერი ვარ მარადის

ისევ შენითვე..."

(საწყისი ასოები შეადგენს მის სახელს "პოლდი".)

ავტორი კარუსელივით ატრიალებს სახელს ისე, რომ სახელსაც და
ჩვენც, ბოლოს და ბოლოს, თავბრუ გვეხვევა. ამას გვიჩვენებს ბლუმის
მიერ სიყმარვილეში დაწერილი ანაგრამა:

"ლეოპოლდ ბლუმ

ელპოლდბომულ

მოლდოპელუბ

ბოლოპელუბ

Old Ollebo M. P."

ერთგან ისმის კითხვა: ვისთან ერთად იმოგზაურა ბლუმმა?

ვისთან ერთად და:

"სინდბად მეზღვაურთან და ტინდბად ტეზღვაურთან და ინდბად
ინზღვაურთან" ... (და ა. შ.)

და, ბოლოს და ბოლოს, როგორ უნდა დაგვავიწყდეს ის, რომ წიგნს
"ულისე" ჰქვია და დუბლინის ქუჩებში ბლუმის ერთდღიან მიმოსვლას
სწორედ ამ მოჯადობული სახელის, ოდისევესის, ჩრდილი ეფინება. ეს
სახელი სრულიად საკმარისია საიმისოდ, რომ ჭირობმთენი მოგზაუ-
რის ხატება წარმოგვიდგეს და მთელ წიგნში იგავური საზრისით და-
ტვირთული ეპიზოდები აღმოვაჩინოთ.

სახელის უარყოფა, მისი ირონიზება, მისით მრავალმნიშვნელოვანი
თუ უაზრო თამაში, სახელის მსხვრევა: აი, რამდენი შესაძლებლობა
არსებობს. მაგრამ არის კიდევ უფრო რადიკალური შესაძლებლობაც.
უილამ ფოლკნერს, როგორც ჩანს, მეტისმეტად ტრივიალურად მიაჩნია,
ჰქონისაუ მკითხველს სახელით წარმოუდგინოს, ამიტომ თავის, ალ-
ბათ, უნიშვნელოვანეს ნაწარმოებში "ხმაური და მძვინვარება" სა-
სოწარკვეთილებამდე მიჰყავს მკითხველი. არა მგონია, ვინმე ოდესმე
ბოლომდე გაერკვეს ამ წიგნის უცხაურ ხლართებში, და ამას მხოლოდ
ფოლკნერის მიერ დროის განსაკუთრებული გამოყენება როდი განა-
პირობებს: წიგნში გამუდმებით ხდება სამ სხვადასხვა დროს შორის
გადახტომ-გადმოხტომა. რამდენიმე წინადადება 1928 წელს ეხება,

შემდეგი წინადადებები კი – 1910 წელს. მაგრამ ნამდვილი სიძნელე ამაში როდი მდგომარეობს, რადგან რახანა მჩჩეულნი ვართ ისეთ ტექსტებს, ქრონოლოგიურ დროს ანგარიშს რომ აღარ უწევენ. სიძნელეს წარმოადგენს ის, რომ სახელებთან მიმართებაში აპსოლუტურად ბედის ანაბარად ვართ მიტოგებულნი. ამ წიგნის სიუკეტური ჩარჩოს ავტორს, ვინც მის შინაარსს ოჯახური რომანის შინაარსად წარმოგიდგენს, მხოლოდ შურითა და აღფრთოვანებით თუ გაუსწორებთ თვალს. შუა ტექსტში რომ აღმოჩნდებით, თავი მექებარი ძალით გეგონებათ, გამუდმებით რომ ეკარგება კვალი, რადგან ცხვირში სულ ახალ-ახალი სუნი სცემს. აქ ორჯერ გვხვდება სახელი "კედი", ერთგან უ-ით რომ იწერება, ერთგან – ie-ით, ორჯერ გვხვდება "ჯეისონი", ორჯერ "კვენტინი" – ერთგან როგორც მამაკაცის, მეორეგან როგორც ქალის სახელი. მაგრამ ამას თუ ვხვდებით, ეს მაინც არას გვარგებს, რადგან პერსონაჟების ამოცნობაში სახელები არ გვეხმარება. სახელები დამაბნეველ ხაფუანგებად გავქცევა. სულ სხვა რამით გვიწევს ადამიანების ამოცნობა: იმ განსაკუთრებული სურნელით, თითოეულ პერსონაჟს გარს რომ ეხვევა, მათთან დაკავშირებული უნატიფესი ნიუანსების კომბინაციებით. ეს ინფორმაცია საგანგებო ციტატების სახით მოგვეწოდება, რომლებსაც გულდასმით უნდა დაკავირდეთ და, ნებისმიერი პიროვნების შემთხვევაში – მამრობითი კვენტინი იქნება ეს თუ მდგრადობითი – ნებისმიერ დროში – მისი ბავშვობის, სტუდენტობისა თუ ახალგაზრდობის პერიოდში – ავტორი კვლავ გვაწვდის იმავე ციტატას. სახელზე უფრო მნიშვნელოვანი იმ კონტექსტშის დანახვაა, რომელშიც ეს სახელია ნახსენი. იგი შეიძლება დაუკავშირდეს რომელიმე ყვავილს, ფოთოლს, გაყიდულ მდელოს, ქორწინების შესახებ განცხადებას. ერთბაშად აღმოვაჩინთ, რომ მხოლოდ ამ გზით ვიდგებით მყარ ნიადაგზე, სხვა შემთხვევაში პერსონაჟები მოუხელოთებელნი დარჩებიან ჩვენთვის. მათ სურთ კიდეც, რომ დაგვემალონ, რადგან არსებობს ამის იდუმალი მიზეზი, რაღაც გამოცანა, რის გამოც სახელები გარეშე თვალს უფრთხიან. ოდესლაც რაღაც საშინელი ცოდვა დატრიალებულა, სისხლის აღრევა, და დამნაშავეებს არ სურთ, რომ დასახელებულდნენ, არც ამ ურთიერთობის შედეგად გაჩენილი ბავშვი უნდა დასახელდეს. ამ ამბავზე გამუდმებით მიგვანიშნებენ და მაშინვე კვლავაც ხელს აფარებენ, სახელებზეც ასევე მიგვანიშნებენ და კვლავაც გვიმალავნ მათ.

ამის შესახებ პირველად ასე ვგებულობთ:

"...მგლის რძე. მე ვთქვი, სისხლის აღრევაში ვარ დამნაშავე, მამა, ვთქვი. ვარდები".

მეორედ იგივე წინადაღება ისეთ სახელთან მიმართებაში გვხვდება, რომელიც თავიდან არაფერს გვეუბნება, მაგრამ დაუინებით და პაოეტიკურად მეორდება მანამ, სანამ მის მნიშვნელობაში დავრწმუნდებით. "მე სისხლის აღრევაში ვარ დამნაშავე ვოქვი მამა ეს მე არ ვყოფილ-ვარ დალტონ ეიმსი. დალტონ ეიმსი. დალტონ ეიმსი." (ამას მოსდევს წინადაღება, კვლავაც დროის სულ სხვა პერიოდს რომ ეხება, შემდეგ იგივე სახელი ისევ სამჯერ მეორდება.) "დალტონ ეიმსი. დალტონ ეიმსი. დალტონ ეიმსი."

ვარდები ისევ და ისევ გვხვდება ციტატის სახით. ეს ყვავილი ხშირად შემლილ ბენჯამინს უკავშირდება; უშუალოდ ამ მიჩქმალულ ამბავს კი თხის ბალახის სურნელი უკავშირდება.

მამრობითი სქესის კვენტინი ჰყვება:

"...თავი მის მკვრივ მკერდში ჩავრგე, მესმოდა, გული ახლა უკვე მშვიდად რომ უცემდა, ბაგა-ბუგი აღარ გაუდიოდა, წყალი ჩხრიალებდა ტირიფების ბეჭედ ჩრდილში და ცხრატყავას ზექრთები ირწეოდა..."

ცოტა მოგიანებით ვკითხულობთ: "...წყეული ცხრატყავა აღარ ცხრება..."

კიდევ უფრო ქვეყით: "ცხრატყავას სურნელი გაუთავებლად იფრქვეოდა..."

ამა თუ იმ სიტუაციასთან თუ პიროვნებასთან დაკავშირებული საგნები ამ კავშირს წარმოების ბოლომდე ინარჩუნებენ და ყველა სახელზე უკეთ გამოკვეთენ ამ პიროვნებას. ამ საგნების გამოჩენა ან მათი უბრალო ხსენება მუდამ მიგვანიშნებს ტექსტში კონკრეტული პიროვნების შემოსვლაზე.

ფოლკნერის მეთოდი ამაში მდგომარეობს: საერთოდ დაგვავიწყოს სახელები, რათა უშუალოდ, ყოველგვარი ახსნა-განმარტების გარეშე ხდომილების შუაგულში შეგვიყვანოს. თავად ის, ავტორი, კი არ განაწესებს სახელებს და არ წარმოგვიდგენს პერსონაჟებს თავ-თავაიანთი სახელებით, არამედ პერსონაჟები იცნობენ ერთი მეორეს, წარმოთქვამენ სხვის და საკუთარ სახელებს, ჩვენ კი თვალ-ყური უნდა ვადევნოთ, — სინამდვილეშიც ხომ ასეა, — თავად უნდა გავიგნოთ გზა ამ ადამიანებს შორის, თავად დავაძყაროთ ურთიერთობა მათთან, ვისაც ჩვენი გულისითვის არავინ ადებს განმსაზღვრელ იარლიყებს, რათა ისინი უკეთ გავიცნოთ.

ახლა დროა გავიხსენო, რომ სახელების შესახებ ფიქრი პირველად პრუსტის "დაკარგული დროის ძიების" კითხვისას დავიწყე. ვერც ერთი სხვა წიგნი ვერ გვიმნის ასეთ შთაბეჭდილებას ავტორის მიერ სახელების გამოყენებაზე, მათ ფუნქციებზე, გამჭვირვალებასა თუ გაუმტარ-

ობაზე. თუ პრუსტის თითოეულ სახელს ბოლომდე ვადევნებთ თვალს, იმის მიზეზსაც კი ჩავწედებით, რატომ აქვს ზოგიერთ სახელს ასეთი გამოსხივება, სხვა კი მის გვერდით მკვდრადშობილია. რადგან პრუსტ-მა არა მხოლოდ სახელების მოელი სასაფლაო დაგვიტოვა, არამედ სახელი და მასთან დაკავშირებული განცდები ნაწარმოების თემადაც კი აქცია. სახელის შესახებ რაც კი შეიძლებოდა, ყველაფერი გვითხრა და ორი მიმართულებით იღვაწა: ჯერ დიდებით შემოსა სახელები, გარს ჯადოსნური შარავანდედი შემოახვია, შემდეგ გაანადგურა და წაშალა ისინი. ჯერ შინაარსით დატვირთა, შემდეგ თავადვე გამოფიტა და ცარიელი ჰილზებივით მოისროლა, გაემიჯნა მათ, როგორც ისეთ საკუთრებას, პატრონის დამონება რომ განუზრახავს.

5. ლიტერატურა, როგორც უთოვია

ქალბატონებო და ბატონებო,
ჯერ არც თუ ისე დიდი ხნის წინათ თვითონაც მერჩე ვიჯექი, ცხადია, არა იმ მიზნით, რომ ლიტერატურის შესახებ მესმინა, — ხოლო ის მცირე, რაც შიგადაშიგ მაინც მესმოდა მის შესახებ, მხოლოდ მის-მაგებდა უაგე არსებულ მიუღებლობას. ეს ის დრო იყო, როცა ახალ-გაზრდა ადამიანისთვის, რომელსაც წერაზე მეტად არაფერი სწერია, სწორედ ეს წერა იყო მოქცეული ყველა ფიქრისა და იმედის შეაგულ-ში. რა თქმა უნდა, მეცნიერების მიერ გაშუქებული ლიტერატურისადმი ზიზღი ერთ-ერთი იმ სისულელეთაგანია, რასაც ჩავდივართ. მაგრამ მწერლებისთვის რომ ლიტერატურის მეცნიერული შესწავლა არც სა-ჭიროა და არც აუცილებელი, ესეც კარგად მოგეხსენებათ, რადგან ამ სფეროში კომერსანტებმა და მოზაურებმა, ექიმებმა და კატორლელებმა, ინჟინერებმა, დენდებმა, უურნალისტებმა და თვით პროფესორებმაც კი არც თუ ურიგო შედეგებს მიაღწიეს.

ისევ და ისევ ეს საბედისწერო სიტყვა "ლიტერატურა", ყოვლად აშკარა და ხელშესახები რამის ნაძალადევად გართულებული ახსნა-განმარტება, არა მხოლოდ მეცნიერთა მიერ ასმაგად ამოტრიალებულ-გაცვეთილი სიტყვა, არამედ — ისეთი, რომელსაც თვით მწერლებიც კი თავ-თავიანთ ყაიდაზე იყენებენ. უეჭველი ფაქტია, რომ მწერლისთვის სიკვდილ-სიცოცხლის საკითხად რჩება, ითვლება თუ არა მისი ქმნილება ლიტერატურად და შიშის ზარი სცემს იმის გაფიქრებაზე, ვაითუ

ერთ მშვენიერ დღეს ლიტერატურად აღარ ჩაითვალოს. მწერალი დაუღალაგად იღვწის "ლიტერატურის" ორდენის წევრობისთვის, თუმცა, ამას თავად არასდროს ამხელს და, მიუხედავად იმისა, რომ არავინ აძლევს ამის სამუდამო გარანტიას, იმედს მაინც არასდროს კარგავს.

მაინც, რას ნიშნავს ეს საკანონო სიტყვა, რა კვირს გვიხსნის, რა სამყაროში შევყავარო მას? ამის გარკვევა, თითქოს, არც უნდა გვჭირდებოდეს. ხომ ყველამ იცის, რას ნიშნავს, თუნდაც, გერმანული ლიტერატურა, ანდა – ევროპული თუ მსოფლიო ლიტერატურა. ამჯერად დავანებოთ თავი იმ ფაქტს, რომ გერმანიაში სიტყვები "ლიტერატურა", "ლიტერატურული" ოდითგანვე მედიდური ზიზღის გამომწვევ ცნებებად ან სულაც სალანდრავ სიტყვებად გამოიყენებოდა (სიტყვა "ლიტერატორი" მართლაც ლამის მოვახერხეთ და სალანდრავ სიტყვამდე დავიყენეთ!); ჩვენში გავრცელებულია გამოთქმები: ეს ხომ მხოლოდ ლიტერატურა! ეს პირდაპირ ლიტერატურული! ჩვენში უფრო "პოეზიას", "პოეტურს", "მემოქმედებითს" სცემენ პატივს, მაგრამ რაკიდა მათ, თავის მხრივ, ძალზე არაჯანსაღი ვწებათაღლელგანი უკავშირდება, მირჩევნია ისინი გვერდზე გადავდო და ლიტერატურის ცნებით, როგორც კონკრეტული დისციპლინის განსაზღვრებით, შემოვიყარგლო. მაგრამ რას წარმოადგენს ეს დისციპლინა? – შეიძლება, ლიტერატურად ჩავთვალოთ ყველა ნაწარმოებისა და მათი ავტორების მთლიანი ჯამი?

რომელ ნაწარმოებებს ვგულისხმოთ? მხოლოდ დიდ ნაწარმოებებს? ვინ არის მათი სიღიადის შემფასებელი? მხოლოდ ის ნაწარმოებები უნდა ჩავთვალოთ, რომლებიც დრომ შემოინახა? ვისთვის შემოინახა? თუკი ვინმე ან რამე ლიტერატურის სფეროში შევიდა, სამუდამოდ ურყევი და შეუვალია მისი სტატუსი? ნუთუ, ის საუნჯე, რასაც პოეზის უშრეცე წყაროს უწოდებენ და რასაც ლიტერატურის ისტორია ასე მოშურნედ იცავს და განაგებს, მართლაც ღირსია ამ გაღმერთებისა და ამ გაუთავებელი შელოცვისა? განა, ადამიანის სულის ყველა ეს ტახტრევანი ნამდვილი ოქროსია? აქა-იქ სიშავე ხომ არ გამოპერთის ან მყიფე უღარუნს ხომ არ გამოსცემენ ხელის დარტყმისას? ის კი, რაც მართლაც ოქროსია, განა, კურსის წარმოუდგენელ ვარდნას არ ემსხვერპლა? თქვენი პედაგოგები ჩემზე უკეთ მოგიყვებიან, რა ხშირად იქნა გაცამტვერებულ-დამხობილი გოთე თუ შილერი; რომ ასეთივე ვარდნა იგემეს რომანტიკოსებმაც, ნატურალისტებმა თუ სიმბოლისტებმა. რა ხშირად განიცდის ესა თუ ის ავტორი აღზევებას, მივიწყებას და კვლავ მკვდეთით აღდგომას! დიდოსტატთა რომელ ნაწარმოებებს ერგო ჯეროვანზე მეტი ხოტბა თუ ქილიკი? თავადაც ხომ

ამ პროცესის შუაგულში ვართ: უარვყოფთ, ახალ შეფასებას ვაძლევთ; ერთი მხრივ, ლიტერატურას უცვლელ ღირებულებად აღვიქვამთ, მეორე მხრივ კი, ჩვენი ინტერპრეტაციის წყალობით, ჩვენს საოცნებო ხატად ვაქცევთ.

მთუხედავად ყოველივე ამისა, არსებობს ნაწარმოების ნიშან-თვისებათა მოელი ჯაჭვი, ლიტერატურის რეალურ არსებობას რომ გვის-აბუთებს. მაგალითისთვის გერმანულ ლიტერატურას მივმართოთ. მა-გრამ აქაც დასაწყისშივე ვაწყდებით გაურკვევლობას, თუმცა, მას ნებ-ისმიერი ქრონოლოგიური ჩამონათვალი ცხადად წარმოგვიდგენს: დაწ-ყებული "შერზებურგული ჯადო-სიტყვებით", დამთავრებული – რით? დიახ, საქმეც ეს არის: რით? აი, უკვე ვბორძიკობთ, რადგან ისიც გაგ-ვიგონია, რომ არ გაგვაჩნია ისტორიულ დროში უწყვეტად განგრძობი-ლი ლიტერატურა, რომ ჩვენს ლიტერატურას უტრადიციოს უწოდებენ და რომ ის ყველაზე ნაკლებად გამოდგება იმის განსახილველად, რას-აც, წესითა და რიგით, ლიტერატურას უწოდებენ. ყოველ შემთხვევაში, ფრანგულ თუ ინგლისურ ლიტერატურასთან შედარებით. ეს დიდწი-ლად მართალია, თუკი ძველებურ აზროვნებას არ მოვეშვებით. ხოლო თუკი მოვლენებს სულ სხვა დისტანციიდან შევხედავთ, ეჭვი გაგვიჩნ-დება: რატომ უნდა შეესაბამებოდეს ფრანგული ანდა სხვა რომელიმე ლიტერატურა იმ წარმოდგენებს, რომლებიც ზოგადად ლიტერატურის შესახებ არსებობს? რადგან თვით წარმოდგენები ყოვლად ბუნდოვანია.

ჩვენთვის ლიტერატურა სწორედ ის საოცნებო ხატია, რომელსაც რეალური ფაქტების ჩასწორებით თუ სრული ამოშლით ვქმნით.

თქვენს გარშემო მიმოიხდეთ და ადამიანების შეხედულებებს დაუკ-ვირდით. თუნდაც მეგობრებთან საუბარში, ძალზე საინტერესო დაკირვე-ბების გაკეთება შეიძლება. ფერწერის შესახებ თუ ჩამოვარდა სიტყვა, უმაღ ჯოტოს, კანდინსკისა და პოლაკის სახელებს გაიგონებთ, მაგრამ ვერავინ გაბედავს იმავე რეგისტრში თუნდაც რაფაელის მოხსენიებას. თუკი სტუმრად აღმოჩნდით და ფირფიტების თვალიერება განიზრახეთ, თვალს მოჰკრავთ ბახს, ბაროკოს მუსიკის ერთ-ორ ნიმუშს, შიონბერგსა და ვებერნს, მაგრამ ჩაიკოვსკი ამ არჩევნის მიღმა დარჩება. ლიტერატ-ურულ საუბრებში შეიძლება გაიგონოთ ჯონისის თუ ფოლკნერის, პომ-ეროსისა თუ ციცერონის სახელი, მაგრამ, აბა, გაბედეთ და აიხენდორფი ან შტიფტერი ახსენეთ: მაშინვე განგაშის ზარი ჩაირთვება. ეს გამოგ-ონილი აქცენტები როდია: მათ ყოველდღიურად ვაწყდებით და თავადვე ვუწყობთ ხელს. რადგან თუკი, ერთი მხრივ, სახეზეა ლიტერატურულ და კულტურულ ძეგლთა ოფიციალური და სამართლიანი დაცვა, მე-

ორე მხრივ, ჩვენში არაოფიციალური ტერორი სუფექს, რომელიც გარკვეული დროით დავიწყებისა და კრიტიკის მსხვერპლად აქცევს ლიტერატურისა და ხელოვნების ნებისმიერი დარგის მთელ დიდ ნაწილებს. ასეთი სახის ტერორი მუდამ არსებობდა და ამის გაცნობიერება სრულებით არაფერს გვარგებს; საჭიროებისამებრ თავადაც ვმონაწილეობთ მასში, ლიტერატურის ერთი ნაწილით ტკბობა ჩვენში მეორის უგულებელყოფას განაპირობებს, ამ უსამართლობის ხარჯზე ვაცოცხლებთ მათ და ჩვენს საოცნებო ხატს ვუახლოვებთ. და სულაც არ არის გამორიცხული, რომ არც თუ მორულ მომაგალში ჩვენი კერპები კვლავ ჩამომხობილი იქნენ და ჩრდილში ყოფნა მოუწიოთ; რომ ჩვენმა წინსვლამ და სიახლის შესახებ ჩვენმა კამათმა მაღლ სულ სხვა კამათი გააღვივოს. მაგრამ ვიდრე ვცოცხლობთ, სრულებით არ გვაღელვებს, თუ რა მოხდება მომავალში, — ჩვენი არსებობა კი, გულის სიღრმეში ასე გვწამს, სამუდამოდ გაგრძელდება.

აი, ეს გახლავთ ლიტერატურა, მიუხედავად იმისა, — ან სწორედ იმის წყალობით, — რომ ის მუდამ გარდასულისა და წინ დახვედრილის ერთობლიობას წარმოადგენდა, მუდამ ჩვენი ნატვრებისა და იმედების შესაბამისად იცვლიდა სახეს; მაშასადამე, ლიტერატურა ჩვენთვის განხმული საუფლოა, რომლის საზღვრებიც სიშორეში იკარგება. ჩვენ გვსურს — ყოველივე, რამაც უკვე შეისხა ენობრივი ფორმა, იმავდროულად განზავდეს ჯერ კიდევ გამოუთქმელთან, მონაწილეობა მიიღოს მის ქმნადობაში. ზოგიერთი მშვენიერი ნაწარმოებით ჩვენი ტკბობა სინამდვილეში სხვა არაფერია, თუ არა ქაღალდის ქაქათა ფურცლით აღფრთვანება, სადაც თითქოს უხილავად უკვე წერია ის, რაც ჯერაც უნდა მოვიხელოთ. ნებისმიერი დიდი ნაწარმოების, — იქნება ეს "დონ კიხოტი" თუ "ღვთაებრივი კომედია", — სულის ნაწილი ჩვენთვის უკვე გამოფიტულია, გამოქარული; მათ რაღაც ჭინობა შეყრიათ, რომელსაც იმით ვებრძვით, რომ ამ წიგნებს კვლავაც შანსს ვაძლევთ: იმით, რომ ვკითხულობთ. ეს იმგვარი ნაკლია, რომელიც გვაძულებს, ლიტერატურა უტოპიად ვაქციოთ.

მაშ, რა საგონებელში უნდა ჩავარდნილიყო მეცნიერება, თუკი ლიტერატურის თაობაზე არ არსებობს ობიექტური თვალსაზრისით, გარდა ცოცხალი, სპონტანური თვალსაზრისისა, და ამ უკანასკნელსაც ასეთი შედეგები მოჰყვება. ჩვენი ცხოვრების მანძილზე არაერთხელ გვეცვლება აზრი ამა თუ იმ ავტორზე. ოცი წლის ასაკში მას ოხუნჯური ფრაზით ვიშორებთ თავიდან ანდა ვაცხადებთ, ის ჩვენთვის მხოლოდ ცვილის ფიგურაა, რომელთანაც არაფერი გვესაქმებათ. ოცდათი წლის

ასაკში უეცრად აღმოვაჩენთ მის სიდიადეს, ხოლო კიდევ ათი წლის შემდეგ, შესაძლოა, კვლავაც ჩაგვიქრეს მის მიმართ ინტერესი, ანდა, ახალი ეჭვი თუ მოუღებლობა დაგვებადოს. ანდა, სულ პირიქით: თავიდან გენიოსად ვაღიარებთ, შემდეგ გაწყდებით მასთან ისეთ ზედაპირულობებს, იმედს რომ გვიცრულებს და, საბოლოოდ, მიგატოვებთ ხოლმე მას. ულმობელნი და ანგარიშგაუწეველნი ვართ, მაგრამ ეს რომ არა, სრულებით გულგრილნი ვიქებოდით. ნებისმიერი ეპოქის, ნებისმიერი ავტორის შემთხვევაში რაღაც სანიმუშოდ გვჩვენება, რაღაცაზე უარს ვამბობთ და ვაცამტვერებთ. ზარზეიმით ან აღმფოთებით მოგვყავს ესა თუ ის ციტატა, თითქოს ეს ნაწარმოებები მხოლოდ იმისთვის არსებობდნენ, რომ მათი საშუალებით საკუთარ თავს რაღაც დავუმტკიცოთ.

ნაწარმოებთა ცვალებადი წარმატება თუ წარუმატებლობა იმდენად მათ ავ-კარგანობაზე არ მეტყველებს, რამდენადაც ჩვენსა და ჩვენი დროის კონსტიტუციაზე, მაგრამ ეს კონსტიტუციები ჯერ არავის დაუწერია, სამაგიეროდ უწყვეტად იწერება ლიტერატურის ისტორია, ხდება ლიტერატურის კრიტიკულ-ესთეტიკური დახარისხება, თითქოს ის ერთჯერადი აქტი იყოს, განდობილთა — მკითხველთა, კრიტიკოსთა და მეცნიერთა — კომპეტენტური განაჩენისთვის ცხადი და მისაწვდომი.

მაგრამ ლიტერატურა, ძელიც და ახალიც, ნებისმიერი სხვა სფეროს მსგავსად, არ არის ცალსახა და დახშული, — ისევე, როგორც მეცნიერებები, სადაც ყოველი ახალი აღმოჩენა ყოველივე უკვე განვლილს შემოაბრუნებს, — ის გახსნილია, რადგან მთელი მისი წარსული აწმყოსკენ ისწრაფის. იგი გარდასულ დროთა მთელი სიმძლავრით გვაწვება ჩვენ, დროის ზღურბლზე შეჩერებულებს, და მისი ძველი და ახალი ცოდნის უმძლავრესი შემოტევა გვასწავლის, რომ აზრი არ ჰქონდა არც ერთი მისი ნიმუშის დათარიღებასა და გაუკნებელყოფას: მათში ისეთი რამ არის ჩადებული, არანაირ მოწესრიგებასა და ამომწურავ შესწავლას რომ არ ექვემდებარება.

მსურს "უტოპიური" ვუწოდო იმ წინაპირობებს, ნაწარმოებებში რომ ინახება.

თავად ლიტერატურის მხრიდან რომ არ არსებობდეს ამგვარი "უტოპიური" წინაპირობები, მაშინ ის, ჩვენი ჩარევის მიუხდავად, მხოლოდ და მხოლოდ სასაფლაო იქნებოდა. ჩვენი მოვალეობა მხოლოდ გვირგვინებით სამარეთა დამშვენებით შემოიფარგლებოდა. მაშინ თითოეულ ნაწარმოებს ახალი, უფრო უკეთესი შეცვლიდა, ხაზს გადაუსვამდა და დაასამარებდა, როგორც განვლილ ეტაპს.

მაგრამ ლიტერატურას პანთეონი არ სჭირდება, მას კვდომა არ

უწერია, არც იმქვეყნიური განსასვენებელი სჭირდება: მას ამოძრავებს უძლიერესი განზრახვა, იმოქმედოს ნებისმიერ თანამედროვეობაში, დღევან-დელსა თუ სამომავლოში.

მაგრამ, აი, ისევ და ისევ "ლიტერატურას" ვახსენებთ...

ვერც ის ფაქტი შეცვლის რამეს, რომ დღესდღობით საფრანგეთში გამოიცა წიგნი სახელწოდებით "Alittéreture contemporaine"*(ალბან მიშელის გამომცემლობა, პარიზი, 1958), რომელიც ცდილობს დაასაბუთოს ის ძოსაზრება, რომ პოეტები ლიტერატურას ვაურბიან. ავტორის აზრით, ისინი უარს ამბობენ იმაზე, რომ მათი ნაწარმოებები ლიტერატურის სფეროს ეკუთვნოდეს. ეს ნიუანსები ცოტათი განსხვავდება იმისგან, რასაც ლიტერატურისა და შემოქმედების გერმანული სენტიმენტალური გამიჯნვა გულისხმობს; წიგნის ავტორის, კლოდ მორიაკის, მოსაზრებები საკსებით გასაგებია, და მაინც: არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს იმას, თუ რამ განაპირობა ლიტერატურად ამა თუ იმ ნაწარმოების აღიარება – ამ სფეროში შეღწევის თუ მის "ფარგლებს გარეთ" დარჩენის სურვილმა.

ალიტერატურის საოცნებო ხატიც ლიტერატურას ეკუთვნის და კიდევ უფრო მეტად გვიქმნის წარმოდგენას იმწუთიერ ლიტერატურულ მოვლენებზე, საზოგადოებრივ სიტუაციასა და ხელოვანთა იმულებით ამბობზე, ვიდრე – თვით ლიტერატურაზე: ალიტერატურაც, ბოლოს და ბოლოს, ლიტერატურის ნაწილია. ხოლო ისეთი ლიტერატურა, რომელმაც თავად არ უწყის, რას წარმოადგენს და რომელსაც ნიადაგ სხვები უჩიჩინებენ, ესა და ეს ხარ და ესა და ეს უნდა იყოო, – როგორდა შემოვსაზღვროთ და გავითავისოთ ასეთი ლიტერატურა? ამის გაეთვას შემოვლითი გზით თუ გაგებდავთ, მაგრამ ეს გზაც დასაწყისშივე ტყის ურიცხვა ბილიკად იყოფა.

ფლობერს ერთი ბოროტი რომანი აქვს: "ბუვარი და პეკიუშე". ის თავგადასავალი, რასაც მისი პერსონაჟები, ცნობისწადილით აღვსილი ორი კალმოსანი, განიცდიან ლიტერატურასთან დაკავშირებით, ჩვენივე ლიტერატურული თავგადასავლის გროტესკული ანარეკლია. ბუვარი და პეკიუშე, ეს ორი bonhomme*, საიმედო და მდგრად საყრდენს დაემებს, და მათი აღმოჩენა, რომ ადამიანური შემცნება ბუნდოვანი და არამდგრადია, მათ არა მხოლოდ სასაცილოდ წარმოგვიჩენს, არამედ მათ ჩვენი ტკივილის მოზიარებად აქცევს. რადგანაც იმ ტრაგიკომედით, რომელშიც ბუვარი და პეკიუშე ფიგურირებენ, მეცნიერების ტრა-

* "თანამედროვე ალიტერატურა" (ფრანგ.).

გიკომედიაც არის ნაჩვენები. რაკი მხოლოდ კითხვით შორს ვერ მიღიან, თავს მეცნიერებას აფარებენ, რომელმაც ორივენი სწორ გზაზე უნდა გაიყვანოს. პეკიუშეს კარგი იდეა მოსდის:

"მთელ სიძნელეს მათ მიერ წესების არცოდნა შეადგენდა.

და მათ შესწავლეს დობინაკის "Pratique du Théâtre"** და სხვა, ნაკლებად მოძველებული თხზულებები.

მასში მნიშვნელოვანი საკითხებია განხილული: დასაშვებია თუ არა კომედიაში პოეტური ტაქტი; ხომ არ ირღვევა ტრაგედიის კანონები მაშინ, როცა მისი ფაბულა თანამედროვე ისტორიით საზრდოობს; შეიძლება თუ არა გმირები უცოდველი იყვნენ; რა სახის დანაშაულია დასაშვები; ყველა დეტალი ერთადერთ მიზანზე უნდა მიუთითოდეს და ამით მაყურებლის ინტერესს აძლიერებდეს; ფინალი, ცხადია, დასაწყისს უნდა ეხმანებოდეს!

— ისეთი საშუალებები გამოიგონეთ, მე რომ მომნუსხოს, — ამბობს ბუალო.

მაგრამ როგორ გინდა, ასეთ საშუალებებს მიაგნო?

— თქვენს ყოველ სიტყვაში მჩქეფარე ვნება უნდა ჟღერდეს, გულამდე აღწევდეს. მას ათბობდეს და აღელვებდეს.

მაგრამ გულს რით გათბობა?

გამოდის, რომ მხოლოდ წესებით ვერაფერს გახდები; აქ ნიჭია აუცილებელი. მაგრამ თვით ნიჭიც კი არ კმარა. ფრანგული აკადემიის აზრით, კორნელს თეატრისა არაფერი ესმოდა. ჟოფრუამ ვოლტერი გააკრიტიკა. სუბლინი რასინს დასცინოდა. ლა ჰარპი შექსპირის ხსენებისას ზიზღით ფრუტუნებდა.

ძველი კრიტიკა შეზიზდდათ".

მოგვიანებით ვკითხულობთ:

"...მოდი, ჯერ პროზა ვცადოთ, — თქვა ბუვარმა, — პირველ რიგში, კლასიკოსებისგან უნდა ვისწავლოთ. თუმცა, რა თქმა უნდა, მათაც აქვთ შეცოდებანი, არა მხოლოდ სტილის, არამედ თვით ენის წინაშეც.

ამ დაკვირვებამ დაუყონებლივ იქონია მოსალოდნელი გავლენა ბუგარსა და პეკიუშეზე და ისინი გრამატიკის შესწავლას შეუდგნენ."

"გრამატიკოსებთან სულ ტყვილად დავეძებთ აზრთა ერთობლიობას. რასაც ერთნი მართებულად აცხადებენ, სხვები მცდარად თვლიან. ერთი მხრივ, ისეთ პრინციპებს უშვებენ, რომელთა შედეგების გაგონე-

* "საყვარელი ტიპი", კეთილი, გულუბრყვილო ადამიანი (ფრანგ.).

** "თეატრალური პრაქტიკა" (ფრანგ.).

ბაც კი არ სურთ, მეორე მხრივ, ისეთ შედეგებს ადასტურებენ, რომელ-თა პრინციპებსაც თავდევე უარყოფენ, ეყრდნობიან ტრადიციას, აცმტვერ-ებენ დიდოსტატებს და, გარდა ამისა, თითოეულ მათგანს თავ-თავისი უცნაური აზირება აქვს...

ამგვარად მივიღნენ შემდეგ დასკვნამდე: სინტაქსი ფანტაზიაა, გრა-მატიკა კი – ილუზია".

მაგრამ იქნებ ესთეტიკად წოდებულმა მეცნიერებამ შეარიგოს ეს წინააღმდეგობა?

"ერთმა მეგობარმა..., ფილოსოფიის პროფესორმა, მათ იმ წიგნების სია გამოუგზავნა, მატერიას რომ განიხილავდა. თითოეული განცალკევე-ბით შეუძგა მეცადინებას, შემდეგ თავიანთი მოსაზრებები შეაჯვამეს.

უპირველეს ყოვლისა, რა არის მშვენიერი?

შელინგისთვის ეს არის უსასრულო, რომელიც სასრულში ჰქოვებს გამოხატვას, რეიდისთვის – ფარული თვისება, უუფრუასთვის – დაუნაწ-ევრებელი "რაღაც", დე მესტრისთვის – ის, რაც სათნოებას უყვარს, პატერ ანდრესთვის – გონიერება. ესე იგი, არსებობს მშვენიერის მრავალი სახეობა..."

ახლა დიდებულის შესწავლა სცადეს.

"გარკვეული საგნები თავისთავად არის დიდებული: ჩანჩქერის გუ-გუნი, უკუნითი სიბეჭლე, ქარიშხლისგან წაქცეული ხე. ადამიანის ხა-სიათი მშვენიერია, როცა გამარჯვებას ზეიმობს, და დიდებულია, როცა იძრძვის.

– ახლა ვხვდები, – ამბობს ბუვარი, – მშვენიერი მშვენიერია, დიდე-ბული კი მშვენიერის მწვერვალია. მაგრამ ერთი მეორისგან როგორ გაგარჩიოთ?

– ტაქტით, – უპასუხა პეკიუშემ.

– ტაქტი საიდან მოვა?

– გემოვნებიდან.

– რას ნიშნავს გემოვნება?

გემოვნებას განსაზღვრავენ, როგორც გარჩევის, სწრაფი განსჯის განსაკუთრებულ უნარს, რომელიც სხვებზე აღგაძალლებს და გარკვეულ მიმართებებზე გიხელს თვალს.

მოკლედ რომ ვთქვათ, გემოვნება გემოვნებაა, მაგრამ როგორ შევიძინოთ გემოვნება, – ამას კაციშვილი ვერ გეტყვის".

მაგრამ თუკი სერიოზულები ვიქნებით: როგორ ხდება ლიტერატურ-ის შესწავლა? რა მეთოდებმა და ბედისწერის რა დარტყმებმა მოიყვანეს იგი ჩვენამდე? ეს ფუჭი კითხვა ნუ გეგონებათ: ლიტერატურას

მუდამ რამდენადმე ატყვია ყველა თაგსგადახდენილი პროცესი.

ლიტერატურის ისტორია, როგორც ასეთი, არსებობს მხოლოდ XIX საუკუნიდან, რომანტიზმიდან მოკიდებული; იმხანად ისტორიის შესწავლა პატრიოტულ მოვალეობად იქნა მიჩნეული. ის გამოიხატებოდა ეროვნული ლიტერატურის აღნუსხვით და, ზოგჯერ, თუმცა არა ყოველთვის, ეროვნული სიამაყე ზელს უშლიდა ჟამთააღმწერლებს იმის დანახვაში, რომ ამ ლიტერატურაში დროის მთელი მოზრდილი მონაკვეთები აბსოლუტურად ცარიელია. ჩვნენ სახელმძღვანელოებს კიდევ დიდხანს ემჩნეოდა ამ მოძღვრების კვალი, დიდი დარწმუნებით რომ წარმოგვიდგნდა საერთო სურათს იმ მოვლენისა, რომელიც არასდროს ყოფილა ერთიანი: ეს მხოლოდ ეროვნული პათოსის მიერ სასურველის ცუდად დასაბუთებული მტკიცება გახლდათ. ლიტერატურის ამ გაიდეალებულმა ისტორიამ XX საუკუნის გერმანიაში კიდევ ერთხელ სრულიად მოულოდნელი ნაყოფი გამოიღო. მაგრამ XIX საუკუნის დასაწყისში გოეთეს მიერ გამოთქმული ერთი მოსაზრება განსაკუთრებით სიცოცხლისუარიანი და უფრო იღბლიანიც გამოდგა.

"სულ უფრო მეტად ვრწმუნდები იმაში, რომ პოეზია კაცობრიობის საერთო სიმდიდრეა და რომ ის ყველგან და ყოველგამს იჩენს თავს ასობით და ასობით ადამიანში. უბრალოდ, მაკანი სხვაზე ოდნავ უფრო უკეთ გამოთქვამს სათქმელს და სხვაზე უფრო დიდხანს ტივტივებს ზედაპირზე."

შემდეგ, ეკვრმანთან საუბარში, ამბობს:

"ეროვნული ლიტერატურა დღეს უკვე ბევრი ვერაფრის მთქმელია: ახლოვდება მსოფლიო ლიტერატურის ეპოქა და დღეს ყველა უნდა ეცადოს, დააჩქაროს მისი მოსვლა. მაგრამ უცხოურის მარალური შეფასების დროსაც კი მას არ უნდა მივეჯაჭვოთ, როგორც რაღაც განსაკუთრებულს, ერთადერთ ნიმუშად არ უნდა ვაქციოთ, სულ ერთია, ჩინური პოეზია იქნება ეს თუ – სერბული, კალდერონი თუ ნიბელუნგები. თუკი ნიმუში დაგვჭირდა, კვლავაც ძეველ ბერძნებს უნდა მივმართოთ, მათ ქმნილებებში ხომ მუდამ მივაგნებთ ადამიანის მშვენებას. ყოველივე დანარჩენს მხოლოდ ისტორიული თავლასაზრისით უნდა შეეხდოთ და, შეძლებისდაგვარად, მისი სიკეთე გავითავისოთ".

რა შესანიშნავადაც არ უნდა გვეჩენოს ამ გამონათქვამის დასაწყისის, იგივეს ვერ ვიტყვით ნიმუშის ამ მოთხოვნილებაზე, მის მიებაზე ძველბერძნულ ხელოვნებაში და სხვა დანარჩენის მხოლოდ ისტორიული ქუთხით განხილვაზე. ლიტერატურისადმი ამგვარი მოპყრობა, სხვა მსგავს მიღვომებთან ერთად, დრომ თავის უმოწყალო ქურაში გამოა-

ტარა და მათი უბადრუები სახე დაგვანახა. მაგრამ წარსულში, პირველ-წყაროში, ნიმუშის ძიების სურვილი სამომავლოდ რაღაც იდეალის აგების სწრაფვაზე მეტყველებს, – ისეთი იდეალისა, მუდამ მიუღწეველი რომ რჩება.

დღეს არავის მოუგა თავში, მონურად ირწმუნოს ამგვარი ოლიმპიური გამონათქვამები. მაგრამ თუ მათ ახლებურად მოვიაზრებთ, ისინი ჩვენს პორიზონტზე ახალ ადგილს დაიკავებენ. გოთესეული ბერძნები შეიძლება ერთგვარი შიფრის სახით დავინახოთ.

შესედულებათა თუ საზომთა ცვლილება XIX საუკუნის დასასრულამდე ისე ნელა მიმდინარეობდა, რომ გავლენის მოხდენასაც ასწრებდა და მათი საფუძვლიანი გათავისებაც შეიძლებოდა, XX საუკუნეში კი კრიტერიუმები წარმოუდგენელი სისტრაფით ცვლის ერთი მეორეს. ამის ერთ-ერთი მიზეზი უკავშირდება იმას, რითაც იაკობ ბურკჰარტი "შოთლიო ისტორიაზე დაკვირვებებში" საერთო მდგომარეობას ახასიათებს: "ზოგადად, უახლესი პოეზის ბედს განსაზღვრავს მისი გაცნობიერებული ისტორიული კავშირი ყველა დროისა და ხალხის პოეზიასთან...". მაშასადამე, XIX საუკუნის ამ დანატოვარმა, რომელიც შეუძლებელია არ გავეთავისებია, ერთი მხრივ, წინა თაობებთან შედარებით გაგვაძიდრა, მეორე მხრივ კი, ყოველგვარი ასოციაციის წინაშე უფრო დაუცველნი და არამდგრადი გავვხადა. იმიტომ, რომ დღეს არა მხოლოდ ყველა ხალხის პოეზიას ვიცნობთ, თვით აფრიკამდე, არამედ, ასევე – ყველა გრამატიკას, პოეტიკას, რიტორიკას, ესთეტიკას, პოეზიის ყველა კანონიკურ თუ ფორმალურ შესაძლებლობას. ყოველ ლიტერატურულ ფაქტს იმთავითვე მოსდევს თეორიული ნაწილიც, მის ცნობას კი აუცილებელი მოთხოვნაც ახლავს თან, რომელიც ორიენტირს გვაძლევს ან, ყოველ შემთხვევაში, ცდილობს ამის გაკეთებას, ან რაღაც საოცნებო მიმართულებას გვისახავს, რომელიც სინამდვილისგან იმდენად შორს არის, რომ ხელს უშლის ლიტერატურის განვითარებას ან სულაც გადალახავს მას.

ყველას გვსურს ლიტერატურის დასაბუთება, ანდა ლიტერატურის მეშვეობით გვსურს რაღაცის დამტკიცება. ფილოსოფია, ფსიქიატრია თუ სხვა დარგები გამუდმებით იშველიებენ ლიტერატურას, სურთ გამოსძალონ კანონზომიერებები, გარემოებები თუ აღიარებები, რომლებსაც ის – რადგან არავის მხარეზე არ არის – დღეს დამყოლად გვაწვდის, ხგალ კი თავდაყირა აყენებს. უკვე რახანია მივწიოთ, რომ ლიტერატურის ისტორიკოსები დროის ლოდებად ამსხვრევენ მის სხულს, ყოფენ უძველეს, შუა საუკუნეებისა და ახალი დროის ლიტერატურის განვითარებას ან

ატურად. ლიტერატურული კრიტიკა და ფილოსოფიური ლიტერატურათმცოდნეობა მასში მეტაფიზიკურ და ეთიკურ პრობლემებს დაეძებს, – მაგრამ ლიტერატურათმცოდნეობამ ესეც არ იქმარა და ისეთ დარგებს დაუმევობრდა, როგორებიც არის სოციოლოგია, ფსიქოანალიზი, ხელოგიზმის ისტორია, – ასეთნაირად გაიფართოვა ასპარეზი. ლიტერატურაში გამოყოფენ სტილისტურ პერიოდებს; მათი არსის წარმოჩენას ლამბენ და მათგან ექსისტენციალურ ამოგებას ელიან. და რაკიდა ამ საგიუეთის მიმოსახილად მწერალს დეტალური ცოდნა არ ჰყოფნის, ნება მიბოძეთ, ჩვენს დიდ მეცნიერს დავესესხო. ერნსტ რობერტ კურციუსი თავისი წიგნის "ევროპული ლიტერატურა და ლათინური შუა საუკუნეები" შესავალში წერს თანამედროვე ლიტერატურათმცოდნეობისა და მისი ზოგიერთი მიმართულების შესახებ:

"მას "სულის ისტორიაზე" აქვს პრეტენზია. ის მიმართულება, ხელოვნების ისტორიას რომ ეყრდნობა, "ხელოვნებათა მიერ ერთურთის განათების" უაღრესად საეჭვო პრინციპს იყენებს, რითაც მოვლენათა ურთიერთმიმართების ყოვლად დილეტანტურ გაბუნდოვნებას აღწევს. განაგრძობს იმით, რომ ლიტერატურაზე გადააქვს ერთურთის მონაცელე ეპოქების დაყოფა სტილის მიხედვით, რაც ხელოვნების ისტორიაშია დამკვიდრებული. ამგვარად, ვაღებულობთ ლიტერატურულ რომანტიზმს, კონიკას, რენესანსს, ბაროკოსა და ა. შ. ვიდრე იმპრესიონიზმებსარესიონიზმამდე. თითოეულ ეპოქას თავს ახვევნებ განსაზღვრულ "არსებობა" და ასახლებენ შესაბამისი ტიპის "ადამიანით". "გოთურმა ადამიანმა" (რომელსაც ჰუიცინგამ "პრეგოთური" ამხანაგიც მიუჩინა) უდიდეს პოპულარობას მიაღწია, მაგრამ მას არც "ბაროკოს ადამიანი" ჩამორჩენია. გოთიკისა თუ ბაროკოს "არსებობა" შესახებ გამოთქმულია ძალზე ღრმა მოსაზღებები, რომლებიც, თავისთავად ცხადია, ერთურთის, ცოტა არ იყოს, ეწინააღმდეგება. შექსპირი რენესანსს ეკუთვნის თუ ბაროკოს? იმპრესიონისტია ბოლოერი? ექსპრესიონისტია გეორგგი? ჭარბი სულიერი ძალებია დახარჯული ამგვარი პრობლემების გადასაჭრელად. სტილისტურ პერიოდებს მოსდევს ვიოლფლინის ხელოვნებათმცოდნეობითი "ძირეული ცნებები". აქ ლაპარაკია "ლია" და "დახურულ" ფორმებზე. გამოდის, რომ გოეთეს "ფაუსტი" ლიაა, ვალერისი კი – დახურული? მტკიფნეული საკითხია: ნუთუ მართლაც არსებობს "შემბოჭავი" და "გამათავისუფლებელი" საუკუნეების კანონზომიერი მონაცელეობა (რომელთაგან ყოველი თავ-თავისი "სეპულარული სულით" არის აღჭურვილი), როგორც ამას დიდი შემართებითა და ისტორიული თვალსაჩინობით ამტკიცებს კარლ ოელი? ახალ დროში ლუწი საუკუ

ნეები "გამათავისუფლებელია" (XIV, XVI, XVIII და, როგორც ჩანს, XX), კენტი კი – "შემბოჭავი" (XIII, XV, XVII, XIX) და ასე შემდეგ ad infinitum*".

კურციუსი განაგრძობს:

"თანამედროვე ლიტერატურათმცოდნება – ვგულისხმობ უკანასკნელ ორმოცდათ წელიწადს – სრული ფანტომია".

არ ვიცი, დღესაც, თხუთმეტი წლის შემდეგ, იმავე მდგომარეობაში თუ ვიმყოფებით. იმედია, არ! ერთი კი ცხადია: ლიტერატურასთან დამოკიდებულებაში ოპტიმიზმს ძალა გამოედია, რადგან პესიმიზმს თვით მისი მატიანეც კი არ დაუზოგავს. მისი ერთ-ერთი პირველი თხზულების სათაურია "გერმანელთა ეროვნული პოეტური ლიტერატურის ისტორია", ერთ-ერთ უკანასკნელს კი "ლიტერატურის ტრაგიკული ისტორია" ეწოდება. მაგრამ რად უსხელტება ლიტერატურა თავის მკვლევრებს, რად ვერ ვიხელთებთ მას ისე, როგორც ამას ვისურვებდთ? იქნებ, საქმე მხოლოდ მკვლევრებსა და კრიტიკაში არ იყოს?! მათი განსაზღვრებების ურთიერთგამომრიცხაობა მხოლოდ მათი ბრალი არ უნდა იყოს. ამას რაღაც სხვა მიზეზიც უნდა ჰქონდეს, საერთო რომ არაფერი აქვს ჩვენსა და ჩვენი დროის ცვალებად აგებულებასთან.

ისეთი უპრეტენდიონი და გულუბრყვილონი რომ ვიყოთ, როგორც საბრალო სულელი ბუვარი და პეიოუშე არიან, – ზოგჯერ კი მართლაც სწორედ ასეთები ვართ, – მაშინ გამოვა, რომ სხვას არაფერს ვაკეთებთ, მხოლოდ ერთ რომელიმე საგანს ვიღებთ ხელში და კვლავაც ძირს ვაგდებთ, და ეს – ყოვლისმომცველი უპიროვნო ხარხარის ფონზე, რომლის ქვეშ თვითონაც ვიმარხებით და – ჩვენი ლიტერატურაც.

და მაინც, ხოტბა უნდა შევასხათ ლიტერატურას, რომელმაც თავადაც არ უწყის, რას წარმოადგენს, მხოლოდ ერთ რამედ გვიჩვენებს თავს: ათასმაგ, მრავალათასწლიან ამბოხად მდაბიო მეტყველების წინააღმდეგ – რადგან ცხოველებაში რასაც ვლაპარაკობთ, მდაბიო მეტყველებაა, – რომელსაც ის საკუთარ უტოპიურ მეტყველებას უპირისპირებს; იმიტომ უნდა შევასხათ ხოტბა, რომ, თუმცა დროსა და მის მდაბიო ენაზე მიჯაჭვული, ნახევარი მანძილით მაინც გასცილდა მას და ნანატრ მიზანს მიუახლოვდა: ამიტომაც არის ლიტერატურა ადამიანთა ერთადერთი დიდება და იმედი. მისი ყველაზე უხეში თუ ყველაზე

* "უსასრულობამდე" (ლათ.).

გადაპრანჭული ნიმუშებიც კი წილნაყარია იმ საოცნებო მეტყველებასთან, რომლის სატიც შევიქმნით; მისი თითოეული სიტყვა, თითოეული სინტაქსური ერთეული, პაუზა, პუნქტუაციური ნიშანი, მეტაფორა თუ სიმბოლო თვითგამოხატვის მარად მიუწვდომელი იდეალისკენ გადადგმული პარატინა ნაბიჯია.

ენციკლოპედია გვამცნობს: "ლიტერატურა არის სულიერი შემოქმედების წერილობითი გადმოცემების ერთობლიობა". მაგრამ ეს ერთობლიობა შემთხვევითი და წყვეტილია და მასში სული მხოლოდ წერილობით როდი იჩენს თავს. თუკი ჩვენს პროექტორებს გამოვთიშვით და ყველა სინათლეს ჩავაქრობთ, სიბნელეში საკუთარ ნებაზე მიშვებული ლიტერატურა კვლავ დაგვანახებს საკუთარ ნათებას, მის ჰეშმარიტ ქმნილებებს დაუბრუნდებათ მათი მარად ახალი და ამაღლვებელი გამოსხივება. ეს მოედვარე ქმნილებები ადგილ-ადგილ მკვდარია, ისინი ნამსხვრევებია ენის ხორცშესხმის, ადამიანისა და სამყაროს ცვალებადი არსის მოხელოთების ახდენილი ოცნებისა. რასაც ხელოვნების სრულყოფილებას ვუწოდებთ, დაუსრულებლის ახალ-ახალ მოძალებას ათავისუფლებს.

და რადგან ის თავისუფალია და კვლავაც მოქმედებს, მწერლებს აღარ აშინებთ ის დიადი, მათი კალმიდან რომ გამოდის, — არადა, მართლა დიადის, მიუღწევადისა და შეუცნობლისა წესით უნდა შეშინებოდათ. შიში მართებდათ მაშინაც, მათი ქმედება საფეხურებად ერთმანეთის მონაცვლე მიღწევებს რომ შეადგენდეს, რომელსაც ხვალ ახალი მიღწევა გააბათილებდა. მაგრამ ლიტერატურაში არ არსებობს დროითი საზღვრები, არ არსებობს ჩამორჩენა და გასწრება. მთებედავად ამისა, აწმყოს თვალით დანახული ლიტერატურა მხოლოდ მძლავრი დიდებული წარსულია, რომლის წინაშეც აწმყო იმთავითვე განწირულია დასამარცხებლად. ეს წარსული ყველა მწერლის ფარულ ტანჯვად ქცეულა, რადგან ისინი საკუთარ თავსაც და თანამედროვებსაც არარაობად თვლიან.

რობერტ მუზილის დღიურში ვწვდებით ერთ უაღრესად გულწრფელ ჩანაწერს, სადაც ის აღიარებს, რომ ღრმად მხოლოდ ერთი-ორი მწერალი გაითავისა, ასახელებს დოსტოევსკის, ფლობერს, მაგრამ მათ შორის არ არის არც ერთი მისი თანამედროვე. ამ ავტორებისგან მას ოციდან ას წლამდე დრო აშორებს. თუკი ამ გმონათქვაშს ცოტაოდენ პატივმოყარეობას ჩამოვაცილებთ, რომელიც მასში უეჭველად მონაწილეობს, დაგვრჩება თანამედროვეობის საოცრად საღი და ობიექტური მოუღებლობა. სხვაგან მუზილი შენიშნავს: "ვინ რას წარმოადგენს

დღესდღეობით?! – აი, ასე პესიმისტურად ვუყურებ მთელ თანამედროვე მწერლობას ჩემი ჩათვლით". შემდეგ: "ამასთან, საშუალო დონე საკმარისად მაღალია. მიზეზი: უკავშირდება "მხსნელის" მოლოდინს". მაგრამ ისიც, ვისაც მოელოდ იდეალია, ეს მუზიკს თავადაც ახსენდება:

"ვირგილიუსი, დანტე, პომეროსი გვერდზე გადავდოთ... მათ სიყვარულს ერთგვარი ილუზია და მათი სამყაროთი მონუსტულობა სჭირდება... მაგრამ წარმოიდგინე, ბალზაკი, სტენდალი და ა. შ. დღეს ცოცხლები რომ იყვნენ და "კოლეგებად" რომ მერგებოდნენ. რა ზიზღით შევხედავდი ამ ვაი-მწერლებსა და მათ ნაჯღაბნს! მათი წარმოსახვითი სამყაროები სრულიად აუტანელი იქნებოდა გარკვეული დროითი და სივრცობრივი დისტანციის გარეშე. მაშ, ისინიც მივათვალოთ თუ გამოვრიცხოთ? რა პრობლემა უკავშირდება იმას, რომ წინა ეპოქის ამა თუ იმ ხელოვანის გავლენა ნელდება, როცა მას მის ეპოქასთან ერთად ვთავისებთ?".

ამ შენიშვას სათაურად აწერია "ლიტერატურის უტოპის შესახებ". მუზილთან აქა-იქ სხვაგანაც შევხვდებით სიტყვებს "უტოპია", "უტოპიური" ლიტერატურასა და მწერლის არსებობასთან მიმართებაში; თუმცა, თავისი მოსაზრებები ბოლომდე არ გამოუთქვამს, მხოლოდ ტერმინი დაგვიტოვა, რომელსაც დღეს დავესესხე.

მწერლებს რომ ეყრდნობა და თავი უტოპიურ არსებებად აღიარონ, მაშინ აღარ შეაფარებენ თავს ამ მართლაც უტოპიურ, ორაზროვან ქვეყანას, რასაც კულტურას, ერს და ასე შემდეგ უწოდებენ და რის ფარგლებშიც საპატიო ადგილისთვის იძრძვიან. ამ ოდესალაც ნორმალურ მდგომარეობას, მგონი, უკვე თომას მანისა და ჰოფმანსთალისთვისაც დაეკარგა ბუნებრიობა, მათი სასოწარკვეთილების მიზეზად ქცეულიყო.

მაგრამ ოდესმე იყო კი ეს ბუნებრივი? განა, კულტურის ეს უტოპია, საბედნიეროდ, მუდამ არ შეიცავდა სპეტაკ უტოპიურ ელემენტს იმ გეზის სახით, რომელსაც მაშინ დავადგებით, როცა ჩვენი კულტურა უკვე სადღესასწაულოდაც კი ვერ შეინარჩუნებს თავის ნამდვილ სახეს, როცა პოეზიას "ერის სულიერ საგანძურად" აღარ ჩათვლიან, – ეს დღეს უკვე შეუძლებლად იქცა, – როცა ის იძულებული იქნება ჩვენი ქვეყნების სულიერებისგან დაცლილ სივრცეს შინაგანი ემიგრაციიდან მიაწვდინოს ხმა. მაგრამ ამას ხომ მაინც ვერავინ წაგვართმევს: უნდა შევერკინოთ მდაბიო მეტყველებას, მის მორჯულებას ვეცადოთ. მას არასდროს უბატონია ჩვენზე, მხოლოდ ჩვენს წარმოსახვაზე, მაგრამ

დღეს უნებლიერ ვცდილობთ მის მიბაძვას. არსებობს მიბაძვა ცუდი გაგებით, — მას არ ვგულისხმობ, — და არსებობს იაკობ ბურკპარტის მიერ ნაგულისხმები მიბაძვა, რომელსაც დღევანდელი კრიტიკა მიმართავს, ეს არის ბედისწერათა გადაძახილი: არც მას ვგულისხმობ. მე სწორედ იმ ენისაღმი მიბაძვას ვგულისხმობ, რომელსაც ჩვენი წარმოსახვა ამაოდ ესწრაფის. ჩვენ მას ვიხელთებთ მხოლოდ პოეტურ ფრაგმენტთა სახით, ის ხორცს ისხამს ცალკეულ პწკარში თუ სცენაში, და მაშინ შვებით ვხვდებით, რომ სათქმელის გამოთქმა შევძელით.

წერა უნდა განვაგრძოთ.

რა თქმა უნდა, მომავალშიც გაგვტანჯავს ეს გაურკვეველი სიტყვა "ლიტერატურა", კვლავაც შევაკლავთ თავს იმის ძიებას, თუ რას წარმოადგენს იგი და წესით რას უნდა წარმოადგენდეს; კვლავაც დაგვწყდება გული ჩვენი კრიტიკული იარაღების მოუქნელობის გამო, რადგან ლიტერატურა მუდამ დაუსხლტება ჩვენს მიერ დაგებულ მახეს. მაგრამ ეს ჩვენივე სასიკეთოდ ხდება და ამის გამო მაღლიერნი უნდა ვიყოთ: კიდევ კარგი, რომ ხელიდან გვისხლტება, რომ ცოცხალი და მოუხელთებელი რჩება და რომ ჩვენი სიცოცხლე გადაეხლაროება მისას იმ იშვიათ წუთებში, როცა მისი სუნთქვა ჩვენსას ერწყმის. ლიტერატურა, როგორც უტოპია... მწერლის უტოპიური არსებობა... ნაწარმოების უტოპიური წინაპირობები...

თუკი ოდესმე შევძლებთ იმ შეკითხვების სწორ ფორმულირებას, ამ სამწერტილებს ბუნებრივად რომ უნდა მოსდევდეს, მაშინ იქნებ ლიტერატურის ისტორიის — და მასთან ერთად ჩვენი საკუთარი ისტორიის — ხელახლა გადაწერაც შევძლოთ. მაგრამ იმ მწერალს, ვინც იმთავითვე იმაღლება ამ ჯერაც დაუწერელი ისტორიის მიღმა, თითქმის არასდროს გააჩნია ამისთვის საჭირო სიტყვები, ის რაღაც საიდუმლო შეთანხმების იმედად ცხოვრობს. ამიტომაც, ნება მიბოძეთ, ჩემი გამოსკლა ერთი პოეტის სიტყვებით დავასრულო, ჩემს მოსაზრებებს, მგონი, ზუსტად რომ ესადაგება: ეს სიტყვები ფრანგ პოეტს, რენ შარს, ეკუთვნის:

"ყველა მტკიცებულების შსხვრევას პოეტი მომავლისადმი მიმართული მისალმებით პასუხობს".

თქმალი და უთქმალი ლუდვიგ ვიტგენშტაინის ფილოსოფია

(რადიოსისე)

ხედი:

- I მოსაუბრე
- II მოსაუბრე
- ციტატების წარმომთქმელი (ვიტგენშტაინი)
კრიტიკოსი

ვიტგენშტაინი: "სამყარო არის ყველაფერი, რაც ფაქტია". "სამყარო არის ფაქტების ერთობლიობა". "სამყარო განსაზღვრულია ფაქტებით და იმით, რომ ყველა ეს ფაქტი არსებობს".

I მოსაუბრე: ასე იწყება ლუდვიგ ვიტგენშტაინის "Tractatus logico-philosophicus" - არც ისე დიდი მოცულობის ფილოსოფიური ნაშრომი, რომელიც 1921 წელს გამოიცა ვენაში. მისი შეკუმშული, მიუდგომელი ენა მაშინვე თვალში ეცემა ყველას, ვინც მასზე მუშაობას შეუდგება. თვალში საცემი კი ის არის, რომ ეს სისტემურად აგებული ფილოსოფიური ნაშრომი კი არ არის, არამედ, თავისუფლად ურთიერთ-მონაცემელი, დანიმტრილი აფორიზმებისაგან შედგება. ავტორი ხშირად ბოლომდე არ ამბობს სათქმელს, თითქმის არც კი გვეხმარება ერთი აზრიდან მეორეზე გადასვლისას. ამიტომაც, მისი პრეციზიული ფორ-მულირებების მიუხედავად, ამ ტრაქტატს ხშირად ბნელ, ეზოთერულ წიგნს უწოდებდნენ, რომელიც მხოლოდ ზიარებულთათვის, მაშასადამე, სპეციალისტებისთვის იყო მისაწვდომი. მაგრამ გვვერა, რომ ფილოსოფი-ითა და თანამედროვე მეცნიერებებით დაინტერესებულთათვის ის ძალიან აუცილებელი და მნიშვნელოვანი წიგნია და შეუძლია, სამყაროს სწორი ხედვა გვასწავლოს.

II მოსაუბრე: "ტრაქტატის" პირველივე წინადადებაში ჩანს ვიტ-გენშტაინის ამოსავალი პოზიცია. იგი სამყაროზე ისე ლაპარაკობს, როგორც ფაქტების ერთობლიობაზე. ფილოსოფიური თვალსაზრისით ეს სავსებით არაკრიტიკული, მარტივი დებულებაა, რასაც თავის ინგ-ლისელ მეგობარს, ფილოსოფიოს ბერტრან რასელს დაესქსხა. რასელიც იმ თეზისიდან ამოდის, რომ სამყარო ერთმანეთისგან სავსებით დამოუკიდე-ბელი ფაქტებისგან შედგება და სამყარო ფაქტების ერთობლიობის გარეშე – არარა. ამიტომაც, როცა ჩვენ ვცდილობთ, შევიმუნოთ

სამყარო – როგორც ერთმანეთისგან სრულიად დამოუკიდებელი ფაქტების ანარეკლი – ყოველთვის მხოლოდ ფრაგმენტულად ვახერხებთ მის აღქმას.

I მოსაზღვრე: მავრამ ჩვენ ჩვენს შემეცნებას (Erkenntnis) ხშირად ზოგად წინადაღებებში ვაქცევთ ხოლმე. შევგვიძლია, მაგალითად, ვთქვათ – "ყველა ადამიანი მოკვდავია".

II მოსაზღვრე: თუკი ამ "ზოგად" წინადაღებას ზუსტად შევამოწმებთ, აღმოვაჩნთ, რომ მას იგივე მნიშვნელობა აქვს, როგორიც, ვთქვათ, ამ გამოთქმებს – "პეტერი მოკვდავია" და "ჰანსი მოკვდავია". ხოლო "და"-ს (und), რომელიც ამ ორივე ცალკეულ გამოთქმას ერთმანეთთან აკავშირებს, ის ფუნქცია აკისრია, რომ უზრუნველყოს ზოგადი წინადაღების – "ყოველი ადამიანი მოკვდავია" – ჭეშმარიტება. ზოგადი ჭეშმარიტება, რომელიც გვვინაა, რომ მოვიპოვთ, მხოლოდ განისაზღვრება ორივე ცალკეული გამოთქმის – "პეტერი მოკვდავია" და "ჰანსი მოკვდავია" – ჭეშმარიტებით, თუმცა, ახალი, ზოგადი ჭეშმარიტება მაინც არ იქმნება. ლოგიკის ეს პატარა, უზნებელი მაგალითი გვიჩვენებს, რომ ლოგიკა – სიტყვასიტყვით და ბანალურად გაგებული – სრულიად არაფერს გვეუპნება. მას, ვიტგნერშტაინის ენაზე რომ ვილაპარაკოთ, წმინდად ტავტოლოგიური ხასიათი აქვს. ყველა მისი გამონათქვამი ცარიელია და ამ გამონათქვამებს არ შეუძლია აგვიხსნას სინამდვილე.

I მოსაზღვრე: სინამდვილეს, ფაქტების ერთობლიობას, საბუნების-მეტყველო მეცნიერებანი შეისწავლიან. ისინი აღწერენ ფაქტებს და შემცნებებს გადმოვცემენ. ფილოსოფია კი, რომელიც ბუნებისმეტყველება არ არის, ისევე როგორც ლოგიკა, მისი ხელსაწყოც, ვერაფერს გვასწავლის სინამდვილეზე, რადგან ყველა წინადაღება, რომელიც სინამდვილეს ეხება, ბუნებისმეტყველებიდან მოდის, ხოლო განმაზოვადებელ წინადაღებებს, რომელთაც ტრადიციულ ფილოსოფიაში ვხვდებით, როგორიცაა, მაგალითად, ზემოთ თქმული – "ყველა ადამიანი მოკვდავია", აზრი მხოლოდ იმიტომ აქვს, რომ ემპირიულ წინადაღებებს ეყრდნობა და რამე ახალ, სპეციფიკურ ფილოსოფიურ შემეცნებას არ გადმოგვცემს.

პრიტიპოსი: თუკი ფილოსოფიას უნარი არ შესწევს, უზრუნველყოს შემეცნება, თუკი ეს მხოლოდ საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებს შეუძლია, მაშინ, საერთოდ, რისი შემძლეა ფილოსოფია?

I მოსაზღვრე: მას, როგორც საბუნებისმეტყველო პრინციპების "ლოგიკურ ანალიზს", მათი ერთგვარი კონტროლი ევალება; მას შეუძლია შეცდომის სათავეებს მიაკვლიოს და აღმოფხვრას. მაგრამ სი-

ნამდვილის დამუშავება მან მთლიანად უნდა დაუთმოს საბუნების-მეტყველო მეცნიერებებს. სინამდვილის კვლევის გადამოწმება საბუნების-მეტყველო სპეციალობებისათვის, რაც *de facto* უკვე დიდი ხნის წინ განხორციელდა, ამ სახით პირველად დასტურდება გერმანულ ფილოსოფიაში.

II მოსაზღვრე: ვიტგენშტაინის ფილოსოფიური განსჯა (philosophieren), "ლოგიკური ანალიზი", არც ისე ახალია, როგორც გვეჩვენება. მასში მაინც ვპოულობთ რაციონალიზმისა და ემპირიზმის ანალიტიკურ მეთოდს; მეთოდს, რომელიც თითქმის ისევე ძველია, როგორც თავად ფილოსოფია და თუ ის გერმანულ ფილოსოფიაში დავიწყებას მიეცა, ამაში XX საუკუნეს მიუძღვის ბრალი. ფიზტეს, შელინგის და ჰეგელის სისტემებმა სავსებით განდევნებს იყო, სანამ XX საუკუნეში ახალი ფორმით არ აღდგა და ნეოპოზიტივიზმის სახით არ დამკვიდრდა უახლესი ფილოსოფიის ისტორიაში, თუნდაც ხელახლა, ნაწილობრივ რომ აღიძრა ვიტგენშტაინის მიერ. ამ come back-ის ნამდვილი მიზეზი მათემატიკასა და ლოგიკაში მომხდარი რევოლუცია იყო, როცა გასული საუკუნის მიწურულს, ამ სფეროებში ანაზღად ხელახლა აღმოჩნდა, რაოდენ ნაყოფიერი იყო ანალიტიკური მეთოდი. აღმოჩნდა, რომ მათემატიკაში, ისევე როგორც ლოგიკაში, ვლინდება ე. წ. პარადოქსები (Paradoxien), რომლებიც ამ ორივე დისციპლინის საფუძვლებს არყენს. თუმცადა ზოგიერთი ლოგიკური პარადოქსი უკვე ანტიკურობაშივე იყო ცნობილი. მრავალმა ჩვენგანმა იცის მატყუარას ამბავი: კრეტელი ეპიმენიდე ამბობს, რომ "ყველა კრეტელი იტყუება". ახლა კი მათემატიკაშიც მიაკვლიერს პარადოქსებს, რომლებიც ბევრად უფრო საგანგაშო ჩანდა, ვინაიდან მათემატიკის მთელ რიგ სფეროებს გაუქმებით დაემუქრა. და თუ ეს პარადოქსები საფრთხეს უქადდა ლოგიკას და მათემატიკას, მაშასადამე, ჩვენი ასახვის სისტემას – ანუ უფართოესი აზრით, ჩვენს ენას – იგივე საფრთხე დაემუქრა და ერთ ან ორ წინადადებას კი არა, მთელ ენას. რა უნდა ეღონათ? როგორ შეიძლებოდა ამ პრობლემების – ამ ძირეული პრობლემების – გადაჭრა?

I მოსაზღვრე: ფილოსოფოსები, რომლებიც ლოგიკაზე მუშაობას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ – ბერტრან რასელი ინგლისში და ნეოპოზიტივისტები ვენაში – ახლომდებარე, მაგრამ სრულიად ახალ აზრამდე მივიდნენ; ამ პარადოქსების მიზეზი იმაში უნდა მდგომარეობდეს, რომ საუკუნეების განმავლობაში, ფილოსოფიაში – და ამგვარად ჩვენს ენაშიც – ისეთ წინადადებებს ვიყენებდით, რომლებსაც,

თითქოსდა აზრი პქონდა, სინამდვილეში კი, არანაირი აზრი არ გააჩნდა; და რომ ჩვენ ვერც კი შევნიშნეთ, მაგრამ ჩვენივე ენის მისტიფიკაციის მსხვერპლი გავხდით, რადგან ბრმად ვენდობოდით მას. თუმცა უკვე პლატონი და მის შემდგომ სხვა ფილოსოფოსებიც ცდილობდნენ, ანალიტიკური მეთოდის საშუალებით შეემოწმებინათ წინადადებების ჭეშმარიტება. დეკარტემ, როგორც ცნობილია, ისიც კი დაასკვნა, რომ ყოველი წინადადება, რომლის ჭეშმარიტებაც გონებით ასხლუტურად განჭვრეტადი არ იქნებოდა, ყალბად მიეჩნიათ. მაგრამ არასდროს არავის დაუსვამს კითხვა, უკვე უაზრო ხომ არ იყო ზოგიერთი საკითხის დასმა (Fragestellung).

II მოსაზღვრე: ამგვარად, ვიტგენშტაინთან და მასთან ახლომდგომ ნეოპოზიტივისტებთან ფილოსოფიური განსჯის წინა პლანზე წინადადებებისა და საკითხთა დასმის კვლევა ინაცვლებს და ეს უფრო მნიშვნელოვანი ხდება, ვიდრე კითხვა ჭეშმარიტების შესახებ. დაფარული უაზრობა – ენაში დაფარული უაზრობა – ერთხელ მაინც უნდა გამოეკვლიათ საფუძვლიანად. და უნდობლობა უცებ ისე გაიზარდა, რომ მორიც შლიქმა, ვენის სკოლის ერთ-ერთმა წამყვანმა მოაზროვნებმ, ერთხელ წამოიძახა: – დღეს ფილოსოფოსებს ის კი არ აშინებთ, რომ ფილოსოფიის წინაშე მდგარი პრობლემების გადაჭრა არ შეუძლიათ, არამედ ის, რომ ფილოსოფია ვერასოდეს აქცევს მათ ნამდვილ პრობლემებად; ფილოსოფიის პრობლემათა უმრავლესობა ხომ დღეს ფსევდოპრობლემებად არის მიჩნეული.

I მოსაზღვრე: რადგანაც ფილოსოფიური სიძნელეების ძირი ენაში აღმოაჩინეს, გასაგები ხდება, რატომ შეიცავს ვიტგენშტაინის ნაშრომი ენის თეორიას. ის გვიჩვენებს, თუ როგორ შეგვიძლია "ავსახოთ" სამყარო სწორი და აზრიანი წინადადებებით, როგორ შეგვიძლია "ვილაპარაკოთ" სამყაროზე და რისი შემძლეა ფილოსოფია, როგორც სამყაროზე ჩვენი "ლაპარაკის" კრიტიკა. ამასთან ვიტგენშტაინს უნდა "ტრაქტატი" დაერქმია თავისი პირველი წიგნისთვის, რადგანაც სურდა, იურიდიული აზრით, ფილოსოფიისა და ჩვენი ფილოსოფიური მეტყველების შესახებ დაეწყო "მოსმენა". შესაგალში ის წერს:

ვიტგენშტაინი: "წიგნი განიხილავს ფილოსოფიურ პრობლემებს და, ჩემი ღრმა რწმენით, გვიჩვენებს, რომ ამ პრობლემათა წამოჭრა ჩვენი ენის ლოგიკის ვერგაგებაზეა დაფუძნებული".

I მოსაზღვრე: ამგვარად, ვიტგენშტაინისთვის მისი ფილოსოფიის ბუნებრივ ამოსავალ წერტილად იქცა ლოგიკის კვლევა, რადგან "ტრაქტატის" ერთი აფორიზმი ამბობს:

ვიტგენშტაინი: "ლოგიკის მიღმა ყველაფერი შემთხვევითობაა (Zufall)".

I მოსაზღვრე: ხოლო შემთხვევითობა უნდა იყოს ყველაფერი ის, რაც ლოგიკის მიღმაა, რადგან სამყარო ლოგიკით არის აღსავსე.

ვიტგენშტაინი: "...სამყაროს საზღვრები ლოგიკის საზღვრები-ცაა".

II მოსაზღვრე: ვცადოთ და მივყვეთ ამ აზრის დინებას; ვიტგენშტაინი ლაპარაკობს სამყაროზე, რომლის საგნებთან (Gegenstände) და ვითარებებთანაც (Sachverhalten) გვაქვს საქმე. ეს ერთი სამყარო და მისი ვითარებები ჩვენ მიერ იმ წინადადებებში აისახება, რომელთა შემოწმება შესაძლებელია —

I მოსაზღვრე: კერძოდ საბუნებისმეტყველო წინადადებებში —

II მოსაზღვრე: ხოლო სხვაგან დასტენს, რომ მიუხედავად ამისა, იმის უნარიც შეგვწევს, რომ ჩვენი წინადადებებით მოელი სინამდვილე ავსახოთ.

I მოსაზღვრე: ყოველთვის ის მეცნიერებები იგულისხმება, რომლებიც სინამდვილეს იკვლევს და მას ამა თუ იმ ასახვის სისტემაში აქცევს.

პრიტიკოსი: ამის შემდეგ, რა აიძულებს ვიტგენშტაინს "სამყაროს საზღვრებზე" ილაპარაკოს?

I მოსაზღვრე: ის მხოლოდ ერთი ნაბიჯით იხევს უკან და ამბობს, რომ ჩვენ ერთი რამის ასახვა არ შეგვიძლია, კერძოდ კი იმის, რაც სინამდვილესთან აქვს საერთო ჩვენს წინადადებებს, რომლებიც სინამდვილეს ასახავენ.

II მოსაზღვრე: ამით იგი ძალზე უცნაურ ფენომენს ეხება, რაზეც ჩვენ ყოველდღიურ და მეცნიერულ პრაქტიკაში, არასოდეს გვიფიქრია. მაგალითად, ერთი წინადადებით ბუნების ერთ კონკრეტულ მოვლენას ავსახავთ — "წვიმს" — ან ბუნებისმეტყველებაში, რომელიმე ფორმულით გამოვხატავთ ეგრეთ წოდებულ ბუნების კანონს, როგორიცაა, ვთქვათ, მიზიდულობის კანონი. ყოველდღიურ მეტყველებაში წინადადებები, ისევე, როგორც მათემატიკური ფორმულები, სინამდვილეს ასახავენ, მიუხედავად იმისა, რომ სულ არაფერი ესაქმებათ ამ სინამდვილესთან. ისინი მხოლოდ ნიშნებია, რაღაცას რომ აღნიშნავნ ისე, რომ არაფრით უკავშირდებიან აღნიშნულს და მათნც როგორ ვახერხებოთ ამ ნიშნებით — უფართოესი აზრით კი, ჩვენი ენით — ოპერირებას, აი, ეს არის საკითხავი!

I მოსაზღვრე: ვიტგენშტაინი ამ კითხვას ასე პასუხობს: ლოგიკური

ფორმაა ის, რაც საერთო უნდა იყოს ორივესთვის, რადგან წინააღმდეგ შემთხვევაში წინადაღებებს საერთოდ აღარ შეეძლებოდათ სინამდგილის ასახვა. ასევე, ლოგიკური ფორმაა ის "საზღვარი", რომლის შესახებაც ცოტა ხნის წინ გვეკითხებოდა ჩვენი კრიტიკოსი, რადგან ის, მართალია, შესაძლებელს ხდის ასახვას (Darstellung), მაგრამ თავად მისი ასახვა შესაძლებელი აღარ არის. მასში ვლინდება რაღაც ისეთი, რაც სინამდვილის საზღვრებს სცილდება. მაშასადამე, იგი იძლენად სცილდება სინამდვილის საზღვრებს, რამდენადაც ის რაღაც თავს იჩენს ლოგიკურ ფორმაში, რაც ჩვენთვის მოუაზრებადია (undenkbar), და რაკი მოუაზრებადია, თავის შესახებ ლაპარაკსაც გამორიცხავს.

ვიტგენშტაინი: "რისი მოაზრებაც არ შეგვიძლია, იმას ვერც მოვაიზრებთ; მაშასადამე, ჩვენ ვერ ვატყვით, თუ რას ვერ მოვაიზრებთ".

I მოსაზბრება: ასეთ ფორმულირებას აძლევს ვიტგენშტაინი იმ "ზღვრულ სიტუაციას" (Grenzsituation), რომელიც სინამდვილის ასახვისას წამოიჭრება მეცნიერების წინაშე. და განხილვაში, ანდა "მოსმენაში" – "ლოგიკურ-ფილოსოფიურ ტრაქტატში" – იგი იკვლევს თქმად (sagbar) წინადაღებებს და გაჩერებებს იმ პირობებს, რა პირობებშიც წინადაღები თქმადი, ანუ "აზრიანი" (sinnvoll). იგი ამ წინადაღებებს სინამდვილის "მოდელებს" უწოდებს.

II მოსაზბრება: გამოთქმას "მოდელი", სხვათა შორის, ფიზიკაშიც გხვდებით, როცა, მაგალითად, ლაპარაკია ატომის მოდელზე: ფიზიკაშიც ეს გამოთქმა აირჩიეს, რათა გაერკვიათ, რომ ატომის აღწერილობას (Beschreibung) არაფერი აქვს საერთო თვითონ ატომთან და რომ ასახვას და მის მიერ შეუცნობელ სინამდვილეს – როგორც ვიტგენშტაინი იტყოდა – მხოლოდ ლოგიკური ფორმა გვატყობინებს (korrespondieren).

I მოსაზბრება: მაგრამ კიდევ ერთხელ გავიხსენოთ ვიტგენშტაინის თეზა, რომ ლოგიკური ფორმა, რომლის დახმარებითაც სამყაროს ვითარებების აღწერა შეგვიძლია, თავად არ მიეკუთვნება სამყაროს ვითარებებს, მისი დახმარებით შესაძლებელია აზრიანად ითქვას რაღაც, მაგრამ ის თქმადის საზღვარია და სამყაროს საზღვარს ემთხვევა –

II მოსაზბრება: თუმცა არა საერთოდ სინამდვილის საზღვარს.
I მოსაზბრება: და "ჩემი სამყაროს საზღვარი" "ჩემი ენის საზღვარი" ნიშნავს, იმიტომ, რომ ჩვენ მხოლოდ იქმდე ვაღწევთ, სადამდეც აღწევს ჩვენი ენა, რომლითაც სწორად ავსახავთ (darstellen) და ავრეკლავთ (abbilden), თუ როგორია (wie) სამყარო.

პრიტიკოსი: ნება მომეცით, შევაჯამო აქმდე მოხსენებული თეზისები.

ვფიქრობ, აქ საქმე ეხება მკაცრად ემპირისტულ-პოზიტივისტურ-რაციონალისტურ ფილოსოფიას, რომელიც თანამდებროვე ლოგიკის საფუძველზე განვითარებული ანალიტიკური მეთოდით მუშაობს. მისი თეზისები, უპირველეს ყოვლისა, ნათელს პუნქტის ფილოსოფიისა და ბუნების-მეტყველების ურთიერთობიმართებას. ფილოსოფიის ისტორიაში, ძველთაგან მოყოლებული, ერთთავად მსგავს მიმდინარეობებს ვაწყდებით, მაგრამ თუ ადრეულ საუკუნეებში ფილოსოფია ჯერ კიდევ არ იყო მკაცრად გამიჯნული ბუნებისმეტყველებისაგან, ჩვენს საუკუნეში, ცალკეული მეცნიერებების მზარდი სპეციალიზაციის შედეგად, ეს თითქმის თავისთავად მოხდა. მთელი რიგი საკითხების, რომელთა გადაწყვეტასაც მანამდე ფილოსოფიურ-სპეციულატიური გზით ცდილობდნენ, დიდი ხნის წინ გამოირიცხა. ამ საკითხებზე პასუხი ფსიქოლოგიამ, ფიზიკამ, ბიოლოგიამ გასცა. ამან ფილოსოფიას თანდათან გამოაცალა ნიადაგი, რაც ყველა ფილოსოფოსს არ გაუცნობიერებდა. მაგრამ ეს მოხდა და დროის ამ მონაკვეთში, საგანგმით ცნობიერად და რადიკალური დასკვნებით, არენაზე ნეოპოზიტივისტური სკოლა გამოვიდა, რომელმაც განაცხადა, რომ ის, რასაც აქამდე ჩვეულებისამებრ, ფილოსოფიას ვუწოდებდით, ერთის შერივ, შენიდბული ბუნებისმეტყველება იყო, მეორეს შერივ კი, მისი ნაშთი, რომელიც ფსიქოლოგიამ ამხილა როგორც ანთროპომორფიზმი, ხოლო ახალმა ლოგიკამ, გრამატიკული და სინტაქსური თვალსაზრისით, უახრო ყბედობად გამოაცხადა. გამოთქმებით – "უახრო ყბედობა" "ვითომწინადადებები", – "ვენის წრეში", ვენელი ნეოპოზიტივისტები ისტორიულ და ამასთან ერთად, უახლესი სისტემების მეტაფიზიკას გაიაზრებდნენ. მაგრამ საკითხავი სწორედ ის არის, შეიძლება თუ არა, გამუდმებით ad acta¹ გადადონ დასავლური მეტაფიზიკა, მისი მრავალფეროვანი და წინააღმდეგობრივი ფორმებით, მხოლოდ იმიტომ, რომ მისი საკითხების გადაუჭრელობის გამო, მას შეუძლებლად მიიჩნევენ.

I მოსაზღვრე: ნეოპოზიტივისტები არ ამტკიცებდნენ, თითქოს მეტაფიზიკა, მისი საკითხების გადაუჭრელობის გამო, შეუძლებელი იყოს. ეს ძველი ემპირიკოსებისა და პოზიტივისტების პოზიცია იქნებოდა, რომელებიც ცოორილებაში აღმოჩნდნენ, როცა ემპირიზმისაგან მსოფლმსედველობის შექმნა მოინდომეს; ამ ემპირიზმში მაინც იყო მეტაფიზიკა, დაახლოებით იმგვარი, რომ ჩვენს გამოცდილებაში მოცემული სამყარო გააბსოლუტურებული იქნა, როგორც რეალობა. ნეოპოზიტივიზმში ანდა

¹ ad acta (ლათ.) – საქმის, როგორც უკვე დამთავრებულის, შეწყვეტა, გადადება.

ლოგიკურ პოზიტივიზმში კი, ამის საპირისპიროდ, თავიდანვე სცადეს ფილოსოფიაში იმოგითვე არსებული კითხვების აზრიანი ფორმულირება და თუ ეს შეუძლებელი იქნებოდა, ამ კითხვების გამორიცხვა. რადგან, რის შესახებაც აზრიან კითხვას ვერ დასვამ, იმის შესახებ, ვერც ერთ დროში, აზრიან პასუხსაც ვერ მიიღებ. ამასთან, მეტაფიზიკაში აწყდებოდნენ "კითომწინადადებებს", "ფსევდოპრობლემებს", როგორიცაა, მაგალითად, სამყაროს იდეალურობის ან რეალურობის, სულისა და ღმერთის პრობლემა, რომელთა გადაწყვეტა არსებითად შეუძლებელია. ამიტომ ეს პრობლემები გამოყვეს ფილოსოფიიდან. ერთი რომელიმე წინადადება, რომელიც, ვოქვათ, სამყაროს რეალურობას ანდა იდეალურობას ამტკიცებს, აკი არანაირ ვითარებას არ ასახავს; მას, როგორც ამ სახის ყველა სხვა წინადადებას, სულ სხვა უუნქცია ეკისრება. იგი ცხოვრების შეგრძნებას გამოხატავს, მას აყალიბებს გრძნობადი და ნებელობითი მიმართებები გარე სამყაროსადმი, კოსმოსის, თანა-ადამიანებისა და ცხოვრებისული ამოცანებისადმი. ამიტომაც მეტაფიზიკა ესოდენ ღირებულია მრავალთათვის. ცხოვრების შეგრძნება კი მხატვრული ფორმის საშუალებითაც შეიძლება გამოიხატოს. ამდენად, მეტაფიზიკა ხელოვნების ქმნილებას ენათესავება. ოღონდ მეტაფიზიკაში ცხოვრების შეგრძნება იმ წინადადებების მეშვეობით გამოიხატება, რომლებიც თითქოს ლოგიკურ კავშირში არიან ერთმანეთთან, თითქოს ლოგიკურად ერთმანეთისგან გამომდინარებენ; და ამგვარად ხდება თეორიული შინაარსით სიმულირება. ხელოვნების ნაწარმოები არაფერს ასაბუთებს. მეტაფიზიკას კი მაინც არგუმენტები მოჰყავს და დაშინებით გვიმტკიცებს, რომ შემეცნებასთან აქვს საქმე. თუმცა, შემეცნება ყოველთვის მხოლოდ საბუნებისმეტყველო წინადადებით გამოიხატება, თუნდაც ეს წინადადება მეტაფიზიკურ სამოსელში იყოს გახველი.

II მოსაუბრება: მეტაფიზიკისადმი მტრული დამოკიდებულება აქვს ვიტგენშტაინსაც. "ტრაქტატი", ყოველი წინადადებით, დაუინგნებით და მკაცრად გამიჯნავს ერთმანეთისგან ნამდვილ და არანამდვილ წინადადებებს. სამყაროს ასახვა და არეკვლა ბუნებისმეტყველების დარგების საქმეა, ხოლო იქ, სადაც გაურკვევლობა და ბუნდოვანება ჩნდება, სიცხადის მისაღწევად, ლოგიკური ანალიზი უნდა ამოქმედდეს. ამჟამად ეს არის ფილოსოფიის საქმე. ეს უკვე აღარ არის მეცნიერებისა და სამყაროს მორწმუნე კლასიკური ემპირიზმი და პოზიტივიზმი, როგორც მსოფლმხედველობა და მეთოდი, არამედ მხოლოდ მეთოდილა. იმასაც კი აღარ ცდილობენ, ასე თუ ისე ახსნან სამყარო; სინამდვილეს შეგ-

ნებულად ტოვებენ ზელუხლებლად და "განუსაზღვრელად", რადგან მისი სასიათის განსაზღვრა ჩვენს ძალებს აღემატება; როდესაც საგნების სწორი და ვარგისი ასახვა შეგვიძლია, მაშინ ზედმეტია კითხვები "არსისა" და "გამოვლინების" შესახებ, რაც არანაირად არ გვეხმარება, როდესაც სინამდვილის ასახვას ვცდილობთ; უფრო მეტიც, ხშირად ის მხოლოდ გვაფერხებდა და ემპირიულ მეცნიერებებში სულაც უსარებლო ან მცდარ შედეგებთანაც კი მიყვავდით. და მაინც, ვიტგენშტაინს, რომელიც სხვა ნეოპოზიტივისტებთან ერთად იზიარებს სამყაროსადმი ამ ნეიტრალურ – შეგვეძლო გვეთქვა – არაფილოსოფიურ დამოკიდებულებას, კიდევ ერთი შეკითხვა რჩება: კი მაგრამ, რას მივაღწიეთ სამყაროს სწორი და ვარგისი ასახვითა და არეკვლით? – და ის "ტრაქტატის" ერთ-ერთ ბოლო ფურცელზე იძლევა პასუხს, რომელიც ახლადა საცნაურყოფს იმ სახიფათო წამოწყებას, იმ თავგადასავალს, რაშიც ეს წიგნი ჩაება – "სულ არაფერს".

ვიტგენშტაინი: "თუ როგორია სამყარო, ეს უმაღლესისთვის (Höhere) სულერთია, მისტიური ის კი არ არის, თუ როგორია სამყარო, არამედ ის, რომ (dass) ის არის".

II მოსაზღრე: ამ აფორიზმით ვიტგენშტაინი ამკვიდრებს სტილს, რომელსაც წიგნის ბოლომდე ინარჩუნებს და რომელიც ფარდას ხდის ამ პრობლემათმომულე აზროვნების ნამდვილ პრობლემატიკას. აზრი, რომ ჩვენ არ შეგვიძლია ვიცოდეთ "თუ როგორია სამყარო", მიმართულია პოზიტივიზმის, მაშასადამე, თავად ვიტგენშტაინის ფილოსოფიის, და იმავდროულად, მეტაფიზიკის წინააღმდეგაც, რომელიც საგანთა არსის გამოკვლევას ცდილობს და სამყაროს და საგანთა აბსოლუტურ, ჭეშმარიტ ბუნებას მათი გამოვლინების ფორმებს მიღმა ეძებს. ეს მტკიცება იმის შეუცნობლობაზე მიუთითებს, რომ სამყარო საერთოდ არის და მას სრული პირდაპირობით არქმევს სახელს: "მისტიური" – მნიშვნელობების უსაზღვრო ველის მქონე სიტყვას, უეჭველი და საეჭვო გამოცდილებებით რომ არის დატვირთული.

პრიტიკოსი: ნება მომეცით ვიკითხო, რა დატვირთვა აქვს "მისტიურს" ვიტგენშტაინთან? განა ეს წინადაღება საეჭვოდ არ გვაგონებს ჰაიდეგერის ერთ – ვიტგენშტაინისეული თვალთახედვით უაზრო – კითხვას: "საერთოდ რატომ არსებობს ყოფიერი (Seiendes) და არა უფრო მეტად არარა (nichts)". განა ჰაიდეგერის დუმილი ყოფიერების წინაშე ვიტგენშტაინის დუმილიც არ არის? განა, პოზიტივისტი და ყოფიერების ფილოსოფოსი ერთსა და იმავე ჩიხში არ მოექცნენ?

II მოსაზღრე: გამოცდილება, რომელიც საფუძლად უდევს ჰაიდ-

ეგერის ყოფიერების მისტიკას, შეიძლება იმ გამოცდილების მსგავსია, ვიტგენშტაინს მისტიურზე რომ ალაპარაკებს. მაგრამ ვიტგენშტაინისთვის შეუძლებელი იქნებოდა ჰაიდეგერისეული კითხვის დასმა, რადგან ის უარყოფს იმას, რაც ჰაიდეგერისთვის წინაპირობას წარმოადგენს. კერძოდ იმას, რომ ყოფიერება აზროვნებაში ამეტყველდება. იქ, სადაც ჰაიდეგერი ფილოსოფიურ მსჯელობას იწყებს, ვიტგენშტაინი ფილოსოფიურ მსჯელობს წყვეტს, ვინაიდან ამას გვეუბნება "ლოგიკურ-ფილოსოფიური ტრაქტატის":

ვიტგენშტაინი: "რის შესახებაც ლაპარაკი არ შეგვიძლია, მის შესახებ უნდა ვდუმდეთ".

II მოსაზღვრა: ყოფიერების "აზრზე" ლაპარაკი, ვიტგენშტაინის თეზისების მიხედვით, შეუძლებელია, რადგან აზრი არ არსებობს იმ სამყაროში, რომელიც შეიძლება მხოლოდ ასახო, აღწერო, მაგრამ ვერ ახსნა. სამყაროს ახსნა რომ შევძლოთ, მაშინ სამყაროს გარედან დანახვა უნდა შევვეძლოს, "სამყაროს წინადადებებზე წინადადებების თქმა" ისე უნდა შევძლოთ, როგორც მეტაფიზიკოსებს ჰკონიათ, რომ შეუძლიათ. მათ ხომ იმ წინადადებების გვერდით, რომელებიც ფაქტებზე ლაპარაკობენ, მეორე რიგის წინადადებებიც გააჩნიათ, რომელებიც ფაქტების წინადადებებზე ლაპარაკობენ. მეტაფიზიკოსები აზრს ანიჭებენ წინადადებებს (Sinngebung). ვიტგენშტაინი გადაჭრით უკუგდებს ამ მცდელობებს. სამყაროში აზრი რომ არსებობდეს, ფაქტთაგანი იქნებოდა, სხვა ასახვად ფაქტებს შორის ერთ-ერთი ასახვადი, იმავე რანგის, ცოდნის საგანთაგან ერთი რომელიმე საგანი და ამის გამო უფასური ფაქტი, რადგან:

ვიტგენშტაინი: "თუ როგორია სამყარო, ეს უმაღლესისთვის საგსებით სულერთია, სამყაროს აზრი ამ სამყაროს გარეთ უნდა იყოს. სამყაროში ისეა ყველაფერი, როგორც არის და ისე ხდება ყველაფერი, როგორც ხდება".

პრიტიპონი: თუკი ამ შეკითხვაზე, რომლითაც ჩვეულებისამებრ ფილოსოფიას მივმართავთ, კითხვაზე "ყოფიერების აზრის" შესახებ, პასუხს ვერ მივიღდეთ, თუკი ამ კითხვის წინაშე საკუთარი თავის ამარავრჩებით, როცა (რადგან) აზროვნება და ენა უარს გვიცხადებენ, მაშინ რა პასუხი გაეცემა ამასთან მჭიდროდ დაკავშირებულ ეთიკურ კითხვებს? რადგან ეთიკური ნორმები, "ვალდებულების" წინადადებები და ღირებულებები – ჩვენი ორიენტირები, ასევე მეორე რიგის წინადადებებია და მეტაფიზიკურად არის დაფუძნებულ-დაკანონებული. მაგრამ თუკი უარყოფილი იქნება მეორე რიგის სინამდვილე, რომელიც

ჩვენი ცხოვრების აზრს და მორალურ კანონმდებლობას ქმნის, მაშინ ხომ ეთიკა ძალას დაკარგავს და დასავლური აზროვნება მართლაც ნულოვან წერტილს მიაღწევს, აბსოლუტური ნიპოლიზმის იმგვარ მდგო-მარეობას, რომლის მსგავსს ტრადიციულ დასავლური ღირებულებების სისტემის შემმუსვრელი ნიცხვეც კი ვერ მოიგონებდა.

I მოსაზრებელი: ვიტგენშტაინის ფილოსოფია, ცხადია, ნეგატიური ფილოსოფიაა და მას შეეძლო თავისი "ტრაქტატისათვის" ნიკოლაი კუზანელისეული "De docta ignorantia"² დაერქმია, რადგან ის, რაც შეგვიძლია ვილაპარაკოთ, — ღირებული არ არის, ხოლო იმის შესახებ, საიდანაც ღირებულება წარმოიშვება, — ლაპარაკი არ შეგვიძლია. მაშასადამე, ასკვინის ის, არც ჭეშმარიტი და დასაბუთებად — ეთიკური წინადადების წარმოთქმა შეგვიძლია:

ვიტგენშტაინი: "ეთიკა ტრანსცენდენტულია".

II მოსაზრებელი: ამგვარად, ვიტგენშტაინი ფიქრობს, რომ მორალური ფორმა, რომელიც სამყაროს ფაქტებს არ მიეკუთვნება, ლოგიკური ფორმის ანალოგიურია. მისი ასახვა შესაძლებელი აღარ არის, მაგრამ ის ვლინდება. ის, იმ ლოგიკური ფორმის მსგავსად, რომლის დახმარებითაც სამყაროს ავრეკლავთ, სამყაროს საზღვარს წარმოადგენს, საზღვარს, რომლის გადალახვა არ შეგვიძლია და შემდეგ აგრძელებს:

ვიტგენშტაინი: "ცხოვრების გამოცანის ამოხსნა სივრცესა და დროში, მხოლოდ სივრცისა და დროის გარეთ (ausserhalb) არის შესაძლებელი".

II მოსაზრებელი: და ჩვენ ისევ გადამწყვეტ წინადადებას ვუბრუნდებით: **ვიტგენშტაინი:** "რადგან ის, თუ როგორია სამყარო, უმაღლე-სისთვის საგესტიო სულერთია. ღმერთი არ ცხადდება სამყაროში".

I მოსაზრებელი: ეს "ტრაქტატის" ყველაზე მწარე წინადადებაა. გვახ-სენდება ჰიოლდერლინის "ზეცის მკვიდრნი არად გვაგდებენ"; თუმცა აქ იგულისხმება, რომ ის დაფარულ ღმერთად რჩება, deus absconditus-ად,³ რომელიც სამყაროში არ ვლინდება, იმ სამყაროში, რომლის ასახ-ვაც მხოლოდ ფორმალური სქემით შეგვიძლია; და თუ სამყარო თქმა-დი, მაშასადამე, ასახვადი ხდება, ეს მხოლოდ გამოუთქმელის, მისტი-ურის, საზღვრის, ან რაც გნებავთ ის ვუწოდოთ, საშუალებით არის შე-საძლებელი.

² de docta ignorantia (ლათ.) — განსწავლული უმეცრება, ანუ შეუცნობელი ღმე-რთის შესახებ მეცნიერული გზით მოპოვებული ცოდნა.

³ deus absconditus — დაფარული ღმერთი.

II მოსაზღვრე: ვიტგენშტაინის ენის თეორიის განხილვისას, რომელიც სამყაროს ასახვას ისახავს მიზნად, ჩვენ მივუთითეთ იმ კავშირზე, ვიტგენშტაინის ფილოსოფიის ემპირიულ-რაციონალისტურ ნიშან-თვისებებსა და იმ ანალიტიკურ მეთოდს შორის რომ არსებობს, რომელიც მას შემდეგ მოქმედებს, რაც დასავლური აზროვნება არსებობს. ჩვენ დღესაც ვგრძნობთ, რა დიდი გავლენა მოახდინა თანამედროვე აზროვნების განვითარებაზე "ტრაქტატის" ამ პოზიტივურმა ნაწილმა ამ უკანასკნელ ათწლეულებში, უწინარეს ყოვლისა, ანგლო-საქსურ ქვეწებში; თუ როგორ იქცა იგი, ასე ვთქვათ, ჩვენი დროის მეცნიერულ-მეთოდოლოგიური აზროვნების "ბიბლიად". მაგრამ რას შეიძლება დავუკავშიროთ ვიტგენშტაინის აზროვნების სხვა კომპონენტები, მისი სასოწარკვეთილი ზრუნვა-მცდელობა გამოუთქმელსა და უთქმადზე?

I მოსაზღვრე: ვიტგენშტაინის ამ მცდელობის გამო, შეიძლება, ჩვენი დროის დიდი ავტორიტეტული მოაზროვნე ეწოდოს, რადგან მასთან გამოხატულებას ჰქონებს დასავლური სულიერი მიმდინარეობების ორი რადიკალური ტენდენცია. იგი თანამედროვე მეცნიერული აზროვნების მწვერვალზე, იმ აზროვნებისა, რომელსაც თან სდევს და წინ მიუძღვის ტექნიკისა და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების განვითარება; მაგრამ სწორედ ვიტგენშტაინი გვეუბნება ამას ნესტროის⁴ ციტატით: "საერთოდ, პროგრესის თავისებურება ის არის, რომ უფრო დიდი ჩანს, ვიდრე სინამდვილეში". ამიტომაც გვაღელვებს მისი აზროვნების სხვა, მისტიური კომპონენტი, რომელსაც მეცნიერული აზროვნების დაძლევა სურს.

II მოსაზღვრე: ვფიქრობ, არ შევცდებით, თუ პასკალზე მივუთითებთ, როგორც მოაზროვნის იმ პრეცედენტზე, რომელიც ასევე აერთიანებდა ორივე ამ კომპონენტს. ვიტგენშტაინის, რომელსაც XX საუკუნის მკაფიო სამეცნიერო იდეალი გააჩნდა, და მის შემდგომ სხვა არც ერთ ფილოსოფოსს ასეთი რამ არ ჰქონია, პასკალი აღბათ "esprit de la geometrie"-ის⁵ წოდებას მიანიჭებდა. მაგრამ შეგვიძლია კი მას "esprit de finesse"-ის⁶ წოდებაც მივანიჭოთ? პასკალთან ამ ორი სულიერი ფორმის კომბინაციით შეიქმნა ის, რამაც იგი დიდ მოაზროვნედ აქცია; "გულის მისტიკის" გარეშე, ფილოსოფია, რომელიც აზროვნების წინ ან მიღმა დგას და მთლიანი პიროვნების მისტიურ სინამდვილე-გამოცდილებას

⁴ ოოპან ნესტროი (1801-1862) – ავსტრიელი დრამატურგი, სატირიკოსი.

⁵ esprit de la geometrie (ფრანგ.) – გეომეტრიის სული.

⁶ esprit de la finesse (ფრანგ.) – დახვეწილობის სული.

არ იზიარებს, "ერთსაათიან გარჯვადაც არ ელირებოდა".

I მოსაზღვრე: ეს არის მკაცრი შეფასება, დეპარტეს კოთხვისას რომ ჩაინიშნა პასკალმა.

II მოსაზღვრე: იმისათვის, რომ გავიგოთ და გასაგები გავზადოთ ვიტგენშტაინის მისტიური ნიშან-თვისებები, მაშინ ამ მიმართულებით, ალბათ, ერთი ნაბიჯით მანც უნდა გავცდეთ მისსავე ძუნწ სიტყვებს. **ვიტგენშტაინი:** "დმერთი არ ცხადდება სამყაროში".

II მოსაზღვრე: ასე მთავრდება "ტრაქტატი". რას ნიშავს ეს? ეს ნიშნავს, რომ სამყარო, როგორც ფაქტების ერთობლიობა, რომელიც მხოლოდ ბუნებისმეტყველურ აღწერას ექვემდებარება, არ განგვიცხადებს ღმერთს და ჩვენ, შემოსაზღვრულ არსებებს, შემოსაზღვრულ სამყაროში, არ შეგვიძლია ღმერთის არსებობის დასაბუთება, ვინაიდან ღმერთი არ არის სამყაროს ფაქტთაგანი. ხოლო უმდაბლესისაგან უმაღლესზე აზრის გამოტანა შეუძლებელია, რადგან ყოველი დასკვნა — ლოგიკური დასკვნაა, მაშასადამე, შინაარსისაგან დაცლილია, ანუ ტავტოლოგია. თუმცა:

ვიტგენშტაინი: "ყოველ შემთხვევაში, გამოუთქმელი მანც არსებობს. იგი ვლინდება, და ის არის მისტიური".

I მოსაზღვრე: და ჩვენც ასე უნდა გავიგოთ ეთიკის ვიტგენშტაინისეული განხილვა. ღირებულებები რაღაც "უფრო მაღალს" წარმოადგენს და ამიტომ სამყაროს არ მიეკუთვნება. მოუქსმინოთ მის ფორმულირებას:

ვიტგენშტაინი: "სამყაროში არ არსებობს არც ერთი ღირებულება, რადგან ერთიც რომ არსებობდეს, მას ღირებულება არ ექნებოდა".

II მოსაზღვრე: ეს ნიშავს, რომ სამყარო ნეიტრალური ღირებულებისაა (Wertneutral), იგი ერთი რანგის ფაქტებისაგან შედგება, და ყოველი ფაქტი არის ისეთი, როგორიც არის; მათ ვერ ცვლის ჩვენი ნება, რომელსაც ეთიკურის მატარებელს ვუწოდებთ. თუმცა ეთიკური ღირებულებები ჩვენს ცხოვრებისეულ პრობლემებს მიეკუთვნება, რადგან ისინი კეთილისა და ბოროტის, ღირებულისა და არაღირებულის აქცენტს ანიჭებენ ჩვენს ქმედებებს. ამის უარყოფა შეუძლებელია და ვიტგენშტაინისთვისაც უცხოა ამგვარი უარყოფა. ის მხოლოდ საბოლოოდ ცხადყოფს, რომ მეცნიერებას არ შეუძლია თუნდაც ერთი ასეთი ცხოვრებისეული პრობლემის გადაწყვეტაში დაგვეხმაროს. ყოველი ექსისტენციალური შეკითხვით ისევ საკუთარ თავს უნდა მივმართოთ. დაახ, ვიტგენშტაინი არ გულისხმობს, რომ არანაირი ღირებულება არ არსებოს, რომ ეთიკა შეუძლებელია, ანდა შეუძლებელია ღმერთი იწამო,

— არა, ის მხოლოდ იმას გულისხმობს, რომ მკაცრი გაგებით, ყოველივე ამაზე ლაპარაკია შეუძლებელი. ენას (შპრაცჰე) მხოლოდ ფაქტებზე ლაპარაკი შეუძლია და ჩვენი — ჩემი და შენი — სამყაროს საზღვარს ქმნის. სამყაროს გა-მიჯ(ვ)ნა (Entgrenzung — ზღვარდადება, საზღვრა) ხდება იქ, სადაც ენა და აქედან გამომდინარე, აზროვნებაც ვეღარ აღწევს; ხდება იქ, სადაც რაღაც "ვლინდება", ხოლო რაც ვლინდება, ის არის მისტიური, გამოუთქმელი გამოცდილება —

I მოსაზღრე: არა ემპირიკოსის, არამედ მისტიკოსის გამოცდილება.

II მოსაზღრე: მაშასადამე, ვიტგენშტაინის კრედო უარყოფითია, რადგან მას მისი გამოთქმა არ შეუძლია. მაგრამ "ტრაქტატის" ბოლო წინადადებებიც კამარა იმისთვის, რომ მივხვდეთ:

ვიტგენშტაინი: "ვგრძნობთ, რომ ყველა შესაძლო მეცნიერულ კითხვას პასუხი რომც გაეცეს, ჩვენს ცხოვრებისეულ პრობლემებს მაინც არაფერი შეეხება. ცხადია, მაშინ არც არანაირი კითხვა აღარ დარჩება და პასუხიც სწორედ ეს არის. ცხოვრებისეული პრობლემის გადაწყვეტა ამ პრობლემის გაქრობაში გამოიხატება. (ეს ხომ არ არის იმის მიზნები, რომ ცხოვრების აზრს მიმხვდარი ადამიანები სანგრძლივი დაეჭვების შემდეგ რატომ ვერ ამბობდნენ იმას, თუ რაში მდგომარეობდა ეს აზრი".)

I მოსაზღრე: და ამგვარად, ეს წიგნი იმ დასკვნებამდე მიღის, რაც სხვა პოზიტივისტ მეცნიერთა სინაულს იწვევს.

ვიტგენშტაინი: "ფილოსოფიის სწორი მეთოდი საკუთრივ ის იქნებოდა, არაფერი ეთქვა თქმადის, ანუ, ბუნებისმეტყველების წინადადებების გარდა, რომელებსაც არაფერი აქვთ საერთო ფილოსოფიასთან, — შემდეგ კი, ყოველთვის, როცა ვინმე სხვა, მეტაფიზიკურის თქმას მოინდომებდა, დაემტკიცებინა მისთვის, რომ მან თავის წინადადებებში ვერანაირი მნიშვნელობა ვერ მიანიჭა გარკვეულ ნიშნებს. ეს მეთოდი არ დააგმაყოფილებდა იმ სხვას; მას არ ექნებოდა შეგრძნება, რომ ფილოსოფიას ვასწავლით, მაგრამ ეს იქნებოდა ერთადერთი სწორი მეთოდი. ჩემს ნააზრევში გარკვეულმა ადამიანმა ჩემი წინადადებების გააზრების შემდეგ, ამ წინადადებების უაზრობა უნდა აღიაროს (ასე ვთქვათ, მისადგმელი კიბე უნდა გადააგდოს წინადადებების კიბეზე ასკლის შემდეგ). მან უნდა დაძლიოს, გადალახოს ეს წინადადებები, და მხოლოდ მაშინ შეძლებს სწორად დაინახოს სამყარო".

I მოსაზღრე: ფაქტიურად ვიტგენშტაინსაც ხომ იგივე დასკვნა გამოაქვს, რაც პასკალს? მოვუსმინოთ, რას ამბობდა "Pensees"-ს ავ-

ტორი 300 წლის წინ: "გონების ბოლო ნაბიჯი იმის შემცნებაა, რომ არსებობს მასზე აღმატებულ საგანთა უსასრულობა".

II მოსაზღვრე: ეს ბოლო გონებრივი ნაბიჯი ვიტგენშტაინმაც გადადგა; მის მსგავსად სხვას არავის უთქვამს მასავით: "ღმერთი არ ცხადდება სამყაროში", რითაც გამოუთქმელად ეთანხმება "Vere tu es deus absconditus"-ს.⁷ რადგან სხვა რაზე უნდა გავჩუმდეთ, თუ არა გამოიჯონელზე (Entgrenzende), დაფარულ ღმერთზე, ეთიკურსა და ესთეტიკურზე, რაც გულის მისტიური გამოცდილებებია და უთქმადში განხორციელდება. ამასვე მოიცავს სრულად ვიტგენშტაინის "რის შესახებაც ლაპარაკი არ შეგვიძლია, მასზე უნდა ვდუმდეთ". რამეს შესახებ დუშილი ხომ უბრალო გაჩუმებას არ ნიშნავს. ნეგატიური დუშილი აგნოსტიციზმი იქნებოდა, პოზიტიური დუშილი კი – მისტიკაა.

I მოსაზღვრე: ვიტგენშტაინისუეული დუშილის ამგვარი ინტერპრეტაცია, ცხადია, მის მიერ გამოთქმულს სცილდება, მაგრამ ამ დასკვნის გაკეთება იმიტომ მიგვაჩნია დასაშვებად, რომ გასაგები გავხადოთ "ტრაქტატი" და კიდევ იმიტომ, რომ ვიტგენშტაინის ცხოვრება თავად წარმოადგენს ამოსავალ წერტილს ყოველივე იმის გასაგებად, რასაც ის, მხოლოდ მდუმარებაში აღსრულებადად მიიჩნევდა. ლუდვიგ ვიტგენშტაინი მთელი სიცოცხლე დუშილში იყო გახვეული; სხვაგვარად ვერც ვიტყვით, იმდენად გასაკვირია, რომ საზოგადოებრივი მოღვაწე, რომელსაც დიდება და პატივი ელოდა უაჭველად, ისე გაერიდა თავის თანამედროვეობას, რომ მართლა თვალსა და ხელს შეა გაუსხლტა მას. "ლოგიკურ-ფილოსოფიური ტრაქტატი" მან 1921 წელს გამოაქვეყნა ვენაში, სადაც რამდენიმე წლის შემდეგ მისი აზრებით შთაგონებულმა მორიც შლიკმა "ვენის წრე" ჩამოაყალიბა. მაშინ, როდესაც ვენის პოზიტივისტური სკოლა სულ უფრო დიდ საერთაშორისო აღიარებას იხვევდა, – თვითონ ვიტგენშტაინი არსად ჩანდა; ეს იყო სკოლა, რომელიც თანამედროვე ლოგიკასა და მეთოდოლოგიაზე ვიტგენშტაინის დად აზრობრივ ნაღვაწს ეფუძნებოდა, მის მისტიურ "გატაცებებს" კი უარყოფდა. ვიტგენშტაინი გაურბოდა დისკუსიებს, უარი თქვა სწავლებაზე და ბოლოს, ავსტრიის ერთ-ერთ სოფელში სკოლის მასწავლებლად დაიწყო მუშაობა, სადაც სრულად უჩინოდ რამდენიმე წელი გაატარა. ის "გავიდა" ფილოსოფიიდან. "რასიულ" მიზეზთა გამო, იძულებული გახდა, 1938 წელს ავსტრია დაეტოვებინა; მან ინგლისს

⁷ Vere tu es deus absconditus (ლათ.) – ჭეშმარიტად, შენა ხარ დაფარული (იდუმალი) ღმერთი.

მიაშურა, სადაც, როგორც ჯ. ე. მურის მიმღევარმა, ფილოსოფიის კათედრა ჩაიბარა კემბრიჯში. ამ ბოლო წლების შესახებ მხოლოდ ის ვიცით, რომ მოწაფეთა მცირერიცხოვანი წრე შემოიკრიბა. მათი გადმოცემიდან შევიტყობთ, რომ ერთ ქოხში დაიდო ბინა, ქოხში, რომლის ერთადერთ მორთულობადაც უბრალო სკამს გუბდა, — სხვა არაფერს. მისსავე სიცოცხლეში მისი ცხოვრება ლეგენდამ გადაფარა, ნებაყოფლობით დანაკლისის, წმინდანისებური ცხოვრების მცდელობის, "ტრაქტატის" ბოლო წინადადების შესატყვისი ცხოვრების ლეგენდამ:

ვიტგენშტაინი: "რის შესახებაც ლაპარაკი არ შეგვიძლია, მასზე უნდა ვდუმდეთ".

II მოსაზბრე: ვიტგენშტაინის შემოქმედებითა და პიროვნებით მხოლოდ მისი სიკვდილის შემდეგ, 1951 წელს, დაინტერესდინ. გერმანიაში მასზე ევალდ გასმუთმა გაამახვილა ყურადღება და როგორც ქრისტიანმა ფილოსოფოსმა, თავის ერთ გამოკვლევაში თქვა, რომ ინგლისიდან შეეტყო, თოთქოს ვიტგენშტაინს ბოლო ნაშრომებში, დუმილიდან მოწამისისაკენ გადაედგა ნაბიჯი. ეს ის დრო იყო, როცა ინგლისში ფილოსოფოსების ერთგვარ "ცისფერ წიგნის"⁸ და "ფილოსოფიურ გამოკვლევებზე" ლაპარაკობდნენ. ლაპარაკობდნენ იმ ამოუწურავ მეტკვიდრეობაზე, რომელიც ვიტგენშტაინის აზროვნების უფრო სრულ სურათს იძლეოდა. გასულ წელს ინგლისში მართლა გამოიცა მისი ბოლო ნაშრომი, — "Philosophical investigations",⁹ რომლის დიდი ნაწილის რედაქტირებაც თავად ვიტგენშტაინმა მოახდინა. ფილოსოფიაში ამ "ხელახლა შესვლას" იგი წინასიტყვაობაში განმარტავს:

ვიტგენშტაინი: "ჯერ კიდევ ცოტა ხნის წინ, მართალი გთხორათ, თავი მქონდა დანებებული აზრისთვის, ჩემსავე სიცოცხლეში გამომექვეყნებინა ჩემი ნაშრომი. თუმცა დროდადრო ეს აზრი ცოცხლდებოდა, ძირითადად მაშინ, როცა გამოვცდიდ, რა მცდარი, ბუნდოვანი ან მშრალი და არაფრისმთქმელი სახით ხდებოდა იმ შედეგების გამოყენება, რომლებსაც ლექციების, ნაწერების ან დისკუსიების სახით სხვებს ვუზიარებდი და გადავცემდი. ამან ჩემი პატივმოყვარეობა წააქეზა და მეც მის დასაშომმინებლად გავისარჯე".

II მოსაზბრე: "ფილოსოფიურ გამოკვლევებზე" სხვაგან ასე ამბობს:

ვიტგენშტაინი: "მე მას ეჭვის გრძნობით გადავცემ საზოგადოებრიობას. გამორიცხული არ არის, რომ ამ მწირმა ნაშრომმა, დროის ამ

⁸ პარლამენტის დოკუმენტების კრებული ინგლისში.

⁹ Philosophical investigations (ინგლ.) — ფილოსოფიური გამოკვლევები.

წყვდიადში, შეიძლება ზოგიერთს ტგინი გაუნათოს, თუმცა ეს სულაც არ არის უკველი. მე ჩემი ნაწერით სხვათა აზროვნების დაზოგვა კი არ მინდა, არამედ შეძლებისდაგვარად მსურს მათ მათივე აზრებისაკენ ვუბიძო. სიამოვნებით შევქმნიდა კარგ წიგნს. ასე არ მოხდა; ის დრო კი გავიდა, როცა მისი გაუმჯობესება შემეძლო".

II მოსაზღვრე: ღიად დავტოვოთ კითხვა, შეიძლებოდა თუ არა ეს წიგნი უკეთესი ყოფილიყო. იმ ფორმით, რა ფორმითაც ის არსებობს, როგორც ლოგიკური მაგალითების (Denkbeispiele) კონკლომერატი, ზოგიერთ სირთულეს ნამდგილად გვიქმნის. მას ისევ აკლია სისტემური კავშირი. ავტორი სოკრატესეულ საუბარში გვითრევს, რაც მრავალ საგანს ეხება; ამიტომ თავიდანვე ცხადად არ იკვეთება მისი განზრახვა. ერთი შეხედვით, შეიძლება მოგვეჩვნოს, თითქოს განზრახვის გარეშე მოქმედებდეს, როცა, მაგალითად, ამბობს:

ვითგენშტაინი: "მე შემიძლია ვიცოდე, თუ რას ფიქრობს სხვა და არა, რას ვფიქრობ მე. უფრო სწორი იქნება, თუ ვიტყვით: "მე ვიცი, რას ვფიქრობ შენ", და შეცდომა იქნება: "მე ვიცი, რას ვფიქრობ მე".

II მოსაზღვრე: ჩვენ ეს მაგალითი ავრჩიეთ, რადგან ის შესაბამისი კომენტარითაა აღჭურვილი, წამომახილით, რომელიც შეიძლება ყველა მაგალითს მიესადაგოს:

ვითგენშტაინი: "ფილოსოფიის მთელი ღრუბელი გრამატიკის ერთ წევთში შედედება".

I მოსაზღვრე: ასე აღმოვაჩენთ მის განზრახვას, იმავე განზრახვას, რომელიც "ტრაქტატში" დაუფარავად არის მოცემული: მას სურს აჩვენოს, რომ ფილოსოფიური პრობლემები, — ენობრივი პრობლემებია და რომ, ასე ვთქვათ, ენის არასწორი ჩართვა (Fehlzsndung) არის ფილოსოფიური პრობლემების გამომწვევი მაზეზი. ამიტომაც, "ფილოსოფიურ გამოკვლევებში", — განავრცობს რა "ტრაქტატს", — იგი იწყებს ენის სწორი და მცდარი ფუნქციონირების ნიმუშების გადმოცემას, რათა დაგვანახოს სწორ და მცდარ აზროვნებას შორის არსებული სხვაობა. ვინაიდან:

ვითგენშტაინი: "ენა თვითონ არის აზროვნების საზიდარი".

II მოსაზღვრე: იგი ჯერ კიდევ "ტრაქტატში" აცხადებს:

ვითგენშტაინი: "ფილოსოფიის შედეგს "ფილოსოფიური წინადაღებები" კი არ წარმოადგენს, არამედ წინადაღებების გაგებინება-ცხადყოფა".

II მოსაზღვრე: წინადაღებების ამგვარი ცხადყოფა "ფილოსოფიურ გამოკვლევებში" ჯანსაღ ნიადაგზე უნდა მოხდეს. ამჯერად კონტროლი ყოველდღიური სამეტყველო ენის წინადაღებებზე ხორციელდება;

ხორციელდება მისი ერთადერთი ფილოსოფიური იდეალის – აბსოლუტური სიცხადის გათვალისწინებით. მოვუსმინთ, თუ როგორ ესმის ეს თავად ვიტგენშტაინს:

ვიტგენშტაინი: "მაგრამ ეს მხოლოდ იმას ნიშნავს, რომ ფილოსოფიური პრობლემები საკეთო უნდა გაქრეს".

I მოსაზღვრე: ვიტგენშტაინი დარწმუნებულია იმაში, რომ აუცილებელია ფილოსოფია მოვასვენოთ, ანუ იმ შეკითხვების "მათრახებით არ ავაჩქაროთ", რომელიც თავად მას აყენებს ეჭვებეშ; მას სწამს, თუკი ჩვენი ენა კარგად და გააზრებულად იმოქმედებს, თუკი ის გამოყენებისას იცოცხლებს და ისუნთქებს, ჩვენ შევძლებთ, დავადუმოთ პრობლემები. პრობლემები მხოლოდ იქ ჩნდება, სადაც ენა, – ცხოვრების ფორმა (Lebensform), – ხმარებიდან ქრება, სადაც ის იცლება; ვიტგენშტაინის აზრით კი, ეს მაშინ ხდება, როცა ენა, ტრადიციული აზრით, ფილოსოფიურ გამოყენებას მოიპოვებს. ამ პრობლემათა გადაწყვეტა კი არა, მათი თავიდან აცილებაა აუცილებელი. ამგვარად, ეს გამოკვლევები, სინამდვილეში, "ტრაქტატის" წრეში ტრიალებს, თუმცა ყოველმხრივი, დეტალური გამოკვლევით განავრცობს მას. აქ უარყოფილია ასტრაქტია და სურათებს გადმოგვცემენ. ენას ნიშანია სისტემას კი აღარ უწოდებენ, - რადაც ის, ცხადია, რჩება, – არამედ მისი მრავალსახოვანების გამო, ძველ ქალაქს ადარებენ. მისი დანახვა ასეც შეიძლება:

ვიტგენშტაინი: "შუკებისა და მოედნების, ძველი და ახალი სახლებისა და სხვადასხვა დროს მიშენებულ ნაგებობათა შესაყარი, რომელსაც გარს ახვევია ახალ-ახალი გარეუბნები, სწორი და კანონზომიერი ქუჩებითა და ერთსახოვანი სახლებით".

I მოსაზღვრე: და რადგანაც ენა გზათა ლაბირინთია, – როგორც მას სხვაგან უწოდებს, – ფილოსოფიამ ენობრივი საშუალებების მიერ ჩვენი გონების მონუსხვა-მოჯადოების წინააღმდეგ უნდა იძრძოლოს. მან უნდა დაანგრიოს პარის კოშკი და ენის საძირკველი გამოაჩინოს, თერაპიად უნდა იქცეს, რადგან ფილოსოფიური პრობლემები ეს ის სწორებებია, რომელთაგან განკურნება აუცილებელია. ვიტგენშტაინი მათ გადაჭრას კი არა, მათვან განკურნება-გათავისუფლებას მოითხოვს. ამით ფილოსოფიას პარადოქსული ამოცანის შესრულებას აკისრებს, – ფილოსოფიის უკუგდება-უარყოფას.

პრიტიპოსი: მაშასადამე, "ტრაქტატის" შეგავსად, "ფილოსოფიური გამოკვლევები" გასაცარ შედეგებს წარმოგვიდგენს. აქ სურთ დაასრულონ ის, რასაც საუკუნეთა განმავლობაში, სხვადასხვა ფორმით

ვამუშავებდით, როგორც ფილოსოფიას. ამას ეს წიგნი, სახელდობრ, იმის საშუალებით ახერხებს, რომ პოზიტივიზმს უფლებამოსილს ხდის მოგვაწოდოს სამყაროს ვარგისიანი აღწერა, თავად პოზიტივიზმს კი, როგორც მსოფლმხედველობას და სამყაროს განმმარტებელ ფილოსოფიას, სხვა, არსებობისა და ყოფიერების მათებელ ფილოსოფიურ მიმდინარეობათა მსგავსად, არქივში მოისვრის. მაგრამ სირთულე, როგორც მგონია, იმაში მდგომარეობს, რომ იმ პრობლემების ჩამოშორების ან გამორიცხვის შემდეგაც, — რომლებსაც დღეს, უფრო დიდი სიამოვნებით მოიხსენიებენ, როგორც "ექსისტენციალურ მოთხოვნილებებს", — ეს პრობლემები არ ქრება, არ იხსნება, რადგან ადამიანისავე ბუნებაში ძევს კითხვების დასმა და პოზიტიურისა და რაციონალურზე უფრო მეტის დანახვა სინამდვილეში (Wirklichkeit). აკი თავად ვიტგენშტაინსაც მიაჩნია, რომ ეს მთელ სინამდვილეს არ შეადგენს, ხოლო ჩვენს შორისაც ბევრი იქნება ისეთი, ვისაც არ დააკმაყოფილებს ცნობადისა (Wissbar) და შეუცნობლის (Unwissbar) ამგვარი განსაზღვრება; პოზიტიური მეცნიერებისა და ლოგიკურ-ეთიკური ფორმებით მეტაფიზიკურ სუბიექტში გამოვლინებადი საზღვრების ეს თუმცადა უზაღლ განსაზღვრება; ანუ განსაზღვრება იმისა, რაზე საუბარიც შესაძლებელი აღარ არის. ვიტგენშტაინის დუმილი პოზიტიურიც რომ იყოს, თავისი ნაშრომით ის პოზიტიურ ქმედებებსაც რომ წარმოაჩენდეს, რომლებიც მისი, როგორც მოაზროვნის, სიქველე-ლირისებებს — ინტელექტუალურ კეთილსინდისიერებასა და ადამიანურ ვაგებას (Verstand) განრიცხებული სინამდვილისადმი მოწიწების გრძნობას — გაგვიმზელდნენ, ის მაინც გვიტოვებს ვაკუუმს — ყოველი შინაარსისაგან დაცლილ — თავისუფალ მეტაფიზიკურ სფეროს.

I მოსაზროება: რასაკვირველია, ეს ასეა, მაგრამ ის, რასაც თქვენ ვაკუუმს უწოდებთ, ისევ ღიაა ჭეშმარიტი რწმენითი შინაარსებისთვის. თუმცა აქ ადგილი აღარ რჩება დასავლური მეტაფიზიკური მიმდინარეობების ქიმპობისათვის, ლოგიკური არგუმენტებით აღჭურვილი ერთი რომელიმე ფილოსოფიური სარწმუნოების — მეორე ფილოსოფიური სარწმუნოების წინააღმდეგ ბრძოლისათვის. ხოლო თუ ვიტგენშტაინმა, როგორც მოსალოდნელი იყო, არ აღიარა ქრისტიანობა, ამან შეცდომაში არ უნდა შეგვიყვანოს "საზღვრებთან" მიმართებაში, რადგან ეს "საზღვრები" მხოლოდ საზღვრები კი არ არის, არამედ გამოვლინებადის შემოჭრის ადგილებიცაა, გამოვლინებადის, რომლის განცდაც მისტიურად ან რწმენით არის შესაძლებელი და რომელიც ჩვენი ცხოვრების წესზე ზემოქმედებს. აღმსარებლობას ადგილი არა აქვს მის ნაშ-

რომში, რადგან აღმსარებლობა არ გამოითქმება, გამოთქმულ აღმსარებლობას ადგილი აღარ ექნებოდა მის ნაშრომში. ვიტგენშტაინს კი სპინოზასავით მხურვალედ სურდა დმურთი მასთან გამოლაპარაკების შესაძლობის სირცხვილისაგან ეხსნა.

II მოსაძლობობა: ვიტგენშტაინის ამგარი დამოკიდებულების საფუძველი იმ ისტორიულ ვითარებაში უნდა ვეძიოთ, რომელშიც ის იმყოფებოდა. მისი დუმილი ისე უნდა გავიგოთ, როგორც პროტესტი დროის სპეციფიკური ანტირაციონალიზმის, მეტაფიზიკურად დასწებოვანებული დასავლური აზროვნების, — უპირველეს ყოვლისა, გერმანული აზროვნების, — წინააღმდეგ, რომელიც აზრის დაკარგვაზე ჩივილით და გონს მოსვლის მოწოდებებით კმაყოფილდება; კმაყოფილდება დასავლეთის დაცემის, გარდატეხისა და აღმასვლის პროგნოზებით და მობილიზებისაკენ მოუწოდებს გონისმოძულე აზროვნების მიმდინარეობებს, მოუწოდებს "სახიფათო" პოზიტიური მეცნიერებებისა და "ბორკილაყრილი" ტექნიკის წინააღმდეგ საბრძოლველად, რათა კაცობრიობა პრიმიტიულ სააზროვნო მდგომარეობაში დატოვოს. ამასთან ეს დუმილი ისე უნდა გავიგოთ, როგორც პროტესტი ამ დროის მეცნიერებისა და პროგრესის მორწმუნე ტენდენციების წინააღმდეგ, იმ უმეცრების წინააღმდეგ, რასაც "მთელი სინამდვილის" მიმართ იჩენენ; იმ უმეცრების წინააღმდეგ, რასაც იჩენს ნეოპოზიტივისტური სკოლა, მისი ნაშრომიდან რომ იღებს დასაბამს და ფართოდაა გავრცელებული ამ სკოლასთან დაახლოებულ სციენტისტურ (scientistisch) მოაზროვნეთა შორის. ვიტგენშტაინს ერთ-ხელ ერთმა ვენელმა ფილოსოფოსმა იანუსისთავიანი უწოდა. დიახ, სიმართლეს შეეფერება ის, რომ მან, სწვებზე მეტად შეიცნი თავისი საუკუნის აზროვნების გაქვავების სტადიაში მყოფი წინააღმდეგობების — ირაციონალიზმისა და რაციონალიზმის — საშიშროებანი. თავის ნაშრომში მან გადალახა და დაძლია კიდეც ეს დაპირისპირებები. ცხადია, მას იაფფასიანი რეცეპტის დახმარებით არ მოუხდენია სინთეზი — რომელზეც დიდი მოთხოვნილება არსებობდა —, არამედ ამ სინთეზის განხორციელება მან, როგორც მკურნალმა თერაპევტმა, სამკურნალო რეცეპტით შეძლო.

ვიტგენშტაინი: "ვგრძნობთ, რომ ყველა შესაძლო მეცნიერულ კითხვას პასუხი რომც გაეცეს, ჩვენს ცხოვრებისეულ პრობლემებს მაინც არაფერი შეეხება. ცხადია, მაშინ არანაირი კითხვა აღარ დარჩება და პასუხიც სწორედ ეს არის".

შინაარსი

წიგნიდან გამოქვეყნებული დრო (1953)

CURRICULUM VITAE

თარგმანი დაღი ფანჯიკიძე

გამგზავრება

პწყარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის
დამშვიდობება ინგლისთან

პწყარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის
ჩამოწყდი, გულო

პწყარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის
ბუნდოვნად თქმული

თარგმანი დაღი ფანჯიკიძე

პარიზი

პწყარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის
დიადი ტეკირთი

პწყარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის
ფერხული

პწყარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის
შემოღვრმის მანევრები

თარგმანი ლულუ დადიანმა

გავრძელებული დრო

თარგმანი დაღი ფანჯიკიძე

ვარსკვლავები მარტში

პწყარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის
ბინდბუნდში

თარგმანი ლულუ დადიანმა

ხე და ბურბუშელა

თარგმანი დაღი ფანჯიკიძე

თემა და ვარიაცია

თარგმანი ლულუ დადიანმა

ადრიანი შუალედე

თარგმანი დაღი ფანჯიკიძე

ყველა დღე

თარგმანი დაღი ფანჯიკიძე

უსტარი

თარგმანი დაღი ფანჯიკიძე

ფსალმუნი

თარგმანი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანმა

ვარდების ჭექა-ქუხილში

თარგმანი დაღი ფანჯიკიძე

ვენის ვრცელი შემოგარენი
თარგმნა ლულუ დადიანმა

წიგნიდან აპახილი ღილი დათვისაღი (1956)

თამაში დასრულდა

თარგმნა ლულუ დადიანმა

ქვეყნის, მდინარის და ტბების შესახებ
თარგმნა ლულუ დადიანმა

აძახილი ღილი დათვისაღი
თარგმნა დავით წერედიანმა

ჩემი ფრინველი
თარგმნა დალი ფანჯიკიძემ

გზა შინისაკენ
თარგმნა ლულუ დადიანმა

ნისლის ქვეყანა
თარგმნა დავით წერედიანმა

ლურჯი საათი
თარგმნა ლულუ დადიანმა

სიყვარულო, გამანდე, მითხარ
თარგმნა ლულუ დადიანმა

ნამსხვრევები
თარგმნა ლულუ დადიანმა

თეთრი ღღები
თარგმნა დალი ფანჯიკიძემ

ჰარლემი
თარგმნა ლულუ დადიანმა

რეკლამა
თარგმნა ასმათ ფაცხელაურ-ფარჯიანმა

მკვდარი ნავსაღვური
თარგმნა ლულუ დადიანმა

ჭეშმარიტება
თარგმნა ლულუ დადიანმა

ერთი კუნძულის სამღერები
თარგმნა დალი ფანჯიკიძემ

ჩრდილოეთი და სამხრეთი
თარგმნა ლულუ დადიანმა

წერილი ორი რედაქციით
თარგმნა ლულუ დადიანმა

ვენახში
თარგმნა ლულუ დადიანმა

აპულიაში
თარგმნა ლულუ დადიანმა

შავი ვალსი
თარგმნა ლულუ დადიანმა

მრავალ წლის შემდეგ
თარგმნა ლულუ დადიანმა
ჩრდილები ვარდები ჩრდილები
თარგმნა დალი ფანჯიკიძემ
დარჩი
თარგმნა ლულუ დადიანმა
აკრაგასთან
თარგმნა ლულუ დადიანმა
მზის საგალობელი
თარგმნა ლულუ დადიანმა
სიმღერები გაქცევის უამს
თარგმნა ლულუ დადიანმა

1942-1967 ფლეხში დაჭრილი ლექსები

»მე«

პწარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარვიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის
ომის დროს

თარგმნა ლულუ დადიანმა

გათავისუფლება

თარგმნა ლულუ დადიანმა

შიშები

პწარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარვიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის
ნაცრისფერი დღეების შემდეგ

თარგმნა დალი ფანჯიკიძემ

რომ ავიზედე

თარგმნა დალი ფანჯიკიძემ

კითხვას

თარგმნა ლულუ დადიანმა

შეა ზაფხულში

თარგმნა დალი ფანჯიკიძემ

ზამთრის შესახვედრად

თარგმნა ლულუ დადიანმა

[საღამოს ვკითხავ დედას]

თარგმნა ლულუ დადიანმა

[მივღივართ, ფერფლადქცეული გულით]

თარგმნა ლულუ დადიანმა

[იქნებ, ეს ბევრს ნიშნავს]

პწარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარვიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის

გაუცხოება

თარგმნა დალი ფანჯიკიძემ

[მთვრალი საღამო]

თარგმნა ლულუ დადიანმა

კედლის მიღმა

თარგმნა ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანბა

[ღამის ფლოქვთაცემის ჟამს]

პწყარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის
მწუხრისას თქმული

პწყარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის
ხედვა

პწყარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის
კაცობრითობის ხეედრი

პწყარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის

რა სახელი უნდა დავირქვა

თარგმნა ღულუ დადიანბა

[ნავსადგურები ღია იყო]

თარგმნა ღულუ დადიანბა

[კერ კიდევ ვშიშობ]

თარგმნა ღალი უანჯიკიძებ

მტკიცება არაფრის გამო

თარგმნა ღულუ დადიანბა

ძმობა

თარგმნა ღულუ დადიანბა

სასტუმრო de la Paix

თარგმნა ბესიკ ადემშვილმა

განდევნა

თარგმნა ღულუ დადიანბა

ამ წარლვნის შემდეგ

პწყარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის
მირიამ

თარგმნა ღულუ დადიანბა

ნაკადი

თარგმნა ღულუ დადიანბა

ასწრაფდი, აზრო

თარგმნა გაა გულორდავაძ

სიყვარული: დედამიწის ბნელი მატერიკი

თარგმნა ღულუ დადიანბა

არია I

თარგმნა ღულუ დადიანბა

თავისუფალი თანხლება (არია II)

თარგმნა ღულუ დადიანბა

პეი, სიტყვებო!

თარგმნა ღულუ დადიანბა

არავითარი სინატივე

თარგმნა ღულუ დადიანბა

ჭეშმარიტად

თარგმნა ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანბა

ბოპემია ზღვის ნაპირს ეკვრის

თარგმნა ღულუ დადიანბა

ჩემი დანაკარგი

თარგმნა ლულუ დადიანმა

ენიგმა

თარგმნა ლულუ დადიანმა

დანართი I

მწუხრის უაშის კითხვები დედას

თარგმნა ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანმა

გაუცხოება

რა დავირქვა?

თარგმნა ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანმა

ბნელის გამოთქმა

თარგმნა ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანმა

საშემოგომო მანევრები

თარგმნა ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანმა

გზავნილი

თარგმნა ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანმა

ყოველდღიურად

თარგმნა ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანმა

სიმღერები ლტოლვილებაზე

თარგმნა ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანმა

სიყვარული: დედამიწის ბნელი მხარე

თარგმნა ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანმა

სიტყვებო!

თარგმნა ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანმა

ენიგმა

თარგმნა ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანმა

ერთგვარი დანაკლისი

თარგმნა ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანმა

არავითარი დელიკტები

თარგმნა ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანმა

მტვერს მივდევთ გულები

პწკარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის

მთვრალი საღამო

პწკარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის

მირიამი

პწკარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ნი ვასილ გულეურის

გადასახლება

პწკარედი ასმათ ფიცხელაურ-ფარჯიანის, ლიტ. თ.-ი ვასილ გულეურის

ექსორია

თარგმნა დავით წერედიანმა

სიყვარულო, გამანდე, მითხარ!

თარგმნა ლულუ დადიანმა

ფრაგმენტული თარგმანები
თარგმნა ბესიკ ადეიტორმა

დანართი II

ინგებორგ ბახმანი. ფრანკფურტული ლექციები
თარგმნა თამარ კოტრიკაძემ
თქმადი და უთქმადი. ლუდვიგ ვიტგენშტაინის ფილოსოფია
თარგმნა ასმათ უიცხელაურ-ფარჯიანმა